

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kristen Boers:

Dansk veterinær Folkemedicin

De mindre Husdyr

Dansk veterinærhistorisk Aarbog

1941

II

Ottende Aargang

DANSK VETERINÆR FOLKEMEDICIN
DE MINDRE HUSDYR
(DANSK VETERINÆRHISTORISK AARBOG)

KRISTEN BOERS

DANSK VETERINÆR
FOLKEMEDICIN II
(DE MINDRE HUSDYR)

DANSK VETERINÆRHISTORISK
AARBOG

OTTENDE AARGANG 1941

II

UDGIVET AF

DANSK VETERINÆRHISTORISK SAMFUND

Tilslutning til Dansk veterinær Folkemedicin (Hest og Kvæg), Dansk veterinærhistorisk Aarbog, Sjette Aargang 1939, følger her „De mindre Husdyr“, og som Slutning: Emneliste, Henvisninger og Forklaringer, Tillæg til „Kilderne“, Fejlliste og Indholdsfortegnelse for hele Værket.

Forf.

Faarets Sygdomme.

I vore ældste Kilder inden for den veterinære Folkemedicin vil man yderst sjældent finde Faarets Sygdomme omtalt. Det enkelte Faars Værdi var saa ringe, at der saa at sige aldrig blev nogen Tale om Behandling af dets Sygdomme. Igennem næsten hele det 18. Aarhundrede vil man i Fæste- og Skifteprotokoller se Faaret ansat til en Værdi af 3 á 4 Mark, Lammene til det halve. Det er da intet Under, at den mest nærliggende og nemmeste Kur, der blev anvendt over for et sygt Faar, var Slagtning.

Først naar store Epizootier blandt Faarene optraadte, indsaa man Nødvendigheden af at gribe ind. Blandt saadanne Epizootier var det Kopperne, der gjorde størst Høst i Faareflokken, dog ogsaa Iktesyge, Skab og lignende grasserede gennem flere Aarhundreder slem. De af Adelsmænd, Præster m. fl. talrigt optegnede Raad mod disse Sygdomme taler deres tydelige Sprog og viser, hvor alvorlige disse Angreb har været. Eftersom Betydningen af Landets Faarebestand steg, maatte man se sig om efter Midler ogsaa mod dette Dyrs Sygdomme. Bestanden var paa sit Højdepunkt ca. 2 Millioner Stykker ved det 19. Aarhundredes Midte, men sank inden Aarhundredet tog Slut til det halve. Den intensive Svineavl i Aarhundredets Slutning fortrængte Faaret som Husdyr selv paa de fattigste jyske Egne.

Behandlingen af Faarets Sygdomme er i den veterinære Folke- medicin næsten altid sket ved Husraad, og sjældent træffes Islæt af Magi. Forgørelse af Faar er meget faa Gange iagttaget. Det synes i det hele, som om Faaret af en eller anden Grund har været et daarligt Objekt herfor.

Fremfald af Blinkhinden.

Dette almindelige Svækkelsessymptom er særligt iagttaget hos Kalve og Lam. Sult, Kulde og daarlig Røgt er de væsentlige Aarsager. Man antog, det drejede sig om en sygelig Dannelse, en Svulst i den indvendige Øjenkrog, og indrettede sin Behandling derefter. Først i den nyere Tid forstod man Sagens rette Sammenhæng.

Naar Lam saaledes fik „Oel“ eller „Ulv i Øjnene“, stak man med en Stoppenaal „en Tvindelstraad“ igennem det syge Parti og trak det saa langt ud fra Øjet, at det kunde klippes bort.¹⁾

Andre har fordrevet det ved at indblæse „Kanariesukker og Hvalros“ gennem en Pennepose i Øjet.²⁾ Atter andre anbefaler at strø „Benediktrod“ eller Pulver af en brændt Muldvarp i Øjet,³⁾ eller man har indstrøget lidt af det Vand, man faar ved at presse en Blanding af Æggehvite, finstødte Nelliker og hvid Vitriol.²⁾

Som en helt anden Kur forsøgte man „Aflledning af Sygdommen“ ved, naar Lammene fik „Haw“, at trække en rød Uldtraad gennem Øret.⁴⁾

1) Reimer II, 232. — 2) Larsen: Jens Hovsmed, 40. — 3) Rostgaard 161, 36. — 4) E. T. Kr.: Skattegr. IV, 60.

Faaresnive.

Hos Faaret forekommer af og til en Lidelse med Flaad af Næsen, foraarsaget af en kronisk Næsekatarr. Denne skyldes atter enten Forkølelse eller nok saa hyppigt Larven af Faarebremsen (*Oestrus ovis*). Dette Insekt sprøjter sine Larver ind i Faarets Næsebor, hvorfra de vandrer op i Pandehulerne, hvor de sætter sig fast. De lever af Pandehulernes Slim. Efter 9 Maaneders Forløb løsner de sig, vandrer atter ind i Næsehulen og nyses ud paa Jorden, hvor de forpupper sig. Faarene lider meget ved Tilstedeværelsen af disse Larver i Pandehulerne, ja kan dø deraf.

Sygdommen er kaldet *Snibe*¹⁾, *Snue* eller *Qværke hos Faar*.²⁾

„Faarebremsen, der undertiden befinder sig i Faarets Næse og Pandehule, frembringer en Art Ringsyge, hvorved de gaar med Hovedet i Vejret“,³⁾ men det er en helt anden og langt mildere Sygdom end den virkelige „Ringsyge“ (Drejesygen).

Tyskerne kalder denne Sygdom for „Schleuderseuche“ eller „Schafrotz“ (Faaresnive), men den har intet med Hestens Snive at gøre.⁴⁾

Man har brugt at smøre Faarene i Næsen med „Sværtendægerolie“, ren Tjære, eller man har pustet fint Salt op i Dyrets Næse. Andre har indgivet Faaret Enebær i Pis og „St. Ellinsrod“ eller Oxetunge-rod med Salt.

1) Rostgaard 161, 36. — 2) Alstrøm 49. — 3) Dieterichs 165. — 4) With 334 og 340.

Drejesyge — Coenurosis.

(sv.: Hiran — huvudstyllan — yrsjuka — kringssjuka. — n.: Vand i Hovedet — Galskab.)

Drejesyge hos Faaret er Tvangsbevægelser som Følge af Kvæsens (Hundens Bændelorms Tinte) Tryk paa Hjernevævet. Ved at æde Faarets af Kvæser angrebne Hjerne faar Hunden Bændelormen, og

Faaret faar til Gengæld Tinten fra Bændelormeæggene, der findes i Hundens Ekskrementer. I Nutiden er denne Sygdom ikke nær saa udbredt som i ældre Tid, hvor den forarsagede store Tab i Faareflokkene. Af Lægmand er Lidelsen til Tider forvekslet med Faaresnive (se foran).

Det ældste Navn for Sygdommen er vel nok *Ørsyge* „Faaret er øert“. ¹⁾ Men den er ogsaa kaldet „den faldende Sot“. ²⁾ — „Naar Faar løber omkring“. ³⁾ — „Faar som er doesede“. ⁴⁾ — *Ringsyge* eller *Svindel* ⁵⁾ — og „Svimmel hos Faar“. ⁶⁾ Efter den Side, Kvæsen sidder, tvangsbevæger den Faaret paa forskellig Vis, og dette har givet Anledning til Benævnelser som: *Svingel*, *Drejning* eller *Ring-syge*. ⁷⁾ Stikker Faaret eller Lammet Næsen lige i Vejret, kaldes det „Stjernekligger“ eller „Pranner“, deraf Navnet *Prannesyge* ⁸⁾, *Trave-og Gnavesyge*. ⁹⁾ Paa jysk er Sygdommen kaldet *Hworr*, ¹⁰⁾ *Drejesyge* ¹¹⁾ og *Hornsnygen*. ¹²⁾

Abildgaard siger ⁵⁾: „sidder Blæren paa højre Side af Hjernen, drejer Faaret til venstre og omvendt“. Sygdommen angriber mest unge Lam og Aaringer. ⁸⁾ Dyret gaar rundt i en Cirkel eller sætter Næsen ligefrem i Vejret, og i saa Tilfælde er det, at Jyderne siger „at den pran-ger.“ ¹²⁾ — P. Syv anfører, ¹³⁾ at „naar faarene saaledes løbe omkring og falde om, er der intet raad herimod, dog, naar hovedet bryder ud, bliver de sunde igjen“.

Om Aarsagen har man haft højst forskellige Meninger. Nogle har saaledes antaget, at Sygdommen kommer af alt for sparsom Føde for Lam og unge Faar, ¹⁴⁾ eller af, at de udsættes for meget for stærk Solhede. Dog kan Sygdommen ogsaa arves, siger andre. ⁷⁾ De fleste er enige om, at der er to Former af denne Sygdom. Den ene Slags forarsages af en Art Fluor, der lægger sine Æg i Faarets Næse (se Faaresnive), den anden skyldes en Orm, kaldet Blæreorm. ⁵⁾

Drejesygen forarsages af Larvestadiet til Hundens Bændelorm (*Tænia Coenurus*). Tidligere troede man, at den blev skabt i selve Hjernen ved Urskabelse. ¹⁶⁾ — Man har kaldet denne Orm „flerboe Blæreorm“. ¹⁷⁾

Som et forebyggende Middel, for at Faarene ikke skulde faa „Hworr“, maatte man sørge for, at intet gik rundt i Juledagene, man maatte saaledes hverken slibe eller spinde i den Tid. ¹⁰⁾ Men havde Faaret først faaet Sygdommen og „blev vildt“, skulde man hugge Hovedet af det og slaa det fast paa Faarehusdøren, saa vilde intet ondt times de andre, saa længe det hang der. ¹⁸⁾

Behandlingen var som oftest antidæmonisk: „Naar Faar eller Lam bliver syge og sætter Hovedet paa Nakken og vil gaa bag over, og nogen dør deraf, da tag en af de døde og kast ned under Dørtræet og vend Hovedet ind ad, at Halsen kan ligge tæt op under Dørtræet og den øvrige Krop ud ad Huset, tag saa 2 smaa Pinde af vild Røn og læg Korsviis paa Halsen af Faaret eller Lammet under Dørtræet saa fast, at de kan blive Liggendes, naar du kaster Jord derpaa, det gjøres stiltiendes efter Solens Opgang eller efter dens Nedgang, — probat“. ²⁰⁾ Eller „naar faar løber omkring, da tag et stykke brød som du haft det gaee eller traee oppa och giff dem at æde, saa faar de beder“. ³⁾ — „Haver Faar den faldende Sot, da skraber mand

ubejet af et Andet Faaer Klører wel Smaa og tages hvert Slags saa meget, som Kand weye 2 Erter. Hwilchet Mand Twærer i Een skeefuld Rindende Wand og giver fæet det fastendes“.²⁾

Aareladning har været en Del brugt for denne Lidelse, saaledes angiver Mester Hans²¹⁾: „Set din ene finger i det højre Næseboer, stryg nedad med siden fra Nesen indtill fingeren du haver vdi Nesen, stick saa hull med en skarp knif, at det kand bløde vel, saa er de ladde. Die volente.“¹⁾ Man har ogsaa brugt at aarelade dem for denne Sygdom ved at skære dem i Øret eller i Halen.¹¹⁾

En almindelig Kur for Drejesyge var at sprøjte Faarene i Næsen med Hjortetaksspiritus og indgive Dyret ormedræbende Midler. Dog allerede Abildgaard⁵⁾ anbefaler Punktering af Ormeblæren. Og Fjelstrup siger,⁶⁾ at man kan prøve med en trekantet Syl at bore et Hul, hvor Blæren sidder.

Forskellige Kilder angiver, at Kødet af det af Drejesyge angrebne Faar er vel anvendelig til Menneskeføde.

1) Rostgaard 36, 831 og 161, 32 og 33. — 2) Thott 733 II, Nr. 7. — 3) Ny kgl. S. 67 b, Bl. 5. — 4) Ny kgl. S. 67 f, 166. — 5) Abildgaard: H & Qv. 143. Rohlwes 176. — 6) Fjelstrup Nr. 3. — 7) Dieterichs 164. — 8) With 339. — 9) With 339. — 10) Kamp: Danske Folkem. 183. — 11) Larsen: Jens Hovsmed 39. — 12) Priv. S.: Jac. Christoffersens Manuskript, — 13) Rostgaard 161, 33. — 14) Faber 213. — 15) With 334. — 16) Stochfleth: Kort Fremstilling, 157. — 17) Luplau 6. — 18) Kamp: Danske Folkem. 183. — 19) Kjær: Fra Stavnsbaandet 366. — 20) D. F. S. 128/1. — 21) Rostgaard 36, 831.

Hjernekongestion hos Faar.

Man havde i ældre Tid iagttaget, at naar Faar aad Boghvede, blev de tossede i Hovedet.¹⁾ Men for at Faar ikke skulde blive dorske, har man brugt at hænge 5 Flintestene med selvdannede Huller i Faarestien.²⁾ Man har ogsaa behandlet Faar, som var „doesede, ved at sprude spansk Tobak og lyndeborn salt op igiennem næse hullerne.“³⁾

1) Reimer IV, 506. — 2) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 17. — 3) Ny kgl. S. 67 f, 166.

Lungesot hos Faar.

Den af Faarets Sygdomme, der gaar under ovenstaaende Navn, har sikkert ikke noget at gøre med Oksens ondartede Lungesot (se denne), men er snarere et af de mange Symptomer, der kan optræde, naar Faaret lider af Leverflyndere eller Vattersot.

Beskrivelsen af denne Sygdom lyder et Sted saaledes¹⁾: „Ulden begynder at falde af, Tandkjødet hvidne, Tænderne vorde guule, og Fødderne varmere end ellers.“

„Sygdommen“ er behandlet med Menneskeurin og Salt eller ved

Indgivelse af forskellige Urter som „Broom, Skiørbugs Græs, Petersille, Timian, Senup“, sorte Reddiker, Laurbær og Malurt. Disse Ting er oftest blandet med Salt og Ler. Andre har brugt „Victril“, Svovl, „Corberrøg“ kogt i Vand og indgivet Dyrene dette spiseskefuldvis. Endelig har man brugt at give Faarene en Faaremave kogt i Vand og Vin.¹⁾

Meget brugt var det at stikke Lungeurt eller „Rettike“ igennem Faarets Øre, eller at aarelade ved med en Kniv at skære en Flænge ind i begge Ører.²⁾

1) Alstrøm 35. — 2) Rostgaard 161, 37.

Iktesyge — Distomatosis.

(sv.: Igelsjuka, Lefwersjuka, Gulsot, Wattensot. — n.: Blegsot, Vattersot.)

Faareflynderen (*Distomum hepaticum*) har i ældre Tid, da Jordbunden i langt ringere Grad end nu var uddrænet, og Faaret derfor ofte græssede paa meget fugtige og side Græsgange (Opholdsstedet for et af Faareflynderens Udviklingsstadier), forvoldt store Ødelæggelser i Faareflokkene. Dog har disse Ødelæggelser vel ikke her været saa voldsomme som andre Steder i Europa, hvor man har Eksempler paa, at enkelte Iktesygeepizootier har bortrevet Millioner af Faar og umuliggjort Faarehold.

De forskellige Symptomer, saasom Hævelser i Hovedet, Gulsot, Vattersot osv., som Iktesygen giver Anledning til, blev i ældre Tid anset for selvstændige Lidelser og har gaaet under forskellige Navne, som „*Puge under Halsen*“, „*store i Hovedet*“, „*Vandsyge*“ osv.

En gammel Betegnelse for Iktesygen er „*Iller udj faar*¹⁾“, „*Iktesot*“ eller „*Vandsyge*“²⁾, „*Igel eller Flyndersyge*“³⁾, „*Vand hos Faar*“⁴⁾, „*Faarehoste*“, der ogsaa kaldes „*Faareflynder*“⁵⁾, „*Leverflyndersyge*“, ogsaa kaldet „*Blegsot eller Vandsot*“⁶⁾. Nogle forveksler den med Skovsyge (se senere).

Af de ret talrige Beskrivelser er der Grund til at anføre følgende: „De Dyr, som er blege i Huden og mangler røde Striber i Øjnene, ville efter nogen Tid gaae tilgrunde af Flyndersyge. Dyret afmagres og hoster meget, faae Uldfald og bliver, som det kaldes, tykt i Hovedet, idet der danner sig vattersotagtige Hævelser, hvor Hoved og Hals nedentil forener sig med hinanden.“⁶⁾

„Igel eller Flyndersyge er i Regelen i Forbindelse med Blegsot, Vattersot og Gulsot.“³⁾ Og skrives der endvidere: „Leverflynder og Vattersot er en meget ødelæggende Sygdom, der angriber Faarene især i fugtige Aaringer.“⁷⁾

„Ormene (Faareflyndere) forekommer meget sjældent i Leveren hos Hesten, mindre sjældent hos Oksen og Svinet, men avles i Indvoldene hos Faarene af samme Aarsager som de fleste andre Sygdomme, nemlig, naar de græsser paa Moser og lave, sumpige Marker.“⁸⁾

„De findes i Leverens Galdegange eller Galdearer.“⁶⁾

Aarsagen til Sygdommen er anført at være „ondt Vejr, der indtræffer straks efter Klippingen, Storm, Kulde og Regn. Faaret faar Hoste, der kan udarte til Lungebetændelse og til en Sygdom, kaldet Vattersot eller Leverflynder, hvorfor den ogsaa bør behandles, thi indskrænker man sig blot til at behandle Hosten, f. Eks. ved at indgive en Flagermus i Øl, kan man let miste hele Flokken.“⁷⁾

Aarsagen er ogsaa angivet at kunne være den, „at de gennes sultne ud, græsser i Duggen eller i flere Dage i vedholdende Regn.“⁸⁾ „Den kan ogsaa skyldes bedærvet Foder eller en vis Disposition for denne Lidelse.“³⁾

En gammel Mening var den, at „naar Faarene æder Iglegræs om Efteraaret, naar der er lidet andet Græs, faar de Igler i Leveren.“¹⁰⁾ Og en anden mener, at „man ikke maa lade Faar græsse i Tormaaned paa fugtige Steder eller Enge, men siden S. Jørgensdag vel.“¹¹⁾

P. Syv siger¹¹⁾ „at faarene faar flynder af at æde dend uurt Sideritis glabra arvensis, og faarene hoste gjerne, naar de have disse“.

Dog ikke alle ansaa Faareflynderen som Aarsag til Sygdommen. saaledes skriver Dalgas¹²⁾: „Disse Dyr er ingenlunde, som man endnu tror, Aarsag til denne Sygdom. Næsten alle Faar, selv de sundeste, have Igler i Leveren, men i Tilfælde af Sygdom forøges deres Antal saaledes, som det ved alle andre Dyr med medfødte Orme eller Insekter altid er Tilfældet.“ Andre har ment, at Faarenes Ophovnen i Hovedet kom af „Slimets Forstoppelse i Næseboerne.“¹³⁾

Fra gammel Tid har man forsøgt mange forskellige Behandlinger, ja, endog helt magiske, f. Eks.: „Raadent Vand, som staar udj faar, siges at kunne hielpes weed, at Een ung dreng, Som ey Haver haft med quindfolk at bestele, giwer Sit wand i Een Ny træskoe, som ey har wæret gaet med, hworaf Wandet da Indgives Faaret.“¹⁴⁾

Det mest almindelige Middel mod Iktesygen var dog Salt, ofte i Form af Sildelage, eller man lavede til Faarene en „Saltslikke“, bestaaende at Salt og bitre Urter som oftest Malurt, Enebær, „Korben-dikt“, Humle, „Reinfer“ eller Tormentillerod.

Man har mod denne Lidelse endvidere brugt Aske af Humleranker i Vinæddike, Ormebynkegræsaske, stødte Elleknopper, Timian, Bladøjnene af Sølvpoppe, Bukkeblade, Fennikel, „Teragelse“, „Basilichen kogt i Vin“, „Schirsbeerenholz“ i Salt, Pors, Vidiebark, Ensian, Enebærris, Karsefrø, „Schichril“, Valmuehoveder og S. Hansrod.

Forøvrigt raader Niels Mikkelsen, Aalborg,¹⁵⁾ til „at give Faar, som om Høsten forfule og Hoste meget, 3 eller 4 Lefre/ ligesom Faarene er mange til/ tør dem i en Bagoen/ oc sicte gennem et Smaat Sold tag hertil i skieppe smaa malet Malt/ oc saa mange Hyldebær/ oc kryst vel Safften i Maltet. Elt dette tilsammen i en dey. Giør heraff smaa Kager. Stød dem siden i Puluer/ oc med Salt giff det for Faarene“.

En gammel Erfaring var den, at Faar, der havde Igler i Leveren, skulde ud paa Rimlyng.¹⁶⁾ Andre har for det samme givet dem brændt Ler af en Bageovn.¹⁷⁾

P. Syv raader¹⁸⁾: „naar et Faar faar Krop eller Svulst under Halsen, at stikke Hul derpaa og udtrykke, det hielper ved somme og

ikke ved somme.“ Andre har raadet i det samme Tilfælde at trække en blaa Uldgarnstraad igennem Hævelsen.¹⁹⁾

1) Thott 732 Nr. 65. — 2) Abildgaard: Raad 41. Fogh 54. — 3) Rasmussen S. 3. — 4) Lodberg-Krarup I, 68. — 5) Faber 204. — 6) With 146 og 331. — 7) Dieterichs 167. — 8) Abildgaard: H. & Qv. 150. — 9) Fjelstrup Nr. 12. — 10) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 117. — 11) Rostgaard 161, 33 ff. — 12) Dalgas 202. — 13) Larsen: Jens Hovsmed 40. — 14) Thott 733, II, Nr. 2. — 15) Aalborg, Niels Mikkelsen. — 16) E. T. Kr.: Danske Sagn VI, II, 474. — 17) E. T. Kr.s S. 228 Nr. 1. Ny kgl. S. 67 f, 203. — 18) Rostgaard 161, 36. — 19) Just: Bondepraktica 99.

Diarré.

(sv.: Utsot — isl: mjølkursótt, lambabraddaudi. Blodig Diarré isl: blødsótt, skytupest.)

Diarré hos Faar er en ret sjælden Lidelse, men til Gængæld er den, om den indtræder, som oftest livsfarlig, i Fald Aarsagen ikke hurtig hæves.

Paa denne Sygdom hos Faaret træffes Navne som *Durchløb*,¹⁾ *Bugløb*,²⁾ *Tyndt Liv*,³⁾ *Gjemmelgang*,⁴⁾ *Udsot*,⁵⁾ *Udsotelse*⁶⁾ og *Blodgang*.⁷⁾

Aarsagen er som oftest tilskrevet muggent Foder, Græsning paa side og mosede Græsgange¹⁾ eller Fodring med Sidbundshø.⁸⁾

En gammel magisk Behandling af denne Sygdom er følgende: „Gak stiltiende til Faaret og fra det. Tag en steen af en dige, som er Mos paa, og tør det for rompen 3 Gang og set saa i sit sted igiæn.“⁹⁾ Denne Kur er kendt ogsaa i nyere Tid. „For unt i æ Lyv“ blev en Vædder Torsdag Aften trukket hen til en Mur, hvor man tog en Syldsten og daskede Patienten 3 Gange i Enden, hvorefter Stenen blev sat paa Plads igen.¹⁰⁾

Mod tyndt Liv hos Faar har man brugt at skrabe det grønne af „Aurod“ og indgive Faaret det i sød Mælk,¹⁾ eller give dem tørrede Elleknopper med Salt. Bittre Midler som Vidiebark, Bukkeblade og Ensian har været meget brugt mod denne Sygdom, og mod Blodgang et lille Stykke Alun i sød Mælk. Endelig er Spegeflæsk skaaret i Smaastykker et anset Middel mod alle Tilfælde af Diarré hos Faar.

1) Dahl: Nyeste 159. — 2) Dahl: Allernyeste 227. — 3) E. T. Kr. S. 213 Nr. 80. — 4) D. F. S. 1909/3 b. C. Bl. 124 v. — 5) Bøye: Erfaringer 116. — 6) Faber 204. — 7) Larsen: Jens Hovsmed 38. — 8) Dalgas 207. — 9) E. T. Kr. S. Nr. 212, 85. — 10) P. Skautrup & H. P. Hansen: Sprog og Kultur I, 30. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.)

Blodflaad hos Faar.

Denne i flere af vore Kilder anførte Sygdom er sikkert Miltbrand. Den er ofte beskrevet saaledes:

„Sygdommen angriber Faaret lige med et. Blod viser sig i Mast-

tarmen. Dyret staar stille, svingler paa Benene og falder om.“¹⁾ — „Den er som oftest hurtigt dræbende.“²⁾ — „Den anfaldet enkelte fede og stærke Faar, som græsser paa ellers tjenlige Græsgange, men som mangler sundt, især rindende Vand.“³⁾ — „Sygdommen kommer i stor Hede og paa sure Græsgange.“⁴⁾ — Og endelig fremføres: „Heden fremvirker Apoplexi, der straks dræber Faaret.“¹⁾

Om nogen Behandling er der intet Steds Tale, men enkelte angiver, at man kan forebygge Sygdommen ved at give bitre Midler.

1) Faber 203. — 2) Dahl: Nyeste 141. — 3) Fjelstrup 11. — 4) Rohlwes 177.

Skovsyge d. e. Blodpis.

Medens den smitsomme Blodpis ikke synes at forekomme hos Faaret, kan Blodpis dog ses hos dette Dyr, grundet paa Optagelse af visse, især terpeninholdige Planter.

Sygdommen er hos Fjelstrup beskrevet saaledes¹⁾: „Ørene hænge slattede, Øjnene er matte og rindende, Tungen og Gummerne blege, Hovedet svulmer undertiden op. Tilsidst kommer der Slim eller Blod af Næsen og af Endetarmen, eller de pisser Blod.“

With anfører,²⁾ „at Leveren ved Skovsyge næsten altid indeholder Ikter eller Flyndere, men at Skovsygen er en sjælden Sygdom herhjemme“. Abildgaard kalder den „en Forraadnelsefeber“ og anfører ogsaa, „at Leveren er fuld af Orme, kaldet Leverflyndere“.³⁾

Derimod kalder baade Faber⁴⁾ og Dieterichs⁵⁾ Skovsygen for en Krydslamhed, og sidstnævnte mener, den er en Nervesygdom, hvis Aarsag ligger i Racens Forringelse eller i en Forkølelse og i for fed Næring. — „Sygdommen træffes kun i Skovegne, hvor Faarene græsser paa suur og fugtig Skovbund. Urinen er blandet med Blod, og undertiden gaar Blod fra Endetarm og Skede.“⁶⁾

Man har behandlet Sygdommen ved at give Dyret stødt Kommen med Salt, „Blodurt“, „Oxetungegræs“ eller „den Blodlage, som kommer af Faarekød“.⁷⁾

1) Fjelstrup 10. — 2) With 342. — 3) Abildgaard: H. & Qv. 146. — 4) Faber 217. — 5) Dieterichs 168. — 6) Dahl: Nyeste 142. — 7) Alstrøm 45.

Ondartet Klovsyge hos Faar.

Denne er en for Faaret og Geden ejendommelig smitsom Sygdom, der ytrer sig ved Betændelse og Ødelæggelse af Klovkapslen og Forraadnelse af Hornet i Kloven. Sygdommen er i det 19. og 20. Aarhundrede flere Gange optraadt i vore Faarebesætninger.

Kun faa af vore Kilder omtaler denne Lidelse, men der skrives: „Den ondartede Klovsyge er smitsom og synes i Aarene 1814—15 fra Frankrig at være bragt til Tyskland, men den er ikke set her i Landet.“¹⁾ — „Den er indkommet med de spanske Merinosfaar og er meget smitsom, den angriber Kloven og de deri indesluttede Dele og

kan foranledige Lamhed og Stivhed. Dette Onde kommer ofte igien.“²⁾)

Dalgas meddeler³⁾ om Betændelse i Fødderne hos Faar, at „denne Lidelse ikke er sjælden blandt Faarene af Merinosracen, men Tilfældet er ikke farligt og gaaer i Almindelighed efter nogen Tid bort igien af sig selv“. Som Behandling anbefaler han, at man, om man har Lejlighed dertil, jevnlig driver Faarene i Vand, da dette vil paa- skynde Helbredelsen.

1) With 365. — 2) Dieterichs 178. — 3) Dalgas 208.

Faarelus.

(n.: Faarefluen.)

Faarelusen (Faaretægen), der nu meget sjældent forekommer hos vore Faar, var i ældre Tid en meget almindelig og ilde set Gæst, der meget ofte forårsagede, at Faarene afmagredes, og at Ulden faldt af Dyrene. Hvilken Kalamitet, de har været, faar man en Forestilling om ved følgende Meddelelse¹⁾: „Naar Faarene var ude, var de ofte plagede af Midder, de saakaldte Faarelus. Somme Tider var Faarene som næsten helt ude af sig selv og gav sig til i et væk at bræge.“

Andre skriver ogsaa, „at det er et Insekt, som er meget skadeligt, baade i Henseende til Faarets Sundhed som og i Hensigt til den Smerte, det forårsager, og det Blod, det udsuer.“²⁾ — „Man kalder dette Dyr Faaretægen.“³⁾

Behandlingen var oftest den, at man smurte Faaret med stærkt branket Smør eller Fedt⁴⁾ — eller med „Hjortetungeurt, der knust er blandet med frisk Smør.“⁵⁾ Man har ogsaa badet det angrebne Dyr med et Afkog af Tobaksstilke.⁶⁾ „Naar Faarene i ældre Tid blev klippede, blev de overvasket med Kjærnemælk, hvilket ikke alene befordrede en stærk og frodig Vækst af Ulden, men tillige fordrev Faarenes Utøj og Udslet.“⁷⁾

1) Grundtvig: Livet i Klokkergaarden 116. — 2) Jacobi: Undervisning 175. — 3) Faber 212. — 4) Lodberg-Krarup I, 70. Abildgaard: H. & Qv. 153. — 5) Larsen: Jens Hovsmed 41. — 6) Luplau 7. — 7) Hansen: Den kloge Kones Bog 61.

Faarekopper.

(Variola ovina.)

Medens Koppeangreb hos vore andre Husdyr er ret uskyldige Lidelser, er Faarekopperne en alvorlig og meget dødbringende Sygdom, der i Begyndelsen af forrige Aarhundrede var udbredt overalt i Europa og bortrev Millioner af Faar. I Danmark er Faarekopper ikke set i de sidste 80 Aar, men i ældre Tid har der gentagne Gange været Udbrud af denne Epizooti, og nogen ringe Hindring for Faareavl i Danmark har Faarekopperne ikke været.

Et gammelt Navn for Kopper var *Pokker (Paaker)*,¹⁾ medens Betegnelsen *Kopper* først kommer frem i Slutningen af det 18. Aarhundrede.

Man skelkede i ældre Tid mellem tre Slags Kopper, nemlig: *Vaar-, Sommer- og Høst-Kopper*²⁾ eller *de godartede* og *de ondartede*, af hvilke „de første staar enkeltvis, medens de sidstnævnte flyder sammen“.³⁾ Man siger ogsaa, at „er Materien gul, er Sygdommen godartet, men har de et blaåt, mørkladent Udseende, og indeslutter de en tynd Vædske, er de af ondartet Karakter med dødelig Udgang“.⁴⁾ — „Faarekopper er en Udslagsfeber, der bliver farligst, naar den gaar over i brandige Kopper.“⁵⁾

Næsten alle Kilder, der omtaler Faarekopper, anser Sygdommen for at være smitsom, og „den er en meget farlig Sygdom, der dræber mange“, skriver Abildgaaard.⁶⁾

Som et forebyggende Middel mod Kopper, naar denne Lidelse er udbredt hos Faarene, er anbefalet at forbrænde et af Kopper dødt Faar og give de andre Faar Asken deraf blandt deres Foder.³⁾

Tidligere brugte man, naar Faarene fik Kopper, at stikke disse op med en Synaal. — „Og endeel Hyrder formene, at denne Sye-Naal, som en Liig-Skiorte er syet med, skal derimod have nogen særdeles Kraft.“²⁾

Næsten som et Universalmiddel⁸⁾ mod Kopper er Laurbær brugt. Særligt er anbefalet Brugen af 9 Laurbær til hvert Faar. I talrige Raad mod Faarekopper indgaar Laurbær som et af Midlerne. Men ellers er indgivet den mellemste Bark af Hyld eller, i Mangel heraf, da Hyldesaft, gul Sennop, Ensian, „Hulrod“, Honning, Malurt, „Edderneider“, Enebær, Miød, „Teriak“, „Pryssing“, Hvidløg, unge Skud af „Gehlkohl“, „Lybstoke“, Humle og Peber.

Endvidere er brugt Svovl, Salt, Krudt, Sod, Antimonium crudum, rød Vinsten, Alun, Campher og Chinapulver.

Fra Dyreriget er brugt „Zibeth“ eller „fra et Desmer-Katteskind saa meget som en Ert taget fra Rumpen“,²⁾ samt Sildelage.

Røgning er ofte brugt mod Faarekopper og da efter følgende Recept: „Først skal tilstoppes alle huller i faarehuset, tag saa suampe som voxer paa træer och stich ild deri inde hos dem och lad vel røge hos dem, naar der saa er en stærk røg, maa man slippe dem ud.“⁹⁾ Andre har i samme Hensigt brugt „de Svampe, der vokser paa Torne“.¹⁰⁾

Mod Faarekopper har man desuden brugt at trække Snore igennem Faarets Nakkeskind som en Simetrækning, og fra meget gammel Tid har Koppepodning været kendt og anvendt. Denne Podning gik for sig paa den Maade, at man trak en Synaal med Traad igennem en moden Koppe, hvorefter man trak Naal og Traad igennem Skindet paa de ikke angrebne Dyr og lod et lille Stykke af Traaden blive siddende i hvert.³⁾ — „Helst skulde man tage af den Koppematerie, der findes i Sygdommens 11. eller 13. Dag.“¹¹⁾

Spanskflueplaster at sætte indvendig paa Faarenes Bagben var en skrap Kur,⁶⁾ men lige saa unyttig som den, at tage en Syl og stikke Hul i Skindet mellem Halsen og Hovedet bag Ørene og fæstne et

Stykke „Pion Rod“ i Hullet.¹²⁾ Andre har til samme Formaal brugt et Stykke „Svinerod“. ¹³⁾

Endelig har man dog Kopper hos Faar smurt Dyrene med forskellige Sager som „Svovlstikolie“, Tjære, gammel Svineister og sur Urin i Næseborene eller med Laurbær, Svovl, Peber og Spanskgrønt i usaltet Smør alle Vegne hvor Kopperne kendes.

¹⁾ Thott 718, 355. E. T. Kr. S. 239, 2. Rostgaard 161, 32. -- ²⁾ Alstrøm 84 ff. ³⁾ Fjelstrup Nr. 2. — ⁴⁾ Dahl: Nyeste 147. — ⁵⁾ Stochfleth: Kort Fremst. 144. — ⁶⁾ Abildgaard: H. & Qv. 139. — ⁷⁾ Gerstenberg: Sympathien 50. — ⁸⁾ Aarhus Statsbibl. 381, 215. — ⁹⁾ Additamenta 713, 329. — ¹⁰⁾ Thott 732 Nr. 64. — ¹¹⁾ Faber 205. — ¹²⁾ E. T. Kr. S. 228 Nr. 146. — ¹³⁾ Ny kgl. S. 67 f, 203.

Skab hos Faar.

Faareskaben er vel nok den værste Form af alle Skabformer hos Husdyrene. Den foraarsages af en Midde. (Dermatocoptes), som ved at gnave i Overhuden frembringer stærk Kløe og Fortykkelse med Knuder og fedtede Skorpedannelser i Huden og (ved at Faaret gnider og bider sig) ondartede Saardannelser rundt om paa Kroppen. — Lidelsen gør, at Ulden tabes i vid Udstrækning, Faaret afkræftes og kan dø af Sygdommen, om man ikke i Tide griber ind med virksomme Skabmidler.

Faareskab er ikke set i Danmark i mange Aar, men i ældre Tid forvoldte den store Tab i Faareavlen ogsaa her i Landet. Dette bekræftes noksom af de mange Raad mod Faareskab, som vore Kilder rummer.

Faareskab har ofte gaet under andre Betegnelser som „*onde saar paa faar*“, ¹⁾ „*Vandskab*“ ²⁾ eller „*Skurv*“, ³⁾ men i Jylland var den hyppigste Betegnelse „*Svæld*“. ⁴⁾ Der er dog ingen Tvivl om, at denne sidste Betegnelse oftest var Udtryk for en Urenlighed i Dyrets Hud og ikke havde noget med Faareskaben at gøre, skønt With siger ⁵⁾: „Den jyske Almue kalder almindeligvis Skab for Svæld, men med Urette, thi denne Sygdom, som især forekommer hos Faarene i Marsken, er en ganske anden end hin.“

Faber er sikkert inde paa det rigtige, naar han skriver ⁶⁾: „En Form af Svæld, der har sin Oprindelse fra Støv, Ukrudt eller Græsfrø, der sætter sig i Skindet og faar Fedt og Materie til at flyde ud, plejer at være mindre smitsom og lettere at helbrede.“ Og dette falder godt i Traad med efterfølgende: „Forsættelig tillægges der denne Sygdom (Faareskaben) ved Handel det mildere Navn Svæld, hvilket bidrager til Sygdommens Udbredelse.“ ⁷⁾

Om Sygdomsbeskrivelsen indeholder vore Kilder ikke meget. Fjelstrup anfører ⁸⁾: „Skab ytrer sig gerne først over Forbovene. Ulden bliver da skiden og Huden haard at føle paa. Faarene kløe og skubbe sig paa Hækken og Vægge. — Er den afsatte Skorpe guul og indslutte lidt guul Materie, er Skabet godartet, men har den et mørkebrunt Udseende og tynd, vandagtig, ildelugtende Indhold, da er det vanskeligt at helbrede.“

Om Aarsagerne har man været ret uenige. Mest har man dog

ment, at Sygdommen skyldtes Urenhed, usund Luft i Stalden, Hunger eller slet Føde.⁹⁾ Andre skriver⁶⁾: „At Skab kan udvikle sig oprindelig hos Faaret uden Smitte er en gammel Erfaring, men er den en Gang opstaaet, forplanter den sig ved Smitte.“ — „Skab kan opstaa ved Uforsigtighed ved Klippingen, at man saarer Dyret, eller det bides af en slet afrettet Hund eller ogsaa ved Smitte.“¹⁰⁾ „De kan faa den af megen Slag-Regn, især om Frost følger derpaa, om man ey skyller Sommer Lodet af dem, eller man lukker dem ind i Stalde, hvor skabede Heste har staaet.“¹¹⁾ Ganske samme Aarsager angiver P. Syv til Sygdommen.¹²⁾

Skab hos Faar var altsaa en frygtet Sygdom, og Almuen søgte ved mange forskellige Midler at sikre sig mod den. Et gammelt Bonde-raad var at hælde det Vand, der staar under Tællen i Lyseformen — naar man støber Lys — ud i Faarestien,¹³⁾ og i Additamenta angives¹⁴⁾: „Huilche faar, som gaar iblandt dem, som hafr onde saar, och iche end har faaet dem, dem skal gifves 3 skeefuld ind af det vand, som et barn er først toet i, saa faar de dem iche.“

Mod Skab hos Faar er brugt en Hoben Smørekure med de mest forskellige Ingredienser som Svovl, „Galgant“, hvide Roser, Campher og Vox. Eller venetiansk Terpentint, Kvægsølv og Svinefedt. „Sverten Dege Olie“, Dyvelsdræk og Madfedt, — Tjære og Salt kogt sammen, eller Spanskgrønt, Svovl, Krudt, Tranlud, Hønsemøg og Tjære, endvidere Salpeter, Fedt og usaltet Smør, samt Bøgeaske og Kalk.

Bademidler mod Faareskab er tilberedt af Tobak kogt i Øl, eller Kalk, Potaske, Hjortetaksolie, Kourin eller Møgvand. Lud er lavet af Bøgeaske, Sildelage og Tjære eller af „S. Ellensrod“, Møddingvand, graa Svovl, Hønsemøg, Aske, „Vigtril“, Salt og Nyseurt. Man har ogsaa i den Hensigt brugt Aikog af „grøn Koste Gyvel“ eller, som den kaldes, „Geil“.

Ofte har man antaget, at Skabet stammede indvendigt fra, og det er da naturligt, at man derfor ogsaa har forsøgt indvortes Kure. — „Det er ikke nok“, skriver Rohlwes,¹⁰⁾ „at man udvortes skaffer Skaben bort, naar den ikke fordrives indvendig fra af Blodet, da den ellers snart kommer igen.“ Og Fjelstrup anfører⁸⁾: „Er Skabet medfødt, da er det nødvendigt først at give indvortes Midler som Svovl og Alandsrod.“ Andre har brugt Edike, Miød, Svovl, „Nellerod og Salt“, „Teragelse“, „Holsurt“, Laurbær, „Foenum græcum med beste Urt, naar man brygger“. — „Koemelk, suurlud, honning og tjære“, „oxetungesrod med malurt og salt“, „Spidsglaslever med Brød, Enbær og Havre“.

Til Trods for alle disse Kurmidler, skaffede de dog ikke altid det ønskede Resultat, og baade Niels Mikkelsen, Aalborg, og P. Syv raader til at skaffe sig af med det skabede Faar. „Bliffue Faar Skabede, saa skil dig strax af med dem, thi et Skabbet eller Skurivet Faar, forderfuer en heel Hjord.“¹⁵⁾

¹⁾ Thott 732 Nr. 62. Additamenta 713, 329. — ²⁾ Ny kgl. S. 67 f, 199. — ³⁾ Ny kgl. S. 67 f, 87. — ⁴⁾ Faber 215. Additamenta 713, 329. — ⁵⁾ With 352 ff. — ⁶⁾ Faber 215. — ⁷⁾ Dahl: Nyeste 151. — ⁸⁾ Fjelstrup 113. — ⁹⁾ Abildgaard: H. & Qv. 152. Fjelstrup 113. — ¹⁰⁾ Rohlwes 170. — ¹¹⁾ Alstrøm 39. — ¹²⁾ Rostgaard 161, 35. — ¹³⁾ E. T. Kr.: Skattegr. VII, 70. E. T. Kr.: Tillægsb. I, 114. — ¹⁴⁾ Additamenta 713, 329. — ¹⁵⁾ Aalborg, Niels Mikkelsen. — Rostgaard 161, 34.

Bid af giftige Dyr m. m.

Ogsaa hvad angaar Faarene har man frygtet for giftige Dyr og søgt at holde disse borte fra Faareflokkene paa forskellig Maade.

Saaledes skriver Alstrøm¹⁾: „Man fordriver forgiftige Dyr fra Faarestalden ved at tage Menneske-Haar og Hiorte-Horn og røge dermed i Stalden eller hænge Rosmarin i Faare-Huuset“.

Var Skaden sket, og Faaret „var bidt af Skruptudser eller Slanger“, da tager man „en Syel og stikker saa dybt ind i Hævelsen, som man kan, derpaa tager man Jord af et Hjulspor paa Landevejen, hvor der mest kjøres, jo tørrere jo bedre, og blander sammen med hvid Viin-Ediche, indtil det bliver en Velling, hvilken, naar man lægger paa Skaden, ei alene stiller Smerten, men inden kort Tid læger Skaden.“²⁾

Eller man tager „noget af den Jord, som har sat sig paa Hjulene af en Vogn, og tag saa meget af den Jord, der sidder uden paa Svalereder, denne Jord befugter man med Pis, som i nogen Tid har staaet og er bleven surt, gjør heraf en Salve og læg paa Skaden.“³⁾

„Men bekommer Faarene ellers Gift i sig enten paa Græsset eller iblandt Foderet, maa man aabne Munden og se under Tungen, hvor der vil findes Blærer, som maa aabnes og gnides med Jord og Salvie, samt pisse udj Munden, og er Giften kommen videre ind i Kroppen, maa man give Faaret Theriak paa Brød.“⁴⁾

Er en Igel kommet i Faaret med Drikkevandet, da skal man „med gevalt give et skarp, varm ediche eller olie at drikke.“⁵⁾ „Faarene kunne faa en spolorme eller anden urenhed af det nye græs, tag da kviste, der ere voxte i eet aar, tør dem i en bagovn, saa vel som og Lungurt, og stød til pulver og giv faarene ind med salt.“⁶⁾ I samme Hensigt har man givet Faarene Aske, brændt af Humleranker, i Vin-Eddike.⁷⁾ — „Men er faar jedderslagen, skal de smøres med Honning og melch sammenblandet.“⁷⁾

Foruden Hunden var Ræven et frygtet Dyr, naar det gjaldt Faar og især Lammene, og flere magiske Midler har været anvendt for at afværge deres Angreb, bl. a. har man brugt at hænge en Rævekrop op i Faarestien, eller man har bundet Dyvelsdræk paa Lammet,⁸⁾ og da man har antaget, at Ræven ikke kunde lide Krudt, har man bundet en Smule af dette i en Klud om Lammets Hals.⁹⁾ Atter andre har bundet rustent Baandjern paa Lammene for at holde Ræven borte.¹⁰⁾

1) Alstrøm 28. — 2) E. T. Kr. S. 228 Nr. 152. — 3) Alstrøm 45. Ny kgl. S. 67 f, 153. — 4) Rostgaard 161, 37. — 5) Rostgaard 161, 36. — 6) Alstrøm 42. — 7) Ny kgl. S. 67 f, 153. — 8) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 83. — 9) E. T. Kr.: Skattegr. VII, 70. — 10) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 159.

Faaresygdom og Faaredød.

Ogsaa blandt Faarets Sygdomme var der en hel Del, som vore Forfædre ikke mente sig i Stand til at diagnostisere, men som de blot betegnede som „syge Faar“ eller „Faaredød“. Af de anførte Behandlinger kan man dog i flere Tilfælde slutte sig til, hvilken Syg-

dom det har drejet sig om; men saaledes skrives i en af vore Kilder:

„Tegn paa Faarenes Sygdom ere, at de hænge med Ørene og Hovedet, have tykke Buge og ere magre, ere tykke og ophovnede i Hovedet og have rindende Øjne, samt naar Aarerne i Øjnene ere blege, og Skindet oppe ved Ryggen sidder løst.“¹⁾

Mod Faarenes Sygdom er brugt flere magiske Midler: „Om Faar dør, tag Ulden af et Faar, som er dødt, og brænd til Pulver, rør det sammen udj Vand og giv deraf de andre Faar, saa dør der ingen flere.“²⁾ — Eller „tag det første døde Faar og nedgrav det paa sin Bug, liggendes i Porten i Jorden med indvendt Hoved imod Gaarden, saa lever dine Faar og trives efter den Dag.“³⁾ — En Mand, som havde mistet mange Faar, blev af en klog Mand raadet at „tage et af de døde, gaa ud i Mosen og drive en Egepæl igennem Dyret.“⁴⁾

„For en foerfald: Tag Hiærtet og Panbenet og brænd til Pulver, det skal være af en lam, som er fød af en orningsfaar.“⁵⁾

„Kan et faar ikke staa op, maa du kaste Jord paa det, set det paa bøuen og ven Hofuedet mod Døren.“⁶⁾

„Raad thil faar naar di dør, thag en prenn och stich dennom igenom nesen neden for brøsken eller mett en kniff, saa at blodet løber ued, thag sidenn thierte, salt, lauerber for 2 sk. oc smelthed thallig, thet er lige megit, huad thallig thet er, mence thet samen oc giff denom thet ind.“⁷⁾

Mange Raad mod Faaresygdom findes i vore gamle Lægebøger: „Syge Faar at corere: Er der kommen Sygdom imellem dem, da klip Ulden af Vederen eller og Ulden af det første døde Faar. Brend det til Aske og kom i goed Miød og giv baade de syge og de karske om Morgenens fastendes, det korerer de syge og styrker de friske, at de ei bliver syge.“⁸⁾

„For Faare Sott: thag hylleber och salt, giff faarene deth før S. Mick. Dagh, da dør de orme, der ligger i blæren og tarme.“⁹⁾ Og her er „Idt vist rod for syge for, som min søster ingebort lirde mig: nor du fornemmer dine for bliver syge, so skal tu giwe huert for en skefuld mød och komme saa møgit salpieter derih, som en walnød kan være stor, ded hielper nest guds hjelp.“¹⁰⁾

Man har mod Faaresygdomme brugt at tage „ege souf, som sider mellom den store bark och trede, tørre den och give den med en stødt kauring och salt.“¹¹⁾

Af Plantemidler er brugt Malurt, Enebær, „Theragelse“, Tjære, „Pors, Wejbredfrø“, Laurbær, Ræddiker, Tormentillerod, „Matrem“, Hyldebark, Hvidløg, Rønnebark, Røllike, „Løfstilche“, Jernurt, „Isop“, Jordhumleblade, Hulurt, Espeløv, Humle, „Reynfer“, Elleløv og Bynkestilke, og disse Plântemidler er som oftest blandede med Salt eller Sildelage, idet Salt ansaas som et Universalmiddel mod alle Faaresygdomme.

Vigtigt var det at kunne vide, om et Faar kunde leve eller ej, Kød det var jo af en vis Værdi ligesom Talgen. Der skrives herom: „Mand skal indtage Faarene om Bartholomei dag og see efter deris Øjener, dem skal mand slagte, som hauer Een Hinde af Øyenene. Mens de faar, som haver Røde Øyne, de erre karske og kand Lewe

Ower, dem skal mand legge til.“¹²⁾ En anden skriver¹³⁾: „om en Maade at probere dine Faar, om de skal lefue eller dø: Imellem sanct michels dag och sanct mortens y slactethid sett dine faar ind y II dage och giff dem slett inthet ede eller driche, tag saa stort salt, slaa der en tych lag op med fersk wand och stød laffuerbær . . . tag saa reen terre end sked fuld och øss y halsen paa huert faar . . . och sla en god skedfuld aff den slagne lage y halsen och der ned suelges med thieren, tag saa gressit rug, wis det op trindt omkring husit, tag saa wand, huilchet faar eller lam, der gaar bort och eder der aff inden en time, de maa du legge til, men huilchet, der krympe sig och iche wil ede, slacht det.“

1) Larsen: Jens Hovsmed 42. — 2) E. T. Kr. S. 228 Nr. 150. Additamenta 713 327. — 3) Lorenzen: Signeform, Samlinger til jydsk Historie og Topografi IV, 161. — 4) H. P. Hansen: Kloge Folk 83. — 5) E. T. Kr. S. 212, 32. — 6) E. T. Kr. S. 239, 2. — 7) Opskrift fra ca. 1580, Stockholm, C 57 (her fra P. Skautrup og H. P. Hansen: Sprog og Kultur I, 101). (Findes ikke anført i den indledende Kildesamling.) — 8) Med. hist. Mus. S. L. 46. — 9) Ny kgl. S. 65 b. — 10) Kallske S. 23, 733. — 11) Kallske S. 23, 733. — 12) Thott, 732 Nr. 58. — 13) Ny kgl. S. 314 ck, Bl. 9.

„Stivkrampe“ hos Lam.

(isl.: flog., — meinskjögur).

Denne Sygdom, der er en Betændelse i Navlen hos det unge Lam med paafølgende Henkastning af Sygdomsstoffet til Leddene og med Betændelse i disse, er ogsaa kaldet *Lammestivhed* eller *Lammedød*. Tyskerne kalder Sygdommen „Lammelahme“.

Beskrivelse af Sygdommen lyder i vore Kilder som følgende: „Lammene faar Hævelse især i Hase- og Knæled. Lammene bliver modfaldne, stive i Benene og kan i kort Tid ikke mere rejse sig, men støtte paa Forknæene. De dør snart.“¹⁾ — „Sygdommen forekommer navnlig hos Lam af Merinosracen og særligt hos Lam, der fødes tidligt om Foraaret.“²⁾

Forkøelse er den hyppigste Aarsag, mener Stockfleth.³⁾

For denne Sygdom er flere magiske Behandlinger bragt i Anvendelse saaledes: „For Lam, der er stivbenede, tykke om Munden og ikke vilde tage Patten, blev der raadet at grave et levende Lam ned i Faarestien, komme noget Halm ovenover og lade alle Faarene løbe ind over det.“⁴⁾ Andre har brugt i samme Hensigt at grave Kattekillinger ned i Faarestien,⁵⁾ eller hængt de døde Lam op i et Træ, for at de andre ikke skulde blive syge. Forøvrigt skulde man, om man vilde have Held med Lammene, lade Faarene læmme paa „Julemogen“. ⁶⁾

En gammel Behandling for denne Lidelse var det ogsaa at binde „en Krimpeknude“ og binde denne fast paa Lammets Forbov. En saadan „Krimpeknude“ dannes ved at slaa en Knude paa 2 Stykker Garn saaledes, at 4 Ender kommer til at hænge ud.⁷⁾

For at Lammene ikke skulde faa „Stivkrampe“, er det anbefalet at give Faarene Fennikelfrø kogt i Vand,⁸⁾ og fra gammel adelig Haand foreligger følgende Anvisning: „For Lamdød tag mester wrtt

heller rudt. Item sod og weibred och matrem lige møgit aff huertt slauff, stød det i en morter med saltt och giff huer lam saa møgit, mand kand holledt i mellem 2 fingere.“⁹⁾)

1) With 338. — 2) Stockfleth: Kort Fremstilling 141. — 3) Stockfleth: Kort Fremstilling 141. — 4) E. T. Kr.: Tillæggsb. I, 82. — 5) E. T. Kr.: Jydske Folkem. IX, 17. — 6) Grundtvig: Gl. d. Minder II, 110. Grundtvig: Livet i Klokkergaarden 116. — 7) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder VI, 264. E. T. Kr.: Danske Sagn VII, 473. — 8) C. C. Andreasen: Urtebog 43. — 9) Kallske S. 23, 733.

Unoder.

Unoder hos Faarene var næsten udelukkende, at Faaret ikke vilde lade Lammet die, men det var heller ingen ringe Kalamitet, da den ofte resulterede i Lammets Død eller i bedste Fald, at man maatte have Besværet med at amme Lammet op ved Hjælp af Komælk og en Lammesut. Før man gik til denne Udvej, forsøgte man ofte andre Metoder:

Saaledes giver Børge Pedersen¹⁾ følgende Anvisning: „Om faaret iche vil anamme sit lamb, da tag och stryg lammet offuer med Brødsmuler, som tilforn er blødt i melchevand, och har faaret engang 2 eller 3 slichet, saa faar det Vanne och taget det lamb.“ — P. Syv, der har samme Kur,²⁾ mener: „dette sker, fordi de haver ædet af samme brød.“

En gammel Bondekur for dette var at kaste en Hund paa Faaret, eller tre Gange at lade en Kat rive Faaret paa Næsen og derefter tvinge Faaret til at lugte til Katten, „da vil Faaret skifte Sind“. ³⁾) En anden meget anvendt Metode var at sætte Faaret og Lammet sammen i et enkelt Indelukke, derefter tage en Pind, saa stor som en Finger, kløve den langs igennem, samle den igen og ombinde den i den ene Ende med et Stykke Seglgarn, saa der deraf dannes en Klemme. Denne sættes om Faarets Hale, og naar de to gabende Ender blev bundet ret haardt sammen, forvoldtes Faaret derved ikke liden Smerte, „hun faar da i denne Tilstand Trang til at meddele sig og fatter Godhed for Lammet“. ⁴⁾)

Men vilde Faaret til Trods for alt dette endda ikke tage Lammet til sig, maatte det ernæres med et „Dæggehorn“, et Kohorn, der endte i en paasat Skindsut. Indeni var en Gaasetjer med et Hak i, hvorigennem Mælken kunde passere og derved hindre, at Lammet kvaltes ved for stærk Tilstrømning. ⁵⁾)

Ofte havde Væderen den Uvane, at den vilde stange, man har, for at forhindre dette, brugt at bore et Hul gennem begge Hornene nær ved Ørerne. ⁶⁾) At Væderen „blev stings“ (vilde stange), mente man kom af, at man havde ladet noget gaa rundt i Julen. ⁷⁾)

¹⁾ Rostgaard 36, 384. — ²⁾ Rostgaard 161, 36. — ³⁾ Jens Kamp: Danske Folkem. 183. — ⁴⁾ Lodberg-Krarup I, 50. — ⁵⁾ Reimers II, 231. — ⁶⁾ Oldtidens Sortebog 37. — ⁷⁾ Gerstenberg: Sympathi og Magnetisme 49.

Held og Uheld med Faar.

Ukendtskabet til de Aarsager, der laa til Grund for Faarenes Sygdomme, maatte i mange Tilfælde føre til Anvendelsen af magiske Midler for om mulig at kunne indvirke paa de mystiske Magter, der betingede Held eller Uheld i Faareflokken.

Saaledes siges der, at den, der har meget Matrem-Okseøje, har godt Faareheld. „Pas paa at Matremet ikke gaar ud, for saa gaar Faarene med.“¹⁾

Man maatte aldrig lade sit Vand i Faare- eller Svinesti, thi saa mente man, blev der Uheld med Lam og Grise.²⁾ Man maatte ikke dræbe Edderkopper eller Storken, thi saa døde Faarene, og det samme skete, om der et Aar var mange Mus i Marken.³⁾ En Betingelse for at have Held med Faarene var, at man lod dem læmme paa den Gødning, der blev fra Juledagene,⁴⁾ og man maatte aldrig bruge Skovl i en Faaresti, thi saa skovlede man Yngelen ud.⁵⁾

Mest brugt af magiske Midler for at hjælpe paa Heldet er en Sten med et af Naturen dannet Hul ophængt i Faarestien.⁶⁾ Et andet er at „tage secundinam, strax et Lam er født, og ophæng det i et Fiskegarn i Skorstenen, som Røgen opdriver allertyckest og lad henge der altid, da lever dine Faar og Lam og bliver mangfoldigen og trives vel saa og preserveres de fra alle Slags Trolddom saa og Sygdom, og dette forstaaes ogsaa om Kalve, Føl, Grise, Gjæs og Høns.“⁷⁾ For at have Held med sine Faar skulde man, naar man gik forbi en Faareorm sige:

„Lille Faareorm, jeg klæder dig i Aar,
saa klæder du mig til næste Aar.“⁸⁾

Børge Pedersen skriver:⁹⁾ „at udj May Maanit skall mand ey lade faarene komme i Marcken, førend dugen er afgaaen, thi daa fallder der en dug, kalldis himmelsdug, huilcke faar, som der aff bekommer, daa forderfvis deris lunge, och dj blifuer siug.“

En gammel Regel var det, at man ikke maatte spinde S. Poulsdag, da Faarene ellers døde.¹⁰⁾ Man maatte ikke have lige Tal af Faar,¹¹⁾ eller sætte dem paa Græs paa en Mandag.¹²⁾

Godt var det, for at bevare sine Faar, et Par Gange ugentlig at give dem Sildehoveder og Elleblade,¹³⁾ eller tørrede Humleranker om Vinteren. Andre har brugt varmt Rugbrød, Malurt Knopper, Sod og Salt, dansk Brændevin pisket sammen med Sæbe, romesk Malurt, spanske Ræddiker og Enebær. Laurbær var næsten et Universal-middel for at bevare Faarene mod Sygdom og andet ondt, ofte blev Laurbærene blandet med Salt og Tjære eller Svovl „at indgive Faarene Alle Helgens eller Michelsmorgen“. Man har brugt 60 Laurbær til en Snes Faar „at indgive S. Mortensdag, Kyndel Messe og om St. Hansdag“.¹⁴⁾

„Lad faarene i huus alle helgens afften, gif dem intet vand før den 8. dag, siud saa Baldrian og den kamel, der lugter saa ilde, i tynt øl og lad faarene driche, de faar, der derefter holder sig best og frisk, de lefr vinteren ofr, men de, som begynder at knæle, dør om vinteren.“¹⁵⁾ „Naar man tager Faar ind, skal man tage Bregne Røder og malurter og koge i Pillevand og gifue dem kalt ind, før de faar

for.“¹⁶⁾ „Driv Faarene ind udj et tørf Huus Mortens daug om af-
tenen. Hwilchet faar, som der bliwer befunden om Morgenen at
hafue dug og Vedske, før Sol staaer op om Morgenen, de kand ej
lewe ower. Mens duer best til at slagte, at de ej dør forgjewis.“¹⁷⁾

For ikke at faa Uheld med Faarene og for at skærme dem mod
Sygdom har Aareladning været en Del brugt, saaledes under Øjnene,
mellem Klovene eller ved et Snit i Ørene. I en gammel Lægebog
findes:¹⁸⁾ „Sist y Martio skall mand lade den are slae, som (sider?)
wnder det høyre øye paa faar och lam.“

Som tidligere omtalt har Faaret ikke været meget modtageligt for
Forgørelse. Kloge Koner i Jylland kunde dog gøre „Vendekors“ over
dem, saaledes som „Lucie af Nimtofte“, der paa den Maade fortryl-
lede et Lam, der tilhørte en anden Kvinde.¹⁹⁾

1) E. T. Kr.: Skattegraveren IV, 59. — 2) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 117. — 3) E.
T. Kr.: Tillægsbind I, 117. — 4) Andersen, Lars: Folkesagn og Folketro i Odsh., 42.
— 5) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 17. — 6) Uhrskov: Sagn og Tro, 102. —
7) D. F. S. 1909, 3 b A I, 23. — 8) Ohrts: Trylleformler, Børnerim No. 3030. — 9) Rost-
gaard S. 36, 483. — 10) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 47. — 11) E. T. Kr.: Jydske
Folkeminder VI, 264. — 12) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 106. — 13) Wedel: Bondeprac-
tica. — 14) Med. hist. Mus. L, 53, 409. — 15) Additamenta 713, 324 ff. — 16) E. T.
Kr. S. 240. — 17) Thott, 732 No. 52. — 18) Ny kgl. S. 314 ck, Bl. 9. — 19) Hüberts
Aktstykker vedr. Aarhus III, 162. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.)

Faar med Lam.

At faa et Faar med Lam syntes sjældent at have voldt Vanskelig-
heder, men som oftest vilde man jo gjerne have Tvillinglam, et til
hver af Faarets Patter. Til Tider vilde man ogsaa gjerne have Lam
af en bestemt Farve eller f. Eks. mange Hunlam i Stedet for Væder-
lam. Alt dette har vore Forfædre søgt at indvirke paa gennem ma-
giske Foranstaltninger.

Naar man om Efteraaret klippede Faar, lod man et Kors af Ulden
blive staaende midt i Panden eller Nakken paa Faaret, og man sagde:

„Graa Laare
Søn og Datter ad Aare.“

Saa vilde, mente man, Faaret faa Tvillinger næste Aar.¹⁾

Naar man vaskede Faar, skulde man, medens Faaret laa i Karret,
slaa 3 Nævefulde af det første Badevand over Faaret og ønske Tvil-
linglam, saa vilde Faaret faa Tvillinger, næste Gang det læmmede.²⁾

Paa Forældrenes Tunge saa man efter hvilken Farve, Lammene fik.
En gammel Regel i denne Henseende lyder nemlig: „Naar faaret
gaar med sit lamb, hvad farve da tungen hafver, saaledis blifver
lammene.“³⁾ Der skrives ogsaa: „at den Væder som hafuer en sort
tunge gjør sorte och brogede lamb. Mend den Væder, som hafuer
en huid tunge, gjør huide lamb.“⁴⁾ At Faar, naar de var med Lam,
kunde „forse sig“, var en Antagelse mange delte. „Medens Faarene
er med Lam, er det fornødent vel at se til, at ingen Hunde jage
eller skrække dem, da de deraf ofte kastede Lammene, men endog
at Lammene faae samme Farve som Hundene, sorte eller brogede,
som ere skadeligt udj et Schæfferie.“⁵⁾

Forøvrigt spaaede det Sorg og Ulykke, om der et Aar fødtes mange sorte Lam, eller om der af et hvidt Faar blev født et sort Lam.⁶⁾

Man maatte aldrig pøde Pærer eller Æbler paa Hvidtjørn, thi om Faarene aad disse Kviste, mente man, de fik tvetullede Lam.⁷⁾

For at faa Gimmerlam har man brugt at lade en af Gaardens Piger, efter at Nytaarsaftens Nadveren var spist, først gaa ud af Døren og lukke Faarehusdøren.⁸⁾ „Rev en Kvinde sidst op ved et Gævlinghul, blev der født ene Aalam“,⁹⁾ men lukkede en Mand og en Kvinde i Fællesskab Porten, naar det sidste Læs Sæd var kørt i Gaarde, blev der lige mange Væder- og Gimmerlam.¹⁰⁾

1) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 46. — 2) Grüner-Nielsen: Læsøf. 218. — 3) Rostgaard 36, 487. — 4) Rostgaard 36, 484. — 5) Alstrøm 15. — 6) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 46. Jens Kamp: Danske Folkem. 183. — 7) Fynsk Hjenstavn V, 15. (Findes ikke anført i den indledende Kildelortegnelse.) — 8) E. T. Kr.: Skattegraveren IV, 59. — 9) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 17. — 10) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 17. Kjær: Stavnbaandet 366.

Væderen.

Da man i ældre Tid antog, at Lammet artede mest efter Væderen,¹⁾ maatte det spille en stor Rolle, hvordan det Væderlam var, som skulde udtages til Levelam. De Fordringer, der i den Henseende stilledes, ses af følgende: „En goed Veder skal hafue it langt lif, en stor bug, en lang tyck Rump, en bred stierne, sorte øyne, en bred Røg, skønne horn, och dj, der ere krummede, er bedre, en dj som ere Rette.“²⁾ Da Væderen saaledes i Avlen ansaas for den af Parterne, fra hvem Artsejendommelighederne mest nedarvedes, skulde man, naar man gildede Lam og vilde udtage Væderen, tage af dem, der var Tvillinglam eller Lam af Faar, der før havde haft Tvillinglam.³⁾ Man foretog sjældent Gildningen af Lammene, før de var 5 Maaned.⁴⁾

Gav man Væderen salt Vand at drikke, naar den skulde løbe Faarene, mente man, den blev inere brunstig, og gav man Faarene Salt i Drikkevandet, antog man, de snart udfangede.⁵⁾

Man har haft den Mening, at Væderen laa et halvt Aar paa den ene Side og et halvt Aar paa den anden,⁶⁾ Møget vilde da gerne sætte sig fast paa dens Laar; dette mente man at kunne forhindre ved at give den Malurt med Tjære.⁷⁾

1) Fjelstrup 97. — 2) Rostgaard 36, 484 ff. — 3) Rostgaard 36, 483. — 4) Rostgaard 36, 484. — 5) Rostgaard 36, 485. — 6) Gerstenberg: Sympathi og Magnetisme 50. — 7) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 206.

Svinets Sygdomme.

Stod det i fordums Tid slet til med Behandlingen af Faarets Sygdomme, gjaldt dette i endnu højere Grad Svinets. Værdien af det enkelte Svin var ringe og Svineholdet lille. Saaledes var der i det 17. Aarhundrede kun eet eller et Par Svin paa hver Bondegaard. Svinenes Levevis var den enkle, at de selv maatte sørge for Føden paa Mark eller i Skov, og af den Aarsag blev de haardføre mod alle Sygdomme. Blev et Svin sygt, slagtede man det som den mindst tabgivende Udvej. Sygdommens Art tog man kun lidet Hensyn til ved Anvendelsen. Den Sygdom man mest frygtede var Tinterne; men da næsten alle Svin paa den Tid var tintede, spiste man dem dog, hvis Sygdommen ikke var alt for udtalt.

I vore folkemedicinske Kilder er Svinesygdomme sjældent omtalt. Her kan meldes om, at Abildgaard i sin „Heste- og Qvæglæge ialt kun omtaler 3 Svinesygdomme, og i store Dele af det 19. Aarh. an-saa man Svinesygdommene som i det store og hele inkurable. Først i en nyere Tid, da Svinets Værdi steg til en Højde, Fortiden aldrig havde drømt om, og den intensive Svineavl blev af største Betydning for det danske Landbrug, indgik Forskningen af Svinets Sygdomme som et betydningsfuldt Led i Veterinærvidenskaben og gav Resultater, der førte til en rationel Behandling ogsaa af dette Dyrs Sygdomme.

Fremfald af Blinkhinden hos Svin.

„Sygdommen“ har hos Svinet ligesom hos de andre Husdyr haft forskellige Navne: *Hauk*, *Hjerneol*, *Negl* eller *Ulv i Øjet*,¹⁾ *Haw*,²⁾ *Haft*,³⁾ *Stær*,⁴⁾ *Hjærnevold*.⁵⁾

With anfører:¹⁾ „I langvarige Øjenbetændelser hos Svinet kan der optræde en saadan Hævelse i Blinkhinden, at den ikke mere skjules af Øjenlaagene i den indvendige Øjenkrog, men skydes frem over Øjet.“ „Sygdommen“ var for et Hundrede Aar siden meget almindelig, særlig hos Ungsvin, hvorfor man altid lod en Mand „klippe disse for Hjærnevold“ som et forebyggende Middel.

Mange brugte, efter at den fremtrædende Blinkhinde var afklippet eller afskaaret, at smøre Smør i Øjet³⁾

For den samme Lidelse er ogsaa brugt at skære Spidsen af Ørene,²⁾ og endelig anbefaler P. Syv at give Svinet, der har denne Lidelse, „Kalk, Pis og Menstr muliebe af et Linskav“.⁵⁾

1) With 370. — 2) E. T. Kr.: Skattegravere IV, 60. — 3) D. F. S. 1909/3 B: Hansens Kurebog 46. — 4) Faber 233. — 5) Rostgaard 161, 40.

Bylder og Saar udvendig paa Svinets Ører.

Denne Lidelse kaldes ogsaa Øreorm og fremkommer mest efter Bid enten af andre Svin eller Hunde.¹⁾

1) Dahl: Nyeste 184.

Snøftesyge.

(Rhinitis infektiosa suum.)

Sygdommen, der nu er saa almindelig her i Landet og foraarsager saa store Tab, er i vore Kilder kun omtalt en enkelt Gang.

With skriver:¹⁾ „Snøvlesyge er ukendt hertilands, men forekommer flere Steder i Tyskland. Denne Sygdom er arvelig og udbreder sig efterhaanden til hele Flokken. Den begynder med Betændelse i Næsens Slimhinder, men efterhaanden faar ogsaa Næsens Knogler en sygelig Tilstand.“

Nogen Behandling er ikke angivet.

1) With 395.

Sorte Tænder hos Smaagrise.

Naar Grisen fødes, er dens første Tænder gerne sorte og spidse og saarer derfor gerne Soen under Diegivingen. Derfor plejer man at bortbrække disse sorte Spidser.

Faber skriver herom:¹⁾ „Dette er mest et egentligt Tilfælde af saakaldte Skjørbug og angriber tiest Grise og Ungsvin.“ Man har kaldet disse Tænder „Ulvetænder“, og herom anfører P. Syv:²⁾ „Mod Ulftand giv dem tørt byg, saa bider de dem selv af.“

1) Faber 235. — 2) Rostgaard 161, 40.

Mund og Klovesyge hos Svinet. (Apthae epizooticae.)

(sv: Mundkräfta, Klofsjuka.)

Skønt Svinet synes at have en ikke ringe Modstandskraft mod Mund- og Klovesyggesmitten, naar blot nogen Afsondring bliver iværksat, er den dog en for Svinene farlig smitsom Sygdom, og da man

i ældre Tid gav Svinene Komælken raa, maa man antage, at de i vid Udstrækning er blevet angrebet, naar en Mund- og Klovesygeepizooti drog over en Egn.

Beskrivelsen, der som oftest er rigtig, siger: „Denne Sygdom kommer undertiden med en Blegn paa Tungen, og den kaldes hos Kvæget Tungekræft.“¹⁾ „Tungekræft er hos Svinet en miltbrandsagtig Sygdom og derfor farlig. Ved Eftersyn findes en blaaagtig Blegn under Tungen.“²⁾ „Tungekræft giver sig tilkjende ved tabt Ædelyst og en saglende Mund, Blegne paa Tunge og Gummer. Undertiden ledsages denne Sygdom af Klovesyge.“³⁾ „Mund og Tungsyge er Blærer paa Tungen eller Gummerne. Undersøger man Munden, finder man smaa Blærer.“⁴⁾

Behandlingen gik som oftest ud paa at fjerne Blegnen, saaledes angiver Dieterichs:¹⁾ „Saasnart man ser en saadan Blægn, lægger man Svinet ned, putter en Stok i Munden paa det og med en behandsket Haand borttager man med en skarpkantet Blikske Blægnen med alt, hvad deri er. Blægnen maa Svinet ikke sluge i sig. Derefter kommer man Kjøkkensalt i Saaret.“

1) Dieterichs 192. — 2) Faber 236. — 3) Dahl: Nyeste 167. — 4) Fjelstrup 137.

Hjernekongestion, Krampe o. l. hos Svin.

(sv: Yrsjukan, Svindel, Fallande sott.)

Hjernekongestion med Krampeanfald er ofte et af Stivsygens Symptomer, hvad vel kan være forbigaaende, men kan ogsaa gaa over til Hjernebetændelse med paafølgende Udsvedning i Ventriklerne. Den har Tvangsbevægelser til Følge, medens Kramperne kan medføre Døden. Hjerneblødning og Hjernetuberkulose kan give Anledning til lignende Symptomer.

Disse Lidelser er i ældre Tid kaldet *Svimmel* eller *Ørsyge*,¹⁾ *Orm i Øret*,²⁾ og i Tilfælde af Død *Slagflod* eller *Apoplexi*.³⁾

„De ørsyge Svin mangler Bevidsthed, løbe imod hvad de træffe paa, eller bevæge sig i Kreds, tumle over Ende eller staa stille, ligesom de var bedøvede. Landalmuen siger om saadanne Svin, at de ere øre i Hovedet. Der kan indfinde sig Tilfælde, der ligner Dødkoller hos Hesten.“¹⁾ Andre mener, at Aarsagerne ligger i en Svækkelse i Fordøjelsesredskaberne, eller at Sygdommen kommer af for megen Varme i Luften samt af, at Svinene drives i for stærk Solhede.⁴⁾

Den sædvanlige Kur, som Almuen brugte mod denne Sygdom, var at skære et Stykke af Halen.⁵⁾ Men for Krampe brugte man „Krimpeknuden“, der blev lagt paa Ryggen af Grisen, og et af dens Ben stukket gennem hver sin Løkke. En klog Kone brugte som yderligere Sikkerhed at nedgrave et sygt Dyr i hvert Gaardsled, stikke en Kniv over Svinehusdøren og plante Husløg paa Taget.⁶⁾

„Naar svinene hænge med hovedet til den ene side, skal man rense øret op med en træstikke og komme saften af Persikløv med nyseurt deri.“⁷⁾ Andre har i samme Hensigt brugt sublemeret Qvægsølv opløst i Kildevand.⁸⁾

Der siges, at Svin bliver „galne“ eller i det mindste „svindle“ ved at æde Boghvede som grønt Foder.¹⁾ En anden Form for „Galenskab“ kommer af „galne Dyrs Bid“, den menes dog ogsaa at kunne komme af Mangel paa Skygge samt Mangel paa sundt Vand.¹⁰⁾

1) With 396. Dahl: Nyeste 170. — 2) Rostgaard 161, 75. — 3) With 383. — 4) With 382. — 5) Rasmussen S. 64. Gothard 64. — 6) H. P. Hansen: Kloge Folk 155. — 7) Rostgaard 161, 75. — 8) Gothard 64. — 9) Andreassen, C. C.: Urtebog 48. — 10) Fjelstrup 138.

Indvoldsorme hos Svin.

Indvoldsormene har sikkert i ældre Tid været langt mere udbredt hos Svinene end nu. Da Svinene gik saa meget ude, var der rig Lejlighed til at optage Smittekilden.

En Beskrivelse af denne Lidelse er følgende:¹⁾ „Ormesyge findes hos Svin med fordærvede og svækkede Fordøjelsesredskaber. Den viser sig med stærk Hoste og med afvekslende haard og tynd Gjødning. Dyret er meget uroligt og løber skrigende omkring.“ „Ormesygen kan være Bændelorme eller Spolorme.“²⁾

En meget gammel Kur var at tage „en af de store Tudser, naar Svin er verst til pass, set tudsen i Truget og støed den i sønder, øss den sød Melck paa og lad svinene driche det.“³⁾

Mod Orm har man endvidere givet raspet Tin,¹⁾ Sevenbum, „Loifstilk, Suogel“, Malurt Peber, Hvidløg og Skræpperødder.

1) Luplau 40. — 2) Rasmussen S. 61. — 3) Additamenta 713, 335.

Gulsot hos Svin.

(sv: Transjuka, Gallsjuka.)

Gulsot er et Symptom paa forskellige Sygdomme, navnlig Febersygdomme, hvor Galdefarvestoffet gaar over i Blodet og farver Slimhinderne gule.

I Ældre Tid kaldte man disse Lidelser *Galde-* eller *Svindesyge*.¹⁾ Beskrivelserne er imidlertid ikke saa udførlige, at man kan danne sig nogen Mening om Sygdommens egentlige Karakter: „Svinene tæres og bliver mavre.“²⁾ „Sygdommen kjendes paa, det hvide i Øjnene bliver guulfarvet, Gjødningen er leeragtig, Urinen rødlig.“³⁾

Man har behandlet disse Sygdomme ved Indgivelse af venetiansk eller hvid Sæbe i Vand, Honning og Antimonium eller med Piller af Opium, Salmiak og Enzianpulver.

1) Abildgaard: H. og Qv. 156. Faber 229. — 2) Abildgaard: H. og Qv. 156. — 3) Luplau 43.

Brækninger, Kolik og Diarré hos Svin.

Luplau siger,¹⁾ at *Brækninger* sædvanlig hører op, naar Svinet ikke kan komme til at æde det, som er opbrækket.

Man har behandlet Lidelsen med Theriak, Kalmus, Enzian eller med Bøgeaske.

Kolik ogsaa kaldet *Bugvrid* mente man kom af Forkjølelse eller ved at Svinet fik et ufordøjeligt Fødemiddel,²⁾ af stærk Forstoppelse eller af svækkede Fordøjelsesredskaber.³⁾

Ved Behandlingen af Sygdommen er brugt Kamilleblomsterafkog eller Malurtafkog blandet med Linolie eller Smør.³⁾

Durkløb — *Bugløb*, mente man, kom ogsaa af Forkjølelse. „Som oftest varer den kun 2—3 Dage og er da uskadelig, men den kan forårsage Blodløb og Brand.“⁴⁾

Ved Behandlingen har man indgivet Dyrene ristede Olden, fintstødt Tormentillerod eller Malurtafkog med Brændevin.

1) Luplau 44. — 2) Fjelstrup 139. — 3) Luplau 43. — 4) Fjelstrup 139.

Naar Svin æder Gift.

Svinets Snagen og Roden i alskens Uhumskheder har vel gjort den Tanke nærliggende, at deres Sygdomme ofte kunde hidrøre fra, at de fik giftige Ting i sig. Allerede Niels Mikkelsen, Aalborg, var inde paa den Tanke:

„Svin pleie oc at bliffue siuge i denne Maaned / (Juni) oc det af atskillige uute som nu i Vermen giffuer sig aff Træerne oc ned paa Gresset / med Spindelvefue oc andet saadant meere: Huilcket er Veneen oc Forgifft / at naar Svin æder der aff / da bliffue de siuge oc døe.“¹⁾ Og videre for Juli Maaned: „Vare dine unge Griser / at de icke komme i Hør Ageren at de æder aff Hørren: Thi da døe de strax.“¹⁾

„Naar Svin haver æded givt, da staar de krogryggede med alle fire sammen og ryste,“ skriver P. Syv,²⁾ og „Aarsagen er, at de faar enten Urter, Svampe eller Insekter i sig.“³⁾

Man har behandlet denne som saa mange andre af Svinets Sygdomme ved at skære et Hul i Svinets Øre og stikke et Stykke „*Veratrum nigrum*“ deri, „saa drager al forgiften af kroppen op i øret.“²⁾

Andre har for denne Sygdom givet Tobak, Malurt og Hvidløg blandet i det sædvanlige Svineæde,³⁾ eller „Cardobenedikt“, Fennikel, Rude og „Lostoke“.²⁾

1) Aalborg, Niels Mikkelsen. — 2) Rostgaard 161, 40. — 3) Larsen: Jens Hovsmed 45.

Tinter hos Svin. — Cysticercosis.

(Grandinosa suis.)

Tinter (Tænia solium — Larvestadiet til Bændelormen Cysticercus cellulosa) hos Svin har været kendt fra meget gammel Tid. Mulig er Tintesygen en af Aarsagerne til, at Jødefolket ansaa Svinet for at være et urent Dyr. Svinetinten var kendt af Dioskuridos og er særligt udførligt beskrevet af Aristoteles.

I Modsætning til Nutiden maa Svinetinten i ældre Tid have været overmaade meget udbredt i Danmark. Nedenstaaende viser dette tydeligt nok:

„Hvo, der er meget bange for tintet Flæsk, maa slet ikke spise Svinekjød, eftersom det er meget sjældent at finde et Svin, hvis Kjød slet ingen Tinter har, ja, det er et stort Under, naar et tamt er befriet derfor. At man ikke altid kan se dem, kommer deraf, at de undertiden er saa smaa, at en, som ikke forstaar sig derpaa, enten slet ikke eller dog kun sjældent finder dem. Meget Flæsk er saa fuldt deraf, at man i et Pund kan udsøge 30, ja vel endnu flere.“¹⁾

Foruden Navnet *Tinter* brugte man i ældre Tid ogsaa den tyske Benævnelse *Finner*.²⁾

Fra ældgammel Tid har man brugt visse Kendetegn for at se, om et Svin var angrebet af Tinter eller ej. Disse Tegn angives at være: „Naar Svinene skribe, er deres Stemme meget raa, de have smaa Blegner eller Blærer under eller ved Spidsen af Tungen, og trækker man nogle af deres Børster ud imellem Ørene og bag til ved Hofferne, ser man, at Rødderne saa langt, som de haver sat inde i Huden, ere blodige eller gulrøde.“³⁾ P. Syv siger: „at Svinet, naar det har Tinter, skærer med Tænderne. Men træder man Svinet paa Rumpen, tager det Tinterne ind i sig, at de ej kunne kjendes paa Tungen, naar de fedes, bliver de ikkun tykke i Halsen og ellers intet fede paa Kroppen“.⁴⁾ Der anføres ogsaa, at „intet tintet Svin kand vel træde paa Benene“.⁵⁾

Baade Almuen og Tidens Videnskabsmænd var uenige om, hvad Aarsagen til Tintesygen kunde være. Nogle søgte den i den ringe eller fordærvede Føde eller i den megen Fodring med Mask, i Mangelen paa Bevægelse og særligt i Mangel paa Renlighed. Man havde ogsaa den Mening, at man ikke maatte lægge Svin til paa en tintet So eller efter en tintet Orne, „thi sædvanligt falder efter saadant tintet Yngel“.⁶⁾ Luplau siger ligefrem, at Tintesygen er arvelig.⁷⁾ „Ved at give Svinene varm Bærme eller anden varm Føde bliver de udsatte for Tinter“, mener Abildgaard.⁸⁾ Medens man fra andet Hold udtaler,⁹⁾ at „de kan komme af Safternes Urenhed, alt for hastig Søben paa stor Tørst eller af en snart for varm snart for kold Søbe, der foraarsager en Forstoppelse og efterhaanden en Haardhed i Vand-aarerne og saaledes vorder denne Sygdoms Kilde“.

At det drejede sig om en Ormesyge, var man imidlertid længe klar over, saaledes siger Abildgaard¹⁰⁾: „Sygdommen skyldes en Slags Blæreorm af den Slags, der foraarsager Ringesyge hos Faar“. Han siger ogsaa, at „nogen Svin er udsatte for Sygen, andre ikke“. -- „Særligt fede Svin skal være mest udsatte derfor.“¹¹⁾

Blandt Almuen har den Mening været gængs, at hvis en Gris blev slaaet med en Staldkost, fik den Tinter.¹²⁾ Man maatte heller ikke give en drægtig So Pølsesuppe, for i saa Fald fik Afkommet Tinter.¹³⁾

Tintet Kød var man som Regel ikke bange for at spise, mange siger da ogsaa, at saadant Kød ikke skader, men at man blot har en Modbydelighed og Ækelhed derfor. „I frisk slagtet Svinekjød se Tinterne ud som smaa, gulagtige Perler, men naar det bliver røget, ser de ud som fine Boghvedegryn, og naar man spiser saadant tintet Flæsk steget, knækker det mellem Tænderne. Naar det bliver kogt, saa hæver de sig op eller faar en Kalkfarve.“¹⁾

„Skulde der findes Tinter i Kødets hos et slagtet Svin, kan man banke dem ud med Kieppe, før det saltes.“¹⁴⁾

At man i ældre Tid havde en Slags Kødkontrol, i hvert Tilfælde hvad angaar tintet Kød, ses af følgende: „For at befri Køberne for at blive bedragne, har man nogle Steder ansat visse Folk, som skulde undersøge Svinene, om de have Tinter eller ikke. De kaster Svinene om og trækker formedelst en rød Klædelap, som de vikler om Haanden, Tungen ud, hvorved man straks kan se, om de haver Tinter eller ikke, thi i det Tilfælde viser de sig under Huden som store hvide Hirsekorn.“¹⁾

Som forebyggende Middel, mod at Svinene faar Tinter, har man brugt at slaa en Blyplade eller Kobberplade i Truget eller i Svinetønden, eller man har afkølet gloende Jern i Ædet.¹⁵⁾ „Tag en gloendis Brand och stich ind i Halsen paa det tintet Svin, ret som du vilt slagte det, saa forgaar tinten.“¹⁶⁾ Man har ogsaa som et Middel mod Tinter raadet til at slaa Natpotterne ud i Svinetønden og give denne Blanding i Svinetruget.¹⁷⁾ „Mange erfarne Landmænd forsikrer, at det er meget sundt for Svin især mod Tinte at blande Urin i deres Drik.“¹⁸⁾ Andre raader at give Sæbevand, i hvilket man har vasket sig.¹⁹⁾

Som et Universalmiddel mod Tinter har man fra gammel Tid anvendt stødte Laurbær enten som et Forebyggelsesmiddel²⁰⁾ eller som Helbredelsesmiddel.²¹⁾ Det samme gælder i nogen Grad Antimonium crudum.²²⁾

Ellers er brugt Hampefrø, „Vikker som have saadan Signatur som tinte“,⁴⁾ „Bryonie Rod“, „huid Røgelse“, Sennop, Malurt, Kalmus, Bukkeblade, „Mastyx“, halvkogte Ærter og Hampeavner. Meget brugt var saa mange Sennepskorn, som man kan holde mellem tre Fingre.⁹⁾

Endvidere er brugt „Alun, Svovl og \ddagger i Ædet“ eller „stødt Spidsglas“.

Forøvrigt har Overdyrlæge Elvinge i en Afhandling nøje omtalt Svinets Tintesyge.²³⁾

1) Jacobi: Undervisning III. — 2) Dahl: Nyeste 172. — 3) Jacobi: Undervisning III. — 4) Rostgaard 161, 75. — 5) Thott 732 Nr. 68. — 6) Dieterichs 200. — 7) Luplau 39. — 8) Abildgaard: Raad 44. Fogh 56. — 9) Gothard 58. — 10) Abildgaard: H. & Qv. 155. — 11) Dahl: Nyeste 172. — 12) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 118. — 13) Thiele: Den d. Alm. 51. — 14) Bøye: Sikre Erfaringer 256. — 15) Rostgaard 161, 75. Dahl: Nyeste 172. — 16) Thott 732, Nr. 69. — 17) Gothard 60. — 18) Abildgaard: H. & Qv. 156. — 19) Gerstenberg: Sympathi og Magnetisme 50. — 20) Thott 732 Nr. 70. — 21) Thott 718, 356. — 22) Ny kgl. S. 67 f, 167. — 23) F. Elvinge: Tintet Kød (D. v.-h. Aarb. 1937, 19.) (Findes ikke anført i den indledende Kildertegnelse.)

Stivsyge — Rakitis.

Stivsygen, der i vort moderne Svinehold til Tider har afstedkommet saa store Tab, var i ældre Tid, efter Raadene i vore Kilder at dømme, en ret sjælden Lidelse. En Forveksling er dog sket med Lamhed i Bagdelen (se denne Sygdom) og med „Fordrivning“, en Skade, der kan opstaa, naar Svin drives over store Afstande paa haard Bund.

Den gamle Betegnelse for Stivsyge var Forfangenhed.¹⁾ Først i nyere Tid er Navnet Stivsyge fremkommet.

Dahl siger,²⁾ at „Svinet ved Forfangenhed betages af en overmaade Stivhed, saa det har vanskeligt ved at flytte Benene, Sygdommen forekommer mest hos slet fødte Svin“.

Han nævner ogsaa „den anden Art af Forfangenhed, der opstaar hos Svin paa lange Drivter, naar de drives paa haarde og stenede Veje“.²⁾

Behandlingen var i ældre Tid, at man skar et Led eller to yderst af Halen eller skar et Snit i Øret, samt gav dem Svovl i Øl,³⁾ eller Høsemøg i Ædet.⁴⁾

1) Rostgaard 161, 40. Dahl: Nyeste 166 ff. Dieterichs 197. Faber 228. — 2) Dahl: Nyeste 165 ff. — 3) Rostgaard 161, 40. — 4) Sønderjysk Maanedskrift XV, 83. (Fin-des ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.

Lamhed i Bagdelen hos Svin.

(sv.: Lamhet i backdelen. — n.: Krydslamhed.)

Lamhed i Bagdelen hos Svin synes i en bestemt Tidsperiode at have spillet en stor Rolle blandt Svinets Sygdomme. Aarsagen til denne Sygdom maa sikkert søges i de usle Forhold, hvorunder Svinene da levede, særligt naar de om Vinteren blev holdt paa Sti, idet de da, foruden at halvulte, maatte leve i den største Urenlighed. „Lidelsen“, der vel ogsaa er forvekslet med Stivsyge, maa have forvoldt ikke ringe Tab, derom vidner de mange Raad, der er optegnet mod denne Sygdom.

Lidelsen er foruden Baglamhed¹⁾ ogsaa benævnet *Bagbrænde*.²⁾

Beskrivelsen er den, at „Svinet mangler Kraft til at løfte Bagdelen, og kommer de op, svingler de med den eller slæber den efter sig“,³⁾ — „Svinene kunde ved Bagbrænding blot rejse sig paa Forbenene men ikke gaa.“⁴⁾ — Fjelstrup siger,⁵⁾ at „Bagbrænde indtræder sædvanligst med feede Svin, dog ogsaa med magre, naar de holdes i uren Luft, ligge smudsige og ikke komme til at bevæge sig“. Det samme mener Abildgaard.⁶⁾ — Dahl mener,⁷⁾ at „saavel unge som gamle Svin kan faa Sygdommen“, og at „Aarsagen kan være Urenlighed, mislig Behandling, Vejrforandring, tørre Somre. Mangel paa Vand er ogsaa anført som Aarsag“.⁸⁾

Megen Behandling er ikke anført, men der kendes en Formel mod Baglamhed:

„At skrive paa et Papir:

Ame Amele Amele pole Alauf Alauf fagot
Dette skal indgives i tre Brødkrummer.“¹⁾)

Man har endvidere brugt at stikke en Fontanelle af et Stykke Hattel-filt eller Læder dyppet i Terpentin og Steenolie under Huden ved Hvirvelbenet i Lænden foran Krydset.²⁾) Andre har indgivet sur Mælk, Salpeter, Svovl, Antimonium crudum og Campher. Men det bedste Helbredelsesmiddel er dog at lade Svinene komme i frisk Luft.³⁾)

1) E. T. Kr.: Danske Sagn VII, 89. — 2) Abildgaard: H. & Qv. 154. Dahl: Nyeste 174. — 3) With 393. — 4) Faber 226. — 5) Fjølstrup 140. — 6) Fogh 57. Abildgaard: H. & Qv. 154. — 7) Dahl 175. — 8) Bøye 256. — 9) Gothard 63.

Børsteraadnen.

(sv: Borstrøta)

Den daarlige Behandling af Svinene gav ofte Anledning til, at Børsterne, ved at Svinene laa i Snavnet, raadnede.¹⁾) Luplau siger,²⁾) at „Børsteraadnen er en skjørbutisk Sygdom, der har sin Grund i Ureenlighed, Mangel paa frie Luft“, og at „Svinet altid faar samme Føde. Man kan kjende denne Sygdom paa Børsternes Rod-Ende, thi hos det sunde Svin er den rødgul, men hos det syge sortluden. Disse Sygdomme (Bagbrænde og Børsteraadnen) ligner hinanden tilfulde og kommer af slet og usund Føde, ladebrændt, muggent og fordærvet Korn. Meget skiden, fugtig og pølagtig Svinesti“.³⁾)

Som Middel mod Børsteraadnen er anbefalet Kalkvand.²⁾)

1) Dieterichs 193. — 2) Luplau 39. — 3) Luplau 39.

Lusesyge hos Svin.

Lus hos Svin har som Regel ingen Betydning for Dyret. Tværtimod er det en gammel Mening, at Lusene hos dette Dyr er et Sundhedstegn. Kun hos Pattegrise kan Lusene foraarsage saadan Uro, at Grisene bliver utrivelige.

P. Syv skriver¹⁾) om Behandlingen af Lus hos Svin: „Foruden det almindelige Middel med ald kvæg med kvægsølv og fedt, kan sættes en egepæl i svinestien, boor et hull oven i og kom kvægsølv udj, lukket til, der gnie svinene sig ved, hvilket lusene ikke kunne fordrage.“

Andre har brugt at smøre Svinene med Tjære²⁾) eller „Schwarsendei, som kjøbes paa Apotheket“, man smører hermed Svinet paa Hovedet og langs henad Ryggen første Dag. Anden Dag henad Siderne og tredie under Bugen og henad „Rumpen, da de, som ikke døde, tager Flugten til Rumpen og gaee bort“.³⁾) Som det bedste

Middel er dog anbefalet at bade Svinene flittigt, og indvendig at give dem „Spidsglas, Svovl, Honning og Meel gjort til en Deig“. ¹⁾

¹⁾ Rostgaard 161, 75. — ²⁾ Additamenta 713, 336. — ³⁾ D. F. S. 1909/3 H. E. T. Kr.: 234, 43. — ⁴⁾ Fjelstrup 136.

Kopper hos Svin.

I ældre Tid, da Koppesmitte fra Dyr til Mennesker og omvendt var ret almindeligt, har man ogsaa iagttaget Overførsel af Kopper til Svinet. Vore Kilder angiver en Del herom.

Saaledes skriver Luplau: ¹⁾ „Svinekopper have megen Lighed med Menneskets Smaakopper, ja, Svinet kan endog indpodes dermed og vaxineres med Kokopper.“ „Svinets Smaakopper ligner Menneskekopper, og Svin kan smitte Mennesker og omvendt.“ ²⁾

„Svinekopper er smaa Blegner i Huden paa forskellige Steder af Kroppen særligt om Øjnene.“ ³⁾ „Dyret lader under Sygdommen Hovedet hænge, lægger Ørene tilbage, har matte Øjne og hovne Øjnelaage.“ ¹⁾

Som oftest har man ladet Sygdommen passe sig selv. Kun en enkelt Skribent anbefaler frisk Komælk. ⁴⁾

¹⁾ Luplau 44. — ²⁾ Rasmussen S. 62. — ³⁾ Dahl: Nyeste 182. — ⁴⁾ Gothard 63.

Skab hos Svinet. — Scabies.

Skab hos Svin er kendt fra ældre Tid. Sygdommen er dog sikkert ofte forvekslet med visse Eksemformer, navnlig hos Smaagrise. Den primitive Maade, paa hvilket Svinene i ældre Tid blev opdrættet, i smaa trange Stier og i største Urenlighed, har bidraget meget til Udbredelse af Skabformerne i Svinebesætningerne, naar først de var slæbt ind. Den samme Indflydelse gjorde sig gældende ved Fælledriften.

Skab hos Svin er ogsaa kaldet *Arpe*. ¹⁾

En Beskrivelse fra ældre Tid lyder: „Skab viser sig ved Blægner, som sætter sig paa Kroppen og giver Materie fra sig og, naar de haver sat Skorpe, bliver hæftigen. Skab kan enten være god eller ondartet. Da Sygdommen er smitsom, maa de befængte Svin strax afsondres fra de øvrige.“ ²⁾ Svin er ogsaa udsatte for Skab fra andre Husdyr, ¹⁾ og „den er hyppigere hos Svinet end hos de andre Kreaturer“. ³⁾

Som Aarsag har man angivet Overflødighed af sur Mælk, slet Føde, Urenlighed eller Smitte. ⁴⁾

Ved Behandlingen af denne Lidelse har man brugt Afkog af Tobak, Arsenikæddike eller Saltvand til Vask, smurt Svinene med en Blanding af „Isop“ og Linolie, samt givet Dyrene Antimonium crudum ind.

¹⁾ Faber 226. — ²⁾ Luplau 44. — ³⁾ Dahl: Nyeste 180. — ⁴⁾ Dieterichs 201.

Miltbrand hos Svin — Anthrax.

(sv: Halsfluss, Halsbøld.)

Hos Svin optræder Miltbrand paa en noget anden Maade end hos Kvæg, Hest og Faar, nemlig som en meget hæftig Betændelse med stærk rødblaa Farvning af Huden i Gulken og af Slimhinden i Mund og Hals, samt med udtalt Synkebesvær.

Hævelsen i Halsen har givet Anledning til Benævnelser som *Hals-syge*,¹⁾ *Brynne* eller *brandig Halssyge*,²⁾ *Brandhævelse*,³⁾ *Qværkebrandbyld*,⁴⁾ *Mundbrandbyld*,⁵⁾ *Rankkorn*,⁶⁾ *Mundkorn*,⁷⁾ *Strubesyge*⁸⁾ og *Bygkorn*.⁹⁾

Hos P. Syv findes følgende Beskrivelse af Sygdommen:⁶⁾ „Naar sviin ere syge sees gemeenligen langt inde oven i Munden noget brunt; der kommer og noget inde oven i munden, som en hvid ert, da ville de ei æde, men dør og flere med dem.“ Ellers siges der,³⁾ at „det er den farligste Sygdom hos Svin, fordi den meget ofte antager Karakter af Miltbrand, og Svinene dør deraf, Sygdommen giver sig tilkjende ved en pludselig fremkommen Hævelse i Gulken eller Egnen deromkring Luftrørshovedet. Dyrets Stemme vorder hæs, og der er Tilbøjelighed til Brækning.“²⁾ „Der er udbredt Hævelse under Halsen, Dyret bliver mat, faar en hæs Stemme, besværligt Aandedræt, Mundens Slimhinde er blyfarvet. Dyret dør ved Qvælning.“¹⁰⁾ „Ved Qværkebrandbyld rejse Haarene sig bag og nedenfor Ørespytkirtlerne buskevis, og der fremkommer en Hævelse af en Bønnes Størrelse. Denne Sygdom kan forplantes selv til Mennesket.“¹⁰⁾

Aarsagen til Sygdommen er søgt mange Steder „oftest i en Forkøelse, naar Svinene er varme og ophidsede, eller naar de har løbet stærkt og faaet meget koldt at drikke. Den indtræffer sædvanlig om Høsten, naar Svinene have gaaet i Ævret.“³⁾ Andre mener Sygdommen særlig kommer af stærk Tørst,²⁾ eller om der blandt andre Kreaturer har vist sig Miltbrand eller Tungekræft.³⁾ Atter andre har tilskrevet Sygdomsaarsagen „Nydelsen af Kaalorme og et Slags Skarnbasser“.¹¹⁾

De fleste Kilder angiver, at der ikke er meget at gøre ved Sygdommen, men at det vigtigste er Forebyggelsesmidlerne. Her er fra gammel Tid anvist Brugen af Nødilden f. Eks. paa den Maade, at man jog Svinene nogle Gange gennem brændende Straa. Den samme Tanke ligger vel til Grund, naar det er anbefalet uforventet at skyde iblandt Svineflokkene.⁹⁾ Og et Minde om denne Nødildsbehandling er det sikkert ogsaa, naar Bøgeaske er anbefalet som et godt Bevaringsmiddel mod denne Sygdom.⁹⁾ Pletterne paa Halsen har man udbrændt med gloende Jern.⁴⁾ Andre har „stukket et keble i Munden og med en skarp kniv udskaaet Rankkornet, trykket ingefær og sood i hullet hvorefter Svinene er givet Schropulariam, Blindenelder og Bryonierod“.⁶⁾ Fornuftigvis har man ogsaa anbefalet at sondre de sunde fra de syge.⁴⁾

Endvidere er brugt at give de syge Dyr Afkog af Malurt, Bukkeblade sammen med Surmælk samt at trække en Haarsime gennem Hævelsen paa Halsen og give Dyret en Tyggepind bestaaende af Ingefær, Salt og Entzian. „Hjælper dette ikke, bør man slagte og

nedgrave, da Sygdommen er smitsom baade for Mennesker og Dyr.“⁴⁾ Andre har gnedet Hævelsen med Kamferolie og aareladt det syge Svin,⁸⁾ som oftest under Tungen.⁹⁾

Hvorledes man i ældre Tid bar sig ad med en saadan Aareladning, anviser et gammelt Manuskript.¹²⁾ „Att lade Suinn: Thag och lad dennom blod offuen wdj mundenn j thenn thredie ledt oc sidenn thag biig oc sydthett thill thet sprecker oc vlesked kalck, skorsten sod och huid lög, menge dett samen och giff dennom thet indt, naar dj bliffuer siug.“¹²⁾

Under Navnet *Hinterbrand* er der i ældre Tid beskrevet en Sygdom af miltbrandsagtig Karakter, og en lignende findes omtalt hos Jens Hovsmed¹³⁾ under Betegnelsen *Kjæbebrænding*, *Bakbrænding* eller *ondt i Halsen*. Svinene faar smaa Blærer i Halsen, der besværliggør Aandedrættet. Tungen bliver brun eller sort, og „de kunne ikke regjere deres Bagdel“.¹³⁾

1) Faber 230. — 2) Dahl: Nysesle 169. Rasmussen S. 65. — 3) Dieterichs 187 ff. — 4) Luplau 40. — 5) With 375. — 6) Rostgaard 161, 40. — 7) Larsen: Jens Hovsmed 44. — 8) Fjelstrup 136. — 9) Golhard 49. — 10) Rasmussen S. 65. — 11) Gotthard 50. — 12) Opskrift fra ca. 1580 i Stockh. C. 57, meddelt i P. Skautrup og H. P. Hansen: Sprog og Kultur III, 98. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse. — 13) Larsen: Jens Hovsmed 43.

Svinesyge og Svinedød.

Naar den Opfattelse næsten til vore Dage har været raadende blandt Almuen, at der intet var at stille op med Svinets Sygdomme, maa noget af Aarsagen hertil søges i det Forhold, at en klinisk Undersøgelse af syge Svin er vanskelig at foretage, ligesom ogsaa i det Faktum, at Symptomerne for flere af Svinets Sygdomme er hindrende overmaade lig. Først en nyere Tids bakteriologiske Undersøgelser har godtgjort disse Sygdommes virkelige Aarsag og aabnet Veje for en virkningsfuld Bekæmpelse.

Under Navnet *Svinesyge* og *Svinedød* maa vi tænke os flere af Svinets forskellige Lidelser saasom Knuderosen, Rødsyge, Svinepest og flere andre. Det væsentligste synlige Symptom paa disse er den stærke Rødfarvning af Dyrets Krop lige før eller efter Døden.

Det falder godt i Traad med Almuens Opfattelse af Svinesygdommene, naar det hos Ingvor Ingvorsen hedder¹⁾: „Svinene var der saa godt som intet at gøre ved, naar de blev syge. Det eneste Lægemiddel, man brugte, var at sætte Svinerod i Ørerne paa dem. Der blev stukket et lille Hul i Ørerne, og herigennem blev der stukket en lille Rod af denne Plante. Naar der var gaaet nogen Tid, blev Øret indtørret rundt om Roden i en Ring paa Størrelse som et Kronestykke, og dette Stykke faldt tilsidst ud.“ — „En Plante, der var grøn baade Sommer og Vinter og havde grønne Blomster, var et godt Lægemiddel for syge Svin, om en Rod paa et Par Tommers Længde blev stukket i det ene Øre. Planten hed paa Fyn Pestilense.“²⁾

Mangelen paa virkelige Lægemidler gjorde, at Almuen ofte ved Svinesygdomme gjorde Brug af de magiske.

„For Svin: Sante Peter og Moder Marie de reed af Bye, de sad og læste i deres Bog, og de bad for dette Svin, at det maatte gaae af, og jeg beder med.“³⁾

Foruden denne Læsning har vi ogsaa Kendskab til en skrevet Formel for syge Svin:

„Auf mau Cauf
Auf mau Cauf fau
Auf mau Cauf fau gauft.

En seddel skrevet i denne Orden og indgivet syge svin hjælper.“⁴⁾

Andre magiske Midler er at brænde et dødt Svin til Pulver og give de andre Svin ind heraf sammen med Pis og Korn.⁵⁾ Eller „tag røget refve kiød, hacked smaa, komb iblant korn, gif svin det ind, eller stick Peon igiennem øret, saa drager det onde deri, og det hielper vist.“⁶⁾

„Naar suin er siug: thag och steeg groff rugbrød och stück dem i ediche och strø Bøss krude ther paa och kom derpaa ij suinene och skiere rumpen och ørene aff thennom.“⁷⁾ Eller „tag malurth, husløg, agerpors, wiin steen, matrem, bulmefrøe, siud det i gamelt øel och kom i suinene.“⁸⁾ En gammel Recept, der atter og atter gaar igen i vore Kilder, er følgende: „Thag humble røder, torden skrepp røder, reinfan røder, matrem røder, lønborg salltt, siud thætte ij æddiche eller øll wnder lugt logh giff them thet, saa faa de boed.“⁹⁾

Endvidere er brugt „Angelica Rod, Hendrik Rod“, Rug, Byg, Peber, Askebark, „Theragelse“, Nyseurt, „Bryonie“, Laurbær, Aakande Rod, „Loestilg, S. Ellens Rod, Mesterurt, Eberwurtz“, Humle, „Ruder, Isop Holwrter, Reinfan, Werbende Rødder“, og af uorganiske Stoffer: Svovl og Hepar Antimonium.

Ofte har man sat Svinets mest dødelige Sygdomme som Rødsyge, Miltbrand og Svinepest i Forbindelse med Ilden. En Mand mente saaledes, at hans Svin var blevet syge, fordi han ikke havde brændt Blus St. Hans Aften.¹⁰⁾ Ja, man har troet, at der ligefrem kunde falde Ild over Svinene, og saa døde de, om man ikke kunde faa en der havde Forstand paa de Ting, til at række ind i dem og udtage Ilden.¹¹⁾

Fra gammel Tid har man en saalydende Kur for „Ylddød“ hos Svin: „Aman + amalan + amalafan + amalagrafan + In nomine + patris + filij et + spiritus sancti amen.

Thisse forne Ord skal man syy i eth læreth och ledher oc bindhe thet om eth swinss halss, so manghe swin som i then leye ligge, thi skulle meth gudz hiehp thet oor bliffwe forwareth for ylddød, thet er thit præffweth.“¹²⁾

Rohlwes skriver¹³⁾ om den løbende eller hellige Ild hos Svin, at „ingen Sygdom er mere ødelæggende end denne. Den udbreder sig hastig i Flokken, at Halvdelen i kort Tid bortrykkes“, og endvidere¹⁴⁾ „Jeg maa omtale et skadeligt Middel, hvorfra man sædvanlig betjene sig ved denne Sygdom (Miltbrand) og lignende Tilfælde hos Svinene: Man antænder en Ild paa et snævert Sted, jager Svinene derigennem og tror paa denne Maade at læge Sygdommen. Denne

Skik er vel endnu tilbage fra hine Tider, da Vildfarelser og Uvidenhed og Troe paa Hexerie herskede. Nu da enhvers Forstand i Forhold til hans Stilling er mere uddannet, vil han let indsee, at en saadan Behandling nødvendigen maa formere Dyrets Beængstelse og dermed tillige forværre Sygdommen."

En anden Form for Ildkur er følgende: „For svine død skal mand tage en sax og klippe huer svin korsviis ofver lenden og lit af rumpen, at dend kand bløde noget, og legge dette i en gryde och komme ild i gryden och legge det saa paa ilden och sette den ud i Marcken, før du legger de svinehaar paa ilden, naar de er brendt, saa skal du huelle gryden ofr ilden i marcken, før du bærer gryden hjem igien.“¹⁵⁾

„Og dersom dine svin dør flux, da hug det første svin i mange støcker, som dødt er, med haar og alt, og siden hug hovedet af en hund og siud med svinet, gif det de andre svin at æde.“¹⁵⁾ Eller „hak Hjertet af et creperet Svin, bland det med Klid og gif de andre Svin det at æde.“¹⁶⁾ Man har for „Svinedød“ givet dem „katte og tusse blod“¹⁵⁾ eller „en speget Tudse, som man fik ved at sætte en Pind paa Tudsens, at den kom til at gabe, hvorefter man jog en anden Pind ned i dens Gab, stak den igennem Tudsens og trykkede Pinden i Jorden, og lod Tudsens staa og spege i Solen“.¹⁷⁾ Endvidere er brugt Menneskepis og noget af en tørret Ræv,¹⁶⁾ „Selleflæsk og lüneborger Salt slaet i suur lud og givet Svinene om Morgenen fastende, det fordriver den heede suinene hafr i dem,¹⁵⁾ samt „salvie med klid biug og malurt“.¹⁸⁾ „Heder Nelle Rod menget i sød Mielck.“¹⁹⁾ „Og til en Snes Sviin blandes en half skeppe biug med et kneppe Reinfer, Matram, Svinedild, Ruder, Lobstilch, gammel Piss, Ediche, Salt og Rugmeel og ulesket Kalck og indgivet Sviinene.“²⁰⁾

Endelig er givet „Malurt siudet i Kawente“,¹⁵⁾ Salvie, Hvedemel og Peberkage, „Isop“, „Hulurt, Skaffanis, Svineurt, som ellers kaldes sort Nyseurt, og Laurbær, disse fire sidste skal sammen med Bøssekrud og Svovl bruges 3 Gange om Aaret, nemlig: Juel, S. Jacobs Dag og Mikkelsdag“.¹⁵⁾ „Man har mod Svinedød anvendt Angelsøde, besynderlig de som groer paa Egetræer samt ny Mask og Kalck, Huideløgs Hovet, Malurtefrøe, stødte Vikker og surt samlet Piss gjort til en Dej og givet suinene 3 gange om aaret først Valborg Dag gjord grøden, anden gang, før de kommer i Olden, og 3 gang efter Olden.“¹⁵⁾ Brugt er ogsaa Rødderne af „Petasitis“,²¹⁾ „Slangepulver“,²²⁾ Roden af „Alron“ og Angelicablade,²³⁾ Egebregne, Bulmefrø, St. Ellensrod, Entian, „Skjærsøderod“, Sevenbum, Alantsrod samt Salpeter, Svovl og Krudt.

¹⁾ H. Ussing: Ingvor Ingvorsen 87. — ²⁾ Fynsk Hjemstavn II 80. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — ³⁾ D. F. S. 1929/64 D 7. — ⁴⁾ E. T. Kr. S. 222, 289. — ⁵⁾ Additamenta 713, 337. — ⁶⁾ Additamenta 713, 337. — ⁷⁾ Ny kgl. S. 314 b, Bl. 33. — ⁸⁾ Ny kgl. S. 67 b, Bl. 6. — ⁹⁾ Thoit 254, 106. Ny kgl. S. 67 b, Bl. 6. — ¹⁰⁾ D. F. S. 1906/43, Top 64. — ¹¹⁾ E. T. Kr.: Jydske Folkeminder VI, 204. — ¹²⁾ A. M. 819 Bl. 46. — ¹³⁾ Rohlwes 201. — ¹⁴⁾ Rohlwes 189. — ¹⁵⁾ Additamenta 713, 333 ff. — ¹⁶⁾ Gerstenberg: Sympathi og Magnetisme 50. — ¹⁷⁾ E. T. Kr.: Jydske Folkeminder VI, 204. — ¹⁸⁾ Med. hist. Mus. L 46. — ¹⁹⁾ Ny kgl. S. 67 b, Bl. 6. — ²⁰⁾ Med. hist. Mus. L. 53, 401. — ²¹⁾ Aarhus Statsbibliotek 381, 217. — ²²⁾ E. T. Kr.: Tillægsb. I, 112. — ²³⁾ Ny kgl. S. 314 ck.

Held og Uheld med Svin.

Held og Uheld synes ofte at spille en stor Rolle i Svineholdet, og det er derfor intet Under, at vore Forfædre paa forskellig Vis har søgt at udforske, hvad der kunde ligge til Grund herfor, og søgt at indvirke paa de Magter, der her syntes at raade.

Man mente saaledes, at den, der havde laadne Ben, altid havde godt Svineheld, d. v. s. Held til at have gode Svin.¹⁾

Købte man en Gris, skulde man tage lidt Halm med fra Stedet, den kom fra, for at den ikke skulde længes,²⁾ og man skulde stikke Grisens Hoved først ned i Posen.³⁾ Naar den kom hjem, blev der skaaret et Stykke af dens højre Øre, hvilket Stykke blev sat ned ved en Gjord paa Saltbaljen,⁴⁾ men inden den blev sat ind i Stien, skulde den holdes op i Skorstensrøgen,⁵⁾ eller der skulde tages nogle Haar af Hvirvlen over Grisens Lænd. Disse Haar skulde lægges paa en Glød og Grisen snurres tre Gange omkring den deraf opstigende Røg.⁶⁾ Alt dette foretog man, for at Grisen maatte trives og for, at den ikke skulde blive forgiort.

For at den skulde trives, har man ogsaa, naar den kom hjem, sat den baglænds ind i Stien,⁷⁾ og den mest graadige i Huset skulde give den dens første Æde.⁸⁾

For at faa Held med Svinene har man foran Svinehusdøren nedgravet en levende Gris,⁹⁾ en levende Hundehvalp eller levende Kattekillinger i hvert Hjørne af Svinestien, dog skulde Killingerne begraves med Hovederne mod hinanden.¹⁰⁾

Andre satte blot en Stoppenaal i den Dørtærskel, hvor Grisen skulde over,¹¹⁾ eller man strøg den henad Ryggen med en „Trolldkost“.¹²⁾

Det antoges, at man fik Held med Svinene, hvis Mand og Kvinde, saa længe de levede, hver Fredag Aften gik i Seng foruden Mad og Drikke.¹³⁾

For at en Gris skulde trives, gav man den paa Fyn „Divelstrik og Matrik, Judasøre samt Johannesbrød“ i Mælken.¹⁴⁾

Og for ikke at faa syge Grise borede man et Hul i hver Ende af Fodertruget, heldte Kvægsølv deri og lukkede Hullet til igen med en Træprop.¹⁵⁾ Eller man satte en speget Tudse paa Spid over Svinehusdøren.¹⁶⁾

„I Martij Maanet er det godt at give Svinene Angeligerod i deres Drik.“¹⁷⁾ „Men et Forvaringsmiddel for Svin er at give dem Laurbær, Svovl og Kride hvert Fjerdingaar“,¹⁸⁾ „ellers er hvid Pustrod, Krebs, Østersskaller samt sure Sager og Svinedødsrod ypperlige Ting at give Svin som Præservativmiddel.“¹⁹⁾

For Forgørelse af en So, at den ikke vilde æde, blev en Mand raadet at give den 3 Haandfulde Jord taget ved Midnat paa Kirkegaarden fra den sidste kastede Grav.²⁰⁾

1) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 206. — 2) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 18. — 3) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 104. — 4) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 104. — 5) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 104. — 6) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder VI, 265. — 7) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 179. — 8) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder VI, 265. — 9) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 18. — 10) D. F. S. 1904/41, J. Kamp: utr. Samling. — 11) Lars Andersen: Folkes. og Folketro fra Odsh. — 12) E. T. Kr.: Skattegraveren IV, 58. — 13) E. T. Kr.:

Tillægsbind I, 104. — ¹⁴⁾ Fynsk Hjemstavn II, 80. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — ¹⁵⁾ E. T. Kr. S. 245, No. 10. — ¹⁶⁾ Oldtidens Sortebog 36. — ¹⁷⁾ D. F. S. 1909/3 b C. D. F. S. 1909/3 b Q, 8. — ¹⁸⁾ D. F. S. 1929, 64 C, 57. — ¹⁹⁾ Larsen: Jens Hovsmed 42. — ²⁰⁾ Sorø Folketidende ^{20/1} 1938. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.)

So ifar.

Med ældre Tidens primitive Svinehold har det sikkert som Regel ikke voldt større Vanskelighed at faa en So „ifar“. Efter de gamle Raad at dømme har man væsentlig søgt at indvirke i den Hensigt at forøge Antallet af Fostre i Soens Liv. Næsten værre — end at faa Soen „ifar“ — var det, at en Sogris, der skulde fedes, blev brunstig, thi da Soen under Brunsten æder meget lidt og idelig forstyrres, de andre Svin ved at ride paa dem, taber ikke blot den selv, men ogsaa de andre Svin i Huld derved.

Et sikkert Tegn paa, at en So var ornegal, var at den „ruffede“, ¹⁾ en for den brunstige So ejendommelige Lyd.

I et gammelt Haandskrift har en vis Mand optegnet følgende: „Hvad raad som mand finder til soeswin, der ei vil blive meth foster, enthen dett er aff naturen saa skikett, eller onde folch hafr giortt skalckhett der vid. Thag itt hæssel tree, stoer omtr. som en mandfinger, och saa Tag Borre Marven der aff meth itt bor och formengh samme Udboritt Marv och spaaner wdj een peel øell. Indgiff Suinett dett att driche och bint dernest en quest af fluffue Røen om samme suin, lad hende saa fange Orne.“ ²⁾

„Vil Søer ikke løbe, da giv dem brød eller surdej stegt med salt³⁾ eller branket Havre.“ ⁴⁾ Tager man blot Pattegrisene fra Soen paa en Torsdag, vil den blive ornegal og løbe igen inden næste Torsdag.⁴⁾

I et andet gammelt Haandskrift giver Meddeleeren Raad for at faa forøget Antallet af fødte Grise i Læget:

„Viil thu haffue lyeche till suiin, da skall thu holde dem inde, och di kommer iche vd, før nyet er saa gammelt ij dagene, som thu wiill di skulle faa grisser till. Lade hinde saa till ornen, saa faar hund saa mange grisser, som nyet er gammelt eller haffuer haftt dage till.“ ⁵⁾ Denne gamle Regel er endnu brugt her i Landet.⁶⁾ Man har ogsaa brugt at give Soen, naar den kommer fra Orne, lige saa mange Haandfulde Byg eller Havre, som man vil have Grise.⁶⁾ Et Sted i Jylland gav man 12 Haandfulde Byg, et andet Sted brugte man at give Soen 10 Brødbidder, idet man mente, at den saa vilde faa lige saa mange Grise.⁷⁾

Man siger ogsaa, at saa mange Klip, Ornen giver med Øjnene, medens den „vrager en So“, saa mange Grise faar den.⁸⁾

For at en So skulde „holde Springet“, har man i Jylland brugt at gløde en Vognnagle og dermed berøre Soens Ende efter Parringsakten.⁹⁾

Vilde man helst have Galtegrise, skulde Karlfolk give dem Byg efter Bedækningen, men vilde man have Sogrise, da skulde Kvindfolk give dem dette.¹⁰⁾

Imedens Soen var drægtig, var der forskellige Ting at iagttage. Den maatte saaledes ikke ringes, for saa kom Grisene til at ryste over hele Kroppen 6 Uger efter, de var kastede.¹¹⁾ Og det Tag, man brugte ved Brygningen, maatte ikke komme i Svinestien, uden at Knuderne først blev løst, ellers kunde Soen ikke fare.¹²⁾

For at holde Regnskab med hvornaar Soen vilde fare, brugte man mange Steder at skære en Skure ved Negleroden paa en Tommelfinger paa den Dag, da Soen førtes til Orne. Den under Neglens Vækst fremrykkende Skure vilde da følge Skridt med Udviklingen af Soens Drægtighed, saaledes at den vilde fare ved den Tid, da Skuren var vokset frem til Neglens foreste Rand.¹³⁾

En slem Kalamitet var det, naar Soen ikke vilde lade Grisen die, ja, endog til Tider bed sit Afkom ihjæl. En klog Kone brugte i dette Tilfælde at se ind i Stien, brænde ni Slags Ild over So og Grise og give Soen Smørrebrød „saa kom de til at holde af hinanden.“¹⁴⁾ I samme Hensigt har man brugt at overvaske Grisene med Brændevin ligesom Soens Tryne, eller man har hældt Kamferdraaber i Soens ene Øre, „saa lægger den sig og lader Grisene komme til“.¹⁵⁾

løvrigt skrives der: „De griser, som fødis udj Løffald, det er 14 dage før St. Michells dag—14 dage efter St. Michells dag, skall Mand Intet legge till, thi att udj Or-maanit pleyer dj att døe.“¹⁶⁾

1) Grundtvig: Livet i Klokkergaarden 116. — 2) Ny kgl. S. 67 Bl. 152 h. — 3) Additamenta 713, 338. — 4) E. T. Kr.: Tillægsb. I, 104. — 5) Thott 254, 105. — 6) E. T. Kr.: Tillægsb. I, 103. — 7) P. Skautrup og H. P. Hansen: Sprog og Kultur I, 98. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 8) D. F. S. 1936/1 2044. — 9) P. Skautrup og H. P. Hansen: Sprog og Kultur I, 98. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 10) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder IX, 17. — 11) Thiele, D. d. Almues overtr. M. 60. — 12) E. T. Kr.: Tillægsb. I, 114. — 13) Danmarks Folkeminder IV: Efterslæt til Livet i Klokkergaarden 29. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 14) E. T. Kr.: Danske Sagn VI II, 473. — 15) H. P. Hansen: Kloge Folk 205. — 16) Rostgaard 36, 529.

At en So ikke skal blive brunstig.

For at forhindre, at en Sogris skal blive brunstig, anvender man i Nutiden Udbødning. Denne Operation har af Almuen været kendt fra meget gammel Tid. Operationen er ret vanskelig og bør, om den skal lykkes, udføres af Fagfolk. Almuen er derfor ofte gaaet andre Veje for at forhindre en Sogris' Brunst.

„For Sviin, som er vrue, tag Paradis Korn i et støche suuerdeig at give dem ind, naar de ere paa stie.“¹⁾ „At en Sogris ikke skal blive vruuw, skal den bringes til at æde en Skruptudse.“²⁾ „Eller den skal have Skjægvand eller Slibestensdynd.“³⁾ „Om en Gris bliver købt, skal den, for ikke at blive vraa, puttes baglænds i Posen og glødende Staal lægges i dens første Æde, efter den er kommet hjem.“⁴⁾

Man har ogsaa brugt at lade en lille Blykugle trille ind i Børen gennem Skeden, „hvored det fuldstændig hindres, at Soen mere bliver ornegal.“⁵⁾

Men var der en kyndig Mand i Sognet, blev Udbødning ogsaa foretaget, d. v. s. „man udtog paa de Sogrise, der skulde fedes, Frykornet, for at Grisen ikke skulde blive ornegal“. Man kaldte saadan en skaaret Sogris for „en Snitte“. ⁶⁾

1) Ny kgl. S. 67 f, 269. — 2) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 206. — 3) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 70. E. T. Kr.: Tillægsbind I 103. — 4) E. T. Kr.: Jydske Folkeminder VI, 265. — 5) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 103. — 6) Grundtvig: Livet i Klokkegaarden 116.

Hundens Sygdomme.

Det er ikke smigrende for Menneskeslægten, at den helt fra gammel Tid saa fuldstændig har ladet Hundens Sygdomme ude af Betragtning. Hunden er dog Menneskets allerældste Husdyr og slutter sig mest intenst til Hjem og Arne. Den er i flere Lande anset for at være et helligt Dyr og har for Aartusinder gjort Menneskene mere Nytte, end vi nu rigtig kan fatte. Og dog viser vore Kilder, hvor lidt Menneskene har gjort til Gengæld for al dens Trofasthed og Hengivenhed. Det er med god Grund, en af vore Kilder siger: „Det er en meget udbredt Skik her i Landet at lade en Hunds Sygdom passe sig selv, indtil enten Helbredelse eller betydelig Forværrelse indtræder, i hvilket Tilfælde man da anseer det for det mest Rette at lade den slaa ihjel. Hunden er for Landmanden en Ven, som han ikke altid sætter tilstrækkelig Pris paa. Men ingen fornuftig Landmand bør undlade at hjælpe sin tro Ven, naar den er syg.“¹⁾

Blandt alle Hundens Sygdomme er der saa at sige kun een, der har vakt Opmærksomhed og er blevet nærmere omtalt i vore folke-medicinske Kilder. Denne Sygdom er Hundegalskaben, hvis Overførsel til Mennesket og frygtelige Virkning for dette tidligt i Historien har været bekendt og omtalt.

1) Larsen: Jens Hovsmed 46.

Hundegalskab — Vandskræk — Rabies.

Hundegalskaben er en hurtig forløbende smitsom Sygdom, der næsten altid ender med Døden, om den ikke bliver behandlet. Dens Hovedsymptomer er nervøse Forstyrrelser med Ophidselse og Lamhed og under Ophidselsesstadiet en udtalt Tilbøjelighed til at bide. Man kender nu Aarsagen som et mikroskopisk Urdyr. Pasteurs Opdagelse af Værnemidlet mod denne Sygdom hører til en af Menneskehedens største.

Allerede i Oldtiden har Hundegalskaben været kendt som en Sygdom, der blev overført til andre Dyr eller Mennesker ved Hundebid. Men man mente, at Hundene fik Sygdommen paa Grund af Ophid-

selse, Tørst eller utilfredsstillet Kønsdrift, og den samme Mening om Aarsagen træffer vi i vore Kilder:

„Man gør Forskel paa den rasende og den stille Galskab, og Aarsagen er især Hindring til Kønsdriftens Tilfredsstillelse, da der er for faae Tæver i Forhold til Hanhundene.“¹⁾ Fra anden Hold skrives ogsaa:²⁾ „Aarsagen er ikke bekendt, men at Sygdommen kan udvikle sig af sig selv er uden for al Tvivl.“ Og endelig: „Raseriet hos en Hund kan have Sted til alle Aarets Tider. Naar en Hund, som ved en naturlig Tilbøjelighed til Grumhed let kan ophidses til Vrede, enten i den stærke Sommerhede eller ved en stærk Kulde afholdes fra at drikke, saa faar dens Galde en saa overordentlig Skarphed, at den bliver gal. Sligt kan ogsaa komme, naar den ligger under en hed Kakkellovn, men fornemmelig naar den har ædt af et Dyrs Kød, som enten er creperet af Galenskab eller af en anden anstikkende Sygdom. Endvidere naar den er bleven slagen af Lynild, ædt Gift, stærk krydret Mad, eller den har Orm.“³⁾

Frygten for, at et Hundebid kunde være af en rabiesgal Hund, har ødelagt mange Menneskers Liv. Den Tanke har nemlig været raadende, at Rabiesgiften kunde øve sin Virkning efter baade Aars og Dags Forløb, ja, at et Menneske kunde faa Rabies, hvis den Hund, der havde bidt vedkommende, en Gang i Tiden blev bidt og saa fik Rabies.⁴⁾

Frygten for Rabies gjorde, at man frygtede enhver gal Hund, ja, man mente, at endog Fraaden af den gale Hund kunde frembringe Rabies, selv om man ikke var blevet bidt. Saaledes skriver Rohl-wes:⁵⁾ „Bemærker en Hyrde, at en gal Hund har bidt efter et Svin, og dette dog ikke kjendes noget Sted paa Skindet, da maa han strax børste det over hele Kroppen med Sæbevand, fordi Fraaden af den gale Hund kan gøre Svinet galt, om den blot bliver siddende paa Svinet.“

Man har ment, at en Hund, som havde faaet Kvindemælk at drikke, aldrig kunde blive gal.⁶⁾ Men forresten havde man utallige Midler til Brug for, at en Hund ikke skulde bide een. Da disse imidlertid næsten alle kun angaar Mennesker, skal de ikke her opregnes.

Overfor Dyr, der var bidt af en Hund, enten den var rabiesgal eller ej, har man gjort udstrakt Brug af skrevne Amuletter til at binde paa det bidte Dyr. En saadan Amulet er den helt fra Oldtiden kendte Satorformel, der skrives saaledes:

„SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAS“⁷⁾

En anden lyder:

„+ + + Sortes + + + Oktes + + +
+ + + Se Sortes.“

Det skal skrives paa 3 Stykker Brød og gives Dyret i 3 Morgener.⁸⁾ Eller: „De Fene Bene Kune Koin Pene Mene Fe To“, „disse Ord skal

skrives paa Papir og sammen Vikles og indgives den Kreatur, som er bidt og Beskadige af en gal Hund eller anden gal Høvede, enten det saa er paa Menneske eller Qvæg.“⁹⁾)

Paa en anden Maade:

„Patienten skal strax toe Skaden med eget Vand, tag saa en salt Sild og Klyv den i Bredden og leg paa Saaret og gjør det i 3 Dage og alle 6 Timer en frisk Sild paa, siden lægges den i Rindende Vand.“¹⁰⁾)

„For galen Hundebid skal bruges disse Ord:

Sortes + + + første Gang
ortes + + + anden Gang
Resortes + + + 3die Gang

Dette skal lægges paa 3 Bid smøre brød oc gifues det, som er bedt af en galen Hund.“¹¹⁾)

Eller skriv paa et Stykke Brød:

„Ortus + Sortus + Refertus +
og giv den hund det, som har bidt.“¹²⁾)

I et gammelt Manuskript anføres en hel anden Formel mod „galne Hundebid“ hos Dyr:

- „1) Mix Mgs Bax
- 2) Mix Mags Bax
- 3) Mix Max Bax
x x x
- 4) Aux Bax Schmex Max x
Mie zu Max x

skrif det paa et stykke Brød gif det ind, saa døer di.“¹³⁾)

Er en gal Hunds Bid forsømt, skal man paa Apotheket købe „Middel mod galne Hundes Bid for Svin.“¹⁴⁾)

„Om galne Hunde bider Kør, da skal Mand strax tage det Høvet, som er blevet bidt, og kaste det udj Rindendes wand, at det kand løbe i wandet 2 a 3 gange, og war det muligt, at de kunde faa Lever og Lunge af samme galne Hund och Hache dend og give dem Noget deraf ind, saa skader det intet derefter. Det er forsøgt.“¹⁵⁾) Eller „man tager en Nøddekærne i Munden og lægger paa Saaret. Lad fæet strax komme i kolt vand og giv smør og brød at æde og bind menneskepis derpaa, eller lad drikke Krebseskaller brændt til Aske med Honning og Entzian, eller Saften af Svalerod, Odermeniurt, Fenkel blandet med Teriak“.¹⁶⁾) „Svaleskarn kogt drukket og paastrøget læger galne Hundes Bid.“¹⁶⁾)

Som et Universalmiddel mod galne Hundes Bid er Skovmærke be-
tragtet, man indgav Dyret Skovmærkerne — enten grønne eller tørrede — i Mælk eller paa Smørrebrød, endvidere Roden af Galnebær, tørret og indgivet i en Dejg.¹⁷⁾)

Desuden er brugt vild Krusemynte, Hvidløg, „Vinrude, Tinfiilspaan og Theriak kogt sammen og indgivet“.¹⁸⁾) „Majmaaneds Krebs brændt og blandet med røde Myrer og entzian Rod indgivet i Vin.“¹⁹⁾) En-

delig „Laurbær, S. Johannis Urt, Wejtræhnen Urt samt Eberitte kogt i Ædike og indgivet.“²⁰⁾

1) Dieterichs 223 ff. — 2) Rasmussen S. 70. — 3) Jacobi: Undervisning IV 73. — 4) Jacobi: Undervisning IV 73. — 5) Rohlwes 193. — 6) D. F. S. 128/1 86. Oldtidens Sortebog 36. — 7) Det wilfangske Manuskript, Arkiv og Museum IV. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 8) E. T. Kr. S. 228, No. 110. — 9) E. T. Kr. S. 228 No. 79. — 10) E. T. Kr. S. 228 No. 80. — 11) Thott 241, Bl. 30 h. — 12) D. F. S. 1909/3 H. — 13) D. F. S. 1909,3 B: Hansens Kurebog 53. — 14) Rohlwes 193. — 15) Thott 732, No. 49. — 16) Rostgaard 161, 42 og 43. — 17) Jacobi: Undervisning IV 76. — 18) Hestekiender, den kloge, 61. — 19) D. kgl. V. & L. 200, 68. — 20) D. kgl. V. & L. 200, 103.

Hundesyge — Febris catarralis et nervosa caninum.

Hundesyge er en smitsom Febersygdom med Katarrer paa flere Slimhinder, saaledes Mund, Tarme, Øje og Lungeslimhinderne, derefter kommer alvorlige Nerveforstyrrelser med Kramper og Lamheder. Meget ofte har Sygdommen Døden til Følge.

Sygdommen er tidligere kaldet *Halsbetændelse* og *Halssyge*¹⁾ eller *den egentlige Hundesyge*.²⁾ Der siges:³⁾ „at den er en Udviklings-sygdom, der i Regelen kommer samtidigt med Tandskiftet.“

Man har behandlet denne Lidelse med Brækvinsten i lunket Vand, og ved at lade Hunden labbe sød Mælk med Smør og Honning.⁴⁾

1) Dieterichs 217. — 2) Faber 244. — 3) Rasmussen S. 69. — 4) D. F. S. 1909/3 B: Hansens Kurebog 53.

Skurv og Skab hos Hunden.

Disse to af væsentlig forskellige Aarsager fremkaldte Sygdomme blev i ældre Tid anset som Udsletsygdomme og mentes at kunne slaa ind, kaste sig paa forskellige indre Organer som f. Eks. Hjernen og forarsage Lamhed.¹⁾ Man har gjort Forskel paa tørt Skab og fugtigt eller fedt Skab.²⁾

En Behandling af „en hund der har eller vil faa skab“ lyder:³⁾ „Mand tager et jern, saa lang som en lang tobacks pibe og saa tyck som en pibe er oven til og noget spids for i enden. Dette jern gjør mand gloende i ilden, tager mand saa med sin eene haand oven paa hovedet ret imellem begge hans ører og letter skindet i høyden saa høyt op, som mand kand, tagger mand saa med den anden haand og sticker jernet saa gloende igiennem tvers i skindet, saa lader mand huden nedgaa, og forgaar da hans skab.“

1) Larsen: Jens Hovsmed 48. — 2) Dieterichs 221. — 3) Med. hist. Mus. L. 53, 551.

At fri en Hunhund for Hvalpe.

At faa en Hund med Hvalpe synes aldrig at have voldt Besvær i nogen Maade, derimod vilde man ofte gjerne være fri for, at Hunden skulde blive med Hvalpe, i hvert Fald ved en Køter. For at forhindre dette, er anvist følgende Raad: „At tispene ej skal nemme: Tag et stykke Venedisk sebe, saa stoer som et hønse eg, tuer det i noget melch och see thil, at hun faar det hele thil lifs. Eller tag 9 lefuendes lus, gif hender dennem i warm brød, 3 lues huer dag i 3 dage.“¹⁾

At afgøre hvilken Hvalp, der er den bedste i et Kuld, kan ske ved at lægge Mærke til hvilken Hvalp, Moderen først henter, om man lægger dem til Side. Man siger ogsaa, at den, der sidst faar sit Syn, er den bedste.²⁾

1) Rostgaard 35, Bl. 34 h. — 2) Oldtidens hemmelige Bog 42.

Fjerkræets Sygdomme.

Det er i det hele taget mærkeligt, at man i ældre Tid har haft noget Kendskab til og forsøgt nogen Kur for Fjerkræets Sygdomme. Det enkelte Dyrs Værdi var jo saa overordentlig ringe, at der ikke kunde forventes nogen Gevinst ved en Kur. Men ikke desto mindre træffer vi i vore Kilder en hel Del Raad for Fjerkræsygdomme. Høns, Gæs og Ænder laa oftest under Husmoderens Domæne, og muligt er det derfor, at saa mange Hjemmeraad mod deres Lidelser er optegnet. Fjerkræet har været et godt Objekt for Trolddom og Forgørelse, derfor de mange magiske Midler mod dets Sygdomme og over for andre Forhold Fjerkræet vedrørende.

I en nyere Tid er Studiet af Fjerkræsygdommene paa Grund af Avlens stærkt stigende Betydning kommet til at spille en stor Rolle ved Bekæmpelsen af de mange Smitsoter, Fjerkræet er udsat for.

Fjerkrædifteritis.

Fjerkrædifteritis er en for Avlen meget alvorlig Sygdom. Under en stærk Betændelse danner der sig hvidlige, krupøse, difteritiske Belægninger i Mund og Svælg. Lidelsen breder sig ofte op i Næsen og til Øjets Slimhinde med tykke gule Exsudatmasser under Øjenlaagene.

I gamle Dage var denne Sygdom overordentligt udbredt blandt Fjerkræet, man kaldte Lidelsen „*Pip*“ og den er i vore Kilder beskrevet saaledes: „*Pip* viser sig med et mat og tungt Udseende, den syge gaar ikke med til Hæks, hænger med Halen og Vingerne og kryber ved Jorden.“¹⁾ „*Pip* kan til Tider tage saadan Overhaand, at den endog gaar over Øjnene.“²⁾ „Undersøger man Hovedet, vil man finde 2 eller 3 Orme, som i Begyndelsen er brune og inden faa Dage bliver saa store, at de æder sig ind i Hovedet, trække sig i en Runddel og bliver saa store som et Kaal eller Roefrøcorn. Dette Utøj er Aarsag til den saakaldte *Pip*.“³⁾ Man har ellers ment, de fik denne Sygdom af meget mugent Brød, der blev smulet for dem,²⁾ eller at Aarsagen var Hede, Tørke og Vandmangel, eller endelig fordi Kyllingerne for tidligt blev fodret med Byg.⁴⁾ „*Pip* hos Gjæs bestaar i en hvid Hinde, der sætter sig paa Tungen, og hindrer Gjæsene i at æde.“⁵⁾ Ogsaa hos Kalkuner er denne Lidelse iagttaget.⁶⁾

Den almindelige Kur for denne Sygdom var at trække Hinden af Tungespidsen og lægge en Klat Smør derpaa.⁷⁾ Andre har stukket en Fjer gennem Dyrenes Næse og indgivet Hvidløgs Æddike,¹⁾ indgivet dem „stødt Sennep hvideløg og Smør“²⁾ eller smurt deres Hoved ind med Tran.³⁾ „Pip“ hos Gæs er behandlet ved at stryge Tungen med en Salve af stødt Peber og Smør⁵⁾ og hos Kalkuner ved at indgive Dyret et Peberkorn.⁶⁾

P. Syv siger:⁸⁾ „i Junio, naar de unge gjæs faa fejer, skal mand give dem havre aften og morgen, thi da jorden opløjes, faa de pip og dør.“

1) Haandskr. i priv. S., Jacob Christoffersens Manuskript. — 2) Rostgaard 161, 48. — 3) Jacobi: Underviisning IV 10. — 4) Faber 239. — 5) Larsen: Jens Hovsmed 58. — 6) Faber 239 — 7) E. T. Kr.: Danske Sagn VI^{II} 474. — 8) Rostgaard, 161, 49.

Forstoppelse.

Denne Lidelse er særligt iagttaget hos Gæs og menes at komme ved, at de æder Gaasefluer eller, som de ogsaa kaldes, „Brandenburgere“.¹⁾

Man har søgt at hæve Sygdommen ved at give kogt Byg eller Olie.²⁾

1) Faber 240. — 2) Haandskr. i priv. S., Jacob Christophersens Manuskript.

Bugløb eller Lutterstald, hos Gæs Durchløb.

Lidelsen menes at komme af nedsunkne Iglar eller Regnorme.¹⁾ Man har behandlet ved at give Peberkorn,¹⁾ Humle, Fyrre og Grangrene eller Vedbenblade i Bygskraa.²⁾ Man har for samme Lidelse givet tyk Bygmelsgrød.³⁾

1) Haandskr. i priv. S., Jacob Christophersens Manuskript. — 2) Larsen: Jens Hovsmed 59. — 3) Larsen: Jens Hovsmed 59.

Svingel.

„Svingel“ kaldes en Sygdom hos Gæs, hvor de løber omkring og falder omkuld.¹⁾ Sygdommen er ellers ikke nærmere beskrevet.

Som Kur har man aareladt Gæssene ved at overskære en Aare i Fodbladet og indgive Dyrene lidt Vin eller Brændevin.¹⁾

1) Haandskr. i priv. S., Jacob Christophersens Manuskript.

Kasten med Hovedet.

Denne Lidelse, mente man, kom af, at Orme eller andet Utøj krøb ind i Gæssenes Øren.¹⁾ P. Syv siger herom:²⁾ „Om sommeren krybe

undertiden myg og smaafluer i ørene paa gjæssene og bider og stikker dem, til de dør, de ryster med hovedet, rækker halsen frem, hænger med vingerne og snivr med snabelen. Naar de er døde, og man pysker hovedet, finder man myg eller fluer deri.“

Som Kur har man brugt at sætte et Kar med „rent Vand, hvori lidt Byg“ for dem, naar de kommer hjem fra Marken, „men Vandet maa staa saa højt, at Gæssene, for at naa Bygget, maa stikke hele Hovedet og Halsen under Vandet“. ³⁾ Man har ogsaa smurt med Bomolie og Lavendelolie, „thi saa kryber ingen fluer derind“, eller Malurt lagt i Blød i Olie „deraf dør Myg og Fluer“. ⁴⁾

¹⁾ Haandsk. i priv. S., Jacob Christophersens Manuskript. — ²⁾ Rostgaard 161, 49. — ³⁾ Larsen: Jens Hovsmed 59. — ⁴⁾ Rostgaard 161, 49.

Stor Kro.

Naar Hønsene fik for stor Kro, gav man dem de Løg, som Hvidløg sætter i Toppen. Disse Løg blev sat paa Brændevin. ¹⁾

¹⁾ Fynsk Hjemstavn II 80. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.)

Lus.

Lus var ofte en meget slem Plage for Fjerkræet. I Hønsesusenes Urenlighed og i Gaasebænkens Varme trivedes Lusene frodigt, og mange Dyr vantrivedes, ja, døde ved at være befængt med disse Snylttere.

Man har søgt at fordrive Lusene fra Fjerkræet ved at bestænke med det Vand, „som Guldsmedene bruge til Forgyldning“, eller med Malurtvand. ¹⁾ Eller ved at lægge Bladene af Bregne (Flakt Ørn) i Reden. ²⁾ Andre har paa samme Maade brugt Pors, ³⁾ Slangerod og Mangeløvarter, ³⁾ „smurt med Quegsølf och feet under Vingerne och om Hovedet“. ⁴⁾ Eller røget under dem med „nogen tørre Malurt og lidt Suogel saa faar de icke Nackelus“. ⁵⁾ „Man skal ikke lege gies imellem ? og giertrud, ellers lus æder dem op.“ ⁶⁾

¹⁾ Larsen: Jens Hovsmed 59. — ²⁾ Joh. Pauli: Urtebog 47. — ³⁾ Larsen: Jens Hovsmed 58. — ⁴⁾ Thott, 718, 347. — ⁵⁾ Additamenta 713, 341. — ⁶⁾ Ny kgl. S. 67 b, Bl. 4.

Rovdyr.

Ingen af Menneskenes Husdyr var mere udsat for Rovdyrenes Efterstræbelser end Fjerkræet. I gammel Tid, da Høns, Ænder og Gæstrejfede Marken rundt for at finde sin Føde, kunde det nok behøves at have Midler til deres Bevarelse.

Et af de farligste Rovdyr for alt tamt Fjerkræ var Ræven. Rævens

List og Gæssenes Troskyldighed er en Bestanddel i flere Folkeeventyr og viser godt nok, hvor ofte en Gaas gik i Rævemund. Derfor læste man:

„Hør I Ulve og Ræve, Ørne og Høge samt Maarkatte, saa hær forbyder jeg dig disse Gjæs og Slaaer saa fast, som Gud i Rige er den Mand selv buden, den gaaer under 3 Tinge som vel Ret, men vinder Uret.“

Dette skal „skee paa en S.d eller T.d Aften, før Gjæssene om For-aaret kommer ud i Marken. Gaae saa i Kredsform udenom dem 3 Gange, medens du fremsiger Ordene de tre benævnte Gange.“¹⁾

Man har ogsaa brugt at strø Vand, hvori der var blødt Bergfisk, rundt om Huset, hvor Fjerkræet var, thi det gik Ræven ikke over.²⁾ For at værne Gæssene mod Ræven har man ogsaa brugt at tage de smaa Gæslinger, før de havde rørt ved Jorden, og en for en puttet dem igennem Hovedskallen af et stort Dyr, saa kunde Ræven ikke kende dem, idet den da troede, at de var et stort Dyr; men de Gæs, som ikke saadant var værnet, blev Rævens sikre Bytte.³⁾ Andre har til dette Formaal brugt Hovedpanden af en Ræv,⁴⁾ eller Bækkenbenet af en Hest eller Ko.⁵⁾

En anden Metode var at svide Krudt af under Fjerkræet, før det berørte Jorden,⁶⁾ eller give dem Rævelunge at æde,⁷⁾ „saa var det sikre“.

Glenten og Høgen var ogsaa slemme ved Fjerkræet, særligt ved Kyllingerne, og for at skærme dem mod disse vingede Røvere satte man Kyllingerne i et Sold, naar de kom til Verden, og drejede dette Sold tre Gange avet om, saa kunde Glenten ikke se dem, men skulde det hjælpe, maatte de først have rørt ved Ilden. Andre mente, det var et godt Middel i samme Retning at putte dem igennem Husbondens højre Bukselaar.⁸⁾ Denne Kur blev paa Bornholm kaldet at Fjerkræet blev „saalet og bogsad“.⁹⁾ I gammel Tid brugte man ogsaa at ryste kalkunske Kyllinger omkring i et Sold, saasart de var kommet ud af Skallen, „saa maa man frit sette dem paa græs“.¹⁰⁾

Paa Vestlaaland var det Skik, at der blev bagt et Brød af den allersidste Dejg ved Bagningen, denne Kage blev kaldt „Høgekagen“ og saa længe der var noget af den tilbage, mente man, at Høgen ikke kunde tage Fjerkræet.¹¹⁾ Men faldt „Høgens Brød“ til Jorden, havde det mistet sin Kraft.¹²⁾

Hvis man løfter Kyllingerne ud, før Sol staar op, tager Høgen dem ikke.¹³⁾ Og man skal være forsigtig med at meddele nogen, hvor mange Kyllinger man har, ellers tager Høgen dem.¹⁴⁾ Det er i det hele uheldigt at tælle Kyllingerne under Hønen, før den har helt udligget.¹⁵⁾

Man siger ogsaa, at hænger man Roden af „Bryonie“ op i Gaarden, er de sikre mod Høgen.¹⁶⁾ Eller hvis man tiende giver hver Kylling lidt sød Fløde af „en Høgepande“, som det første, de faar, efter de er kommet ud af Skallen.¹⁷⁾

Overfor Gæslinger har man meget brugt at slaa Ild med Fyrstaal og Sten over Gaasereden, saa mente man, de blev usynlige for Høgen,¹⁸⁾ eller man har rystet dem i et Sold over en Ild. Man mente da, de vilde skinne som Ilden, og at Høgen saa ikke kunde se dem.¹⁹⁾

1) D. F. S., 1909/3 b N^{III}, 45. — 2) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 111. — 3) Fynsk Hjemstavn VII, 12. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 4) D. F. S. 1909/3 B: Hansens Kurebog 55. — 5) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 55. — 6) Thiele 62. — 7) E. T. Kr.: S. 217. — 8) Thile 61. — 9) Sejer 42. — 10) Additamenta 713, 341. — 11) Kamp: Danske Folkem. 198. — 12) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 110. — 13) Rostgaard 36, 541 — 14) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 52. — 15) Kamp: Danske Folkem. 199. — 16) Rostgaard 161, 49. — 17) D. F. S., 1909/3 B: Hansens Kurebog 55. — 18) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 55. — 19) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 55.

Gaasedød.

Gaasedød var en ikke nærmere angivet Sygdom, der findes anført i flere gamle Manuskripter, vel en eller anden Pestsygdom hos Gæssene.

„For at stulle Gaassze Døede skal mand thage Meniskepis, som er 8 Dage gammelt, och 5 Faare eller Lame Galder, støb gaat Biug derj och giff alle Giesszene det at fortere, saa dør ingen af dem.“¹⁾
 „Tag Bøge Aske och slaa igiennem et Sold, och stød Laurbær och saa meget maalt, saa huer gaas kand faa en haandfuld, det skal giøres først udj Juni Maanet.“²⁾

1) Thott 241. D. F. S. 1929/64 D, 7 — 2) Thott 718, 350.

Held og Uheld med Fjerkræ.

Held og Uheld spillede en stor Rolle i Fjerkræavl. Mange Raad gik fra Hjem til Hjem for at hjælpe i denne Henseende, og Varsel blev taget af Vejr og Vind om Fjerkræets Trivsel i den kommende Tid.

Er det saaledes klart Vejr Kyndelmissedag, bliver der kun faa Gæslinger det Aar.¹⁾

„Men at Gies skal formeres och bliffue mangfoldig och iche døe eller misgaae. Naar du vil lege Eg under Gies, da kast først Ild och Huidløg i Reden, leg dem saa under Gaasen paa den Dag i Ugen, som Juledag i samme Aar falder paa, dog iche paa en Fredag eller Løffrdag eller paa den Dag, som Nyet tændes paa, siden, naar Gieslingerne ere vdlagde, saa tag alle Eggeskallerne, bind dem j et Støcke Fisker Garn och heng dem op paa dit Lofft eller i din Skorstenn Aaret jgiennem och giff Gieslinger Haure grøn? och Huidløg samen hakede paa en Talerchen, och naar du setter dem første Gang ud paa Græs, da les dise Ord 3 Gange, naar du setter dem fra dig:

Frede mig och mine: Jeg vil frede dig och dine fra Raune, Krager och Skader, fra Høye och Glenter, fra Tiffue och Reffuen den Røde. De skal gaae til en anden Bye och tage der sin Føde j Naffn Gud Faders och Søns (och hellig Aands) Amen.“²⁾

Kom man Gæssene i Bageovnen Juleaften og lagde Staal i deres Æde, fik man Held med dem i det kommende Aar.³⁾ Men mod Uheld med Fjerkræet var det godt at stjæle Korn paa anden Mands

L.oft „3 Haandfulde Korn af hver Slags Rug, Byg og Havre at kaste stiltiende for dem at æde.“⁴⁾)

¹⁾ E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 55. — ²⁾ Thott 241, Bl. 25 h. — ³⁾ E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 55. — ⁴⁾ D. F. S. 1909/3 b N IIII, 43.

Forgørelse af Fjerkræet.

Trolddom og Forgørelse over Høns, Gæs og Ænder kunde ske paa flere Maader, ofte ved at Dyrene blev gjort syge. Heldigvis var der Midler nok herimod. Brugt var det saaledes at tage 3 Fjer af hver og svide i begge Ender i Ilden og derefter kaste dem fra sig, dette skulde forrettes stiltiende en Søndag eller Torsdag Aften efter Solens Nedgang.¹⁾ Andre har brugt at sætte Dyrene 3 Gange igenem en grøn Grønningstørv, samt skære noget af Næbbet og Kløerne og kaste det paa Ilden i Guds Navn.²⁾ Eller hente lige saa mange Majskorn hos Gerningsmanden, som man har Høns tilbage, og give hvert af Dyrene et Korn, „saa vil der ikke ske disse Dyr nogen Skade.“³⁾

Mod Sygdom var det ogsaa godt at nedgrave en levende Høne foran Høsehøuset.⁴⁾

„Ghes kand være uheld ved, som scharns Mennisker kand være, da skal du gifue dem Jomfru Hanne eller anden Hanne og Huid Løg og Rent Ruug Brød og Diuflsdrech og Beuergeil og Chr(isten) J(ord) aliud og baldrians rod, og det skal blendes i Hauren og giffue dem paa en Dør (foran?) dit Ouenschab eller for din Kackelovn paa Juleaften og Nytaarsaften og Hellig (tre Kongers?) afften . . . og er der Kløffte feyre i enden paa vingen eller Holle, naar de begynder at gjøre, saa Rych dem op og sleng dem paa Illen . . . og er Hellet borte, saa køb andre Juleaften, og kjørmis afften skal du gifue din gasse Huidløg og brende vijn, og naar de Klæcher schal du brænde Hylletræd saa vilder de ud.“⁵⁾

I Parringstiden kunde Gæssene blive „slemsete“ af onde Øjne, hvilket man dog forebyggede ved at stikke en Synaal ind i en af Penneposerne af Gaasens Vinger.⁶⁾ Og for at Gasen ikke skulde blive gjort uduelig til Parring, holdt man alle Levegæssene over Ilden Mortensaften.⁷⁾ Naar en Hane er forhexet, saa galer den paa forskellige Tider af Dagen, den skal da smøres med „Skæversalve“.⁸⁾

Æggene kunde tages fra Hønsene ved Trolddom, men det eneste Middel var da at stjæle et Æg fra dens Hønsereeder, som havde voldt Forgørelsen, og lægge i sin egen, saa hævedes Fortryllesen.⁹⁾

Naar en Gaas skal lægges, er det bedste Middel, mod at Æggene bliver forheksede, at lægge alle Slags Foder, man kan faa fat paa, i Reden, og sætte en hovedløs Knappenaal eller en øjeløs Stoppenaal midt i Reden, saa skal der nok blive Gæslinger.¹⁰⁾

En Maade, paa hvilket Fjerkræet ofte blev forgjort, var, at det blev „klippet“, d. v. s. der var i Svingfjerene i Vingerne ligesom klippet forskellige Hak gennem Straalerne lodret paa Skaffet, saa at Fjerene mere eller mindre kommer til at ligne en Sav. Man mente, at denne

Skavank skyldtes Skarnsfolk d. v. s. Forgørelse. „Fjerkræet blev da helt pjanket og lagde ingen Æg.“ Men man hævdede Forgørelsen ved at klippe alt bort af Fjerene, hvori der var Hak, og derpaa at svinge Dyrene over Ilden.¹¹⁾ Naar onde Folk havde „klippet“ Gæs, da vantrivedes de og lagde ingen Æg. Men den, som vil gøre dette, maa først skaffe sig Fjer af dem. En „klippet“ Gaas kendes paa, at Enderne gaar af Svingfjerene. Man kunde dog redde Gæssene ved at trække de „klippede“ Fjer af.¹²⁾ Men brænder man disse Fjer, vil det være at se i Heksens Ansigt, idet hun der bliver forbrændt.¹³⁾ Naar Fjerkræ er „klippede“, da skal man tage en Fjeder under den højre Vinge af dem, som er „klippede“, og sætte op i Skorstenen over Tudhullet, hvor Røgen udgaar fra Kakkellovstuden. Men det gøres stiltiende.¹⁴⁾

1) D. F. S. 1909/3 b N III, 43. — 2) D. F. S. 1909/3 b R, Cyp 1777. — 3) Grüner-Nielsen: Læsøfolk 218. — 4) D. F. S. 1904/41, Kamp utr. S. 99. — 5) E. T. Kr. S., 240. — 6) Thiele 62. — 7) E. T. Kr.: Skattegraveren IX. — 8) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 54. — 9) E. T. Kr.: Skattegraveren IX, 238. — 10) E. T. Kr.: Skattegraveren II, 111. — 11) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 207. — 12) Fynsk Hjemstavn VII, 12. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 13) E. T. Kr.: Skattegraveren IX, 238. — 14) D. F. S. 1909/3 b N III, 43.

Udrugningen.

Skulde man have noget Resultat af sit Fjerkræ, gjaldt det frem for alt at lægge dem til Udrugning paa den rigtige Tid og paa den rigtige Maade:

Et gammelt Ord siger, at første Marts skal Ploven ud at skride og Gaasen ind at ligge.¹⁾ Andre har raadet at lægge den Foraars Jævndøgn.²⁾ „Læg dine Gæs den Dag Juleaften faldt paa eller St. Galle Dag, men læg dem ikke i St. Bentes Uge.“³⁾ Man maa ikke lægge Høns paa Æg om Tirsdagen, men man skal lægge dem St. Peders Dag, da faar de store Kyllinger.⁴⁾ Man skal lægge Æggene under Hønen med højre Haand i Ny og om Formiddagen.⁵⁾ „Læg dem først i Næden, ellers kommer ikke Kyllinger frem. Læg dennom ikke i Midsommers Næd.“⁶⁾ „Man maa ikke staaende lægge Æg under Hønen og ikke lægge dem om Fredagen.“⁷⁾ Man maa ikke lægge Æg under Hønen i Hundedagene.“⁸⁾ „Derimod er det godt at lægge dem ved Fuldmaane.“⁹⁾ „De Kyllinger, der lægges til i Maria Messe, og som kaldes „Maria-Mes Kyllinger“, bliver gode til at lægge Æg. Derimod bliver Maj Maanedes Kyllinger aldrig gode.“¹⁰⁾ „Hønserejerne skal sættes op paa Apostlen Peders Dag og gøres rede, saa lægger Hønsene i den følgende Sommer mange Æg.“¹¹⁾

Et Forhold, der er kendt lige fra den romerske Oldtid, er dette, at Fjerkræet skal ruge paa et ulige Antal Æg. Hønsene saaledes paa 11, 13 eller 15.¹²⁾ Anden paa 13 Æg.¹³⁾ Gæs paa 9 eller 11.¹⁴⁾ „En god Gaas skulde have 3 Æg i Reden til Pedersdag.“¹⁵⁾

Kunde man ikke faa Gaasen til at blive paa Reden, er det raadet at hente „7 Nævefulde Jord fra Kirkegaarden fra den sidste friskeste

Grav og hver Morgen i en Uge kaste en Nævefuld i Reden, saa blev Gaasen der".¹⁶⁾

En Høne skal ruge paa Jorden og ikke i en ophængt Rede,¹⁷⁾ og for at Hønen skal blive skruk, skal man give den Æggeskaller,¹⁸⁾ eller en halv Aalekvabbe Lever („giver man den en hel, ligger den sig til døde“).¹⁹⁾ Naar Hønen vil ligge, begynder den at „plukke Dun“.²⁰⁾

Naar Gaasen ikke vilde ruge, skulde man sætte en Stoppenaal med Spidsen opad i Redens ene Hjørne, samt tage „3 Fjer af Gaasen og brænde“.²¹⁾

Som oftest vilde man gerne have saa mange Hønekyllinger som muligt, og af forskellige Forhold søgte man at udlede de Æg til Rugeæg, man mente gav dette Resultat. Saaledes antog man, at de runde gav Hønekyllinger, de spidse gav Haner.²²⁾ „Naar Ægget er rundt, bliver der en Hand deraf, men er det langagtig, da bliver det en Hun. Aarsagen er, at Varmen i de runde bedre trijves hannen.“²³⁾ „Naar Hønen forlader Reden, efter at have lagt et Æg, bør man lægge Mærke til, hvorledes den holder Halen, holder den Halen samlet, bliver der af Ægget en Hanekylling, er de spredt, bliver der en Hønekylling.“²⁴⁾ „De Æg, der er ru paa den spidse Ende, er Hanekyllinger.“²⁵⁾ En Maade at udfinde, om der af Ægget kommer en Hane eller Hønekylling, er følgende: Man fatter Ægget med venstre Haand med den runde Ende opad, og i højre Haand tager man en Synaal i en Sytraad og lader Naalen dingle med Spidsen mod Ægget. Er der nu en Hønekylling i Ægget, vil Naalen foretage Kredsbevægelser om Ægget, er der en Hanekylling, vil Naalen foretage Pendulsvingninger.²⁶⁾

Vil man have mange Hønekyllinger, er det godt at skrive nogle Kruseduller paa Æggene, naar man lægger dem.²⁷⁾

Naar Gaasen har næsten udlagt, tager man Æggene og lægger dem i lunket Vand, de Æg, der er Unger i, vipper da rask op og ned, hvorimod de raadne ligger roligt.²⁸⁾ Naar Gæslingerne skal ud af Skallen, og de er for svage til at hjælpe sig selv og heller ikke faar tilstrækkelig Hjælp af Gaasen, maa man „spraa for dem.“²⁹⁾

Men kan Gjæssene ikke faa Gjæslinger, behøver Manden blot at gaa tidlig ud paa en anden Mands Loft og tage en Haandfuld Korn (Byg) og give dem. Eller han kan, naar han kører forbi en Kornstak, tage nogle Aks og give.³⁰⁾

1) Kamp: Danske Folkem. 155. — 2) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 112. — 3) Rostgaard 36, 535. — 4) Fundne Bøg, 11. — 5) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 204. — 6) Rostgaard, 36, 541. — 7) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 109. — 8) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 110. — 9) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 51. — 10) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 110. — 11) D. F. S. 1904/41: Kamp utr. No. 92. — 12) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 109. — 13) E. T. Kr.: Jyske Folkeminder VI, 258. — 14) E. T. Kr.: Jyske Folkeminder VI, 258. — 15) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 55. — 16) Reimers IV, 498. — 17) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 51. — 18) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 109. — 19) D. F. S. 1929/64 VII, D 8. — 20) Grundtvig: Livet i Klokkergaarden 102. — 21) Fynsk Hjemstavn VII, 12. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.) — 22) E. T. Kr.: Skattegraveren IV, 154. — 23) Ny kgl. S. 65 b, Bl. 25 v. — 24) D. F. S. 1904/41: Kamp utr. No. 108. — 25) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 54. — 26) Anvist af Niels Mortensens Kone i Ny Hagedst i delte Aarh. — 27) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 204. — 28) E. T. Kr.: Danske Sagn VI^{II}, 477. — 29) Grundtvig: Livet i Klokkergaarden 103. — 30) E. T. Kr.: Tillægsbind I, 112.

Navleunger.

Det kunde ske, tiest hos Gæssene, at Afkommet kom til Verden med en Klump af Blommen hængende ved sig, hvad der forvoldte deres Død. Aarsagen hertil, mente man, var, at man havde „boret med Naverbor i Julen“. Derfor skulde man vogte sig herfor. Dog kunde det ikke undgaas, skulde man blot tillige bore 3 Huller i en Høvlespaan og lægge den i Hønsereden, saa gjorde det intet, andre borede blot avet om nogle Gange i Borehullet,¹⁾ eller borede „3 Gange mod Solen, stiltiende, medens man holdt Naveren over Liggegaasen“.²⁾ I Odsherred brugte man for ikke at faa Navlegæslinger at sætte Synaale i Gæssenes højre Vinge Aftenen før Skærtorsdag, de skulde tillige „ind i Steset for at æde Havre af et Sold“, og paa Bunden af Soldet var lagt „en Uldsaks og en Lundstikke“.³⁾ Gæslinger maatte ikke komme i Vand før 8 Dage efter, de var kommet til Verden, thi ellers kom der Vand i Navlen, „før hand groer sammen, som kaldes navlegjeslinger, og de dør“.⁴⁾ „Naar man lagde Æg under Gæs, skulde man passe paa ikke at tage de lange Æg, for dem er der to Blommer i, og kommer der to Gæslinger af et saadant Æg, bliver det for det meste Navleunger.“⁵⁾

1) Thiele 62. — 2) E. T. Kr.: Danske Sagn VI II, 474. — 3) Andersen, Lars: Folkes. og Folketro fra Odsh. 47. — 4) Rostgaard 161, 49. — 5) E. T. K.: Tillægsbind I, 111.

Uvaner hos Fjerkræ m. m.

Naar Høns spiste Fjer, blev de paa Fyn svedet over en Ild paa Komfuret.¹⁾

Ofte blev en Høne skrukkegal, uden man vilde have den til at ligge, man skulde da blot dyppe den under Vand 3 Gange, saa var den vænnet af dermed.²⁾

Vilde en Høne ikke gøre Æg, skulde man give den Kirkekalk, som var taget efter, at Solen var nede.³⁾ Vilde en Gaas ikke gøre Æg, har man kommet Terpentin i Gataabningen.⁴⁾ Natten før St. Peders Dag skal alle Fugle mages, men Bondens Dyr er strængt polygame, derfor tager han Peders Nat Gasen fra Gæssene og Hanen fra Hønsene, ellers risikeres et trofast Monogami, og Gasens og Hanens polygame Pligter forhindres.⁵⁾

Ofte lagde Hønsene Æg uden Skal, de saakaldte „Vindæg“, og da man ikke forstod, at Kalktrang var Aarsagen til denne Kalamitet, forsøgte man ved magiske Midler at hæve Tilfældet. Man har saaledes brugt at putte Høns, der gjorde „Vindæg“, gennem et Vindue indenfra udad,⁶⁾ putte dem igennem et Par Mandfolkebukser eller bundet Hønsenes Ben sammen og hængt dem en halv Time paa Bjælkehovedet.⁷⁾ Man har ogsaa brugt at tage „Vindægget“, stege det paa en Pande og give Hønen, „der da aldrig mere lægger Vindelæg.“⁸⁾ „Giver man Hampefrø og Klid til Hønsene, kan man faa dem til at lægge Æg hele Vinteren, men giver man for meget, lægger de Vindæg.“⁹⁾

1) Fynsk Hjemstavn IX, 158. (Findes ikke anført i den indledende Kildefortegnelse.)
 — 2) E. T. Kr.: Skattegraveren V, 204. — 3) E. T. Kr.: Danske Sagn VI II, 474. —
 4) Ny. kgl. S. 67 d, 21. — 5) Politiken 22/2 1932. — 6) E. T. Kr.: Danske Sagn VI II,
 474. — 7) E. T. Kr.: Danske Sagn VI II, 474. — 8) Kamp: Danske Folkem. 200. —
 9) Ny kgl. S. 65 b Bl. 25 h.

Hønnikeægget.

Det første Æg, en Høne gjorde, det saakaldte „Hønnikeæg“, var man i ældre Tid meget bange for. Man har ment, at det var et Æg, Hanen gjorde, naar den var 7 Aar gammel. Blev et saadant Æg udruget, mente man, der kom et slemt Dyr ud deraf.¹⁾ Man sagde, at i et saadant var der ingen Blomme, men rugede en Tudse et saadant Æg ud i Møddingen, blev der en Basilisk af det.²⁾ Andre har ment, at Hanen kunde gøre et saadant Æg, allerede naar den var 3 Aar gammel.³⁾ „Og man siger, at gør en Høne et saadant Æg, har en Skade drænket den. Ægget kaldes derfor enkelte Steder et Skadeæg.“⁴⁾ Man skulde være meget forsigtig, naar man fandt et saadant Æg, tage det med en Ildklemme og kaste det i Ilden.⁵⁾ Forøvrigt skulde man være meget forsigtig, hvis man i det hele fandt Æg, først spytte paa dem og slaa Kors over dem, thi de kan være henlagt af Skarnsfolk for at paaføre den, der rører ved dem, en Sygdom. Er Ægget af den Natur, vil man finde et sort Kors indvendig i Skallen.⁶⁾ Saadanne „onde Æg“ finder man ofte paa Lofter o. l.⁷⁾

1) Kamp: Danske Folkem. 202. — 2) E. T. Kr.: Jyske Folkeminder VI, 258. — 3) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 53. — 4) E. T. Kr.: Skattegraveren VII, 53. — 5) Kamp: Danske Folkem. 202. — 6) Kamp: Danske Folkem. 200. — 7) Reimers IV, 498.

Emneliste, Henvisninger og Forklaringer.

Forkortelser:

Isl.: islandsk. — j.: jysk. — n.: norsk. — sv.: svensk. — t.: tysk.
— D. v. A.: Dansk veterinærhistorisk Aarbog. — V. M.: Veterinär-
historische Mitteilungen.
Tallene i Parentes er Sidetal.

- Aabenbaringer (218)
Aaderkorte (93), se Aarekortning
Aadsel (120)
Aakande, hvid (154), *Nymphaea alba*
Aakanderod (192, 310), Rad. Nymph. alb.
Aal, levende (62, 77), *Murena anguilla*
Aalehoved (261)
Aalerumpe (257)
Aalam (297), d. e. Hunlam
Aalandsrødder (47), d. e. Radix Inula
Aalberre (114), d. e. (t) Aalbeeren, Fruct. Ribis nigr.
Aalborg, N. M. (150, 227), Præst og Forfatter, f. 1562, † 1645
Aaldinge (205), d. e. Oldinge, Sognets vise Mænd, i ældre Tider Tingmændene
Aalekvabbe Lever (29, 328), *Hepatis mustellae fluviatilis*
Aande, Hestens (58), ond Aande (57), Kort Aande, Trang Aande (61)
Aander, onde (184)
Aa popro nogs (171), d. e. Gummi Opoponox
Aarebrok (92), d. e. Udvidelse af en Aare
Aarejern (131), d. e. Aareladejern
Aarekortning (91, 93), se Teksten
Aareladning er en Operation, som er kendt fra de ældste Tider. Den er i Norden omtalt i Sagaerne. Ogsaa hos Husdyrene blev Aareladning brugt allerede i den romerske Oldtid. Kursmedene brugte Aareladning i udstrakt Grad særligt for Hestesygdomme.
- Aareladning af Hest (64, 140 m. fl.)
do. af Kvæg (148, 154 m. fl.)
do. af Faar (296)
do. af Svin (309)
do. af Gæs (322)
Aareladeblod (32, 154, 176, 209 m. fl.) er brugt baade til indvendig Brug og til Indgnidning
Aareladeblodets Udseende ved forskellige Sygdomme (141)
Aaremanig, d. e. Herb. Agrimoniae
„Aaren“ (92) d. e. Vena saphena
„Aarer er de, som Smedene nævne, men ikke kende“, se Teksten Side 141
Balle Aader (115), se Straaleaaren
Bovaaren (54, 79 osv.), Misforstaaelse af tysk Bauchader
Brystaaren (111), Bryst eller Bringe Aaren (85), Vena thoracis
Bugaaaren (33, 82 osv.), Bougaaren (85), Vena cephalica
feelins adhræ (111), se Fesselaaren
Feibelaaren (40), d. e. Fibelaaren, Aaren under Hestens Tunge
Fesselaaren (101, 111 osv.), Fistel Aaren (94), Vena digitalis medialis
Fistelaaren under Tungen (62), Misforstaaelse for Fibelaaren
Flechtaarerne (85), seneagtige Strengene navnlig i Ledbøjningerne. Kan dog ogsaa være Nerver

- Gummeaaren (129), se Kernaaren.
 gyldne Aare (130, 169), *Varicis ani externi*
 Haleaaren (170), se Rumpeaaren
 Halsaaen (69, 72 osv.), forskellige Arterier og Vener paa Halsen
 Hialtaaren (94), Venen paa Spatstedet
 Hjerteaaen (33), *Viscera* ?
 Kegelaaren (141, 143), *Vena iliaca externa* paa Hestens „Kegel“, d. e. Kode
 Kernaaren (141), den tredie Ganefure i Hestens Mund, „den tredie Staf-fel“
 Kindbenaaren (35), *Vena maxilaris interna et externa*
 Knæaaen (111), Sener og Baand paa Knæets Underside
 Kodeaaen (69), d. e. Kegelaaren, se denne
 Krampeaaen (79), stærkt fremtrædende Aare, fuld af Blodkoagler
 Kulleraaren (32, 33 osv.), Venen bag og imellem Hestens Ører
 Kærnaaren (141), se Kernaaren
 Lichtaaen (28, 33), *Lichtelaaren* (42), *Vena temporalis*
 Lungeaaen (35, 46 osv.), *linghen Aader* (62), *Vena cephalica*
 Lyseaaren (32), *Vena temporalis*. Tra-kea samt Kulleraaren er ogsaa kaldet Lyseaaren
 Mellem Aarerne ved Halsen (111), *Vena mediana*
 Musaaren (141), en Næsehudvene, der løber ved Musen, se denne
 Mutteraaderen (82), *Vena saphena interna*
 Pandeaaen (111), *Arteria frontalis*
 Rumpeaaen, Vene paa Halens Underside
 Skamaaren (141), maaske Skankaaren (Fejlskrivning)
 Skankaaren (72, 93 osv.), Hudvenen paa Spatstedet
 Skrankaaren (54, 78 osv.), d. e. „Kegelaaren“, se denne
 Spanaaren (69, 113), forskellige Sener og Nerver (den store Spanaare er Akillesenen)
 Sporaaren (84, 110 o. s. v.), *Vena saphena interna*
 Straaleaaen (95, 111 osv.), Vene i Straalen
 Strængaaren (111), Vene, der aabnes paa Strængelstedet (ved Halsbetændelse)
 Svansaaren (67), se Rumpeaaen
 Tveraaren (87), en over Næsen tværløbende lille Hudvene
 Tungeaaen (72), *Arteria lingualis*
 Vipaaren (79) ?
 Øjneaaen (141), *Nervus opticus* og *Vena oculi*
 Øreareerne (42, 111), Venegrene bag paa Hestens Ører
 Aarernes Leje (91)
 Aarm (126), d. e. Springorm
 Aarsagerne, at man ikke kan kærne Smør (236)
 Aarsbalderne (32), d. e. Bagsiden af Hestens Laar
 Abbis Rod (52, 134), *Rad. Succisae*
 Abild Træ (112), Æbletræ
 Abrod (63), Abron (78), d. e. *Herb. Abrotani*
 Absyrtus (141) eller Apsyrtus, Oldtidens mest kendte Veterinærforfatter levede fra 290—350
 Acheleye frø (257), *Sem. Aquilegiae*
 Adianthum (228), d. e. Venushaar
 adre iarn (102), Aareladejern
 Aelianus (164), antagelig *Claudius Aelianus*, romersk Sophist og Historiker, levede paa Kejser Heliogabalis Tid og har skrevet *Historiam universaliam* i 14 Bøger afbremmet (82) d. e. hvor Avnerne ikke er fjernet
 afhæstet (138) d. e. Hoppen er befrugtet
 Aflæsning (189, 199), d. e. Sygdommen er bortmanet
 Afmagt i Benene (183)
 Afsatsbylder (45), d. e. Kværkebylder andre Steder end i Gulken
 Afstrygning af Sygdom paa grøn Jord (118), Afstrygning af Sygdom paa Sten (194, 198)
 Aftek (245), d. e. Apotek
 Afterblut (169), d. e. Blodgang
 Agaricum (128), en Paddehat, der hører til *Bladhattene*, muligvis *Agaricus albus*
 Agern (49, 70 osv.), *Fruct. Quercus*
 Agern, søde (78, 82), *Fruct. Fagus*
 Agerpors (310), af *Erythræa centaurium* *Herb. centaurei minor*
 Aggermand (154), d. e. Agermaane, *Herb. Agrimoniae*
 Aglene (137), se Teksten
 Agoricum (128), se *Agaricum*
 Agrimoniae (54, 62 osv.), *Herb. Agrimoniae*, *Agrimoniae* Urt (74, 192), *Agrimoniae* Rod (84), *Rad. Agrimoniae*
 Agri sylvestris (154) muligvis Fejlskrift for *Angelica sylvestris*
 Agtsten (47, 81), d. e. *Succinum raspatum*
 Ahloe (32, 260), *Aloe*
 ahø eller akorn (124), d. e. paa Hø eller paa Korn
 Akeley (154), *Herb. Aquilegiae*
 Akelejfrø (167), *Sem. Aquilegiae*
 Akelejerod (174), *Rad. Aquilegiae*
 Aktinomyose (151)
 Alant (27, 23, osv.), *Alantsrod* (57, 59 osv.), *Rad. Inulae*, har været meget benyttet i Lægekunsten, baade i Skolemedicinen og Folkemedicinen
 Albue (86), d. e. *Albuesvamp*
 Album græcum (74), d. e. hvidt Hundeskarn

- Alkali, flygtig (166), d. e. Liqu. ammon. caustici
- Alle Helgens Aften (295), i den græsk-katolske Kirke Søndag efter Pinse. I den romersk-katolske 1. November. I Danmark er den henlagt til første Søndag i November
- Alle Mands Harnisk (148), Bulb. Victorialis long. ansaas i Middelalderen som et sikkert Beskyttelsesmiddel for Krigsfolk, forvekslet med Alrunen, for hvilken kostbare Plante den blev et Substitut
- Alle patria (110), d. e. muligvis Aleopaticium, Aloearter
- Allizen (29), Allium, muligvis af Familien Crucifera
- allon (37), se Alun
- Aloc (64, 68 osv.)
- Aloepatick (75), d. e. Aloe epatica, Aloearter
- Alpha et o. primus et nouissimus (127), d. e. den første og sidste
- Aløen (200), Alon (257), d. e. Alun
- Alron (47, 213, 311), d. e. Rad. Mandragoraen enten ægte eller forfalsket. Mandragoraen — Alrunen — har været alle Dages største Trylleplante. Den skulde opgraves under Galgen under mange Ceremonier, men man kunde da ogsaa med denne Plante, særlig med Roden, øve megen Trolddomsværk. Dog skulde man før sin Død have solgt den for mindre, end man havde givet for den (Galgemanden). Ofte er den blevet forfalsket med Rod af Allemandsharnisk (se denne)
- Alterdug (220)
- Altheasalve (43, 54 osv.), d. e. Ungv. flavum
- Alumin crud (109, 111), d. e. Alun
- Alun (24, 70 osv.), Sulf. alumin. kalic.
- Ambrarod (253), d. e. (t) Amberwurz, Rad. Carlinae, dog maaske snarere Ambrod, Hærb. Abrotani
- Ambrystet (50), Ambørst (61), vaad, tør og flydende Angbrystighed, d. e. Engbrystighed
- Amuletter (96, 222 osv.)
- Amurca (201), d. e. Bærme af Olive
- anbrent Lunge og Lever (59), d. e. betændt
- Andorn (58), d. e. Marubium vulgare, ogsaa kaldet hvid Dorant
- Anfald (34), d. e. Epilepsi
- Ange (50, 61), d. e. Engbrystighed, Angbrystighed (61)
- Angelica (62, 67 osv.), Angelica silvestris
- Angelica Rod (47, 59 osv.), Rad. Angelicae
- Angelmus (89, 186), Angermus (187), d. e. 1) Spidsmus, 2) en lille sort Mus med hvid Plet paa Brystet
- Angermuseblod (77)
- Angelmusens Bid (189)
- Angelsøde (311), se Engelsød
- Angroe (75, 79), se anvokset
- Angstald (80), d. e. Anuria
- Anna Sophia (153)?
- Anna, St. (178), d. e. Jomfru Maria Moder, Festdag 26. Juli
- Annis (47, 58 osv.), d. e. Pimpinella anisum, Fruct. Anisi
- Annis, Stjern (47), d. e. Fruct. anisi. stellat.
- Anisolie (47), Ol anisi
- anstikkende (200), d. e. smitsom
- anstukken (151), d. e. angrebet af en smitsom Sygdom
- Antimonium (127, 154 osv.)
- Antimonium crudum (103, 125 osv.)
- Antimonium vitrificatum (74)
- Antimonium, Hepar osv. (125)
- antinalti (168), maaske Æthiops antimonialis, Hydrargyr. sulfurat. stibic.
- Anvekst (120) d. e. Tarrer
- anvekst (79), en Hestesygdom, hvorved Lymfekar og Vener paa nederste Bugvæg strengformet opsvulmes, som om de var vokset til Underlivet. Det ses mest hos afmagrede Dyr
- Apaal Stel Salve (113), Apostel Salle (62, 113), d. e. 1) Ungv. Aerugin, 2) Ungv. basilic.
- Apoplexi (143, 31)
- April 14., Betydning for Mælken og Mælkekar (213)
- April 25., dens Betydning for Angreb af Rovdyr (208)
- Arbejdsvoغن at skille og atter samle ved Koens Bedækning (246)
- Aristoteles (141), græsk Filosof, levede 384—322 f. Kr.
- Armenica (27), d. e. Liqu. amon. caust.
- Aron (255), d. e. Tubera Ari
- Arpe (307), d. e. Skab hos Svin
- Arsenik, gul (86)
- Arsenik (72, 90 osv.)
- Arsenikædike (307)
- arter (264)
- Arvekuller (31)
- Arvelighed af Tintesygge (303), Arvelighed af Spat (92), Arvelighed af Tuberkulose (161)
- Arveskader (86, 92, 104 osv.)
- Asa foetida (160), Dyvelsdræk (se denne)
- Ask (61), Fraxinus exelcior var i Norden et helligt Træ, der beskyttede mod onde Aander. Af dets haarde Ved forarbejdede man Spyddene (Fraxinus), og Vedet var ofte en Bestanddel af Nøddilen. I Askens Skygge kunde ingen giftigOrm leve.
- Aske (61), Asketræske (61)
- Askebark (310)
- Askeblade (206)
- Aske (59, 104 osv.) og Sod fra den hjemlige Arne har begge været overordentligt meget anvendt i Folkemedicinen. Offerasken var anset som et kraftigt Lægemiddel lige fra den græske og romerske Oldtid, ligesom fra gammel germansk og nordisk Tro. Derfor var Juleasken i Middelalderen et saa virksomt magisk

- Middel, fordi det var en Levning fra Juleblotet
sictet askæ (115)
Aske at strø over Køernes Ryg (217)
Aske fra Nytaarsaften Nadver (203)
Aske af en Høj (27), Høgen var i gammel nordisk Tro Offerdyr
Aske af et af Kopper dødt Faar (288)
Askebryl (114) d. e. rimeligvis det samme som Askeos, Aske blandet med Vand
Askefedt (27, 29) d. e. Asche, Stalling, Axung
Asciae pisc.
Assaretida (47, 52), d. e. Hasseulrt?
Ast (137) d. e. Bag
Asthma (61, 62)
Atramentum (74, 81 osv.) d. e. jernholdig
Kobbervitriol-Blæk
Atramentum Juni (128)
Attigrod (138), Rad. Sambuc. ebul, Rad. Carlinae o. fl.
Attigurt (51), Herb. Althaeae
aue (97), Aue Maria (83, 127), Bøn til den hellige Jomfru
August, 1., Betydning for Lus (202)
Auriggipment (27, 47 osv.), Arsenium citrium nativum
Aurod (285), d. e. Rad. Centaurii minor
ave om (66, 120 osv.), d. e. til venstre
Avesta (164), d. e. Parsernes hellige Skrifter
Avinds Haand (221), „den onde Haand“, sml. „det onde Øje“
avnsyg (39), se Teksten
Ax, 3 af hver Slags Sæd (212, 225)
„Baand“ (56), magisk Binding
Baand, uløst at kaste paa Ilden (185)
Baandjern, rustne (291)
Badevand, Faarets (296)
Bagbrænde og Baglamhed (305) d. e. forskellige Sygdomme, hvor Svinet ikke kan rejse sig
Bageovn (265)
Gæs i Bageovn Juleaften (325)
baglænds ind ad Stalddøren (217, 251)
baglænds ind ad Døren (219, 265 osv.)
baglænds i Posen med købt Gris (314)
baglænds at tage Røn (225)
baglænds ind i Svinestien (312)
baglændsfødt (251), Baglændsfødsel (139)
Bagløb (71), d. e. Bugløb, Diarré
Bagskanken, Hævelse i (96), se Teksten
Bagstieset (228), d. e. Stegerset, Bryggerset
bahr Ko eller barh Hest (214), Ko og Hest uden Dækken
Bakbrænding (309), se Teksten
Baldrian (74, 154 osv.), Valeriana officin. der i Norden ellers er kaldet Vendelrod. Den har været overordentligt meget anvendt i den magiske Folke-medicin, og den nævnes i flere Tryk-leformler sam „god for Folk og Fæ“. I Mellemeuropa er den kaldt: Danmark, saaledes af den hellige Hildegard (ca. Aar 1150) (denemarcha). I Graubünden hedder den: Danmarga og i Entlibuch: Tanmark. Ogsaa S. Pauli har Navnet: Grosser Denmark
Baldrianrod (240), Rad. Valerianae
Balg (53), d. e. Balje
Balle Aader, se Aarer
Balsam, Rohten (78), Liqv. balsamic. aromat.
Balsam Olie (86, 99), Bals. peruvian.
Bals solf (248), Balsom Salverolie (241), d. e. Ol. Lini sulphur. eller Ol. sulphur. terebinth.
Baltzer (178), d. e. Balthasar, en af de vise fra Østerland. Han er altid fremstillet som Neger
band det vel (243), d. e. forband
banke med Hammer (93)
Bark af 9 Slags Træ (241)
Barn at drage fra Hestens Haartop til Hale (137)
Barnepeg (27, 114 osv.)
Bartholomei Dag (292), 24. August
Basilichen (284), d. e. Herb. Basilici. Et gammelt Navn for denne Plante er Serpentaria. Man har ment, den kun groede paa Steder, hvor ufødte Børn var begravet
Basilikonsalve (90), Bastell Salle (102) d. e. Ungv. besilicum
Basilisk (330)
Basse P. (32), til Sørup, Lensmand paa Trane-kær, † 1639
Bast (204)
Baster naster (222), d. e. pater noster, Fader-vor
Batmos (27), d. e. (t) Bartmoos, Muscus arborcus
Bcbergjæll (68), Beber Gell (125, 154 osv.), d. e. Castoreum
Bebergel Olie, Ol. Hyperici infus.
Bechbrun (107), d. e. rimeligvis Bekbung, Herba Beccabunga
Bede Blade (68), d. c. Folia Betae
Bedeskind (110)
Bedække en Hoppe ved en rask Hingst (79)
beedt af en Slange eller Snog (118), Slangeb-
bid
Beeg (85, 93 osv.), begh (102), Beg (215), Pix Pini
Beegværk af gamle Skibsreb (91)
Beenbruch (55, 78 osv.), d. e. Benbræk, Herb. Graminis ossifragae
Beenbrud (213)
Beenrots (50), Snive i Knoglevæv
Beenspat (100), se Spat
Beeskurt (154), d. e. Fol. Menyanthis
Begravelse, levende (215, 265), se ogsaa Ned-gravning og under de enkelte Dyr
Behov (191), d. e. Fæces, Behov og Pese i sin højre Træsko (228)
Beinfelle (78), Beinwelle (56), d. e. Rad. Con-solididae
Beklemiger (113) muligvis Bæk-Lemmuk, Led-myge, Herb. Beccabungae

- Belas, Belsebub og Ballas (37), d. e. de tre Mørkets Engle
- Belladonna (160) d. e. *Atropa belladonna*
Belidonne Rod (213), Rad. Belladonnae
- Ben, hovne, fugtige, svulne (115)
Ben af andre Kreaturer (183)
laadne Ben (312)
Ben som sidder i Torskehoveder (248)
Ben af Menneskearm eller Menneskeben (248)
- Benbrod (180), Benbrudt (114), d. e. Herb. Graminis ossifragae
- Benbrud (145)
- Bendels (68, 167), d. e. Forstoppelse
- Benedits Pulver (47, 198), d. e. Herb. Card. bened. pulv.
Benedikstrod (280), d. e. Rad. Geum urban.
- Bengen Rod (36), d. e. (t) Bengelwurzel, Rad. Meu
- Benløshed (183), se Teksten
- Bensjørhed (64, 183), se Teksten
- Benspat (88, 92), se Spat
- Bensyge (183), Stivsytte
- Ben Voxelse (88), Overben
- Berch Svamp (34), d. e. *Polyporus betulinus*
- Bereken Fisk (259), d. e. Bergenfisk, Klipfisk
- Berne (201), Affaldsprodukt ved Spritfabrikation
- Bernsten, hvid (24), d. e. *Succinum*
Berenstens Olie (68, 81), d. e. Pyrol. Succini
- Bertram (74), d. e. Herb. Ptarmicae
Bertram Rod (53, 63), d. e. Rad. Pyrethri
- Besclingen (136), d. e. (j) Besningen, den vandrette Sidebjælke i Baasens Tømmerværk
- Beskoningen (38)
- Betalingen for Kastration (144)
- Betonie Vand (60) af *Betonia officin.*
- Betændelseskolik (65), se Kolik i Teksten
- Beuergel-geil (240, 326), Bevergelt (210), *Castoreum*
- Beyfus (55, 63 osv.), d. e. Herb. *Artemisiae*, rothen Beyfus (78), d. e. Herb. *Artemisiae*
- Bibergelolie (86), d. e. *Tinct. Castorei camph.*
- Bibinelle (97, 128). Bibernelt (63), d. e. Herb. *Pimpinellae*
- Bide 3 Gange i en Sten (208)
Bide et Stykke af Tungen (166, 199)
- Bideren (206), d. e. Hugormen
- Bidsot (206), d. e. Hugormebid
- Bier und Brot (260), d. e. (t) Øllebrød
- Bier (129), *Apis mellifica*, hvis Produkter Honning og Voks har været overmaade meget brugt i Folkemedicinen
- Bifod, (55, 79), d. e. Herb. *Artemisiae*
- Bigh (106), d. e. Beg
- Biig (309), d. e. Byg
- Billde, Rønnau (153), rimeligvis den Rønnov Bille, der ejede Sandbygaard dog døde 1657
- Billedet af Trolldkone at faa se (241)
- Bilsenfrø (128), d. e. Sem. *Hyoscyami*
Bilsenurter (132), d. e. Herb. *Hyoscyami*
- Bilwerser (227), er egentlig en Dæmon. Saxo omtaler dem (Bilwisus). Senere fik Ordet nærmest Betydningen Djævelen. I Relation til Navnet staaer Bilsenfrø, Bilsenurt
- Bindelse (68, 167), d. e. Forstoppelse
- binde Koen op, at den ikke kan lægge sig (247)
- „Binding“ (208), d. e. ved en Maning at forhindre, at nogen gør Skade
- Bindsel (68), d. e. Forstoppelse
- Biod Urt, Fejlskrivning for Bifod, se denne
- Birkeløv (56, 168), Birken, *Betula alba*, var i Danmark et helligt Træ, til hvilket man ofrede Brød og Smør. Barken er i Norden brugt som Nødbrød, og om Foraaret tappede man dets Saft og lavede deraf Birkevin. Marekvi- sten (Heksekosten, se denne) er en Udvækst, som dannes af en Snyltesvamp i Birkens Krone
- Birkeris (261)
- Bircherod (214), (t) Birkwurzel, Rhiz. *Tormentill*
Birkesvamp (se Berk Svamp)
- Bittermandelolie (54), Ol. *Amygdal. amar.*
- Biug, skroed (311), d. e. skraaet Byg
- Biørn Anders i Reersleuff var Landsdommer ved Sjællandsfar Landsting (200)
- Biørnefedt (99, 113 osv.), Bjørnefedt (93), Biørneister (131)
- Biørne Kløer (122), d. e. Fol. *Brancae ursinae* eller *Lycopodium clavat.*
- Bjælke at sætte Kærnen under (241)
Bjælkehovedet at hænge Høns paa (329)
- Blaabyne Rod (63), d. e. Rad. *Cichorii*
- Blaabærssuppe (171), Blaabær, *Vaccinium myrtillius*
- Blaaædder (118, 198), se Edder
- Blaaler (160, 167 osv.), Lerart, der er fattig paa Kalk
- Blaamælk (188), er en ved Plantesvampe for- aarsaget Misfarvning af Mælken
- Blaar (188)
- Blaasten (81, 102), *Cupri sulfas ven.*
- Blad af Salmebog (149)
- Blade, der brænder med sød Lugt (212)?
blakkede Koer (232)
- Bleghvidt (82, 108 osv.), d. e. Blyghvidt, Ce- russa, *Plumbi hydrocarb.*
- Blegkulde (265), d. e. blyfarvede Slimhinder, Bleg, Bly
- Blegsot (283), se Teksten
- Blenkornsmalt (213), d. e. Malt af Blandkorn
- Blenner i Øjnene (26), d. e. Hornhindear
- Bliantz Olie (29), d. e. *Liq. Plumb. subacet.*
- Blindenelder (308), d. e. Herb. *Marubii* eller Flor. *Lamii alb.*
- blindfødt (140)
- Blindhed af Skade (30)
- Bliplade (83), d. e. Blyplade

- blisset Føl (139)
 blive inde (220)
 Blodaaren afsættes (93), d. e. Aarekortning, se Teksten
 Blodailen, Blodalen (172), d. e. (j) Blodpis
 Blodet blev i ældre Tid anset for at være selve Sjælens Sæde, derfor var det flere Steder, saaledes hos Jøderne, forbudt at nyde Blod. Men i Nordens Oldtid blev Troen paa Blodets styrkende og lægende Kraft Aarsagen til, at man drak Blodet af sine faldne Fjender. Særligt Offerblodet har været tillagt stor Virkning paa mange Sygdomme. Fra denne Tro paa Blodet, som Sæde for Livskraften, stammer ogsaa det Forhold, at man skal slaa en Heks til blods, saa mister hun Evnen til sin fule Gerning
 3 drøb Blo af højre Øre (228)
 3 Draaber Blo fra det yderste Led at Rumpen (264)
 3 Bloddraaber fra Halens 3die Led (267)
 3 Draaber Blod paa Rugbrød (211)
 3 Draaber Blod i en Æggeskal (209)
 Blod fra højre Øre (265)
 Blod fra Øjet (267)
 Blodlage fra Faar (286)
 Blod af en hvid Gaas (44)
 Blod af en sort Kat (33, 34)
 Blod af en sort Høne (110)
 Blod af en skabet Hest (124)
 Blod af en Ko med Blodpis (174)
 Blod af en Kone Sierk (34), Menstruationsblod
 Hestens eget Blod (62)
 Blod at dølge (208, 209), d. e. standse Blod
 Blod, at skære for (170)
 Blodet skiuder sig op (169)
 „forhist“ af Blodet (170)
 Blodbylder (115), se Teksten
 Bloddraabe, udskudt (84), se Teksten
 Blodgang (72, 156 osv.), d. e. Dysenteri; extraordinaire Blodgang (156), Kvægpest
 Blodgangspine (65), d. e. Dysenteri
 Blodlanan (172), d. e. Blodpis
 Blodmien (172), d. e. Blodpis
 Blodmælk (191), d. e. Blødning i Koyveret
 Blodmælk at indgive (191)
 Blodpis, Blodsot, Blodsyge (172), d. e. Hæmoglobinuri
 Blodpissen hos Hesten (87), d. e. „Nyrebetændelse“, se denne
 Blodrensende Latværg (125), d. e. Electuarium Sennae?
 Blondrod (170), d. e. Rad. Tormentillae
 Blodschodt (169, 170), d. e. Blodskud, en pludselig Blodudtrædning paa en eller anden Del af Legemet ved en Standsning i Blodomløbet
 Blodspat (90, 91), se Spat
 Blodstal (81, 172), d. e. Hæmoglobinuri
- Blodsten (82, 91), d. e. Lap. Haematitis eller Ferr. oxydat. pulv.
 Blodsting (169), d. e. Dysenteri
 Blodstrygning (184), d. e. Blodudtrædninger, der menes fremkaldt ved en Heks. Berøring
 Blod, surt og slimet (61)
 Blodtangel (269), ubekendt Kvægsygd
 hvid Blodtangel (269), ubekendt Kvægsygd
 Blodtone (172), Hæmoglobinuri
 Blodurt (128, 174 osv.), d. e. Herb. Polygonii avicular eller Capsella Bursa pastoris
 bløe kloker (175), d. e. Campanula?
 Bloes Ild (194), d. e. Miltbrandsemfysem
 Bloksbjerg (242), d. e. Heksenes Samlingssted Sct. Hans Aften
 Blome (234), d. e. Blomst
 Blommefrø (128), d. e. Fejlskrift for Bolmefrø, Sem. Hyoscyami
 Blomster, der vokser paa gamle Diger, blomstrer i August med gule Blomster (70), muligvis Hieracium pilosella
 Blomster, Koen pyntes med (247)
 Blus at brænde St. Hans Aften (310)
 Bly-Plumbum har man i gammel Tid flere Steder anset som værende et helligt Stof, og det har spillet en stor Rolle i Magien. Efter Kristendommens Indførelse blev det særligt Blyet fra Kirken, Kirkebly og Korsbly (fra Kirkevinduerne), der blev tillagt magisk Kraft, fordi det var velsignet og indviet
 Bly i Fløden (238)
 Blyplade i Truget (304)
 Blykugle trilles ind i Børen (314)
 Blyantsvand (125), d. e. Blyvand, Aqua saturninum
 Blyextrakt (212), d. e. Sol. Subacet. plumb.
 Blæreorm (281), flerboe Blæreorm (281) d. e. Polycephalus multiceps
 blæst Sygdom paa (121)
 „blæst af den kjøne“ (197)
 blæse for Bovlamhed (85)
 blæse i Nøglehullet (236)
 Blæsworm (197), se Æven
 Blødmælkethed (192), Slappelse i Pattens Lukkemuskler
 Bobsten, Michale (234), Navnet forgæves eftersøgt
 bode (97), boedh (97), d. e. begge
 boere (85), se Teksten
 Boghvede, grøn (170), Fagopyrum
 Faar, der faar Boghvede (282)
 Svin, der faar Boghvede (301)
 Boghvedegryn (168)
 3 Boghvedekærner, 3 Rugkærner osv. i Kærnen (240)
 boid (46), d. e. Bod (Helbredelse)
 Bokar (213), Herb. Asperulae
 Bokhartz (29), rimeligvis Fejlskrift for Bokholz, Lignum Guajaci
 Bolen Ben, Hæstens (104), d. e. sur Straale
 Bolmefrø (160), d. c. Bulmefrø, Sem. Hyoscyami

- Bolse mi Fiske Flos und Womder Essens (113), d. e. Balsamische Wunderessens? Mixt. oleos. bals.
- Bolus, hvid (47, 267 osv.)
rød Bolus (103, 104 osv.)
Bolus Armenia (90)
- Bomolie (34. 44 osv.), d. e. Ol. Olivar.
- Boracus (206), d. e. Sem. Cuscutae
- Borax (255), Natr. Biboras
- bore 3 Huller i Høvlspaan (329)
- Boricelli, Jul. (155), d. e. Julius Cæsar Boricellus, neapolitansk Læge, ca. 1600
- Borne Kresse (59), d. e. (t) Herb. Nasturtii
- Borroed (62), d. e. Burreerod, Rad. Bardanae boræ (156), d. e. Borehul
- kaste bort (131), d. e. symbolsk Fjernelse af Sygdommen. Denne Form for Sygdomsbehandling kendes allerede i den romerske Oldtid. Herhen hører ogsaa den Form for Sygdomsbehandling, hvor man „kaster“ Sygdommen i Vandet eller i Ilden
- Bovaaren, se Aarer
- Bovlamhed (84), d. e. Lammelse af den forreste Skuldernerve hos Hesten med Svind af de Muskler, til hvilke Nerven fører
Boven er af leede (84)
Boven forrykt (84)
Boven svinder (84)
bovet (84), bovehalt (84)
Bovskreden (84)
- Bovorm (83), d. e. Bringebyld
- Braam (148), d. e. naar Kvæget ikke kan tygge Drøv
- Bradsot (34), d. e. Epilepsi
- Brandbylder (115), se Teksten
- Brandfeber (114), Morbus maculosus equi
- Brandhævelse (308), d. e. Miltbrand, Hals-antrax
- Brand, raslende (196), d. e. Miltbrandsemfysem
- Brand paa Tungen (151), d. e. Mund og Klovesyge
- Brassica marina (228), Convolvulus Soldanella
- Bratfald (34), d. e. Epilepsi
- Bratfang, Bratflod (152), d. e. Katarr
- Bredt, hvor Knast er udfallet (128)
- Bregne (99, 172), har særlig været brugt som ormedræbende Middel, men ogsaa som Middel mod de større „Orme“ — Hugorme og Snoge —, derfor hedder den i Sønderjylland „Snogekaal“, i Vestjylland „Haawwormskaal“
- Bregne Rod (64, 67 osv.), Rhiz. filicis
- Bremser (118)
- Bringe Aaren, se Aarer
- Bringebyld (83), se Teksten
- Bringes Urt (116), d. e. Rubus plicatus
- Broktfedt (93, 99 osv.), se Grævling
- Brombærranke paa hver Side af Stalddøren (253)
Brombær, unge Skud (113),
Rubus fruticosus
- Broom (283), maaske Pruum, Infus. Sennae comp.
- Brud af Hornappen (184)
- Brumler, Brummer (161, 248), Brummekør (244), d. e. Nymphomani
- Brunelle Rod (128), d. e. Brunellenkraut (t), Herb. Prunellae
- Brunellesalt (114), d. e. Nitrum tabulatum, Sal. Prunellae
- Brunet (24), d. e. (t) Bräune, 1) Diftheri i Svælget eller 2) Miltbrand
- Brun hæste pulver (200), d. e. Pulv. Equorum
- Brunnwurtz (74), d. e. (t) Rhiz. Scrophulariae eller Rad. Arnicae
- Bryne (308), d. e. (t) Bräune, Halsbetændelse
- Bryonie Rod (304, 308 osv.), Rad. Bryoniae
- Brynsskjerner (216), d. e. Byggryn
- Bryst Aaren, se Aarer
- Brystbetændelse (59), d. e. Hestens ondartede Lungesyge
- brystes fra fjermer Side (137), d. e. Hesten bestiges fra højre
- Bræk af forgiftige Mus og Rotter (118)
- Brækvinsten (319), Stibyli kalii tartras
- „brænde“ (85), se Teksten
- Brænding (86), Brænding for Skurv (122)
brænde for Skab (319)
Brænding for Skjøl (22)
- Brændevin (75—94 o. s. v.)
fransk Brændevin (106)
Brændevinsspøl (174), d. e. den forgærede Mask efter Destillationen
destillet Brændevin (94)
- Brødet er Guds Gave og derfor helligt. Derfor bliver det et Middel mod alt ondt. Dette magiske Værn overføres ogsaa paa alt, hvad der har med Brødet at gøre f. Eks. den Skovl, hvormed Brødet skubbes ind i Ovnen
- Brødbidder (313)
- Brødkrummer (235)
- Brødsmuler (294)
nyt Brød (131)
varmt Brød (246)
- Krommen af nyt Brød (137)
- ristet Brød (133)
- Brødskorpe af Overdelen (53)
- Brøddeig (130)
- Brød med 3 Huller (261)
- Brød, som hverken Mennesker eller Dyr maa faa noget af (245)
- Brød at spise i Kohus (202)
- ædt af samme Brød (294)
- brødh (90), d. e. Brød
- Brød, hvorpaa der er traadt (281)
- Brøndkarse (59), Herb. Nasturtii
- Brøndvand (30)
- Bucheblod (82), se Bukkeblod
- Buchen, rohte (78), d. e. Fructus fagus?
- Bugaaren, se Aarer
- Bugbid (65), d. e. Kolik

- Buglossa eller Oxetunges Urt (227), Herb. Anchusae
 Bugløb (168, 71, 285, 302), d. e. Diarré
 Bugslag (50), d. e. Flankeslag, hvor Bugen under Udaandingen drages stærkt sammen
 Bugstrengt (79), se Bugslag
 Bugsvind (145), Bugen svinder paa en Hest (79), d. e. Afmagring
 Bugtrang (79), se Bugslag
 Bugvrid (65, 100 osv.), d. e. Kolik
 Bukkeblad (215, 257 osv.), Folia Menyanthis af *Menyanthis trifoliata*
 Bukkeblod (114), Sanguis hirci har fra gammel Tid været tilskrevet Evnen til at løse Sten og er derfor anvendt mod Stensygdomme
 Bukkefedt (99), Sebum hircinum
 Bukkelever (81)
 Bukketælle (80, 104 osv.)
 Bukkehorn (46), Sem. foeni græci, der allerede var anvendt som Medicin i den ægyptiske Oldtid. I den veterinære Folkemedicin har den været overordentligt meget brugt
 Bukselaar, højre (324)
 Bulmeurt (174), *Hyoscyamus niger*, er en gammel Læge og Trylleplante. Allerede i den gamle indiske Medicin omtales dens ormedræbende Egenskaber. Tandværksmiddel har den været i flere Tusinde Aar, ligesom den som Røgelsesmiddel hører til de allerældste
 Bulmefrø (74, 311 osv.), d. e. Sem. *Hyoscyami*
 Bulmerod (56), Rad. *Hyoscyami*
 Burgunder Harpix (89, d. e. Resina Pini)
 Burrer (36), *Arctium*
 Burre Rod (61, 116), Rad. *Bardanae*
 Bursa pastoris (74, 174), *Capsella Bursa pastoris*
 Burtzel, Bürzel, Pürzel (126), d. e. 1) en „Ormesygdom“ (Snive og Springorm) 2) Rottehal, 3) Hestens Influenza
 Busbom Ohlie (115), *Pyrol. Buxi*
 Buxbom (74), *Buxus sempervirens*
 Buxer, en Karls (245)
 Bwucke tallie (100), d. e. Bukketælle
 Byg (47—51 o. s. v.), *Hordeum vulgare* var Offerplante hos Grækerne — Det er dette hellige Brødkorn — ofte alene kaldet Korn — der blev et Værnemiddel mod onde Magter for Folk og Fæ. Ogsaa det af Bygget lavede Malt blev meget brugt som magisk Mittel
 bijgh, Biug (80, 325), d. e. Byg
 kogt Byg (322)
 Byggryn (72)
 Byghalm (238)
 Bygkjerner (177, 245)
 Bygkorn (182, 240), d. e. Bygkærner
 Bygmalt (213)
 Bygmeel (90, 128)
 Bygmelsgrød (322)
 Bygvipper (261)
 Byggæs (100), d. e. Buggræs, Herb. *Artemisiae*
 „Bygkorn“ (308), d. e. Miltbrands-Halsantox hos Svin
 Bylder, alm. (115)
 Bynke, graa (75, 114 o. s. v.) Herb. *Artemisiae* af *Artemisia vulgaris*, i gammel Tid kaldet Graabone, har været meget anvendt i den veterinære Folkemedicin og i Trolddomsmedicinen
 Bynkestilke (292)
 Bynker, røde (174), muligvis rød Skræppe, *Rumex aculus* og *crispus* rød og hvid
 Bynke (54, 58) er vist ganske den samme
 vilde Bynker (78), *Artemisia campestris* (Stenbynke)
 Bynke Rod, blaa (105), d. e. Rad. *Cichoriae*
 bytte (191), d. e. Bøtte
 Bækkenbenet af en Hest eller Ko (324)
 Bære Urt (54), d. e. *Lycopodium*
 Bærme (51, 171), Bærme af Aske (201)
 Bær Rod (111, 128), Rad. *Meu*
 Bævergejl (51, 54 o. s. v.), Bæver-Castor fiber, afsondrer i 2 Sække under Skambenet et Stof: Bævergejl, *Castoreum*, der har været meget brugt i den veterinære Folkemedicin
 Bødel (6)
 Bøerl æ (268), d. e. (j) Børen
 Bøg (167), *Fagus silvatica*, hvis Frugter var et Næringsmiddel for Mennesker og Svin, kom først sent til Danmark, og kun dets Aske fik folkemedicinsk Anvendelse i nogen Grad
 Bøgeaske (43, 99 o. s. v.)
 Bøgelud (200)
 Bøjlen af et laant Sølvur (191)
 Bøn og Gudsfrøgt (230), Bøn og Guds Paakaldelse (242)
 Bønase (180), d. e. (nyere dansk) Vindhase, d. v. s. en uduelig Person
 „Bønnen, brænde eller stikke paa“ (22), se Teksten
 Bønner (78, 91), *Phaseolus vulgaris*
 Bønner, røde (174), *Vicia Faba*
 Bønnestraa (129)
 Bønneurterødder (119), d. e. Rad. *Saturejæ*
 Bønner, wælske (30), d. e. *Faba vulgaris*
 Børgrime (259), d. e. Børtvinge
 Børknuder (258), d. e. *Kotyledoner*
 Børsprekken, den nyfødte Kalv berøre (204)
 Børnekopper (193), Børnepokker (193)
 Børslyngning (164), se Teksten
 Bøsse, hvormed et Menneske er dræbt (212)
 Bøsse Kugler (58)
 Bøsse Krude (101, 125 o. s. v.), Bøsse Krudt (154, 200 o. s. v.)
 Caiphas (205), d. e. Kaifas den jødiske Ypperstepræst, der ledede Forhørene over Jesus
 Calmersten (27), d. e. *Zinci sulfas*
 Calmus (63, 72), *Calmusrod* (176), *Rhiz. Calami*

- Camilleblomster (47, 67 o. s. v.), Flor. Chamomillae
 Campher (43, 86 o. s. v.), Camphora
 Campherspiritus (54), Spir. Camporatus
 Canariesukker (241), Saccharum alb. pulv.
 Cantharides (86), Cantharis vesicatoria
 Capellus veneris (228), d. e. Herb. Adianti aur.
 Cardobenedikt (302), Herb. Cardui. bened. af Cnicus benedictus
 Casia Ekstrakt (58, 67), Extr. Cassiae
 Casparus Lugetius (231), Navnet forgæves eftersøgt
 Chamfær, hvid (229), Camphora
 Catharine Dag (215), 25. November
 Chalcut (125), d. e. Chatgut, Chathecu
 Chatarine Olie (116), Ol. Olivar. eller Ol. Ricini
 Chelidonij Rod (113), Chiledoniæ Rod (70), Celledonex (93), d. e. Rad. Chilioniae
 Chinapulver (288), Cortex Chinae pulv.
 Chlemmens Dag (215), d. e. 23. November
 Chreatur levende at nedgrave (226)
 Christen Jord (133, 134 o. s. v.), d. e. Kirkegaardsjord
 Christ Rod (78, 86 o. s. v.), Rhiz. Hellibori eller Rad. Helenii o. fl. a.
 Christian IV. (214), Konge af Danmark
 Cilidomem (29), d. e. Herb. Chelidonii maji.
 Cinnober (174), et Mineral, der indeholder Kviksølv og Svovl
 Citron (206), Fruct. Limonii eller Fruct. Citri
 Clyster (145), Klyster
 Colera (142)
 Colerus (130, 234), Præst i Mecklenburg udgav 1609 sin *Oeconomia ruralis et domestica*
 Coliquinte (67, 68 o. s. v.), d. e. Fruct. Colocynthides
 Colophonium (89), d. e. Fyrreharpiks
 Columella (123, 141), Junius Moderatus Columella, Spansk Landbrugs- og Venerinærforfatter, levede ca. 40 e. Kr.
 Conserveret Corallen (156), d. e. Conchae præper.?
 Consolider major (47), d. e. Symphytum officin.
 Corbendikt (71, 121 o. s. v.), Herb. Cardui bened. af Cnicus benedictus
 Corberrog (283), Zinci sulfas
 Corcoli, hvid og rød (228), rimeligvis Koreal, Flor. Chamomillae
 Coriander (63, 69, 77), Fruct. coriandri
 Cremmer Tal Tarie (241), d. e. Cremor tartari
 Cronen (104), Kronen
 Crotu Metallorum (154, 213), Stibium oxydat. fuscum
 Cryxamium (131), Chrysanthemum?
 Cyprian (222), d. e. Thascius Cyprianus, Biskop af Karthago † 258, Festdag 16. Sept.
 Cystdannelse i Æggestok (245)
 Cæpa marina (246), Scilla
 Dachsfedt (99), Grævlingefedt
 Dage, ni (182), det hellige Tal
 Damp (61), dampig (61), d. e. dämpfig, Dyspnoe
 Damppose (43, 47 o. s. v.)
 Daschel Kraut (62), Daschellurt (169) Daschel-Urt (74), d. e. Herb. Bursa Past.
 Deger Olie (159), degger Olie (52), d. e. Pyrol. Betulae
 degt (200), d. e. (blødt), at Huden bliver blød
 Deig (110, 159), Dey (58, 68 o. s. v.)
 Desmerkatteskind (288), Skind af Viveriderne
 Diabolis, i nomen (226), i Djævlens Navn
 Diachylons Plaster (87), Emplast. Litharg.
 Diagridium (68), d. e. Resina Scammonii
 Dialthea (67), d. e. Ungv. flavum
 Dianasalve (93), d. e. Ungv. Althaeae
 Diantsalve (190), d. e. Ungv. flavum
 Diapente (70), Derpant, Empl. ad rupturas
 Diarré, falske (72), se Teksten
 Diarrhoe (71), d. e. Diarré
 Die Koen 8 Dage eller 9 Gange (266, 267)
 Dievelen og hans Apostlers Gerninger (221)
 Die volente (282), om Gud vil
 Dild (119, 160 o. s. v.) Fruct. Anethi, af Anethum graveolens, Læge og Krydderplante fra Sydeuropa og brugt i Oldtiden som mælkebevarende Middel, ogsaa i magisk Henseende
 Dildfrø (240), Dillefrø (63), d. e. Sem. anethum
 Dinkel Mel (108), d. e. Triticum spelta
 Dioskurides (303), græsk Læge og Forfatter af en verdensberømt Lægebog, levede ca. 50 Aar e. Kr.
 Dipton (63), rimeligvis (t) Diptam, Dictamni alb., Herb. Diptamni
 Ditter Keil Rod (72), d. e. Rhiz. Podophylli
 Diuvelsabis rod (228), d. e. Rad. Succisae
 Diuvelsbid (28), Rad. Succisae
 Diuvelsdræk (240), Diufelsdræk (326), Gummi resin. Asa foetid.
 Divelsdræk (32, 136 osv.), Divelsstrik (312), Gummi resin. Asa foetid.
 Divlen (218), d. e. Djævelen
 Djabolus navn (227), i Djævelens Navn
 Djævelens Navn, i (210, 245), slaa i Djævelens Navn (243)
 Djævelskab (Haar, Fjer, Hønsæg, Uld) (227)
 Dobbeltkvie (263), d. e. Kvie født af Kvie doesede Faar (282), dorske Faar (282), se Teksten
 Doglapperen (267), d. e. Doglappen
 Dogormeolie (79), d. e. (sv) Dagormeolie, Ol. Lumbricorum terrestrium
 Domini qui o. s. v. (207) (Oversættelse): Herre, Du som har skabt Heste, Svin, Okser, Køer og Faar til Menneskenes Hjælp: Lad dem vokse i Din Varetægt og skærm Dine kære Dyr mod Ulvenes Tænder og Fjendernes Hænder. Lad Kristus føre dem ud, lad Kristus føre dem hjem og skærm

- dem ved din hellige Varetægts Værn mod Ulve og Røvere. Amen
 donic auferantus e terre (134), d. e. indtil det føres bort fra Jorden
 Dorant (228), d. e. Hcrb. Ptermicæ eller Herb. Linariæ
 Dosten (30), Herb. Origani, af Origanum vulgare
 Dostenolie (95), Ol. Origani
 Drachenblut (75, 106), Drageblod (59, 82 o. s. v.), d. e. Resin. Sangv. Draconis
 drage 3 Gange af hver Patte (231)
 Dragen (118), Fabeldyret
 Drejesyge hos Faaret (280), Sygdom fremkaldt af Coenurus Stadiet af Polycephalus multiceps
 Drejning (281), d. e. Drejesyge
 Drengbarn kommer til Kristendom, før (214)
 Drengbarns Skjorte (231)
 Drengepis (206)
 Drengepis fra 12 Aars Dreng (42)
 Dreng Barns Vand (174)
 Drengepis fastende (128)
 Drengeskite (30)
 Drev (94), opløst Reb
 drikke før Solnedgang (190)
 drikke ondt i sig (166)
 Drikkevand, der er løbet gennem en Hulsten (149), d. e. kunstigt frembragt rindende Vand
 Drude (135), tysk Betegnelse for forskellige overnaturlige kvindelige Væsener (Marer)
 drybendes Øjne (159), se Teksten
 Drægtighedshoste (57), se Teksten
 Drøynes, Joh (153), ?
 Drøv af Naboens Køer (149)
 Drøv af et Faar (149)
 Drøv at udtage (149)
 ikke tygge Drøv (149)
 tabt Drøvet (149)
 Due med Indvold (77)
 Duemøg (107, 190 o. s. v.)
 Dueskarn (66)
 Duggen ligger paa Spindelvævet (166)
 Dugorm (165), 1) en parasitær Hudsygdom
 2) Oestruslarve
 3) Sanct Hansorm (Kalkar)
 4) Drosera rotundifolia (norsk)
 dulgt (64), d. e. forhekset
 Dun (70), plukke Dun (328)
 Durchløb Hest (71), Kvæg (168), Faar (285), Svin (302), Diarre
 røde Durkløb (71), Blodgang
 Dvæle (33), Svaber
 dwerrequost (219), d. e. Heksekost
 dynamisk Oprindelse, Øjenbetændelse af (28), af indre Aarsager
 Dynekalv (251), d. e. ufuldbaarne, vædskefyldte Kastekalve
 Dynninge (143), Regio hypochondrica ogsaa kaldet Hungergruben
 dyppes under Vand 3 Gange (329)
 Dyr begraves levende, graves op og gives som Medicin (212)
 dynræ træ (156, 207), d. e. Dørstolpen
 Dyrsprong (246), d. e. Bolet cervinus
 Dysse at rydde (209), Dysse at ødelægge (215)
 Dyvelsabbis (71), Radix Morsus diaboli eller Succisa pratensis
 Dyvelsdræk (44, 47 o. s. v.), Gummi resina Asa foetida fra den persiske Plante Asant. Den har været anvendt overordentligt meget i Trolddomsmedicinen lige fra Indien til Norden
 Dyfveldræk (196), Dyvelsdræk (74), Døvelstrugt (253)
 Dæger ohlie (97), Dægler Ohlie (105), Pyrol. Betulæ
 Dæggchorn (294), d. e. Horn med Sut til Opamning af Lam
 Døde Ben (89), Døeben (93), d. e. Menneskeknogler
 „Død eller Helbred“ (129), ubekendt Kvaksalvermedicin
 Dodkød (113)
 Dodkuller (31), se Teksten
 Dødningehoveder (55, 121 o. s. v.), d. e. Menneskehovedskaller
 Dødsliste, noget af alle fire Hjørner af en (80), Ligkiste
 dølg en gal Tyr (262), d. e. mane den, at den bliver rolig
 døuede (258), d. e. puster, om Kvæg
 Dørløb (71), d. e. Durkløb, Diarré
 Døren, indenfor (216), nedgrave under Døren (216), over Døren (215), Dørræet (217), under Dørræet (219, 225), under Dørrætskelen (226, 234), Djævelskab under Dørrætskelen (228), Dørstolpen (234)
 Dørspænd (209), d. e. samtidig lægge en Haand paa hver Dørstolpe
 Eberblomst (59), Flor. Abrotani?
 Eberrod (43, 74 o. s. v.), d. e. Rad. Carlinæ
 Eberrod opgravet mellem begge Marie Dage (81)
 Eberitte (319), Herb. Abrotani
 Eberwurtz (78, 110), d. e. Rad. Carlinæ
 Eble (203), se Æble
 Eder (198), Edder som Kvæg har faaet i sig (197), d. e. en Gift man tænkte sig laa paa Græsset fra edderspyende Dyr
 Edderkop (70, 85 o. s. v.), Epeira og Arancida er fra Oldtiden anvendt som Febermiddel og blodstillende Mid-
 del
 levende Edderkop (104)
 Edderkop at dræbe (295)
 Edderspyende Dyr (118), se Edder
 Eddike (154, 162), Ediche (46, 201 o. s. v.), Acetum
 Efeublade at stjæle fra Nordsiden af et Hus (256), Herb. Hedera
 Efterbelse (183)

- Efterbyrd, Koen æder (257)
- Eg, *Quercus*, er baade blandt Sydens og de nordiske Folk anset for et helligt Træ, Offertræ, og et gammelt Lægemedel. I Danmark er det blevet tilbedt som „et gudeligt Væsen“
- Egebark (174), *Cort. Querci*
- Egebarklud (187)
- Egetræbark, den inderste eller yderste (70)
- Egetræets inderste Bark (128)
- Egeblad (82)
- Egeløv (59, 63 o. s. v.)
- Egeløv brydet mellem Paaske og Pinse (82)
- Ege Pelle (133)
- ege souff, som sidder mellem den store bark og træet (292)
- Egebol (249), Egeplanke
- Ege bregne rod (311) *Rhiz. Polypodii*, af *Polypodium vulgare*
- Ege Svamp (154), *Agaricus chirurg.*
- egh (115), d. e. Æg (168), Det første Eg en Kylling har gjort (195), se Æg
- æggeblommer (27, 102)
- rød Eggeblomme (25)
- Eggeskal (228, 237, 264), Eggeskal taget i Jesu Navn (234)
- Eggeskal fuldt af Mælk (264)
- Egstaal (234), Egstol (231), d. e. det haarde Staal, som Smedene lægger i skærende Værktøj
- Ehrenpris (78), *Veronica officin.*
- Eicobs Jacobs Salve (87, 105), d. c. 1 Pd. Honning, ½ Pd. Spanskgrønt og Allun for 1 Sk., koges til det bliver tykt
- Eimis (78), maaske *Eibis* (t), *Fol. Althaeae*
- Ejsten Kraut (63), *Herb. Verbenae* eller *Herb. Alchemillae*
- Elend, tørret Blod af (114), *Sangv. Alcis af Alces palmatus*
- Elfenben (63, 68 o. s. v.), Ebur har været en Del brugt som Ormemiddel
- Ellebark (181), *Cortex alnus*, Ellen æredes tidligere som et helligt Træ. Det var Bolig for Ellefolk og Ellefruen
- Elleblade (295)
- Elleknopper (78, 99 o. s. v.)
- Elleløv (168, 292)
- Elleskudt (185), d. e. forhekset af Ellepige
- Emphysema (196), *Mildtbrandsemfysem*
- Endetarm, hoven (143)
- Enebær (47, 63 o. s. v.) *Fruct. junip.* af *Juniperis communis* er allerede omtalt i den ægyptiske Oldtid som Lægemedel. Den var et Livstræ og et Frugtbarhedssymbol, men blev i Norden et Ildtræ, der som Offertræ forjog Trolddom og alle onde Aander. Produkter af Enebær indgaar i en Mængde Midler mod Kreatursygdomme
- grønne Enebær (201)
- Enebærolie (85, 87 o. s. v.)
- Enebær Rødder (115)
- Enebærquiste (242)
- Enebærris (115)
- Enebær Stappe (62)
- Enebær suppee (201)
- Enge (61), Engbrystighed (61), se Teksten
- Engbrystighedshoste (57)
- Engelsk sødt (63), *Engelsøe* (114), *Engelsüssel* (59); *Rhiz. Polypodii* af *Polypodium vulgare*, Trylleplante, skærer man Stilken over, staar Bogstavet C (Christus) at læse
- Enghovet (106), d. e. forsnævret Hov
- Enghø (238)
- Entzian (34, 36 o. s. v.), *Gentiana* er i Middelalderen anset som et Tryllemedel, fordi Roden ser ud som den var korsvis gennemstukket. Den har været overordentligt meget anvendt i Dyremedicinen
- Entzian, hvid (123)
- Entzianrod (57, 59 o. s. v.), *Rad. gentianae*
- Enventement (216, 265), d. e. Trolddomskunster, hvormed man paa lang Afstand kan skade sine Fjender f. Eks. ved at odelægge deres Billede
- Enula Campana (128), *Inula Helenium*
- Ephoe (213), d. e. *Herb. Hederæe*
- Epiforme (90), d. e. ?
- Epilepsi (31, 34), se Teksten
- Eppich Rod (27), *Rad. Apii*
- Eracus Metallorum (47), Fejlskrift for *Crocus Metallorum*
- Erlenløv (82), d. e. *Fol. Melissaee*
- Ermentille (54, 55 o. s. v.), maaske *Herb. Potentillae* af *Potentilla silvestris*
- Erter (78), *Pisum*
- Erweichende Species (81), d. e. *Specis resolvens*
- Eselurt (47), *Tussilago farfarus* ?
- Esk (233) (t), d. e. *Fraxinus exelsior*
- Eskestrægen skaaret i Guds Navn (117)
- Esken smalf ? (30), rimeligvis *Aschenmalz*, Axung. *Asciae piscæe*
- Esparette (188) vel *Onobrychis viciifolia*
- Espetræ (78), d. e. *Populus*
- Espeløv (292), *Fol. Populi*
- Essig (260), (t) Æddike, *Acetum*
- Euphorbium (85, 86 osv.)
- Euphorbium Gummi (96)
- Euphorbium Tinctur (94)
- Evangeliste, de fire (155)
- Excrementer af en Ko (234)
- Excrement *hominis* vel *suis* (174), Menneske- eller Svineskarn
- Eybisk Rod (114), d. e. *Rad. Althaeae*
- Faar at nedgrave (292), dødt Faar at nedgrave (281), Faar levende at nedgrave (87)
- Faar løber omkring (281)
- Faar, som er doesede (281), d. c. gaar sanselose

- Faar i Stalden mod Kastning (253)
 Faareblod (51)
 Faarebløde (237)
 Faarebrokker (46), d. e.
 Faaregødning
 Faaredrøv (149)
 Faareflynder (283), d. e.
 Distomum hepaticum
 Faarehoste (283)
 Faare eller Lammegaldet (325)
 Faaregødning (81)
 Faarelorte (81), gammelt Navn for *Actæa spicata*
 Faarelorte, friske (165)
 Faaremave (283)
 Faare Mærke (265), Bommærke, der sattes paa Faar ved Udbindingen
 Faaremøg (183)
 Faareskarn (107, 128)
 Faareskind (87), hvidt Faareskind (110)
 Faaresot (292)
 Faarestald (81, 83)
 Faaresti (34, 164 o. s. v.)
 Faaretalg (103)
 Faaretæge (287), *Meliphago ovina*
 Faaretælle (93, 108), d. e. *Sebum ovile (arietimum)*
- Faareorm (295), *Arctia caja* ?
 Fabel (40), d. e. Fibel
 Fabricii. Dr. Kong. Maj. Livmedicus (153)
 Fadervor (220), Fadervor at læse bagvendt (210)
 Fadervor at læse over Kærnen (239)
 Fadervor at skrive paa Papir og stikke i Koens Horn (212)
- Fald (260), d. e. Lammelse
 Faldende Sot (142, 170, 281), Faldende Syge (34), d. e. Epilepsi
 Faldens Navn (134, 162 o. s. v.)
 Fang i Betydningen Epilepsi (34)
 Fang (54, 65 o. s. v.) i Betydningen Forfangenhed, Kolik osv. maa tydes som Navn paa en Sygdomsdaemon, hvis virkelige Navn ikke maa nævnes
 Fang hos Kvæg (185)
 Fang af Foeret (69)
- Fan wærie (230) (J. W. S. Johnson mener, det er *Radix Valerianæ*, se dog Vantze Urt og Wey-Wark Rod)
- Farren Kraut (68, 81), Farren Urter (138), *Rhiz. Filicis af Aspidium felix mas.*
 Farsin Plaster (116), d. e. et Blyplaster
 Farvens Betydning ved Bedækningen (139, 250)
 Farveurt (133), *Herb. Genistæ* eller *Herb. Hyperici*
 Fasten (124)
- fastende maa ingen komme i Kohus (217), fastende at gaa i Seng Fredag Aften (312), fastende, Røgteren at fodre Kvæget (209) fastende Menneske
 Kod (29), d. e. *Menneskeskarn*
- Fed Hus (211), d. e. Fæhus
 Fedt (86, 111 o. s. v.) blev i ældre Tid brugt af en Mængde forskellige Dyr, ligesom og Menneskefedt særlig af en henrettet („Arme Synders Fedt“)
 gammelt Fedt (91, 107)
 Fedt af et gildet Borgsvin (125)
 Fedt af en hvid Gaas (75)
 Fedt af en Orne (101)
 Fedt af et Galtesvin (101)
 Fedt af en uskaarret Gedebug (174)
 Fedt, som ikke maa komme i Vand (125)
- Fedtet smelter Hesten i Livet (72, 143), Diarré
 Fedtsmelting (41, 71, 72), Diarré
 feel (106), d. e. *Filspaan*
 feelins adhræ, se Aarer
 Fee Pulver (228), d. e. *Pulv. Equorum*
 feerult (171), d. e. Fæhaar
 Feibelaaren, se Aarer
 Felix græc (228), d. e. *Sem. foeni græci*
 Felix Urt (128), d. e. *Aspidium Felix mas.*
 Femfingerurt (133), *Herba Pentaphylli*, af *Potentilla reptans*
 Femon (195), d. e. *Husdyrcne*
 Fennekaal (193), *Fenum Kaal* (47), Fennikel (47, 160 o. s. v.), *Foeniculum vulgare*
 Fennikel Vand (27, 140)
 fenniche frø (139, 253), *Sem. foenicul.*
- Ferk (71), *Stercus*
 Fernis (69, 89 o. s. v.)
 Fersen (108), (t) Hæl, men maa vel her betyde Straalen
 Fesselaaren, se Aarer, Fessel er Stykket fra Kodeled til Krone, Koden
 Fettet og Saadet, „hvori en halv Gaas er saaden“ (203), d. e. kogt
- Feylestreng (233), d. e. Violinstreng
 Fibel er en Opsvulmning af de submaxilære Spyt- og Ørekirtler, men som Fibel blev enhver Sygdom betegnet som Kursmedene ikke kunde diagnosticere. Fra Begyndelsen af 19. Aarh. synes denne Betegnelse at svinde mere og mere, og i Folkets Bevidsthed er Begrebet nu helt forsvundet.
 Fibelaaren (se Aarer)
 Fibelkolik (40)
 Fibelknibning og Fibelskæring (41, 42)
 Fibel af Sevenbumtræ (42), d. e. Spænde, *Fibula*
 Fichentræ (119), *Ficus carica*
 Figen (58, 60), *Figner* (193), *Fruct. Ficus, Ficus passa* (Frugtstillingen)
 Figtril (290), *Fitril* (83), d. e. *Zinci sulfas grøn Figtril* (132), d. e. *Ferrosi sulfas*
 Figur (133)
 Fiilspaaner (93), *Ferrum limatum*

- Filigrækum (210), Sem. foeni græc.
 Fillingstedh (69), d. e. Koden
 Finedrik (210), d. e. Sem. foeni gracci
 Fingre ,hvormed man aflægger Eden (151)
 Finner hos Svin (303), d. e. Tinter
 Finstrakels (67), d. e. Elektuarium theriacale
 Finum greddum (248), d. e. Sem. foeni graeci
 Firben, grønt, Lacerta viridis eller agiles
 (102), mentes i ældre Tid at kunne
 foraarsage farlige Saar paa Yveret
 hos Køer og Faar
 Firbenslag (204, 206), d. e. bidt af et
 Firben
 Firrang Rod (86), antagelig Fejlskrift for Vie-
 krautwurz, Rad. Valerian.
 Fiskeben (29), d. e. Ossa Sepiae
 Fiskeindvold (77)
 Fiskerbly (74), d. e. Bly fra et Fiskevaad
 Fiskergarn (325)
 Fistelaaren, se Aarer
 Fitril, wied (30), d. e. Zinci sulfas
 Fitrol, grøn (200), d. e. Ferr. sulfas
 Fitsmeltning (71), d. e. Diarré
 Fittets Storkning (161), d. e. Tuberkulose
 Fiæder Olie (90), Linim. ammon.
 Fjer (70, 165), Fjer at svide (326), 3 Fjer
 brændes (328), Fjeder af højre Vinge op
 i Skorstenen (327), Fjer at spise (329)
 Fjerkrae levende at nedgrave (216)
 fjerner Sides Betydning for Føllet (139)
 Flaad (152), d. e. Catharr
 kolde Flaad (99)
 Flaggermus (138), Vespertilio murinus, Pli-
 nius siger, at Paabindingen af en
 Flagermus letter Husdyrenes Uri-
 nering
 Flaggermus at indgive i Øl (284)
 Flakt Ørn (323), Pteridium aquilinum
 Flankeslag, dobbelt (61), se Teksten
 Flech i Øjet (26), Fletter i Øjet (26), d. e.
 Ar i Hornhinden
 Flechtaaren, se Aarer
 Flendbrød (170), se Lempebrød
 Flesk (51, 121), Flæsk
 Flintensten (75, 136),
 Flintensten med Hul i (253, 282)
 Flintensten til Aareladning (75)
 Flitte (125), Instrument til Aareladning
 Flod paa Kreaturer (152), d. e. Flaad, se
 denne
 flod (106), d. e. Fløde ?
 Flodgalle eller Flusgalle (90), d. e. Galle paa
 Hestens Kode
 Floks (43, 59), d. e. Herb. Eupatorii cannab.
 Flom (152), se Flaad
 Flos, den store (90), d. e. Haseledsgalle
 Flos sulphuris (103, 160), Svovlblomme
 Flout (66), se Flugt
 Fluor (152), se Flaad
 Fluor, spanske (86, 87 o. s. v.), Cantharides
 Fluor, som kryber i Kirken (80)
 Fluesvamp (100), Agaricus muscarius
 Fluffue Røn ((313), d. e. Flyverøn
 Flugt (65, 163) var i Norden en ældgammel
 Betegnelse for Kolik. I Sverige „flåg" eller
 „Flåget", dolor acris. Fra følgende Signe-
 remse kendes Ordet.
 Odin står paa berget,
 han spørger efter sin fole,
 flåget har han fått,
 spotta i din hand
 och i hans mund,
 han skal få bot
 i samma stund.
 Flusgalle (29, 90), Galler om Hestens Kode
 Flydeange (45, 49 o. s. v.), d. e. Snive
 Flydelsen af en ung Figes Løndom (173),
 Menstruum
 Flynder, usaltet (174), Pleuronectidae
 Flyndersyge (283), d. e. Iktesyge
 Flyvekuller hos Hest (31), hos Kvæg (147), se
 Teksten
 Flyverøn (203, 210 o. s. v.), Fluffue Røn
 (313), fluendes Rønne (228), d. e. Røn, der
 gror i et andet Træ
 Flæsk (44, 59 o. s. v.)
 fedt Flæsk (72, 174)
 frisk Flæsk (113)
 saltet Flæsk (24)
 Fløde, sød (114, 125 o. s. v.)
 Fløde fra den, der har taget Smørret
 (240)
 Fløde at hakke paa Dørtærskelen (234)
 Fløde, der ikke vil lade sig kærne og
 Aarsagen hertil (242)
 Fløden at grave i Jorden (241), Fløde
 at laane (240)
 Fløden af det første Fad Mælk ind
 paa Ilden (188)
 Fløde af en Høgepande (324)
 „Fløde" paa Vandstederne (76)
 Fnat (122)
 Fobale alleopatcum (113), d. e. maaske Al-
 teepasta, Pasta gummosa
 Foder af alle Slags (326)
 oprusket Foder (139)
 Foder, som Mus har skaaret (139)
 foen (242), d. e. Madvarer man sender til et
 Gilde
 Foenum græcum (46, 57 o. s. v.), d. e. Sem.
 foeni græci
 Foldekniiv at kaste under Koen (246)
 Folke Ister (128), d. e. Menneskefedt, Pingvis
 hominis
 Folke Lort (66, 164), d. e. Stercus hominis
 Folkus (259), d. e. Menneskelus
 Folkeskarn (32, 110 o. s. v.), Stercus hominis
 Folk, unge, kommer til nyt Hjem (216)
 Folk, underjordiske (223, 228), Dværg, der
 mentes at bo i Dysser o. lign. Steder
 Fontenelle (33, 306), d. e. Fontanelle
 foraad sig (69)
 Foraarets Betydning for Aareladning (154),
 og for Udbindingen (150)
 Foraars Jævndøgn (327), d. e. 21. Marts
 Forbellet (106) (t) Verbellen, Opsvulmning i
 Ballen

- Forbud (198, 205 o. s. v.) Mange Tryllemidlers Anvendelse er hæftet til bestemte Forbud f. Eks. at Gerningen skal ske, uden der maa tales, eller uden at nogen ser det o. s. v.
 Forbud mod Lus (202)
 Forbud med Forgørelse (221, 230)
- Forandringsstuen (128), se Gnidesten
 Fordrivning (305), se Teksten
 fordærvet (233), forderret (228), d. e. forgjort
 Forfangenhed (109) Denne Sygdom er baade i Danmark og Tyskland opfattet dæmonisk
 Forfangen i Vand, Vejr eller Foder (109)
 Forfangenhed hos Kvæg (185), d. e. Ledbetændelse
 Forfangne Kalve (152)
 Forfangenhed hos Svin (305), d. e. Stivsyge
- Forfuldelse eller Forraadnelse af Lunge og Lever (58)
 forfuldet Vand (161), d. e. raadent
 Forgift (197, 198), se Gift
 bidt af forgiftige Diur (227)
 forgiftige Mus og Rotter (118)
 forgyvet (148), d. e. forgjort
 Forgyldt Plaster (110, 185), Stercus hominis
 Forgørelse af Hest (132), forgjort Hest (132)
 Forjaget (61), se Teksten
 Forhitzighed (60), d. e. gl. Betegnelse for Feber
 For Hed (60)
 Forhitset, at Fedtet har angrebet ham i Livet (71)
 forhist af Blodet (169)
- Fork at stille bag Koen (256)
 Fork ved den ene Side af Stalddøren (261)
- Forkiling (60, 79, 112, 113), d. e. at kile Sygdomsstoffet fast i et eller andet
 Forklæde (36, 70)
 uden Forklæde (241)
 Forklæde af den Farve, Kalven ønskes (250)
 Forklæde over Mælkespanden (192) med Forklæde at slaa Koen i Enden (247)
- Forkøelse (44)
 Forkølelsesstrengel (48) se Halsbetændelse
 Forkølelsesklemme (53), se Stivkrampe
- Forledningsbaand (90), d. e. Sener
 forløbet sig (142), se Teksten
 Formiddagens Betydning ved at lægge Høns (327)
- Fornagling (145), d. e. Sømstik, fornaglet (105)
 Forraadnelse af Straalen (104)
 forrykket i Krydset (87), forrygt sig (97), d. e. Forrækkelse
 Forrækkelse i Lysken (79), d. e. Opknebethed
 Forse sig (296), d. v. s. den Mening at stærke
- Synspaavirkninger hos svangert Dyr eller svanger Kvinde kan faa Indflydelse paa Fostret
 Forslaget (163), d. e. Doglappen
 Forslaget sig (143), se Teksten
 Forslugt sig (69), se Teksten
 forsprunget (75), se Teksten
 Forstald (80), d. e. (t) Fürstall, Anuria
 forstoppet et Ben (98), d. e. forvredet
 forstrakt Ledemoderne (97), d. e. Forvridding
 Forsætning (120, 121), d. e. ved magisk Kraft at overplante Sygdommen til Jord, Træ eller Sten (se ogsaa Forkiling)
 forsøges og visiteres (166), d. e. Dyret rectalundersøges
 fortaget sig i Vejr, Vand eller Foder (69), se Teksten
 fortraadt sig (97), fortrædt et Ben (97), d. e. Forvridding
 fortrollet (227), d. e. forgjort
 Forvogter (205), d. e. Nedgraving af levende Dyr foran Stue eller Stalddør i den Hensigt, at dette „værner mod ondt“
 Fos Pulver (110), d. e. (t) Fusspulver, Alumenpulv. eller Pulv. Talci salicyl.
 Fosteret faar Liv (251)
 Foturum pigmentum (111)
 fraa i et Saar (117), d. e. røre om i
 Fraade, der staar paa Mælken (227, 194)
 Fraade af gal Hund (317)
- Fransk Brændevin (257), d. e. Spir. Vini Galici
 Franzoser (161), Syphillis, dog her Tuberkulose (Perlesyge). De to Sygdomme mentes tidligere at være identiske
 Franzos Orme (126), Snive
 Franzosenkrankheit (161)
 Franzosentræ (114), d. e. Lign. Guajaci
- Frat paa Ryggen (119), d. e. naar Huden bryster i Sadellejter
 Fredag (193)
 Fredag Morgen (46, 230 o. s. v.)
 Fredag før Solens Opgang (79, 128)
 Fredag ved Solens Opgang (121, 122)
 Fredag Aften (241)
 ikke lægge Æg Fredag (327)
 Fredag Aften gaa i Seng uden Mad og Drikke (312)
- Fremmede maa ikke se paa Mælken sies op (235)
 Fremmede skal have Gløder i Hænderne (242)
 Fremmede maa ikke hjælpe til ved Kærningen (242)
- Fremmedlegeme i Spiserøret (144)
 Frue Dage (122, 128), d. e. Tiden fra 15. August til 8. Sept.
 Fruentimmers Forhold til Trolddom (219)
 Frykornet (315), d. e. Æggestokken
 Frø, levende (57, 245), 3 levende Frøer (174)
 Rana temporaria har været meget brugt i ældre Tid i den vete-

- rinære Folkemedicin for Blodpis og Kalvekastning
 brendt Frø (164)
 tørret Frø over Stalddøren (253)
 grøn Frø (209), Rana esculenta
 gul Frø (171), rimeligvis Løgfro, Pelobales
 Peder Oxes Frø (246), Bambinatus igneus
 Frøer i deres første Frøleg (62)
 Frøleg i Fastetiden (46), Sperma
 ranæ
 Foraarets Frøæg (120), Frø Sæden (117), Frøleg (124)
- Fuglerede, Ko træder i (209)
- Fuldblodighed (53, 62 o. s. v.), d. e. 1) overmaade rig paa Blod, 2) Det Forhold at baade Hest og Hoppe er af ren Race
 fuldføddet (107), d. e. fuldhovet, se Fuldhov
 Fuldhov (108, 109, o. s. v.), d. e. den højeste Grad af Flad eller Plathov
- Fuldmaanens Betydning for Follets Køn (139)
 Fuldmaane at lægge Høns i (327)
 Fuldmaanens Betydning for Lægning af Saar (119)
- fyldt i Pannen (90), d. e. Haseledsgalle
 Fynd, ingen Fynd i Mælken (234), d. v. s. Mælken er tynd
- Fyrrespaan (166), Spaan af Pinus silvestris
 Fyrre og Grangrene (322)
- fce dødt (155), Pest blandt Kvæget, fæ dør af mekæt (155) Kvægpest
 Fæbel (40), d. e. Fibel
 Fæe Hjerne (107), d. e. Hjerne af et Kreatur
 Fækæp (186, 187), d. e. Hyrdekæp
 Fænum grækum (34, 59 osv.), Sem. foeni græci.
 Fæ Pestilents (155), d. e. Kvægpest
 Fæ Theragelse (153), Fætheriak (153 osv.), Electuar theriacale pro Pecorib.
 Fødselshjælp hos Kvæget (254)
 føle paa Dyrene (213), d. e. berøre dem med „onde Hænder“.
- Følfod (47), Føl Fødder (257), Tussilago farfarus
 Føl levende at nedgrave (216)
 Follets Køn at bestemme (138, 139)
 Følpaten (139), Hippomanes, er en brunlig eller grønlig afsnøret Allantoisdel, der svømmer rundt i Allantoisvædsken. Man har i gammel Tid ment, at den havde en mægtig Trolddomskraft, saaledes mener Plinius i hvert Tilfælde. Den kaldes Følbrød, „Fohlen Brod“
- Første Draaber af Brændevin (86), Fordraaber, Spir. consentr.
 Gaarddrenge og Lillepigen (248)
 Gaards Led (226), Gaards Lie (226)
 gaa tre Gange rundt om Hesten (69), se Kredsgang
 Gaas at lægge (327), mæsket Gaas (108)
 Gaasefedt (27, 93 osv.), Pingvis anseris
 Gaasefjer (72, 214)
- Gaasefluer (322), d. e. Junibillen, Phylloperda horticola
 Gaaseister (69, 79)
 Gaasekød (255, 256)
 Gaaselorte, brogede (196), d. e. stegte
 Gaasemøg (269)
 Gaaseskarn (29, 74 osv.)
 Gaasesokker, hakkede (167)
 Gaaseæg (90, 189 osv.) gos ek raaden Gaaseæg (191, 189)
 Skindet af Gaasefødder (168)
 Gaaseblod (44)
- Gaffelgalle (90), se Teksten
 Galban (38), Galbus (113), d. e. Galbanum
 Galde Dag (215), d. e. 26. Marts
 Gal af Fortryllen (148)
 Galangarod (47), Rhiz. Galangae
 Galdearer (284), d. e. Galdegange
 Galden af et Hoved (152), Galden af et Nød (175). Som Galle er fra ældre Tid opfattet 1) Den bitre, gulgrønne Galde hos Menneske og Dyr, 2) Indholdet i Led og Seneskeder, 3) sygelige Blærer med galleliggende Indhold.
- Galdesyge (301), d. e. Gulsot
 Galder, Faare- eller Lamme- (325)
 Galenskab (182), Hjernebetændelse
 Galgant (59, 63 osv.), d. e. Rhiz. Galangae
 Galgebakke (76), Galgen (76)
 Galges (59), d. e. Rhiz. Galangae
 Gallal (113), Fejlskrivning for Gallae, Galæbler
- Galle i Springet (93), Haseledsgalle? den store Galle (90), Haseledsgalle gennemgaaende Galle (90), gennemstukken Galle (90), se Teksten
 Galle i Munden (23), se Teksten
- Galle af Ulfs Lever (113)
 Gallerskank (90), d. e. Haseledsgalle
 Gallert (41), galleagtigt
 Galiensteen (102), Gallitzensteen (23, 28 osv.), Zinci sulfas
 Galleurter (266), Herb. Absinth. eller Herb. Gratiolae
 Galmey Vinland (90), d. e. Lapis calaminaris
 galne Kvæg (147)
 galne Svin (301)
 Galnebrø (318), Atropa belladonna
 Galte flek (129, 191), gammelt Fedt af Galtesvin (99)
 Galæbler (118), Galæbler fra Aleppo (68, 99 osv.), Gallae
 Gardtheil (74, 114, 118), vel (t) Gauchheil, Herb. Anagallid. eller Herb. Prunellae
 Garn fra en Haspe (114, 174)
 blaa, uldent Garn (33)
 Garnlud af gamle Strømper (98)
 Geddeindvold (72), Esaz lucius
 Gedebuk i Kostalden (253)
 Gede Galle (27)
 Gede Ister (87)
 Gede Lunge (52), Gede Lunge (32)

- Gede Melch (114, 153 osv), Lactis caprinum
 Gehlkohl (288), Folia Ligustri?
 Geil (290), d. e. Gyvel, Sarothamnus scoparius.
 gejele (161), d. e. brunstige
 Gelbharts (108), d. e. (t) Resina Pini
 Gemægtet (114), d. e. Præputium
 Gemæcht Hævelse (144)
 Gennemgang (71), d. e. Diarré
 Gentianrod (74), Rad. gentianae, se Enzian
 Georgius Dag (215), d. e. 23. April
 Giennemgang (168), d. e. Diarré
 Giertrud (323), d. e. 17. Marts
 Gift (70, 165 osv.), var i ældre Tid et helt andet Begreb end i Nutiden, f. Eks. kunde man blive forgiftet ved Hekseri, „det onde Øjes Gift“
 Giftrod (119), d. e. Rad. Contrajervae
 Gigt i Indvoldene (166)
 Gilding af Lam (297), Kastration
 Gilkenrod (60), d. e. Rhiz. Curcumae, eller Rhiz. Angelicae, eller Rhiz. Iridis, eller Rhiz. Galangae
 gillet Svine Fedt (122), d. e. Fedt af Galt
 Gimer eller Patter, som sidder i Munden (214), d. e. Hungertitter
 Gimmerlam (248), d. e. Hunlam
 Gjæde Mælk (27, 114), d. e. Gede Mælk
 Gjeddeben (93), d. e. Mandibul. Luc. piscis
 Gjæmelgang (285), d. e. Diarré
 Gjær (51)
 Gjødetrang (167), om Hest ej kan gjøde (68), d. e. Forstoppelse
 Gjøvner (257), d. e. Gjøben, d. e. hvad der kan ligge i de to hule Hænder
 Glas, brændt i Ilden (175)
 pulveriseret Glas (29)
 venedisk Glas (34, 119 osv.)
 Glasskaar i Maven (163)
 Glasurt (33), d. e. Herb. Parietariae, eller Herb. Equiseti
 glasøjet (139), d. e. medfødt Mangel paa Farvestof i Øjets Regnbuehinde
 Glaubærtsalt (47, 164 osv), Natrui sulfas depuratus
 Glente (325)
 Gloriet (113), d. e. Colophonium, eller Resina pini
 Glød at kaste efter en Heks (235)
 Gløder i Mælken (233)
 Gløder i en Ildpote for Koens Mund (212)
 Glød for Munden af den syge Kalv (266)
 Glød i Træsko at føre om Dyret (225)
 Glød at lægge under Kærnen (239)
 Gløder, gloende, i Kaalblad indgives Koen (148)
 Gløder paa en Pande lægges paa Dørtræet (196), se iøvrigt Ild
 Gnavesyge (281), d. e. Drejesyge
 Gnell (97), d. e. Overkodning
 Gnidesten (173, 191), maaske (t) Gnitzschenstein, Zinci sulfas, men er snarere den Sten eller Jernkugle, som vore Bedstemødre brugte til at male Sennep med og som paa jysk kaldes Niksten
 Gold af Indbildning (137)
 Graabynke (47, 162), Herb. Artemisiae
 graadige, den, giver Grisen det første Foder (312)
 Graeadder (118, 196), se Edder
 Graffenbradsuppe (69), d. e. Oksekødssuppe
 Gramen ossifragum (183), d. e. Benbræk
 Grangummi (87), Pix Picae
 Grave, tre døde (80)
 Gravtræ fra Kirkegaarden (217), d. e. flækket Egestamme, tit med indskaaret Krest
 Greb at lade Koen gaa over (261)
 Greffs at lægge i et true (257)
 Gren, afbarket, at slaa Koen med (213)
 Grenadille, indiansk (68), d. e. forskelligt rødt vestindisk Træ, der anvendes til finere Snedkerarbejde
 Gresse Siuge (172), d. e. Blodpis?
 grichisk Hør (44), d. e. Trigonella foeni græci
 Grime for løbske Heste (37)
 grindig (122), d. e. (t) Skurv eller Skab
 Grisens Hoved først i Posen (312), Grisens Øre sættes ved Gjord i Saltbaljen (312), Gris levende at nedgrave (312)
 Grundworm, Grundel (165, 198), d. e. Dystiscus
 Gryde, sort eller rød (44)
 Grünspan (102), d. e. Aerugo
 Græs om Egetræer (165)
 grønt Græs (211)
 Græstørv at grave om det forvredne Ben. (185)
 Græskarblomstersaft (203), Flor. Cucurbitae
 Græsløg (172), Rhiz. Graminis?
 Grævlinge Fedt (26, 86 osv.), oprigtig Grævlingefedt (108)
 Grøden (311), d. e. Foraarsgræsningen
 Grøder (193), d. e. store Tarrer
 Grøndwrvølen (165), d. e. Dystiscus
 Grønkaal (46, 115 osv.), Brassica acephola
 Grønningstørv (88, 326)
 Grøn Sten (27), d. e. Aerugo
 Grønsvær at vende (174)
 Guds Haand og Fandens Haand (248), d. e. Tuber Salep. Den har fra Oldtiden været brugt som Afrodisiacum baade for Mennesker og Dyr, Radix Satyrii. Den plettede Gøgeurt var i Norden helliget Frigg (Friggagræs), senere traadte Jomfru Maria i hendes Sted, „Marianøgle“
 Guds hedher (127), d. e. Guds Ære
 Guds hjælp (167)
 Guds Navn (326)
 Gul Blomster Rødder (27), d. e. Rad. Asphodeli
 Guldblommeurt (125), d. e. Arnica montana
 Guldblud, Skindet af (110), d. e. Putorius vulgaris, se Væsel
 Guldgloed (130), d. e. Plumbi

- Guldsfum (113), d. e. Aurum foliatum ?, ungersk Guld (24), d. e. Guld af ungarnsk Gylden. Guld var i Oldtiden og er endnu i Orienten et Middel mod „det onde Øje“. Mellem Brugen af Guld som Smykke og Brugen deraf som Amulet er det vanskeligt at trække nogen Grænse
- Gulerod (46, 226), *Daucus carotus*, den er af Harpestreng kaldet Moræ og har paa Grund af sin gule Farve været meget anvendt mod Gulsot
- Gullands Tjære (125), d. e. Tjære fra Gotland
- Gulle weiderichs wrt (113), d. e. (t) Herb. *Solicariae*
- Gulle Urter (43), Herb. *Senicionis* eller Herb. *Calendulae*
- Gulsot (143), *Regius morbus*. Den er ofte behandlet *similia similibus* eller pr. *signaturam*
Gulsot (210)
Gulsot eller Skæver (34)
guul Gulsot (71)
sort Gulsot (71)
- Gummi (67, 93 osv.)
Gummi Elly (105), d. e. Gummi *Elemi*
Gummigut (64), d. e. Gummi *Resina gutta*
Gundeldruer (111), se Gundelreb
Gundelreb (43, 213), d. e. Herb. *Hederae*, der er en gammel Trylleurt
Gundrian (111), heed Gundrian (72), se Gundelreb
- Guntreben (67), se Gundelreb
Gunsten (78), se Gundelreb
Gurfey (137), d. e. Gur-Fäule, *Apthae*, men kan ogsaa være en Svampedannelse (*Oidium albicans*), (Soor) i Hestens Mund, „eine Kranckheit / so die Ross anstost im maull / das jenen nämlich das zanfleisch gescwült an den stoch vnnd sonst andern zenen / fallen jenen auch locker darein / wellches jenen grosser schmerczten macht“ (Buch v. d. Rossartzeney 1583 p. 403)
- Gust eller Gyst i Yveret (189), d. e. *Oedem*
Gyldent Plaster (110, 198 osv.), *Stercus hominis*
Gylden Winderthon (63), d. e. Herb. *Adiantum*
Gyvel (290), *Sarothamnus scoparius*
Gær (245, 255)
Gæs at lægge (325)
Gæs i Bageovnen Juleaften (325)
Gævlinghul (297), Hul i Gavlen til at forke Hø igennem
gøde efter at være sprunget (248)
Gødning at gribe i tre Gange (264)
Gødning, Hestens (70)
Gødningsslæs maa ikke klappes med Skovl (139)
Gøvningsfuld (43), se Gjøvner
Haandkværn at male avet om med (147)
Haandspaalæggelse (124), har været kendt fra den gamle græske og romerske Mytologi samt hos Jøderne. Kristus helbredte ved Haandspaalæggelse og Præsterne i Middelalderen brugte ogsaa denne samme Form for Helbredelse
Haand for Hestens Næsebor ved Foling (139)
høje Haand at lægge Æg under Fjerkræ (327)
Haandfulde Byg og Havre (313)
- Haar (179) var i det gamle Testament Tegn paa Livskraft ligesom i de muhamedanske Lande („Gid dit Skæg maa vokse“). Haar og Negle har en vis Sammenhæng med det øvrige Legeme, derfor maa man brænde disse Ting, for at ikke onde Folk skal misbruge dem og derved skade den, de har tilhørt
Haaraffald (129)
Haar af Halen (74)
Haar fra Haleroden (227)
Haar rusket af Halen og Manen (140)
Haar af Manen (128)
Haar af Halen og Hovedet (227)
Haar af den saerede Hest (112)
3 Klip Haar paa gloende Ild i Guds Navn (168)
3 Haar i Stjærnen etc. (133)
3de Lokker Haar brændes (220)
Hestens egne Haar (103)
Haar at rage af i Nyet (131)
Haar sorte af frembringe (130)
Haar under Barken af sort Poppel (113)
Haar af Fæ, der har Orm (169)
Haar af Ryggen, Patterne og Rumpen (230)
Haar af et Dyr, der har bidt (119)
Haar fra Koens Forhoved (249)
Haar af solgt Ko kastes paa Ilden (216)
Haar under Bugen til Trolddom (236)
Haar af Kones Hemmelighed (43)
Haar af hvid Væsel (198)
Haar af en levende So (84)
Haar fra Grisens Lænd hænges i Skorstenen (312)
Haar af Svin brændes (311)
Haarbylder (201), d. e. Vaarbylder
Haardmælkethed (193)
Haarorm (123), forskelligt kløende Udslet paa de stærkt behaarede Dele af Kode og Man (Herpes, Lus og Skurv)
Haarreb (42, 57 osv.), se Haarsime
Haar Rod (70), Rad. *Cynosbati*
Haarsime (35, 43 osv.), en af Haar flettet tynd Snert, der bruges til at trækkes under Huden for at aflede Materie
Haarslok (234)
Haarsnert (48), d. e. Haarsime
Haarstreng Rod (57), d. e. Rad. *Nymphaeae alb.*, eller *Bulb. victorialis long.*, m. fl.
Haarsvøber at slaa en Ko med (268)
Haartwufel, lange (110), d. e. *Scm. Cynosbati*

- Haar-Vinden (82), d. e. (t) Harnwinden, Stranguria
- Habakuk Olie (160), Ol. animal. foet., Ol. Cajeputi, Ol. Cubebær et Ol. Oliv. alb. 1:10, samt flere andre Olier er kaldet med dette Navn
- Haff (25), se Fremfald af Blinkhinden, Haff Haffre (57), d. e. Havre
- hafuc Urter 9 Slags (211), d. e. 9 Slags Grøntsager
- Hagel (101), Hagelhovet (101), se Teksten
- Hagetorn (79), d. e. Crataegus oxyacantha, men flere andre Planter har baaret dette Navn, saaledes Rosa caninae, paa hvilke en Gallehveps ved sit Stik har frembragt laadne mosagtige Udvækster: „Soveæblet“, der lige fra den romerske Oldtid har været anvendt i Overtroens Tjeneste. Ogsaa Hybenrosen (Rosa villosa) har af danske Bønder været kaldt Hagetorn (Hiventorn)
- Hakkelse (175)
- Hakkekniv (261)
- Haleaaren, se Aarer
- Halen at skære af drægtig Føløg (140)
- Halen at skære af Koen, før den kalver (252)
- Halen at skære af Kalven (244)
- skære et Stykke af Halen (300)
- Haleorm (177), brandig Saardannelse paa Kvægets Hale.
- Haletom (177), se Teksten
- Halm og Hø (264)
- raadden Halm (95)
- Halm fra Nordvesthjørnet (232)
- Halmvajs (235), d. e. Halmis
- Halmvisker at kaste under Køer (202)
- Halmfletnings Betydning ved Hoppens Kastning (139)
- Halm, brændende at trække Kvæg igennem (212)
- Halm at tage med, hvor man har købt Grisen (312)
- Halsesot (48), Betændelse i Gane eller Lufterør hos Hesten
- Halsbetændelse (143)
- Halsk (78), d. e. Hakkelse
- Halsklud (210)
- Hals, uren (145)
- Halssyge hos Svin (308) hos Hund (319)
- Hamburger Stik Plaster (116), Emplast. stictic. eller Emplast. Pici
- Hammel Olie (105), d. e. Harlemmer Olie, Ol. terebinth. sulfurat.
- Hammen (140), d. e. Efterbyrden hos Hoppen
- Hammerskel (23, 74), Limatura Ferri
- Hammerslag (128), Limatura Ferri
- Hampeblaar (119, 171), Hamp, Cannabis sativa hører til de ældste Lægemidler
- Hampeavner (304)
- Hampefrø (47, 57 osv.), Fruct. canabis
- Saften af Hampfrø (113)
- Hampegarn (171), nyt Hampegarn (221), Hampegarn kogt i Aske (48)
- Hampkorn (62), d. e. Hampefrø
- Hamp Olie (36, 62 osv.), Ol. Cannabis (eller Ol. Hyoscyami)
- Hammurabis (123), Konge i Babylon ca. 2000 f. Kr.
- Hanbielk (210), Hanebjælke
- Hanefjeder (206)
- Hanefod (172), d. e. Herb. Consolidae regalis eller Herb. Ranunculi
- Hanekam af en gnistrende sort Hane (242), Hanen var i Nordens Oldtid et Offerdyr, deraf kommer rimeligvis dens store Anvendelse i Folkemedicinen
- Hanekam, rød (59, 64 osv.), Corydales cava
- Hanekam Rod, rød, (47), Radix Corydales
- Hanekylling eller Hønekylling? (328)
- Hanes Mave, sort (110)
- Hanetrit (95), se Teksten
- Haneæg (330). Den ejendommelige Tro har i Norden været raadende, at Hanen, naar den blev gammel, lagde Æg, hvoraf der udredgedes et slem Dyr. Denne Mening skyldtes vel en Forveksling af Hønnikeægget (se Teksten) med Snogeæg
- Hane Øjne (128), muligvis (t) Hasenaugen, Rhiz. Cariophyl.
- Hanne Spat (92, 95), d. e. Hanetrit, en ukoadineret Gangart hos Hesten ifg. Neuralgia isciadica eller ifg. en Seneforkortning. Benet trækkes krampagtigt sammen og sættes stift ned
- Hank (33), d. e. Træksime
- Hare, Lepus timidus, er den Skikkelse, hvori Heksen oftest optræder, naar hun vil være incognito. Det er derfor ikke saa mærkeligt at alt, hvad der har med Hare at gøre, har været anvendt i Folkemedicinen
- Harebelle (99), d. e. Skindet af Hare
- Harebialsch (80), d. e. Harebælle
- Hareblod (77)
- Harefedt (28, 29 osv.)
- Harehaar (117, 256 osv.)
- Harehale (190)
- Hare Galle (122)
- Hareister (105)
- Harekilling (138)
- Hareskind (243)
- Harespring (Talar leporis) (81, 138) (j), Harespænd, d. e. Harens Fodrodsben, der var officin. i Taxt 1672
- Haresten (138), d. e. Hoder
- Haretonge (80)
- Hareuld (104)
- Hareunge (138)
- Harespat, blød (95), haard Harespat (95), se Teksten
- Hare Øren (117, 209), d. e. Herb. Perfoliata eller Herb. Scabios. Kan dog ogsaa være rigtige Hareøren

- Harfw, Harfwen, Harffuer (257, 258), se Harrekalv
- Harlemer Olie (174), Ol. Terebinth. sulfurat.
- Harnwinden (82), d. e. (t) Stranguri hos Hesten, mest ved Priapismus
- Harpelud (95), d. e. Surlud
- Harpix (57, 81 osv.) Resina Pini
- Harpix, blodt (269)
- harrer (257), Cotyledoner ?
- Harre, haræ (257), Harrekalv (257), d. e. Mole
- Harve at kore over Græsjord (255)
- Harvetænder, tre (238)
- Has, tyk, paa Bagbenene (96)
- Haseledsgalle (89, 90), se Galle
- Haselkep (69), Hassel, *Corylus Avellana*, var i gammel Tid et helligt Træ, der mentes at værgede mod Forhekselse, havde tillige Evne til at gøre frugtbar, mælkerig og avledygtig om dens Frugter spistes. Den værgede mod Ild, Slanger og Dæmoner og dens Grene havde Spaadoms gave, derfor skulde man helst skære „Spaastikken“ af Hassel (se „Ønskevist“)
- Hasseløv (213)
- Hasselmos (213)
- Hasselbusk (215)
- Hasseltræbark (62, 94),
- Hasseltræ Løv (128)
- Hasseltrærakler (59)
- Haselurt (30), d. e. *Assarum europaeae*
- Hassel Rod (63, 64), d. e. Rhiz. Asari
- Hasselwurtz (78), d. e. Rhiz. Asari
- Hasen Rod (78), d. e. Rhiz. Asari eller *Tubera Cyclaminis*
- Hasenn Ørleinurt (113), d. e. Flor. *Gnaphalii* eller Herb. *Scabios.* eller Rhiz. Asari
- Haft hos Gris (298), se Fremfald af Blinkhinden
- Hauch (25, 145), *Unguis oculi* eller *Pterygil*, se Fremfald af Blinkhinden
- Haw (25), se Fremfald af Blinkhinden
- Havre (171, 179), *Avena sativa*, er fra ældgammel Tid brugt som Lægemiddel
- grøn Havre (124, 325)
- branket Havre (245, 247 osv.)
- kogt Havre (113)
- Havre sat i Støb (245)
- utærsket Havre (261)
- Havre som gror paa Marken (171)
- Havregryn (164)
- Havregrød (206)
- Havreneg (150, 246)
- Havrehalm (228)
- Havremalt (213)
- Havremeel (102)
- Havresuppe (171)
- Havrekalvar (257), se Harre
- Heder Nelle (311), d. e. Herb. *Galeopsisid.*
- Hedensk Saarurt (67), d. e. Herb. *Virgae aureae*
- Hedensk Wundkrud (213), d. e. Herb. *Chenopodii* eller Herb. *Virgaur.*
- Hedeslag (31), se Kuller
- Heebrons Taalmodighed (47), ubekendt Plantenavn (Jylland c. 1785)
- Heede i Hestes Øjne (28), se Teksten
- Heidel Kraut (113) vel (t) Heidekraut, Herb. *Ericae*
- Heidnisk Wundkraut (63, 78), d. e. Herb. *Chenopodii* eller Herb. *Virgauer.*
- Heinrich Rod (43), d. e. Rad. *Chenopod. bon. Henrici*
- Heitz (89), maaske (t) *Heizwurtzel*, Rhiz. *Tormentillae*
- Heksemalkning (190), Malkning af en Ko paa magisk Vis
- Hellig Trefoldigheds Navn (185)
- hender, unde (220), d. e. onde Hænder. Vore Forfædre havde den Mening, at onde Mennesker ved at berøre et Dyr kunde paaføre det Sygdom
- Hendrik Rod (310), Rad. *Chenopod. bon. Henrici*
- Hensætning af Sygdom (117), se Forsætning
- Hepar antimon (27, 34 osv.)
- Hephata (151), luk Dig op
- Herba sangvinalis (172), *Anemone nemorosa*
- Hermelin Skind (110), se Lækat
- „Herrens Øjne“ (78)
- Herspulver (78), d. e. (t) Pulv. epilept. *Marchion.*
- Hervekalvar (257), se Harre
- Hesselknopper (47), d. e. Hanrakler paa Hassel
- Hesseløv (69, 74)
- Hesselranke (68), d. e. Hanrakler paa Hassel
- Hesseltappe (69), do
- Hesselrødder (27, 119), d. e. Rad. Asari
- Hesselurt (122), d. e. Herb. Asari, af *Asarum europaeum*
- Hest, *Equus caballus*, var saavel i Nordens som i den græske og romerske Oldtid det mest yndede Offerdyr. Hesten var Tegn paa Styrke, derfor blev Hestekød et vore Forfædres kæreste Spise. Under Kristendommen blev det betragtet som Hedenskab at spise Hestekød, og først for ca. 100 Aar siden blev det mere almindeligt, at Hestekød brugtes til Menneskeføde. Som gammelt Offerdyr er det naturligt, at en Mængde Dele af Hesten er anvendt i Folkemedicinen
- Hesteben (84, 128)
- Hesteblood (128)
- Hesteblood fra Bugaaren (74)
- Hesteblood fra Sporaaren (77)
- Hestefedt (130)
- Hestehaar (90, 194)
- Heste mygh (89), d. e. Hestemøg (91, 105 osv.)
- Hestepande (212), d. e. Hestehovedskal

- Hesteskind (66, 128), Stercus equinum eller Zibethum caballinum
 Skarn fra samme Hest (130)
 Skarn fra Hestens Schlaug (39, 74), d. e. fra Præputium
 Hestelever (82)
 Hestetunge (77)
 Hestetænder pulv. (91)
 Hestens eget fastende Vand (128)
 Hest med een Farve og ikke redet af noget Fruentimmer (132)
 Hest at trække gennem Aa eller Flod (132)
 Hest, der trækker med Lig (35)
 Hestebønner (110, 246), Vicia Faba
 Hestegildere (6), Hestegildning (143)
 Hestehovblade (47), d. e. Fol. Petasitis
 Hesteigler (70), d. e. Aulacostomum gulo
 Hestekopper (126, 127), d. e. Springorm, se denne
 Hestelæge (21), d. e. Dylrlæge
 Hesteløg (78), maaske Ramsløg, Allium ursium
 Heste myrien (269), d. e. Myrepupper
 Hestepaacher (126), d. e. Springorm
 Hestepude (61), d. e. Mankepude
 Hestepulver, præserverende (125), d. e. Pulv. Equorum
 Hestepulver, brunt (210), d. e. Pulv. Equorum
 Heste Rødder (27), Rhiz. Inulae
 Hestesko (132, 253), er en urgammel Lykkeamulet og Modtryllemiddel, særligt om den er fundet med 3 eller 9 Søm
 Hestesko med 9 Sømhuller (132, 225)
 Hestesko af sømstukket Hest (134)
 Hestesko, glødende, slaget i den ondes Navn (239)
 Hesteskosøm, nyslaaet (215), Hesteskosøm (34)
 Hestesko for en Mark Egstaal (231)
 Hesteskrabe (200), d. e. Strigle
 Heste Svovl (46), Sulfur griseum
 Hestetunge (67), Hestetungeurt (39), d. e. Mertensia maritima
 Hestetunge Pulver (108), d. e. Pulv. Mertensia Hcx (132)
 Hexer binder Munden paa en Ko (148)
 Hexemalkning (232)
 Hexen malter 2 Køer og altid de bedste (232)
 Hexens Mælk i Kærnen (238)
 Hexesmør (242), d. e. Trolldsmørsvamp, Fuligo septica. (Ellen Raæ siger i Dansk Folkemaal IV, 5, at Trolldsmør er nostoe tremella. Rimeligvis er dog Fuligo rettere til Navnet)
 Hex sætter Smør paa Dørtræ (242), Fuligo septica
 Hialt (92), d. e. Spat, Hialt Skjere (93), se Teksten
 Hiernesnive (50)
 Hierokles (52), Veterinærforfatter ca. 500 e. Kr.
 Hiertebrøget (59), d. e. (t) Herz-Bräune, Angina cardiaca
 Hiertebladet (59), maaske Mellemgulvet ?
 Hierte Rystelse (59), Hjertesygdom af en eller anden Art
 Hierte Slag (50, 54), Febersygdom
 Himmeldug (295), se Honningdug, Himmeldug dog ogsaa Navnet paa Drossera rotundifolia
 Hinde i Øjnene (26), Cicatrices cornea
 Hindeleuft, Hindlüfte (82, 100), d. e. Herb. Cichorii
 Hingst puster i Mælkespand (235)
 Hinterbrand (309), se Miltbrand hos Svin
 Hippocrates (111) (græsk Læge („Lægekunstens Fader“), f. ca. 460 f. Kr.
 Hiortepis (174), Priapus cervi
 Hiortetakke (114), Cornu Cervi
 Hirsskorn brændte (61), vel Hirshorn, Ebur ust
 Hiærtet af forgjort Kreatur steges (227), se Enveatement
 Hitzighed (59), Feber eller Febersygdomme
 Hjalttaaren, se Aarer
 Hjerteaaeren, se Aarer
 Hjertet af levende Kalv besættes med Knappenaale (265), se Enveatement
 Hjertet af dødt Dyr besættes med Knappenaale (216), do
 Hjertet af Ræv (34)
 Hjertet af creperet Svin (311)
 Hjertet og Panbenet brændes i Pulver (292)
 Hjerteklappelse (60), d. e. Palpitationer
 Hjerteorm (60), d. e. Pericarditis
 Hjort. Cervus Eleaphus var hos Grækerne et Offerdyr. Det afværgede Trolddom og „det onde Øje“. Plinius anbefaler det i Hjortens Hjerte liggende Ben som et Middel til at befordre Brunst hos Heste og Kvæg.
 Hjorte Horn (75, 291)
 Hjorte Marv (111), Medulla cruris cervi
 Hjorte Nyrer (113)
 Hjort rumpe (262), d. e. Priapus cervi
 Hjortetalg (103, 113), Sebum cervinum
 Hjortetælle (99, 105), Sebum cervinum
 Hjortetakke (34, 82), Cornu Cervi
 Hjortetakke, brændt (74, 113)
 Hjortetak, som er skudt mellem vor Frue Dage (113)
 Hjorte Horns Olie (290), Ol. animal foetid
 Hjortetakspiritus (111, 282), Liq. Ammon caust, Liq. Am. carb. pyrol.
 Hjorteskind (80)
 Hjortebrunst, Hjortebrynst (47, 138), Bolet. cervinus
 Hjortetungeurt (287), d. e. Herb. Scolopendrii
 Hjortespring (245), d. e. Bolet. cervinus
 Hjortesyge (52), d. e. Stivkræmpe

- Hjultude (258), d. e. Jernringen om Hjulnavet
Hjærnen af et Bæst (38)
Hjærnebetændelse (32), se Kuller
Hjærneol (25), Fremfald af Blinkhinden
Hjærnevold (25, 298), klippe for Hjærnevold (26), Fremfald af Blinkhinde
Hjærtet af et dødt Kræ (211)
Hjærtet, Lungen og Leveren brændes for Forgørelse (133)
Hjærtet og Tungen brændes (227)
Hjørnestolpen, 3 Splinter af (266)
Hjørnestøtter (104), se Teksten
Hodie at binde (249), d. e. Testes
Hoff gerdhen (107), d. e. Hovranden
Hoffuitvæ (147), d. e. Hovedpine
Hoffvæsalie (100), d. e. Hovsalve
Hoftevee (87), d. e. Krydslamhed
hoftrang (106), d. e. forsnævret Hov
Holber Anis Rod (240), d. e. (t) Hohlbeeren, Rad. Rubi Idæi
Holds Urt (174, 203), d. e. Rhiz. Inulæe, Holsurt (122, 290), Holzurt (91, 122 osv.), Holds Urts Blade (107, Fol. Inulæe
Hol Rod (113), Rad. Aristolochiæ
Holurt (213, 310), Hollwurcz (74), Rad. Aristolochiæ
trinde Hollurt (154), Rad. Aristolochiæ rot.
Hollædar quæg (156), d. e. Malkekvæg, Hollænderier (192), d. e. Mejerier
Holz Rod (74, 128), d. e. Rhiz. Inula eller Rhiz. Veratri
Homlefrø (238), se Humle
Homle løf (23), se Humle
Honning (28, 34 osv.), Mel, har været et af de mest brugte Blandingsmidler for Medicin
clart Honning (42)
rød Honning (24)
løst Honning (63)
Honningdug (122), d. e. en Slags klæbende Dug eller Vædske, der om Efteraaret findes paa Planterne
Hoppers Ufrugtbarhed (137)
Horn (179)
Horn af alle Horn og Kleve (181)
Horn af Hornene og Klevene (227)
Horn af alle Klevene (179)
det første Horn, der hugges af Plagens Hov (38)
Horn fra alle 4 Ben (76)
3 Stykker Horn af højre foed, 3 af bageste foed og 3 af venstre Ben (42)
udvirket Horn fra Hestens første Skoning (109)
Horn i Øjet (25), d. e. Fremfald af Blinkhinden
Hornhudspletter (26), d. e. Ar i Hornhinden
Hornkløft (108), en sygelig Spaltning i Højden af Hestehoven
Hornredkam i Drikkevandet (261)
Hornspalt (108), d. e. Hornkløft, se denne
Hornsyege (281), d. e. Drejesyge
Horntom (177), se Teksten
Horpex (100), d. e. Harpix, se denne
Horseham (136), d. e. Hoppens Efterbyrd
Horset (137), d. e. Hoppen
Horsføl (248), d. e. Hoppeføl
Horvekalver (257), se Harre
Hosebaand, højre (244)
Hoste, flydende, fugtig, slimig, eller tør (57)
Hoste fra Bylder i Lungen (57)
Hoste, ved at Hesten faar Fjer i sig (57)
Hosurt (154), muligvis Holsurt, se denne
Houskiel (168), Horn som Smeden hugger af Hestehoven ?
Houworm (205), d. e. Hugorm
Hov, spaltet, kløvet, flekket eller revnet (108)
Hovfedt (80)
Hovfuldhed (107), se Teksten
Hovgalle (104), se Teksten
Hovtvang (106), Hofftvang (106)
Naar Hovene og Livet i Fødderne svinde (106)
Hovedet af dødt Faar slaas op paa Faarehusdøren (279), Hovedet eller Hovedskal af Menneske eller Dyr tjener ofte som Beskyttelsesmiddel mod „ondt“ og bliver hos mange Naturfolk slaaget op paa Porte eller Døre
Hovedskal af stort Dyr (324)
Hovedpanden af en Ræv (324)
Hovedskal af Menneske (91)
Hovedet, store i Hovedet (283), se Teksten
Hovedsalat (107), Lactuga sativa
Hud (179), Hud af sort Hanes Mave (110)
Hudstykke forkiles (79), se Forkiling
Hudstrengen (114), d. e. (t) den Tilstand hos Hesten, hvor Lymfekarrene paa Bugens Hudvæg strængformede opsvulmer, det kaldes ogsaa anvokset eller angroet, se disse
Hue at holde for Dyrets Mund (186)
Hue af alle paa Vognen (64)
Huflattich (53, 60), d. e. Fol. Farfarae, af Tusilago Farfarae
Huffschlag (145), Beskoningshammer
Hugjern (89), maaske Stemmejern
Hugorm (165, 198 osv.), Vipera og Snoge hørte i ældre Tid til de mest anvendte Lægedyr, og Dele af dem er anvendt baade i den humane og den veterinære Folkemedicin. I gamle Troldposer fra Oldtiden er fundet Dele af Hugorm
Hugorm fanget før Majdag (226, 266)
Hugorm taget i Majmaaned (220)
levende Hugorme (200, 215 osv.)
levende Hugorm i sort Potte (252)
levende Hugorm under Dørtrinnet (212)
Hugorm, der gaar selv til Huse (226)
tør Hugorm (196)
Hugorm eller Snog med levende Mus i Munden (255)
Hovedenden af Hugorm (206)
Hugormebid (118, 191).

- Hugormebrød i Kærnestaven (238)
 Hugorm at binde og løse (204, 205)
 Hugorm, der samler Giften af Duggen (166)
 Hugormefedt (204)
 Hugormehale, Pulver af (204)
 Hugormehud (248)
 Hugormekød (118, 204)
 Hugormekongen (204), se Teksten
 Hugormeskind (204, 255), *Spolia vipera*
- Huideløg (178, 179 osv.), se Hvidløg
 Huitsucher (240), *Sacharum alb.*
 huld (177), d. e. Hul
 Hul, som Vangeledet løber i (191)
 Hul, som man har gjort ved at dreje sig om paa Hælen (96)
 Hul at bore i Koens Horn (182)
 selvgroet Hul (181)
 Hul i venstre Næsebor (33), Livsmærket
 Hulrod (288), d. e. *Rad. Aristolochiae*
 Hulurt (27, 59 osv.), d. e. *Herb. Aristolochiae*
 Humle (47, 51 osv.), *Fruct. Lupuli*, af *Humulus lupulus*, har haft sin største Betydning som Tilsætning ved Ølproduktionen. Men er ogsaa anvendt en Del i Folkemedicinen
 Humlefrø (115)
 Hummelolie, spansk (93), *Ol. Origani Cretic.*
 Humleranker (81, 295)
 Humlerankeaske (284)
 Humlerodder (310)
- Hummerklo (51)
- Hunden, *Canis domesticus*, var saavel i Orienten som i Norden i Oldtiden et Offerdyr, men tillige et Lægedyr, hvorfra talrige folkemedicinske Midler er hentet. Baade i det ny Testamente og hos Saxo omtales den Lægedom, der er i Hundetungen
 Hundeben (91)
 Hundeblood (36, 62 osv.)
 Hundefedt (29, 43 osv.), *Pingve canis*
 Hundegalskab, rasende eller stille (317)
 Hundehvalpe, blinde (51, 99)
 Hundehvalpe, 3 eller 5 Dage gamle (99)
 Hundehoved, hvidt (56)
 Hundehoved, sort (128)
 Hundelort (27)
 Hundelort, hvid (188, 192), *Album græcum, Zibethum caninum*
 Hundepis (167, 175)
 Hundeskarn (46, 49 osv.)
 død Hund begraves i Stalden (212)
 levende Hundehvalp nedgraves (211, 252, 312)
 Hundehvalp nedgraves under Dørtærskelen (226)
- tefue Hunde Hvalp nedgraves, hvor Kærnen staar (240)
 Hund at kaste paa Faar (294)
 Hundedage at lægge Æg (327), *Hundedagene* ca. 23. Juli—23. August
 Hundedrage (100), muligvis *Herb. Hederæe*
 Hundedratrod (82), muligvis *Rhiz. Graminis*
 Hundegræskarrod (160), *Rad. Bryoniae*
 Hundesyge, egentlige (319)
 Hundetunge (111), d. e. *Cynoglossum*
 Hundetunge, Rod (128), d. e. *Rad. Cynoglossi*
 Hundyr at faa ved Koens Fødsel (248)
 Hungertitter (23, 24, 145), d. e. 1) *Ductus Whartoreianus*
 2) smaa tørre Vorter eller Tapper indenfor Læberne og paa Gummerne
 huol (236), d. e. (j) Hul
 Hus, der staar Øst—Vest (266)
 Husløg (27, 141 osv.) *Sempervivum tectorum*, var helliget Tor, hvorfor man plantede den paa Tage for at værne mod Lynild. Smurte man sig med Saften, kunde man bære Jernbyrd, derfra den folkemedicinske Anvendelse mod brændt Skade
 Saften af Husløg (91)
 Huulrod (196), *Rad. Aristolochiae*
 Huulrod, rund (47), *Rad. Aristolochiae rotundæe*
 Huus Beinen Holz, den mellemste Bark af (125), *Ligusterbark* ?
 Huus Rod (114), d. e. *Rad. Carlinae* eller *Rhiz. Ari*
 Hwaarrer (226), Fejlskrift for (j) Hwaarrev, Hornreb
 Hvalbarkyer (253). Forstenede Søpindsvin eller Hulsten
 Hvalp under Dørtræet med Hovedet udad (227)
 Hvalpkjød, malet (113)
 Hvalp, den bedste i Kuldet (320)
 Hvalros (280), *Cetaceum*
 Hvede kogt med Smør (107), Hvede, *Triticum*
 Hvedebrød (29)
 Hvedeklid (53, 88 osv.)
 Hvedemel (72, 89 osv.)
 hvede (150), d. e. hvæsse, Hvedesten (150), d. e. Hvæssten
 Hveneknuder (201), d. e. *Vener*
 Hvidbollen af Æg (113), d. e. Æggeghviden
 Hvidgaller (201), d. e. *Vener*
 Hvidløg (33, 46 osv.), *Bulbus Alii*, af *Allium sativum*, var i Orienten en hellig Plante og har baade der og i Europa været anvendt i Folkemedicinen særligt i den magiske Dyremedicin
 Hvidløgs Knopper (44, 113)
 Hvidløgs Hoved (311)
 Hvidløg, som sættes i Toppen (323)
 Hvidløgssaft (99, 203), *Syrup Alii*
 Hvidløgssædike (322)
 Hvidløgs Urter (63), d. e. *Alliariae*, Simon

- Pauli siger, at den paa dansk nu hedder Logkarse
- Hvide i Øjnene (30), d. e. Fremfald af Blinkhinden
- hvidt, naar en Hest staller (82), d. e. Lutterstald
- Hvideved (172), d. e. *Annemona nemorosa* hwidh wediæ owss (27), d. e. Saft af *Annemona nemorosa*
- Hwidhe af ege (47), d. e. Æggehvide
- Hvidtjørn at pode Æbler og Pærer paa (297)
- Hworr (281), d. e. Drejesyge
- Hwnde Haar (101), d. e. Hunde Haar
- Hvæssesten (261)
- Hyld (51, 91 osv.), *Sambucus nigra*, er et af vore mest minderige Træer og udpræget dansk. Det var her et helligt Træ, hvortil man i Oldtiden ofrede. Det beskyttede Hus og Hjem, og næsten alle dets Dele blev anvendt i Folkemedicinen, dog mere i den humane end i den veterinære.
- Hyldebark (99, 115 osv.), den gule Bark af Hyld (91, 107)
- den mellemste Bark af Hyld (91, 288), Cort. Sambuci
- Hyldeblade (71), Fol. Sambuc.
- Hyldeblomster (77, 174), Flor. Sambuc.
- Hyldebær (62, 284), Fruct. Sambuc.
- Hyldepos (119, 70), Syrup. Sambuc.
- Hyldepinde (240)
- Hyldejuice (288), Syrupus Fruct. Sambuci
- Hyldestilk (188)
- Hyldeolie (121)
- Hyldeurt (167, 326)
- Hylden (234), d. e. Fodhulen, *Plantago pedes*
- Hypericon (154, 168 osv), d. e. Perikum
- Hyperikonknopper (168)
- Hyperikonolie (47), Ætherol. hyperici
- Hytter Røg (84), d. e. (t) Acid. Arsenicos.
- hyvels nav (242), d. e. Hjulnav
- hæde neller (121), d. e. Edderneller, Flor. Lamii alb. eller Herb. Galeobsid.
- Hægte og Malle (246)
- Hækkebær (174), Fruct. *Prunus padus*
- Hæmoglobinuri (81)
- Hænder at folde (205)
- Hængebox (97)
- Hærulven (68), d. e. Tarmslyng
- Hæssle Rod (78), d. e. Rad. Asari
- Hæsteskov med 5 eller 7 Huller (331), se Hestesko
- Hævelser ved Hjertet (61)
- Hævelse paa Bagskanken (96), d. e. Piphas
- Hø (175)
- raaddent Hø (75)
- Hø, hvori Rotter og Mus har brækket sig (70)
- Hø paa Marken Julenat (162)
- Høvisk (133)
- „Høgens Brød“ (324)
- „Høgepande“ (324), d. e. Hovedskal af en Høge
- Høj i Øjet (25), se Fremfald af Blinkhinden
- højre Sides Betydning for Føllets Køn (138, 139)
- højre Side af et Læs, dets Betydning for Hoppens Kastning (139)
- højre Side, hvorpaa Koen lægger sig (249)
- højre Heel i hans Skoe (32)
- Høne, sort (113), Høne kulsort (98)
- Hønsfedt (43, 113)
- Hønsekroppe (46), *Carnis gallinae*
- Hønsefort (167)
- Hønsemaveindhold (72)
- Hønsemøg (27, 47 osv.)
- Hønsebræk (99)
- Hønsekarn (27, 44 osv.)
- Hønserede (327)
- Hønseæg (57, 168 osv.), nygjort
- Hønseæg (115), helt Hønseæg (256)
- Hønseæg med Skal (214), *Ovum gallinae*
- Hønseæggeblomme (56)
- Hønseblod (113)
- det brune, der sidder paa Hønsekroen (113)
- Hønnikeæg (330), d. e. Hønsens første Æg
- Hønse Bonnefrø eller Blomme frø (128), Sem. Hyoscyami
- Hønsegres (168), Herb. *Polygoni avicul.*
- Hørfrø (32, 47 osv.), Sem. Lini, har været brugt i Medicinen lige fra den græske Oldtid, men har ogsaa haft magisk Anvendelse som et Middel mod „onde Magter“
- Hørfroafkog (171, 269)
- Hørfrokjerner (211)
- Hørfroknopper (266)
- Hørfro skidt (257), d. e. de Avner, der flyver fra Hørfro ved Rensning
- uhegle Hør (81)
- den yderste Skal af Hør, naar den er grøn, samt Roden (114)
- Hørblomster, spanske (78)
- Hørfrovand (241)
- Høved bidt af en rabiesgal Hund kastes i rindende Vand (318)
- Høye (325), d. e. Høge
- Ibis Rod (78), d. e. Rad. *Aalthaceae*, Ibis Rod (56, 97), Rad. *Althaeae*
- icht (178), d. e. Gigt
- iesu Kors (133), d. e. Kors i Jesu Navn
- Igel (59), *Sanguisuga officin.*
- Igel i Faar (283), d. e. Ikter
- Igelfus (101), d. e. Pindhose
- Iglegræs (284), d. e. *Drossera rotundifolia*
- Iktesot (283)
- Ild har fra de ældste Tider været anvendt som Lægemedel, ogsaa symbolsk. Som magisk Middel har den været et af de vigtigste. Mest berømt er den saakaldte Nødild (se denne)

- Ild at drage (195), A draw Ild (196), d. e. Nødild
 Ild, gloende i Kærnen (239), Ild under Kærnen (240)
 Ild gloende for Køernes Mund (217), Ild i Køernes Mund i Fandens Navn (162)
 Ild at slaa over Gaasereden (324)
 Fjerkræ svinges over Ilden (327)
 Fjerkræ rystes over Ilden (324)
 Ild at kaste i Reden (325)
 Ild paa en Jernpande (215)
 Ild at hente hos Naboen (195)
 Ild, der er bleven for gammel (195)
 rørt ved Ilden (324)
 Ilden slukkes i Gaarden for Hestens Trivsel (76)
 Ild af 9 Slags Træ (191, 212, 314)
 hellige eller løbende Ild (310), løbende Ild (164)
 Ilden hos Svin (310)
 Høne at svide over Ild (329)
 Ild under Hest for Stædighed (35)
 laane Ild eller give Ild (195)
- Ildfang (110), se Teksten
 Ildmører (128, 119), d. e. Gløder
 Ildskovl, gloende (201)
 Ildsyge (194, 195), d. e. Miltbrandsemfysem
 Ilehoste (57), d. e. Hoste ved Iktesyge
 Ilen (194), Ilden (196), d. e. Miltbrandsemfysem
 Iller udj Faar (283), d. e. Ikter
 Iline Bær (256), Fruct. Viburni
 Indsyge (168), d. e. Diarré
 Indsættelse af magisk Middel i Baasens Tømmerværk (212)
 indvortes Sygdom (58)
 Infusion, bitter (151), Infusum Rhei alcal.
 Ingefær (27, 81 osv.), Zingiberis officin.
 hvid Ingefær (27, 60 osv.)
 vild Ingefær (111), d. e. Rhiz. Calami eller Rhiz. Ari
- Ingrøn (255), Vinca minor
 Ingwer, se Ingefær
 INRI (222), Jesus Nazaræus Rex Iudæorum
 Iris florentina (58, 60), d. e. blaa Lilierod
 Iris Rod (113), Rhiz. Iridis
 Isop (58, 59 osv.), Herb. Hyssopi, af Hyso-pus officin., er flere Gange omtalt i det gamle Testamente (2. Moseb. 12,22, 3. Moseb. 14,64, 4. Moseb. 19,6 og Psalmer B. 51,9). I Danmark er den forvildet fra Klosterhaver
 Issaias abeteker (153)
 Ister (93, 100 osv.)
 gammel Ister (109)
 Ister, hvor Saltet er frataget (200)
 Ister af en Galt (201, 265)
- Jacca Stifmoder (99), Herb. Jaccae, Herb. Violae tricolor.
 Jalapparod (51, 68 osv.), Rad. Mechocannae
 Jaltstkære (93), d. e. skære for Spat, se Teksten
 Jeder, ieder (118), se Edder
- Jedderslag (194), Jedderslag hos Faar (291), d. e. apoplektiform Miltbrand ?
 Jelder Wöll (194, 197), d. e. Miltbrands-emyfsem
 Jern, iærn (102), Ferrum
 gammelt Jern (83)
 hedt Jern (85)
 gloende Jern (85, 120, 304)
 rustent Jern, (253)
 spits Jern (57)
 Jernklove (247)
 Jernkrog (93)
 Jernskinne (97, 121)
 Jernet forbindes (112)
- Jern Urt (62, 67 osv.), Jeren Urt (64), d. e. Herb. Verbenae, af Verbena officin., som Plinius siger er den fornemste Plante i den romerske Flora. I gamle Lægebøger hedder den lacrima Junonis. Den var i Middelalderen Trylleplante og er anvendt til mange mystiske Formaal. I Jylland er den ofte forvekslet med Gøgeurten.
 Jern Urt, blaa (53), d. e. Herb. Cichorii, af Cichorium intubus
 Jernvold (25), d. e. Fremfald af Blinkhinden
 Jesper (178), en af de hellige tre Konger
 Jesu Navn (148, 211)
 Johannes Brød (235), d. e. Fruct. Ceratoniae
 Johannes Olie (86, 103, 116), d. e. Ol. Hyperici
 Johannes Rod (47, 68 osv.), Rhiz. Filicis
 Johannes Urt (54, 63 osv.), Flor. Hyperici
 Jomfruhaar (174), Polytrichum Arter
 Jomfru Hanne (326), Jomfru Honning (27, 84 osv.), Mel alb., Mel virginæa
 Jomfru Marie (184), 204 osv.)
 Jomfru Tobak (203), virginsk Tobak
 Jomfru Vox (64, 108), Cera alb. eller Cera virginæa
- Jord (268), Jord og Græs (212), „Jorden gav Planterne Grokraft. Jorden er alt Livs Ophav, fra den kom vi, og til den vender vi tilbage. Den optager og uskadeliggør alt urent, ogsaa Sygdomsstoffet. Dens Kraft maa da ogsaa kunde hjælpe mod selve Sygdommen“. „Mulden har Magt til at hjælpe“ (Havamål). Dens Kraft blev efter Kristendommens Indførelse overført paa kristen Grund (Jord fra Kirkegaard, fra Korsvej osv.)
 3 Klumper Jord fra Kirkegaard (221, 232, 327)
 Jord fra hver Hjørne af Kirken (212)
 kristen Jord (266)
 Jord fra 3 Korsveje (225)
 Jord fra 3 Hjørner af en Mark (226)
 Jord og grønt fra 3 Markskjel (216)
 Jord fra 3 Markskjel at tage under højre fod (247)
 hellig Jord fra den sidste Gravs Sydvesthjørne (220)
 Jord under venstre fod (30)

- Jord under højre Fod (37)
 Jord fra Hjulspor (291)
 Jord fra Hjulet paa en Vogn (291)
 Jord fra Svalerede (291)
 Jord paa Faar, der ikke vil staa op (292)
 Jord at binde paa Saar (265)
 Jorden at berøre ikke tilladt (241, 324)
 Jorden at sønderskære med Plovjern og besaa med Sædekorn (208)
 Jord, japansk (82), d. e. Catechu
 Jordhumle (227), d. e. Flor. Hyperici (andre har kaldt Glechoma hederacea for Jordhumle)
 Jordkraft (154), d. e. Herb. Fumariae?
 Jordmidde, røde (197, 198), Prombidium Holoserum er en lille skarlagensrød Midde, der lever i Jorden, men som undertiden ses paa Dyr. Den skal være i Besiddelse af uhyre Lægekraft, men er ogsaa ment at være farlig. I Virkeligheden er den en ganske uskyldig Gæst
 Jordskud (166) jordskudt (185, 186), apoplektiform Miltbrand eller Lammelser af forskellig Art. Ogsaa Koens Stædighed ved at staa op er benævnt med dette Ord
 Jordtørv at grave stiltiende og dermed at slaa Koen for Enden (185)
 Jorte Spring (245), se Hjortebrunst
 Judasøre (312), d. e. Fung. Sambuci.
 Julen (221, 311). Blandt de Dage, der mentes at have størst Indflydelse indenfor de folkemedicinske Behandlinger, er Juledagene de vigtigste, og da særlig Juledagen, selve Juleaften og Julenat
 Juleaften (203, 217, 327 osv.)
 Juleaftens Aske (132), Juleaske (202)
 Juleaftens Brødet (76)
 Juleaften eller Julemorgen (217)
 Juleaften, Nytaarsaften og Hellig 3 Kongers Aften (326)
 Julenat (162, 215)
 Julenat at lægge en Favn Hø ud, som Julemorgen gives Kvæget at æde (212)
 Julemorgen (77)
 Julemorgen at gnide Køernes Tænder (150, 214)
 Julemorgen at staa tidligt op for Hestens Trivsel (76)
 Juledag (117, 215)
 Den Dag i Ugen, Juledag falder paa (325)
 Julemogen Møget fra Julen (293)
 imellem Jul og St. Mortensdag (263)
 imellem Jul og Kyndelmisse (263)
 at lade noget gaa rundt i Julen (294)
 Juul, Niels (153), Navnet paa talrige Adelsmænd i 17. Aarh.
 Juulskinner (114), d. e. Hjulring
 juvat (166, 200), d. e. hjælper
 Jydesyge (260), d. e. Kælvningsfeber
 Jærnol (147), d. e. Fremfald af Blinkhinden
 Jøwen (197), se Æven
 Kaaber (96), Cuprum
 Kaaberfilspaan (128), Cuprum raspatum
 Kaaberrog (113, 201), Zinci sulfas
 Kaaberrogelse (83), Zinci sulfuric
 Kaaberrogelse (83), Zinci sulfas
 Kaaberslag (113), d. e. Kobberhammerskæl, Cupric. oxyd.
 Kaaber Vand (74, 84 osv.), d. e. Sol. Cupri sulfatis 1:100
 Kaal (78), Brassica oleracea
 Kaalblad (164), Kaalblad med Regnorme (149)
 Kaalfro (138, 166, 198)
 Kaalret med Ister (165)
 Kaalstokke 3 at stjæle (256)
 Kaalrabi (188), d. e. Brassica Napotrassica
 kaal stoffet lwdh (115), det er koldt tilberedt Lud
 Kaarde Olie (52), d. e. Ol. juniperi empyreum
 Kakkelovn (326)
 Kakkelovnsgrim (200), Kakkelovns Rus (74), d. e. Sod
 Kalff lunge 9 Dage gammel (153)
 Kalfwe at lægge til (263), se Kalv
 Kalizenstein (102), se Galizenstein
 Kalk (24, 56 osv.), Calcium hydrocarbon.
 ubrændt Kalk (24)
 uchlut Kalck (125)
 ulsket Kalk (130, 132 osv.), Calcium oxyd.
 Kalksten (27)
 Kalkvand (51, 188 osv.)
 Kalmersir Silke, rød (212)
 Kalmus (304), Rhiz. Calami
 Kalmusrod (188), Rhiz. Calami
 Kalv at kunne se i Koen (186, 204)
 Kalv levende at nedgrave (214, 216, 265)
 Kalven, om den kan leve (267)
 Kalven at svinge 3 Gange ved Koens Bagdel (264)
 Kalven at sætte i Bagcovnen (264)
 Kalven at hænge op i Bagbenene (268)
 Kalven at lade berøre Koens Børspække (264)
 Kalven at bære baglænds ind i Bøvlens (264)
 Kalven at løfte op og rykke i dens Ben (268)
 Kalven at kaste 3 Gange over Koens Ryg (261)
 Kalven maa ikke bæres bort med Bagenden først (264)
 Kalven skydes baglænds ind ad Døren (264)
 Kalv, Koen fanger sin første (228)
 Kalve, naar en Ko føder to (217)
 Kalve, sorte (263). Den første sorte Kalv (263)
 Kalve ved Mund- og Klovesyge (151)
 Kalvens ene Øre at indgive (264), Kalvens højre Øre kastes over et Hus (266)
 Kalven, man skal lægge til (263)

- Kalve, naar de skal kastreres (269)
 Kalve med sorte Tænder eller røde Muler (263)
 Kalv at overstrø med Salt (267)
 Kalveblod (51)
 Kalvefeber (268), Navlevenebetændelse
 Kalvningsfeber (260), Kælvningsfeber
 Kalvesyge (194, 196)
 Kalven arter (264)
 Kalven af et Vaad (255)
 Kamel Blomster (102), Flor. Chamomillae
 Kamilleblomster (121, 174 osv.), Kameelblomster (102, 114), Flor. Chamomillae
 Kamilleblomsterpaagynding (259), Decoct. Chamomill.
 Kamilleolie (116), Ol. Chamomill. infus., Olium viride
 Kameel, der lugter saa ilde (295), *Anthemis cotulae*
 Kamfedt (93, 99 osv.), *Ol. pedum tauri*
 Kamfer (70, 101 osv.), *Camphora*
 Kamferbrændevin (87), *Spir. Camphorat.*
 Kamferolie (309), *Ol. Camphorat.*
 Kamp, Jens (215), Folkemindeforsker, † 1900
 Kampesten, jordfast (168), Kampesten at gøre gloende og malke paa (191), Kampesten gloende i Kærnen (240)
 Kanariesukker (280), d. e. *Sach. alb. pulv.*
 Kanelbark (190), *Cort. Cinamom. Cass.*
 Kant Træ (222), d. e. et lille Stykke
 Kariol (241), d. e. rimeligvis *Karneol*, en Ædelsten, der var officinel i svensk Takst 1698 og 1739
 Karklude (70), Karklud i Kalvens Drikke (244)
 Karlebukser over Koen (256)
 Karlefolk eller Kvindfolk giver So Byg (314)
 Karpe, tør (72), *Cyprinus carpio*
 Karpefedt (27)
 Karpesten (79, 81), *Lapis carpciones*, d. e. en Benknude af tresidet Form paa Størrelse med en Fingernegl, den er haard og har sit Sæde i Fordybningen mellem Karpens Baghovedknokkel og den første Rygradshvirvel
 Karsefrø (269, 284), *Kas frø* (168), *Sem. Nasturtii hortens.*
 Kastanier, vilde (47), *Castanea sativa*
 kaste over et Hus imod Vinden (152), kaste et Stykke af et Øre over et Fæhus (152)
 Kastekalv kastes over Ryggen og en Aa (252), Kastekalv kastes i rindende Vand (252), Kastekalv nedgraves paa Nabokommunens, paa anden Mands Mark eller paa en Korsvej (252, 253), Kastekalv nedgraves levende (252), Kastekalv nedgraves, hvor 3 Byers Jorder støder sammen (253)
 Kastelse (220), d. e. at „kaste ondt“ paa nogen
 Kastning alm. (251), smitsom Kastning (251), Kastningens Aarsager (252), Kastningens Smitsomhed (251)
 Kat levende (211), Kat levende begravet (265), Kat død at nedgrave (211), Kat at tage i Halen og slaa ned paa Koens Ryg (187), Kat at slaa paa Dyret (186), Kat springer over Vejen (209), Kat i Vognen, naar man kører med Føløg (139), sort Kat (33, 67 osv.), Kat at lade rive Faar paa Næsen, (294)
 sort Kat at lade gaa 3 Gange rundt om det syge Nød (168)
 „Kathaler“ (242), d. e. Padderokker
 Kathalm (239), *Herb. Equiset. arvens.*
 Katlort (167)
 Kat Ost (27, 75 osv.), *Herb. Malvae*
 Katosturt (116), *Herb. Malvae*
 Kat Ost, rød (99), *Herb. Malvae*
 Kastost Rod (130), *Rad. Alceae*
 Kat Ost Olie (86), *Ol. Malvae infus.*
 Kat Ost Olie, dobbelt (103, 116), maaske *Ol. Absinthii*
 Katteblod (33, 311)
 Kattefedt (90, 130)
 Kattefedt, Vild (86, 99)
 Kattehaar (256)
 Katteskilling (51), Katteskilling at nedgrave levende i Svinestien (312), Katteskilling at nedgrave levende i Faarestien (293), Katteskilling at nedgrave i Gaardsledet (226), Katteskilling at nedgrave levende inden og uden for Stalddøren (252), Katteskilling under hver Kobaas (252)
 Kattelort (167)
 Kattemøg (123)
 Katteskar (74, 128)
 Kattessvans (183), *Herb. Equiset.*
 Kat Urt (61), *Herb. Nepetae* eller *Herb. Mari veri* eller *Herb. Euphrasiae*
 Katte Urte Rod, vilde (64), *Rad. valerianae*
 Kauring (292), d. e. lille rundt Sigte- eller Hvedebrød
 Kawente (311), d. e. tyndt Øl
 Kegelaaren (143), se Aarer
 Keller Orme (74), d. e. *Milipedes*
 Kelsot (48), d. e. Halsbetændelse
 Kern, tredie (142, 145), d. e. den tredie Ganefure i Hestens Mund
 Kernaaren, se Aarer
 Kernschvinden (116), se Kiern
 Keyser Poppeler (96, 115), d. e. *Herb. Malvae*
 Kielderhals (86), d. e. *Pebertræ, Daphne mezereum*
 Kienrøg (113), d. e. (t) *Kønrøg*
 Kierbel Urt (114), d. e. *Herb. Chaerophylli*
 Kierner, tredie (42, 71, Kiernen, gammeltysk korna er:
 1) Den folsomme Del af Hestehoven („Kernen“, „Livet“)
 2) Bønnen paa de 12 blivende Hestetænder
 3) Den tredie Ganefure, ogsaa kaldet „Staffelen“ i Hestens Mund, det Sted, hvor man

- brændte eller stak med en spids
Genstand (Kærnesticket)
- Kiernen indsvinder (106), Kiernen støder op (106), Vegetius kalder denne Sygdom Orthocolli equi., det vil sige Hovens „Liv“ skrumper. Vi kalder Sygdommen forsnævret Hov
- Kiernemælk (50, 168), Kierne Mielch (266), se Kærnemælk
- Kiernestav (237)
- Kiertler, bortgangne eller falske (45)
- Kiil fra Stige eller Skammel (173, 117, 209)
- Kildegæs (51), d. e. Græs, der vokser ved Kilder
- Kildevand (70, 300)
- Kiltebaand af ukrænket Mø (80), d. e. Livbælte
- Kindbenaaren, se Aarer
- Kirkeby (133)
- Kirkegaard (91)
- Kirkegaardsjord (37, 212, 232)
- Kirkegaardsmuld (225)
- Kirkekalk (329)
- Kirkenøgle (53), Kirkenøglen Øje (148), Kors Kirke Nøglen (53)
- Kirkestetten (137), d. e. Stenten paa Kirkestien
- Kirsebærgummi (192)
- Kissebær, brune, (59), d. e. mørkerøde Kirsebær
- Kisselsten (38)
- Kiæle Sot (48), d. e. (t) Kehlsucht, (Betegnelsen for Krop, Strengel osv.)
- Kiæp der ikke maa røre ved Jorden (246)
- Kiærn (107), se Kierne
- Kiærnemælk (180, 214)
- Kiævebaand (52), d. e. Stivkrampe
- Kiød af forgjort Kreatur (227)
- Kiøddage (77, 162), d. e. Søndag, Tirsdag og Torsdag
- Kiørmis Aften (326), d. e. Kyndelmisse, 2. Februar
- Kjerkegaardsmuld, 3 Nap (232), Kjerkens Muld (210)
- Kjernesticket (23, 24), se Kierne
- Kjertelsyge (161), Scrophulose
- Kjæbebrænding (309), d. e. en Sygdom af miltbrandsagtig Karakter hos Svin
- Kjærnemælk (287)
- Kjæveklemme (52), d. e. Stivkrampe
- Kjød, frisk røget (174)
- Kjød af sund Oxe (162)
- Kjød af Dyret, der har bidt (119)
- Kjød af creperet Kreatur (163)
- Kjødslage (97)
- Kjødudvækster i Mundvigerne (24)
- Klaptræerne avet paa (253)
- Klede, ubrugt (120), blaat Klæde (166)
- Klee Urt, spitzede (82), d. e. Herb. Trifolii
- Klemme (52), d. e. Stivkrampe
- Kletrod, grøn (47), Klettenrod (62), Rad. Bardanae
- Klid (203, 267 osv.)
- Klidedrank (162)
- Klinte, sort (27), *Agrostemna githago*
- „Klip“, Ornens med Øjnene (313)
- klippe 3 Gange for Koens Mund (234), klippe den nyfødte Kalv i Øret (214, 267), Klippet og suet ind i Kiødet (161), Klipping (210), „Klippede“ Fjerkræ (326), Klip (Haar) (168)
- Klovene (227), d. e. Klovene
- Klof, den lille at skære af (211), d. e. Klov klopper (89), banker
- Klove, det underste af Kalvens (261)
- Klovesyge, godartet (151), d. e. Mund- og Klovesyge
- Klovorme (187), Oksens ondartede Klovesyge
- Klude, røde (182), uldne Klude (95, 155 osv.), vaade Klude (93), blaa ulden Klud (182)
- Klæcher (326), udruger
- Klæde, linned (112)
- Klædelap (304)
- wiid Klæde (98)
- blaa Klæde (90)
- waadt Klæde (244)
- Klædebly (212)
- Klædeeg (33)
- Klæder at løse op (193)
- Klysterer (43, 162)
- Kløffte Feyre (326), d. e. ved Magi „klippet“ Fjerkræ
- Kløvesyge (187), Oksens ondartede
- Kløver (238), *Trifolium pratens* og *repens*
- Kløverblomster (162), Flor. *Trifolii*
- Kløverfrø (238), Sem. *Trifolii*
- Kløverplante (221, 222)
- Kløverfrø at samle Tirsdag, Torsdag og Lørdag (238)
- Klov Orme (187), d. e. Oksens ondartede Klovesyge
- Kløvt i Hestens Hov (108), d. e. Hornspalte
- Knappenaale under Køerne (238)
- Knappenaal, hovedløs (326)
- Knappenaale i Hjertet af en dræbt Kalv (216), se *Envaument*
- Kneb i Livet (65), d. e. Kolik
- Kneppis, Hestene (124), d. e. Hestene bider hinanden i Manken for Kløve
- knibe Koen i Øret (246)
- Knikken eller Wakken (32), d. e. Nakkekuden
- Kniv i Drikkevandet (249)
- Kniv over Døren (217, 261, 300)
- Kniv over Stalddøren (181, 253)
- Kniv i Kærnen (239)
- Kniv, som slaar Ild (225)
- Kniv af en Præste-Hores Skede (36)
- Knogle af Menneskeben (253)
- Knorpelen (33), d. e. Næsebrusken
- Knort af Træ med Hul i (175)
- Knubler (101), d. e. Bennydannelser
- Knude at knytte (246)
- Knude at slaa paa en Traad (185)
- Knude for i Panden paa Koen (248)
- Knudefeber (121), d. e. Nældefeber

- Knudeorm (126), d. e. Springorm
 Knuper, som sidder paa Hiübertorn (256), d. e. Soveæblet, se Hagetorn
 Knæaaren, se Aarer
 „Knæet“ (143), d. e. Hasen
 Knægalle (89, 90), se Galle
 Knæskaller (89), d. e. Overben falde paa Knæ (210)
- Kobberplade i Truget (304), Kobber var fra gammel Tid Beskyttelsesmiddel mod Hekseri for Folk og Fæ
 Kobberrøg (125, 154 osv.), Kobberrøgh (104), Zinci sulfas. hvid Kobberrøg (128), Zinci sulfas. grøn Kobberrøg (27), Ferrosi sulfas. Kobbervand (27, 101 osv.), Sol. Cupri sulfatis. Kodeaaren, se Aarer
 Koden at sætte i Led (98)
 Kodrøbel (58), d. e. Kodriver, Flor. Primulae.
 Koel, 3 fra en Koelgaard (227), d. e. Kaal
 Koen, Koen vil æde Reb (244)
 Koen vil ikke lade sig malke (244)
 Koens fire Patter at tage om (248)
 Koen maa ikke springe paa Tyren (246)
- Koebære hænges i Skorstenen (231)
 Koedokterinde (210), kvindelig Dyrekvaksal-
 ver
 Koekjød (168)
 Koekopper, de ægte, falske, gule, brandige (193)
 Koemelk (290), Komælk (307)
 Koe Møg (57, 190), Komøg (193)
 Koe Olie (86), d. e. Ætherol. Terbinth. crud., Ol. Hyperici infus., lige Dele Pyrol. Petrae og Pyrol. Succini crud.
 Koeskarn (91)
 Koe Urt (43), d. e. Herb. Mercurialis
 Kokopper (151), se Kopper
 Kolde Pis (82), d. e. Lutterstald
 Kolding Kander (154), Kandes Maal har i de forskellige danske Landsdele været noget forskellig i ældre Tid.
 Koliqintæble (70), d. e. Fruct. Colocynth.
 Koller (31), d. e. Kuller
 Kolort (114), Stercus bovinum
 Kolsblad (148), d. e. Kaalblad
 Kolumbusrod (269), d. e. Rad. Columbæe
 Kolæge (21), d. e. Kvaksalver
- Kommen (70, 160 osv.), Fruct. Carvi, af Carum carvi, Smagskorrigen til Ost og Brød
 hvid Kommen (128), d. e. Fruct. Cumini
 sort Kommen (213, 225 osv.), surt Kommen (241), Nigella sativa
 Kommenfrø (188, 260), Fruct. Carvi italiensk Kommen, ogsaa kaldet romersk Kors eller Peberkommen, (58), d. e. Fruct. Cumini
- Komælk (72)
 Komøg (101, 102 osv.), Stercus bovinum
 Konge Krud (51), d. e. Herb. Agrimoniae eller Herb. Basilici
 Kongelys (78), Kongelius (59, 116), Herb.
- Verbasci, af Verbascum nigrum og thapsus
 Kongelys Blade (115), Fol. Verbasci
 Kongelys Vand (129)
 vild Kongelys (162), Verbascum
 Kongelys i Kobaasen (147)
- Kongs Urtgræs (105), Kongsurt (213), maaske Herb. Origani
 Konnæ (156), d. e. Koen
 Konster og Hexeri (126)
- Kopper er en Sygdom, der er kendt fra Oldtiden, Kopper optræder hos Hesten som Koppemuk-Udslet i Kodebøjningen
 Hos Koen paa Patter og Yver
 Hos Faaret over hele Kroppen og er her en meget smitsom og farlig Sygdom
 Hos Svinet er Kopper en fra Mennesket overført Sygdom, men desuden nævnes som Kopper her baade Miltbrand og Knuderosen
 Koppepodning er i England indført af Jenner, men den var forud i Brug i Kina og er omtalt af Thomas Bartholin 1717
 godartede, ondartede, Vaar-, Sommer- og Høstkopper, brandige (288)
 Koppepodning (288)
- Koraller (91), Corall. rubr. et alb.
 Korbendikt (63, 64, 284), Herb. Card. bened.
 Korianden (160), Coriandrum sativum
 „Korn“ (85), Bringebyld, Korn er meget ofte brugt billedligt ved kornlignende Udvækster
 Korn (310), Korn fra Høsekro (46)
 Kornbaand paa hver sin Side af Stalddøren (246)
 Kornbrændevin (34)
 Korneolkirsebær (82), d. e. Fruct. Corni
 Kornskjeppe at dreje 3 Gange imod Solen (185)
 Kornrødder (112)
 Kornurt (112), Koren Urt (174), Herb. cyani, af Centaurea cyanus
- Kors har fra gammel Tid været taget i magisk Brug, maaske mere end noget andet. Det værger mod Hekse og al Trolddom. Ofte er det brugt tre Gange i Rad, †††, det er Tegnet for Treenigheden
 Kors iesu (133)
 Kors at skrive (180)
 Kors i Koens Pande (215, 252), Kors i hver Koes Pande (237, 239)
 Kors i Smøret (238), tredobbelt Kors i Smøret (242)
 Kors oven paa Tungen (71)
 Kors over Hale og Patter (227)
 Kors at slaa med sin Træsko over Koens Bagdel (261)
 Kors over Yveret og Lændekrydset (232)
 malke over Kors (242)
 Kors i Hestens Pande (136, 38)

- Kors foran Hestene, før man kører ud (132)
- Kors af Uld i Faarets Pande (296)
- Kors under Kærnen (239)
- Kors af Rønne tilke med tre Led (231)
- Kors af 4 Straa (242), Kors af 2 Halmstraa (253)
- Kors over fundne Æg (330)
- Kors af Salt for Døren, Kilden og Sengen (217), Kors paa Døren Juleaften (253)
- Kors i en Skæppe (98)
- Kors i Ostkarret (237)
- tre Kors i Stavekjernen (239)
- Kors at skære i Smøret 3 Gange (239)
- Kors med Tjære (253)
- Kors over Hugorm (205)
- „Kors“ at læse (229)
- Kors at skære i Springormsknuder (127)
- tre indvendige Kors paa Bunden af Kærnen (240)
- dobbelt Kors i Smøret (242)
- Kors i Hexesmør (238)
- Kors af en Valnød (253), d. e. Korset, der ses, naar Valnødden skæres over
- Korsbly (212), d. e. Bly fra Kirkevindue
- Korsrod, rød (74), d. e. Rad. Ononis eller Rhiz. Gramminis.
- Korsvej (66, 133)
- korsvis (55, 93 osv.)
- korsvis at klippe Svin over Lænden (311)
- Korsørd (213), Korsurter (82), d. e. Korsurt, Herb. Senecionis.
- Kospat (92), kohasige Spat (95), se Teksten
- „Kost“ under Halen (248), se Teksten
- Kost skilles og stilles ved hver Side af Staldøren (261)
- Kost at rage Koen med (234)
- Kosteskraft at bryde over Koen (255)
- Kourin (203, 290)
- Krab (246), Rad. Rubiae tinctorum
- Krabbesten (91), Lapid. Cancrorum
- Krabbe Øyen (112, 114), Lapid. Cancrorum
- Kraffturt (51, 128), Herb. Tanaceti
- Krage, skrigende varsler (210)
- Krager (325)
- Krager, skudte, hænges op i Stalden (253)
- Krage Krud (128), Sem. Nucis vomicae
- Krake Urt (105), muligvis Kræge, Prunus institia.
- Krampe (65, 210), Krampeslag (34)
- Kratze (122), d. e. Skurv
- Kraven af en sort Høne (110)
- Krebs (312), Cancer fluviatilis, Majmaaneds
- Krebs (318)
- Krebs levende (107)
- brune Krebs (59)
- Krebskaller (318), Der udlv. Test. Ostrear. praep.
- Krebs Sten (67, 121), Lapis. Cancrorum
- Krebs Øyen (74, 81, 112), Oculi cancrorum
- Kredsgang (32, 38, 205, 212, 239, 324), er en magisk Handling, der vel har sin Oprindelse fra Menneskenes første Forsøg paa at værges sine Ejendele mod Fjender
- Kredsgang avet om (226)
- Kreatur levende nedgraves (156)
- Krekbær (112), Empetrum nigrum.
- Kremente Urt (154), Krämerkraut, Kommen
- Kresten Muld (32), d. e. Jord fra Kirkegaard
- Kridt (72, 74 osv.), Creta alba
- Kridt, rødt (128), Bolus rubr.
- Krimonium (239), Kremor tartari, Tatarus depur.
- Krimpeknude (293, 300), en paa ejendommelig Maade knyttet Knude med fire Løkker. Den magiske Kraft tænkes knyttet til Korset, som Traadene danner
- Kristi Himmelfartsdag (137), Torsdagen i sjet-te Uge efter Paaske
- Kristen Jord (136, 225 osv.), Kristen Muld (32), se Jord
- Kristtorn (215), Ilex aquifolium
- Kristurt (211), Herb. Hyperici ?
- Kroghægte (138)
- Kronen (101), d. e. Partiet lige over øverste Hovrand
- Kronfistel (103)
- Kronskade (108)
- Tilfælde i Kronen (103)
- Krop (143, 44)
- tør Krop (44)
- flydende Krop (44)
- tilbagereven Krop (48, 45)
- indreven Krop (45)
- rette Krop (50)
- Krop, naar Benene hovner (115), Brandfeber?
- Kropknuden (49), d. e. Luftrørshovedet
- Kroppulver (121), Pulv. Equorum
- Kropsyge (44), se Teksten
- Krud (266), d. e. Krudt
- Krudt (71, 91 osv.), Fjerkræ at svide med
- Krudt (324), se Bøssekrudt og Skud
- krudtzwiis (128), d. e. korsvis
- Kruseduller (328)
- Krusemynte (67, 168 osv.), Herb. Menthae, af Mentha crispa, Krusemønt (228)
- Krusemynteolie (86), Ætherol. menthae
- Krusemyntevand (246)
- vild Krusemynte (111), Mentha crispa?
- Krydsslamhed (82)
- Kryds Urter (119), d. e. Korsurt, Herb. Senecionis
- krydsvis (217), krydsvis Brænding (93), d. e. korsvis
- Kræbs Øjen (62), Kræbsøjne (82), Oculi cancrorum
- Kræmmer tarte (239), d. e. Cremor tartari.
- Krøten i Munden (23, 145), Svulst under Hestens Tunge (Resistens i Kirtler). Man har ment, at traadte en Hest paa en Tudse, forarsagede det denne Lidelse
- Kuegsølf (112), d. e. Kvægsølf

- Kuisurt (154), Kvæseurt, Herb. Sanguisorb, af Sanguisorba officin.
 Kuld, ulden (181), d. e. Klud
 Kul, gemene (118, 133)
 gloende Kul (114)
- Kuller mentes i gaammel Tid at være paaført af Dæmoner. Her er skelnet mellem
 1) Flyvekuller (31, Meningitis (morosis equorum)
 2) Solkuller (31), Solstik
 3) Dødkuller (31)
 4) Parrekuller hos Hoppen (31)
 gale Kuller (31), levende Kuller (31)
 stille Kuller (31)
 Arvekuller (31)
- Kuller Aaren, se Aarer
 Kullerblæren (33), d. e. en Slimsæk under Hestens Pandehud
 Kulpind, hvor Svalen flyver op (37), d. e. Svalekul (gammel Forestilling)
 Kulsukker Rod (64), Rad. Symphyti
 Kulsukkerurt (125), Herb. Symfyti, af Symphytum officin.
 Kummin (261), d. e. Kommen, se denne kuog (203), d. e. koge
 Kuogen (234), d. e. Koen
 Kursmed (6)
 Kursmedeinstrumenter (144, 145)
 Kurv føres rundt om Koen (180)
 Kuulbærsten (81), rimeligvis (t) Kolbenstein, Fruct. Papaveris
- Kviekalv født i Nymaane (264)
 Kviekalv født i Fuldmaane (263)
 Kviekalv af en Kvie (249)
- Kvieskind, hvidt (110)
 Kviksølv (39, 47, 212)
- Kvinde tygger Halm for mistet Drøvtygning (149)
 Kvinde lukker Porten (249)
 Kvinde, der ikke havde holdt Kirkegang (218)
- Kvinde Mælk (231, 317)
 Kvinde Vand (266)
- Kviste, grønne (225), Kviste, som er vokset i et Aar (291)
- Kvolster (197), se Qvolster
 Kvæder (168, 253), Cydonia oblonga
 Kvædesaft (139), Syrapus Cydoniae
 Kvæglæge (21), d. e. Kvaksalver
 Kvægpestens Opræden gennem Tiden (155), Kvægpestens Forhold til Stjernernes Constellation (155)
- Kvægsølv (116, 203 osv.), Hydrargyrum, er ment endog at staa over Arvesølv i magisk Virkning
- Kvægtheriak (119), Electuarium theriacale bovis
- Kværkebylder (115), se Teksten
 Kværke, omvankende (45), se Teksten
 Kværkestrængel (48), se Teksten
 Kvæser (280), d. e. Blæreormen, der fremkalder Drejesyge hos Faaret
 Kyllinger maa ikke tælles (324)
- Kyllingeæg, det første (196), d. e. Hønnikeægget
 Kyndelmisse (242, 325), Kyndel Messe (295), d. e. 2. Februar
 Kælvningsfebr med og uden Krampe (260)
 Aarsagen til Kælvningsfeber (260)
- Kæp at binde i Koens Mund (166)
 Kærnaaren, se Aarer
 Kærnemælk (154), Kærnemælk bortgives nødigt (242)
 Kærnestav af Røntræ (239)
 Kød at koge i Frændens Navn (227)
 Kødslage og Kødsuppe (67)
 Kødets Spiselighed ved Miltbrandsemfysem (196)
 Kødets Spiselighed ved Tuberkulose (162)
- Køer at „rejse“ (177)
 Køer at gjenne rundt om Huset (261)
 Køkksalts (176), Natrii chloridum
 Køre over Grønjord med Harve (255)
 Korrelsten, hvid (180), d. e. hvid Korall, Corall. alb.
 Kørvelgræs (64), Herb. Cerefolii, af Anthriscus cerefolium.
 Laabestoke (174), se Løvstikke
 Laadkrone (174), d. e. Menyanthus Linn.
 laadne Bens Betydning for Svineheld (312)
 laadne Knuber, som sidder paa Hybentorner (256), d. e. „Soveæblet“, der fremkommer ved Stik af en Gallehveps, paa Rosa canina laane Fløde fra et Sted, hvor de har Smørlykke (240)
- Laar, urene (143), Galler?
 Laas at lade løbe sammen, naar en Hoppe bedækkes (246)
 ladebrendt Havre (62, 82), Havre, der er brændt sammen i Laden, hvorved Kærnen har mistet Spireevnen
 Ladejern (91, 98), d. e. Aareladejern
 lade ned, Koen vil ikke (244), d. e. ikke give Mælken fra sig
 lade sit Vand i Kostalden (252)
 Laffuerbær (203), Lafurebær (214), se Laurbær
 lage (130), d. e. Saltlage
 lage brønde (215), d. e. (t) Bräune, muligvis her Halsantrax
 Lagleppen (167), d. e. Bladmaven
 Lakrits, Lakritsolie (138), (Succ. Glychyrrhisae), Lakrits Rod (54, 59, 211), Lakrits Træ (59), Rad. Glychyrrhisae
 Lam, Lam Død eller Lammestivhed (293), Lammelahme (t) (293), sorte Lam (296), Lam hænges op i Træerne (293), Lam nedgraves i Faarestien (293), tvetullede Lam (297), d. e. Hermafroditter, Lamskind (120), lamme en Hest (134), d. e. gøre en Hest halt ved magiske Midler
 Landefare (157), d. e. en Pest
 Langfredagens Betydning for Negl i Øjet (27)
 og for Blodgang (170, 231)

- lang vog (42), d. e. Langvognen, Forbindelsesleddet mellem For- og Bagvognen
 Langhalm (96), d. e. Tækkehalm
 Lappen (52, 139), d. e. Hippomanes, se Føl-patten
 Laurbær (34, 44 osv.), *Laurus nobilis*
 Laurbær Olie (33, 58 osv.), *Lawwer ollia*, *Ol. Lauri*
 Laurbær Salve (93), *Ungv. Lauri*
 Laut Stogsrod (142), *Lautstoch* (128), *Lautstich*, se *Løvstikke*
 Laustich Olie (156), se *Løvstikke*
 Laustichsaft (159)
 Lavendel (34, 47 osv.), d. e. *Lavendula spica*
 Lebens Ohl (32), d. e. *Liqu. balsamic. aromat.*
 Ledgalle (91), se *Galle*
 Ledkniv i Mælken (266), d. e. *Lommekniv*
 Leffre (284), d. e. *Levere*
 Leist (100), d. e. *Ringfod*
 „lemme“ en Kalv fra Koen (254), se *Teksten*
 Lempebrød (51), muligvis Brød, der er „lem-pet“ ind i Ovnen, og som paa Grund af den ringe Plads er mislykket
 Lendeblod (155, 156, 159), d. e. *Miltbrand* og *Blodgang*, medens ondartet Lende-blod er *Kvægpest*
 Lendeblod at tage (159)
 lende Svamp (211), *Lindesvamp*, maaske en *Polyporusart* eller *Stereum*
 Ler brændt fra en Bageovn (115, 147 osv.), fersk Ler (114), gammelt Ler (63, 98 osv.)
 Lerit, blaadt (96), d. e. *Lærred*
 Lerke Svamp (71), d. e. *Fung. Laric.*
 Levegæs over Ilden (326)
 Levende Begravelse, se *Nedgravning*
 Lever, Leveren af et lungesygt Nød (153), Lever og Lunge forfulde (161), d. e. for-raadner, *Leverens Forstoppelse* (59), *Lever-sot* (57, 59), *Leverhoste* (57), *Lever, Lunge* og det halve Hjerte af et Kreatur, der er død af ukendt Sygdom (211, 216)
 Leverflynder (283), *Leverikter* (176), *Disto-mum hepatic.*
 Lever og Lunge af gal Hund (318)
 Leverstens Røgelse (213), d. e. *Spisglaslever*
 Lever urt (59, 63), *Herb. Hepaticae nobilis* eller *Herb. Eupatrii cannob.*
 Leversot (59)
 Levestok (213), se *Løvstikke*
 leyer (101), d. e. *Ler*
 Liebstochrod (47), *Liebstochen Kraut* (78), se *Løvstikke*
 Lichen Apholus (196), d. e. *Piltigera aphosa*
 Licht Aaren, se *Aarer*
 Liffveret (200), d. e. *Tillægget*
 Lifløb (168), d. e. *Diarré*
 Lig, Ligkiste (77, 127), *Ligkistehanke* (37), *Ligkistesøm* (37, 134, 239, 240), *Brædt af Ligkiste* (127), *Ligvogn* (139), *Ligkistejern* (32), *Liglagen* (38), *trække med Lig* (35), *Ligklæder* (136), *Liglys* (187), *Ligvogns Betydning for Føllets Syn* (140)
 Ligfald (34), d. e. *Epilepsi*
 Ligstok (189), se *Løvstikke*
 ligne Fader eller Moder (139)
 Lillie, Lillieblade, syltede (193)
 Lillieblomster, d. e. *Iris florentina* (27)
 Lillier, hvide, d. e. *Lilium alb.* (168)
 Lillie Conval (34), d. e. *Convallaria majalis*
 Lillieolie (75), d. e. *Ol. Lilie infus.*
 Lillie Olie, hvid (93), *Ol. Olivarum alb.* el. *Parafin. liquid.*
 Lillieos (60), d. e. *Syr. Aurant. florum.*
 Lillierod, blaa (167), *Rhiz. Iridis flo-rent. (germanic)*
 Lillie Rødder, hvide (159), *Bulb. As-phodil. el. Tubera Ari. el. Lilium can-didum el. Convallaria majalis*
 Lime (252) (j), d. e. *Kost*
 Limfrø (239), d. e. *Hørfrø*
 Lin (204), *Linklæde*, *Linskav*, *Charpi*
 Lindeblomster (27), *Flor. tilia af Tilia euro-peaea*, *Lindeknopper* (128)
 Lindetræsvamp (154, 213)
 Lindser (74, 247), se *Linser*
 Linfrø (67, 102), d. e. *Hørfrø*
 Linned (90), *Linned Lap* (117)
 Linolie (51, 57 osv.), *Ol. Lini*
 Linnæus (172), *svensk Botaniker, † 1778*
 Linsenpulver (62, 128), d. e. *Sem. Lini?*
 Linser (111), d. e. *Lens culinaris Medic. el. Sem. Lentium.*
 Lissebohm Olie (190), *Liesbohm Olie* (193),
 Lissebens Olie (206), d. e. *Ol. Olivæ*
 Liste (95), d. e. *Harespat*
 Livbælte (169)
 Livet i Fodderne svinder (106), se *Kiern*
 Liv, obet, *Livet, løs i* (168, 168), d. e. *Diarré*
 Livet, viser (258), d. e. *Skedekrængning*,
 Livet skydes ud (259), d. e. *Børkrængning*
 Livstoch (59), se *Løvstikke*
 Livvarer (163), d. e. *Tillægget*
 Lobstilk (311), *Loestilk* (227), *Loefstilk* (190),
 Lofstikkerod (154), *Lofstich* (113), *Loffwe-stilk* (213), *Lovstikker* (240), *Lübelstichel-samen* (261), se *Løvstikke*
 lofft Mælk (168), d. e. *lunket Mælk*
 loghen (29), d. e. *Øjelaag*
 lommertyk Mælk (266)
 Long Swus (213), d. e. *Musculus Pulmonaria*
 Longsygten (181), d. e. *Kvæggets Tuberkulose*
 Loppeurt (227), *Herb. Persicariae*
 Lorbere (72), d. e. *Laurbær*, *Lorolie* (72), d. e. *Laurbærolie*, *Ol. Lauri*
 log, lugt (191), d. e. *lukkert Laag*
 lotæn (156), d. e. *Del*
 lowt (226), d. e. *Luft*
 Luchsklo (42), d. e. *Klo af Los*
 Lucia Dag (215), d. e. *13. December*
 Lucifær (230), d. e. *Djævelen*
 Lud, Lud af farre Gryde (142), *koldstøbt Lud* (100), *kaal støfft lwdh*, *sur Lud* (124)
 Lue (66), d. e. *Hue*
 Lufvanter (261), d. e. *Bælvanter*
 Luft at blæse i Hestens Bagdel (38)
 lukke Vinduer og Døre (227)
 Lundstikke (329), d. e. en *Jernstikke*

- gennem Akselen paa en Vogn for at holde Hjulet paa Plads
- Lunge, Lungepiben (62), d. e. Lammelse af Stemmebaandet
- Lungenkraut (63), d. e. Herb. Pulmonar.
- Lunge Roed (58), d. e. Tub. Ari.
- Lungenskern (59), d. e. Lungesygdom
- Lungeaaren, se Aarer
- Lungebrand (152), Lungekræft (152)
- Lungesot hos Heste (60), se Teksten
- Lunge og Leversot hos Heste (58)
- Lungesot hos Kvæg (152), herunder har i ældre Tid gemt sig:
- 1) Oksens ondartede Lungesygge
 - 2) Kvægpest
 - 3) Perlesygge (Tuberkulose)
 - 4) Trangbrystighed (Phthisis pulmonum)
 - 5) Alm. Lungebetændelse
- Lungesotens Opræden i Danmark (152), Lungesot at kende (153)
- Lunge, Hestens, slaar tilsammen imod Hiertebladet (59)
- Lunge og Lever aftager (59) se Teksten
- Lunge og Lever anbrendt (59), se Teksten
- Lunge og Lever og et Stykke Hjerter af en creperet Hest (52)
- Lungesvulst (59), se Teksten
- Lungeurt, som vokser paa eller ved Egetræer (27, 57 osv.), Herb. Pulmonariae
- Lungeurtis Roed (227), d. e. Rad. Pulmonar.
- Lunglinus (173), d. e. Judas
- Lus er et Lykkedyr og er meget anvendt som magisk Middel (80, 320)
- Lus i Kærnen (239)
- Lus, indvendige (202)
- Luus og nid (131), d. e. Gnidder
- Lusegræs (131), d. e. Herb. Roris solis
- Lusesved (131), se Teksten
- Lusifærs Navn (226), Fandens Navn
- Luthbatter (119), Ordet ubekendt
- Lutheri Tischrede (234), d. e. Luthers Bordtæler
- Lutterstald (82), d. e. Diabetes
- lwnge wrter (153), d. e. Lungeurt, se denne
- Lycopodium (239)
- Lye øl (167), d. e. lun kent Øl
- Lybstoke (288), se Løvstikke
- lyndebotn salt (282), Lünebor Salt (232), Lyneburger Salt (154, 160 osv.), se Salt
- lyneth klede (111), d. e. linned Klæde
- Lys, helt (112), Lys som har været paa Lig (187)
- læchat skind (211), se Lækat
- Læderaffald (160)
- Læder Kalk (108), Kalk til Garvning
- Lægefinger, højre (120), d. e. fjerde Finger paa højre Haand
- lægge Høns (327)
- Lækat (189), Lækatteskind (62, 64 osv.), brugt fra gammel Tid i Medicinen og i Folkemedicinen overordentlig hyppigt anvendt
- Læmme paa Julemogen (293, 295)
- Lændeblod (169, 170), se Lendeblod
- Lærdom fra Mand til Kvinde og omvendt (173)
- Lærit (102), d. e. Lærred
- Læsning (210), d. e. Trylleformel, læse Sygdom bort (189)
- Lüst (145), se Leist
- Lætning (256), d. e. blive af med Efterbyrden
- Løbe (137), d. e. Kymosin
- Løbske Heste (36)
- Lødeko (251), d. e. Ko nær ved at kælte
- lodte (239), d. e. farvede
- Lødetøj (251), se Teksten
- Løffald (314), d. e. Løvfald
- Løffler (126), tysk Bakteriolog, † 1915
- Løffstilche (292), se Løvstikke
- Løg (81, 241), det grønne af Løg (107), Løg-saft (81), Allium
- Lønborg Salt (62, 160), Løneborger Salt (231, 310), d. e. Lüneburger Salt, se Salt
- Løng Swus (154, 213), d. e. Muscus Pulmonaria
- Løsen (68, 168), d. e. Diarré, Løs i Livet (168)
- Løsen, ej faa (68), d. e. Forstoppelse
- Løsning (205, 220), se Binding
- Løvefods Urt (63), Herb. Alchemillae
- Løverdagens Betydning for Hestens Trivsel (77)
- Løvfroer (51, 62), Hyla arborea
- Løvstikkerod (253), Rad. Levistic., af Levisticum officin., hører i høj Grad til de magiske Planter og er i særlig Grad anvendt i den veterinære Folkemedicin. Den fandtes for Aar tilbage i de fleste Bønderhaver. Navnet paa denne Plante er skrevet yderst forskelligt.
- Maadtbiien (33), d. e. Madbid
- Maadsogt (210), d. e. Modygge, Melancholi, det er det samme som Modskud
- Maaerkatte (324), d. e. Maar, Lækat, Ilder osv.
- Maalen (210), magisk Handling, velkendt i den humane Folkemedicin
- Maalt (325), d. e. Malt
- Månadekalfvar (258), Moler
- Maanen, dens Forhold til Aareladning (59, 141), til Hestehovens Udvikling og dermed Beslaget (107, 108), til Hoppens Befrugtning, Føllets Køn og dets Afvænding fra Dien (138, 140)
- Den første Dag Maanen gaar i Østen (204)
- aftagende Maane (104, 193, 194)
- Maanen 3 Dage gammel (107)
- Maanen i første Kvarter (107)
- tilvoksende Maane (79)
- Fuldmaane (119, 123)
- Maanens Betydning for Hestens Trivsel og for Indbyrden (76)

- Maanedsbblind (30), d. e. periodisk Øjenbetændelse
- Maanekalv (251), d. e. Mole
- Madfedt (124, 200, 290)
- Mad Røret (45), d. e. Spiserøret
- Magi, sort (134)
- Magnet Sten (135)
- Maj, Første, ved Køernes Udbinding (208), Maj Maaned (138), Maj Smør (113, 159), Maj Maaned Smør (90, 114 osv.), Maj Maaned Kyllinger (327), Maj Maaned Padde og Tudse Leeg (112)
- Majorme (79, 89 osv.), d. e. Melox majalis.
- Majorme Olive (86), Ol. Lini
- Majskorn at stjæle (326)
- male avet om med en Haandkværn (147)
- malke, malke i Fandens Navn (231), malke gennem arvet Ring (192), malke i Æggeskal (229), malke en Straale fra hver Patte i et Æg (261), malke Fredag Morgen før Sol staar op (237), malke 3 Draaber af alle fire Patter (234), paa det modsatte Ben malke tre Straaler fra hvr Patte (190), malke af 3 Patter for Solen opstaar (233), malke over Kors (242), malke paa Messing (238), malke gennem et Sakseøje (193), malke paa gloende Kampesten (191), malke gennem Bøjlen af et laant Sølvur (191)
- Malle (190), se Hægte
- Malt (47, 150 osv.), grøn Malt (138), malet Malt (154, 267), Malt at male om Søndagen (209), varm Malt (256), Malt af en Mands Hat (62), Malt at drysse over Koens Ryg (261)
- Malt Orme (130), d. e. *Tenebrio molitor*
- Malurt (32, 47 osv.), Herb. *Artemisiae* — af *Artemisia Absinthium*, Uhyre meget anvendt i Folkemedicinen, ogsaa den veterinære, H. Smid siger: „Hyrderne give deres Fæ tør Malurt stødt til Pulver, fordi de af daglig Forfarelse vide, at Malurt er god til at læge al indvortes Brøst og Bræk med“
- Malurtfrø (193), Sem. *Artemisiae*
- Malurt Knopper (295)
- Malurt Koppe (176), d. e. Malurtknopper
- Malurt Vand (154)
- Malurt, romersk (295), Herb. *Absinthii pontici*.
- Malurtafkog (302)
- Malva (115, 171), Malvablade (162, 187), Fol. *Malvae arbor*.
- Man og Rump, at de skal gro (130)
- Manche Fedt (96, 130), d. e. Fedt fra Hestens Manckkam
- Mand, der sværger (173), Mand eller Kvinde at møde (249), Mand i hvid Trøje (250), Mand og Kvinde river op ved sidste Læs (297)
- Mandagens Betydning for Faar (295)
- Mandel Olive (54, 138), Ol. *Amygdal*.
- Mandel Urt (59), *Sinau*, Rad. *Alchmillae*
- Mandfolkebukser (329), Mands Pis (122)
- mandolm (148), mandhvolm (161), d. e. uvan
- Manet (64), binde ved Manet (136), Hesteman Mangeløvarter (323), *Aspidium*
- Mangold (81), d. e. *Beta. vulgaris*
- Manke, Mankefedt (75), Manchefeet (130)
- Mankefistel (119), se Teksten
- Mankemus (55), se Teksten
- Manna (54), d. e. Semen *Mannae*
- Maren (136), Mareridt (135), Marekors (135, 136), d. e. Pentagrammet, Marelokke (135, 136), Marre (66)
- Marføl (138, 139), d. e. (j) Hoppeføl
- Mar Gen Skiel (216), Markenskjeller (216), d. e. Skellet mellem Markvangene
- Margeritæ (242), d. e. *Flor. Chrysanthemi*
- Marhægte (138), d. e. Malle
- Maria, Jomfru Maria (178), Marie Dage (43), d. e. Tiden 15. August—8. Sept.
- Marie Aften (43), d. e. Aftenen før 15. August
- Maria Mes Kyllinger (327), Kyllinger født 15. August
- Maria Magdalene (179), d. v. s. Maria fra Magdala, Synderinden
- Maria Magdalene Dag (105, 133), d. e. 22. Juli
- Mariehøns (198), *Coccidælidæ*
- Maria Tidsel Frø (46), d. e. Sem. *Cardui Mariae*
- Markhø (238)
- Markkommen (253), d. e. *Cuminum Cuminum*
- Markrødder (131), *Brasica rapae?*
- Marmor (88)
- Marmorsko (217), d. e. forstenet Søpindsvin
- Marsvin, Otto (201), maaske Otto Jørgensen Marsvin til Dybæk († 1647)
- Martram (171), se Matrem
- Marts, første, angaaende Fjerkræ (327), Martij Maaned (214), Martio Maanedes Betydning for Faars Aareladning (296)
- Marubio (58, 99, 212), d. e. Herb. *Marubii* af *Marubium vulgare* (se Andorn. Harp. kalder den „blinde Nælder“)
- Marv, Marven gaar af Benene (183), Marven udfår Hornene (182), Marv af Hæsseltræ (313)
- Mask (311), Affaldsprodukt ved Ølproduktion (gl. Navn Rost)
- Masttarmen (285), d. e. (t) Endetarmen
- Mastix (24, 47 osv.), *Mastixgummi* (89), d. e. Resina *Mastix*
- Mastyx (304), Sekret efter Indsnit paa *Pistacia lentiscus*
- Matrillia (213), rimeligvis Fejlskrift for *Matricaria*
- Matrem (119, 174), Matram (241), d. e. Herb. *Matricaria Matrem-Okseøje*, Matrik (312), d. e. Matrem.
- Mauchen (100) (t), d. e. Muk
- Mavekrampe (65), Maveskjærelse (168), d. e. Diarré, Mave- og Tarmbetændelse (163)
- Mavehoste (57), en fra *Nervus vagus* reflektorisk udløst Hoste.

- Mechoocha (58), d. e. Mechoacanna, Rad. Mechoacannae
 mediche (129), d. e. Medicago (sativa?)
 Medicin, 9 Slags (261)
 Meen i Øyen (28), d. e. Conjunctivitis
 Meerkraut (228), d. e. Convolvulus Soldanella eller Brassica marina
 Mejlånd (79), d. e. Cantharides
 Mejran (34, 59), d. e. Origanum majoram.
 Mejran, vild (59), d. e. Herb. Origani
 Mel (232, 235), Meel (307), Meelvælling (257)
 Meelpletter (199), se Teksten
 Meldrøje (257), d. e. Claviceps purpurea
 meldwst (69), meget fint Mel
 Melchor (178), en af de hellige tre Konger
 Melk, 3 Draaber Melch i Æggeskal (229), usiet Melk i Skorstenen (266), Melk, som Kalven levner (201), nymalket Melk (228), egen Melk (174), Melk af hver Ko (234), sød Mælk (211), første Melk, Koen malker (234), se Mælk
 Melkehare (261) se Teksten
 Mellefrø (174), Fruct. Atriplicis
 Mellem Aaren, se Aarer
 meltade (186, 187), melta marche (186), se Teksten
 Menneske Ben (56, 128, 133 osv.), Menneskeblod (128), Menneskefedt (99), Menneske-Kod (29), (tysk Koth-Skarn), Menneske-dræk (125), Menneskemøj (102, 105), Menneskeskarn (28, 46 osv.), overordentligt meget brugt i den veterinære Folke-medicin. Menneskepiss (119, 129 osv.), Menneskeurin (90) 128 osv.), Menneske-haar (291), Mennesketand (228), Menneskehovedskal (91)
 mske, d. e. Menneske
 Menstruationsblod (34, 61, 76 osv.), Zenith juvenularum, Menstr. primum (113), Menstr. mulieb (299), Menstr. virgines (54), Menstruo (113)
 Mercurium (93, 101 osv.), Kvægsølv
 Mercurium sublimat (89, 95)
 Mercurium dulcis (73)
 Merian, vild (63), d. e. Herb. Origani
 Merianvand (30)
 Merinosracen (287), Faarerace fra Spanien merke Kalven, hvor han er født (265)
 Meske (201), d. e. Mask
 Messe over Troldmidler 3 Gange (220)
 Messing, malke paa (238), malke gennem Foden af Messinglysestage (232)
 Mesterurt (57, 72 osv.), Herb. Imperathoriae, af Imperathoria osthrotium, Mesterrod (128, 180 osv.), Mesterurtrød (47, 62 osv.), Rhiz. Imperathoriae
 Mesterrodblade (206), Fol. Imperathoriae
 Metalnaal (199)
 meye, de tre (178), d. e. de tre Maria (Nornerne?)
 Meyland (79), grøn Meylænder (90), sorte Meylænder (84), d. e. Cantharides
 mielch (239), Mielch, sød (136), mielchende er forfiort (229, 230), se Mælk
 „Middel mod galne Hundes Bid for Svin“ (318)
 Midfaste (263), d. e. fjerde Søndag i Fasten
 Midsommer Næd (327), d. e. i aftagende Maane i Midsommeren
 Mikkelsdag (311), den 29. Sept., Natten før Mikkelsdag (242), Mikkelsmorgen (295)
 Milkseuge Entzündung (260), d. e. Kælvningsfeber.
 Miltbrand (152), Miltbrandsbacillen (163), Mildtbrands Optræden (163)
 Miltbrandsemphysem (163)
 Miltetegnet (187), se Teksten
 Miltthulen (187), Regio hypochondrica
 Miltslagen (185), gammel Betegnelse for pludselig Død
 Milturt (63), Chrysoplemium
 Mine, rød (101), d. e. Mønje, Minie (101), Blymellemilte
 Mineralmohr (73), Æthiops mineralis
 Mirre (32, 128, 156), d. e. Gummi resina Myrrhae
 Mispel (77), Mespilus germanica
 Mistelurt (213), d. e. Viscum alb.
 Mitridat venet (160, 197 osv.), Electuar the-riacale venet.
 Miød (47, 170 osv.), d. e. Mjød
 Mjred, rød (192), d. e. Myrrha
 Mod, Hingstes (138), d. e. Brunst
 Modbydelighed for Hingstens Farve (137), se Teksten
 Moderkagen, et Stykke af (261)
 Moder Marie (310), d. e. Jomfru Maria
 Moders Mælk, første (265, 266)
 modskudt (166), d. e. Skud i Modet, Melan-koli
 Moe (221), d. e. Maane
 Mohnen (119), d. e. (t) Papaver
 Molle, rød (203), d. e. rød Krukke
 Moly (228), d. e. Allium Moly
 Monogami (329), Eengifte
 moll thet sma (25), d. e. mal det smaat
 Monskud (179), d. e. Maaneskud, en perio-disk Melancholi, jvnf. Solskud
 Mordraver, brune (257), d. e. brune Moder-draaber, Liqu. antihystericus eller Tinct. coronata
 Morgenens Betydning for Hoppens Befrugtning (138)
 Morgenfrue (174), Calendula officinalis
 Mortensdag (77, 295), Mortens Aften (326), Mortensdag, 11. November
 Mos af Dødningshoved (117), Mos fra Slaa-entorn (91)
 Mosekonen brygger (185)
 moxen (100), d. e. næsten
 Mug (102), Mug hos Kvæg (200), Muk (143)
 Mugbyld (102), Mugbrandbyld (102), se Teksten
 Muld fra den sidste Grav paa Kirkegaarden (246), fra sidste Liggrav (227, 247)
 Mulleskod (198), d. e. Muldvæddeskod

- Muldvarp (128, 130), Talpa europae, Brændt Muldvarp (280), Muldvarpefedt (130)
- Mulesyge (151), d. e. Mund- og Klovesyge
- Mumia (59), Muma (104), d. e. tørret Menne-skekød
- Mundbetændelse (23), Mundgalle (23, 145), Mundklemme (53), Mundkornet (308), d. e. Miltbrandsantrax hos Svin, Mundkrampe (52, 53), Mundlaasning (52, 53), Munden er tilspærret paa en Hest (52), Mundskaalerod (72), d. e. Rad. Tormentilae, Mundsvamp hos Kalve (152)
- Mund og Klovsygens Optræden gennem Tiderne (150)
- Mundstykke, kjørende (145), se Teksten
- Mundsyge hos Hesten (24)
- Mundsyge hos Kvæg (151), d. e. Mund- og Klovesyge
- Munkepeber (82), d. e. Sem. Agni casti
- Murkrud (54, 62), Muurkrud (115), d. e. Herb. Anagallidis eller Herb. Perictaria
- Mursten (174)
- Murtefrø (154), maaske (t) Murrsamen, Fruct. Dauci
- Mus, Mange Mus i Marken (295), Musen er et Lykkedyr
- Mus at nedgrave (226)
- Museskjærelse (252), Museskywr (246), Musereder (165), Muselort (167), Museskarn (176)
- Musaaren, se Aarer
- „Musen at udskære“ (28, 29), det bløde Sted paa Mulen, der dannes af Musc. levator labii superioris proprius, kaldes „Musen“
- Muskatblomme (47, 67), Arillus myristicae, Muskat Nødder (81, 110), Muskat (62), Sem. myristicae
- Muskus (239, 241), d. e. Moschus
- Muslingeskaller (81, 268), Muskelskaller (27, 82), Den mellemste Hud af Muslinger (27), Muslinger, Mya margaritifera
- Muus Vaage, levende (74, 128), Buteo
- Musøre (43, 58 osv.), Herb. Pilosellae
- Mutter Aderen, se Aarer
- Myg (118), Mygger spanske (138), d. e. spanske Fluor
- Myhrra Tingtur (93), Tinct. myrrha
- Myrer (46, 128), Myrebo (153)
- Myrehob (115)
- sorte Myrer (46)
- røde Myrer (269, 318)
- Myrereder (27)
- Myresaft (27)
- Myretue (51)
- Myrer med deres Heste (153), d. e. Pupper
- Myræg (115), d. e. Myrepupper
- Myrrha (62, 74 osv.), Gummi resina myrrha
- Mysike (192), d. e. Herb. Asperulae, af Asperula odorata
- Mælk (46, 47 osv.), sød Mælk (68, 72 osv.) sur Mælk (306), Koens egen Mælk (191), Koens første Mælk (256), usiet Mælk (165, 196 osv.), nymalket Mælk (174, 196 osv.), Mælk som man malter 3 Morgener (191), Mælk af Køer, der malter Blod (191), tre Straaler af hver Ko paa en Glød (217), fremmed Mælk i Kærnen (239), 3 Draaber Mælk af en syg Patte (191), Mælk af Kvæg, der stadig har gaaet paa Græs (174), forgjort Mælk (233), Mælk af en nylig sprungen Ko (247), Mælk af de to forreste og højre Bagpatte (220), naar Mælken koger over (190)
- Mælkefeber (260), d. e. Kælvningsfeber
- Mælke Spegesild (74), d. e. Hansild
- Mælketyv (231), d. e. Heks
- Mærke, hemmeligt (228)
- Møser Roed (59, 210 osv.), se Mesterroed
- Mød (26), d. e. Mjød
- Mødding (121), Møddingvand (120, 290), Møgvand (290)
- Møg (102), d. e. Mug
- Møggreb for Køernes Hoved (256)
- Møj, 9 Slags (234)
- møje sig, ikke (68, 167), Fostoppelse
- Møllefedt (131), d. e. Smørelse fra Møllehjul
- Monnie (174), mon rø (168), d. e. Mønje, Blycinnober
- Mørkets Magter (132)
- Møseker (257), d. e. Mysike, Herb. Asperulae, af Asperula odorata
- Montheurt (260), Herb. Menthae
- Naal af Sølv, Kobber eller Messing (33)
- Naal med Traad (147)
- Naar vil Koen kælte? (250)
- Nachtschatten (55, 62 osv.), Stibit. Dulcamar eller Herb. Solani
- Navlen af et Svin (106), Navlen
- Nagel i Øjet, Nagel i Øff (26), d. e. Fremfald af Blinkhinden
- Nagelkraut (105), d. e. Herb. Marubii
- Nagle af Tyve Lænke Led (238), d. e. den Lænke, hvori en Tyv er bundet
- Nakkemus (55), se Teksten
- Nakorm (55), d. e. Nakkemus
- Nap, tre i Pandelokken (34)
- Nat, Kl. 12 (232)
- Natskade (74, 111, 119), d. e. Fol. Belladonnae eller Fol. Solani nigr.
- Natskade med store sorte Bær (160), d. e. Fol. Belladonnae
- Natskade Vand (112), Aq. Solatri
- Natpotten i Svinetruget (304)
- Naverbor (329), d. e. Bor til Navboring
- Navleunger, Navlegæslinger (329), se Teksten
- Neden (108), aftagende Maane
- Nedgravning og Nedsætning
- Nedgravning af Egepæle (133)
- Nedgravning af Høle under Logulv (117)
- Nedgravning af Indvold (133, 216)
- Nedgravning af levende Hugorm (226, 252)
- Nedgravning af levende Kreatur (156)
- Nedgravning af Kattekillinger (226)
- Nedgravning af Trylletegn (223)

- Nedgravning af dødt Faar (281)
 Nedgravning af den første fødte Kalv (216)
 Nedgravning af levende Høne (216, 326)
 Nedgravning af Svin (300)
 Nedgravning af Sygdomstof (194)
 Nedgravning af Koens Rensning (249), Ef-
 terbyrd
- Nedler Urt (59), Herb. Urticæ
 Negl i Øjet (26), At uskære Neglen (28),
 Negl at klippe om Mandagen (215)
 Negledej (192), d. e. Dej, som Pigerne faar
 under Neglen
 Neiet (269), d. e. Nyet
 Nelde (113), Urticaria urens, Neldefrø (113,
 116, 132), Sem. Urticæ, vilde Nelder, som
 groer under Egetræer (213), Flor. Lamii
 Nelderod (68, 28, 30), Rad. Urticæ
 stor Nelderod (78) Rad. Urticæ
 Neldevand (67)
 Nelliker (280), Caryophylli
 „nemme“ af Tyren (246), d. e. befrugtes
 Nerveolie (86), Ol. Nervinum (af Ol. Chamomilla
 infus 20, Ætherol. carvi 5, Ætherol.
 Foenicul. og Ætherol. Thymi aa 10)
 Nervervins spiritus olli (194), d. e. Spiritus ner-
 vina
 nid (131, 203), d. e. Gnidder
 nie (131, 182), d. e. gnide
 Ni Slags Ild (191), d. e. Ild af ni Slags Træ
 Nitallet er Multiplum af det hellige Tretal,
 Nitallet er det germanske hellige Tal mod
 Jødernes 7 Tal
 Nies Rod (81), d. e. Rad. Hellebori eller Rhiz.
 Veratri
 Nister Ild (238), d. e. Gløder
 Niurekalfvar (258), d. e. Møler
 Niæs Vand (105), d. e. Tinct. Veratri alb.
 No (men) slemmes (234), d. e. i den ondes
 Navn
 Nord, Nord er det Sted, hvor Trolddommen
 har hjemme. Derfor har alt, der kom-
 mer fra Nord, Trolddomsmagt
 Norden Vejr (249)
 Nord over Huset (266)
 Notato dignissima (143), d. e. værdig til Op-
 tegnelse
 Nutzighed (44), (t) gammel tysk Betegnelse
 for Kropsyge
 Nyaar (203), se Nytaar
 Nyber Mælk (265), d. e. Mælk af nykælvet
 Ko
 Nyd (128), d. e. Nyet
 Nyet, Nyets og Næets Btydning ved Hoppens
 Bedækning (138)
 Nyets Betydning for Føllets Køn (139)
 Nyets Betydning for Føllets Vækst (140)
 Nyets Betydning for Antal af Grise ved
 Faringen (313)
 Nyets Betydning ved Beskoningen
 (108)
 Nyets Betydning, naar Gæs lægges
 (325)
 Nymaane, dens Betydning (107, 138, 215,
 253)
- Nyrebetændelse (80, 82, 87)
 Nyserod (64, 68 osv.), egentlig sort Nyserod,
 Rad. Helleb. nigr., af Helleborus niger, er
 fra meget gammel Tid anvendt i den veteri-
 nære Medicin mod Miltbrand (Tyskernes
 Wrangkraut eller Brandwurz)el)
 Nyseurt, sort (160, 290, 300, 310), Herb. Hel-
 leb. nigr.
 Nytaar, Nytaarsaften (76, 134, 248, 217, 297)
 Asken fra Nytaarsaftens Nadver (203)
 Nytaarsnat (76)
 Nytarsmorgen (150)
 Næbbet og Kløerne, noget af (326)
 Næ, det er aftagende Maane
 Nædens Betydning for at lægge Høns
 (327)
 Næets, Nedens Betydning for Beskonin-
 gen (108)
 Neen (128), d. e. Næ
 Nælde (138), Øverste Top af Nælde (105),
 Herb. Urticæ
 Nælderod (174), Rad. Urticæ? se og-
 saa Nelde
 Nældefeber (194), se Teksten
 Næt, hvori et Føl er født (138), se Horseham
 Nød (85, 87), d. e. et Stykke Kvæg
 Nødsdøren (252), d. e. Kostalddøren
 Nødelunge (153), d. e. Kos Lunge
 Nøddekerne (318)
 Nødild (156, 308, 310), se Teksten
 Nødolie (54), d. e. Nøddeolie, Ol. Nucis Jug-
 landis
 Nøgelen (222), d. e. Formlen
 Nøgle og Laas ved Bedækningen (253)
 Nøtten (236), d. e. Ydelsen
 Obodeldok (253), d. e. Spirit. sapon. campho-
 rat.
 Occan Rødder (129), d. e. Aakanderødder,
 Rad. Nymphaeae alb.
 Odder (118, 121), Lutra vulgaris
 Oddertunge (110)
 Odderlever (170)
 Odermenieurt (318), Odermenig (55, 78),
 Oder Ming Urt (96), Herb. Agrimonia
 Oel i Øjet (25, 280), se Fremfald af Blinkhin-
 den
 Ofring (215)
 Offuen (230), d. e. Ovn
 Offuer Knock (23, 88), d. e. Overben
 Okkerjord (83), gul eller rød Jordart, anvendes
 til Malerfarve
 Oksebremse (201), Hypoderma bovis
 Oksekjød (168)
 Oksetælle (119)
 Oksetunge (188), d. e. Herb. Anchlussae
 Oksel (120), d. e. en godartet Svulstart
 Oksen breken, Resta bonis (175), d. e. Rad.
 Ononis
 Oktober Maaned (214, 215)
 Olden, kommer i (311), d. v. s. naar Svinene
 om Efteraaret drives i Skoven for at søge
 Føden.
 Olden, ristede (302)
 Oldenborgske Recept (108), se Teksten
 Danmarks Historie Online
 Danske Slægterforskers Bibliotek

- Oleum Benedictum (52, 206), d. e. Ol. Philosphor.
- Olieblade (119), Blade af Oleum Myristicae
- Olie (192, 203 osv.), fede Olier (164)
- Ol. Origani (93)
- Oliven Olie (99, 116)
- Oljan (238), d. e. Vandtruget
- Olskud (179), d. e. Alfskud, Elverskud
- Omme (165, 189), d. e. Oedem i Yveret, Omme kan ogsaa betyde Haletudse
- Omdøbning (191)
- Omfang (34), d. e. Epilepsi
- omgaa (66), se Kredsgang
- Ommen (165), se Teksten
- omnia probate etc. (110), Prøv alt, hold fast ved det, der er godt
- omvendt (173)
- Opblæselse (166), udspilet af Tarmgas
- Operation for Hornkløft (109)
- Opium (82, 269, 301)
- opkiltret (79), d. e. afmagret, se opknebet
- opknebet (79), Bugen trukket op som ved afmagrede og misbrugte Heste
- Opløfteren (29), d. e. Musc. levator labii superioris proprius
- Oppertent (96), d. e. Arsenium citrinum nativum
- Oppoponax (54), Gummi Oppoponax
- opskørtet (61, 79), d. e. opknebet
- opsoud (130), d. e. Opkog
- Ord, onde (132, 229)
- Orloff, Petri (153), d. e. Peder Orlov i Ribe, † 1633
- Orm (74, 165), er Diagnosen for en Mængde Husdyrsygdomme, maaske den allerældste Sygdomsbetegnelse
- Orm i Haarene (123)
- indvendige Orm (126)
- Orm uden paa (126)
- Orm mellem Hud og Kjød (126)
- udverfende, udædende Orm (126)
- den blæsende Orm mellem Ørene (55)
- Orm i Spletten mellem Kløvene (187)
- opkastende Orm (83, 126)
- ridende Orm (126, 128)
- oprivende Orm (126, 128)
- udkastende Orm (83, 126)
- Ormen i Brystet (83)
- Orm i Halen (145)
- Orme, som Hesten ædhe (126)
- forgiftig Orm (121)
- rød Orm i Græsset (174)
- Orme, der gaar fra Hesten (74)
- Ormesyge (73)
- Ormesyge hos Svin (301)
- Orm i Øret hos Svin (300)
- Ormeslag (118)
- Ormen udkratset (187)
- ormestungen (206), ormeblæst (121)
- Ormehoste (57)
- Orme i Skarnet (267, 268)
- for alle se Teksten
- Ormebynke (74), d. e. Rhiz. Filicis
- Ormebynkegræsaske (284), d. e. Aske af Rhiz. Filicis
- Or'maanit (314), d. e. Ormemaaned = Juli
- Ormemel (74, 167)
- Ormkrud (73, 74), d. e. Flor. Tanacetii eller Flor. Cinae
- Ornefedt (99)
- ornegal (314), d. e. brunstig
- Orne Rod (78), d. e. Rad. Artemisiae, af Artemisia Abrotanum
- ornl (78), d. e. aarelades
- Orringsfaar (292), det er en 1 Aaring
- Ossa sepia (168)
- Ost (233), raaden Ost (244)
- Ostekar af Røn (233), af Røn eller Ask (237), af Majrøn (237)
- Ostekar, trehjornet (237)
- Osterlucia (29, 55 osv.), d. e. Rad. Aristolochia
- Otteskilling (239)
- ovalt (186), Lamheder af forskellig Art
- Overben, enkelt (88), gennemstaende (89), skjult (88)
- Overkodning (97), d. e. Forvridning af Foden
- Overførelse af Kastning (252, 253)
- over Kors (217), se Kors
- Overløbere (245, 246), d. e. Køer, der ikke vil blive ikælvet
- overset (228), se slemset
- overvit (222), overvundet ?
- Ovn, gloende (227), Ovnsmund (246), Ouensskab (326), Ovn Leer (10)
- Ovsen (245, 246), d. e. brunstig
- Owss af Salvie (47), Ol. Salviae coct. ?
- Oxse Blod (79), Sanguis bovinus
- Oxe Galde (84, 99), Fel tauri, Biles bovina inspissata
- Øxekjød, sundt (162)
- Oxemarv (113)
- Oxescene (53)
- Oxespat (95), se Harespat
- Oxetungegræs (286), maaske Fol. Menyanthis
- Oxetunges Rod (43, 91 osv.), Rad. Anchusae
- Oxetunges Urt (227), Herb. Anchusae
- Oxevare (201), d. e. Larven af Hypoderma bovis
- Paablæsning (85), d. e. den Idé, at nogen kan blæse Sygdom paa Mennesker og Dyr (se ogsaa „blæst af den kjøne“)
- Paakastelse (220), at „kaste“ Sygdom paa nogen
- Paaske, Paaske, St. Hans Dag og Jul (160), 14 Dage efter Paaske (100), Paaske-dag (208), Paaskemorgen (214, 132), Paasketid (43, 253), Paaskemorgen før Sol staar op (231)
- Paaske Lucie (55, 96), d. e. Rad. Aristolochiae
- Padder (27)
- Paddeleg (120), d. e. Paddeæg
- Padderokker (183), Equisetum
- Palladius (178), Biskop (150)

- Palt (150), Pjalt, Klud
 Pande af selvgjort Eggetræ (167), d. e. Knort med Hul i
 Panbenet (292), Pandebenet
 Pandearen, se Aarer
 Pande af en død Hest (77)
 Panden, fyldt i (90), d. e. Haseledsgalle
 Pandehaarenes Betydning (248)
 Pandekager at skære med Kniv (255)
 Pande, at skrive i Patientens (209)
 Pannen (94), her i Betydningen Spatstedet
 Papir (118)
 Pappelknopper (79), Flor. Malvae ?
 Paracelsus (52), tysk Læge og Naturforsker (1490—1541)
 Paradiskorn (128, 314), Paradiskjerner (78, 210 osv.), Grana Paradisi
 Parresyge (161), d. e. Nymphomani
 pater noster (83, 97, 127, 156), Fadervor
 patte Moderen (266), Pattekalven dør (232)
 Patter eller Gimer, der sidder i Munden (214), Hungertitter
 Pe, Fe osv. (205), d. e. Faderen, Sønnen osv.
 Peber (74, 78 osv.), stødt Peber (149), Peberkorn (27, 61 osv.), d. e. Piber ni-grum
 lang Peber (47, 110 osv.), d. e. Piber longum
 Peberkage (311)
 Peberrod (46, 47 osv.), Rad. amoraciae, af Cochlearia amoracia, Peberrods Vand (206)
 Peder Oxes Frø, levende (246), se Frø
 Pedersdag (327), 22. Februar
 Pedersillie (32, 62), d. e. Petrosilium sativum
 Persillie Rod (63), Petrosilium hortense, Rad. Petrosilii
 Peders Urt (43), d. e. Herb. Leontodon autumnalis
 Pees (115), Priapus
 Pen(d) (172), d. e. Pind
 Pengeungen, Koen trækkes over (217)
 Pennefjeder (80, 147), Det indvendige af Pennefjeder (81)
 Peons Rod (310), d. e. Rad. Paeoniae
 Pergament (134)
 Perikum (67), d. e. Flor. Hyperici, af Hypericum maculatum og perforatum, Kranse af Perikum (232)
 Perlemutter (209), Perlemor (117)
 Perler stødte (24), præparerede (27), Ossa Sepiae pulv.
 Perlesyge (161), Tuberkulose paa de serøse Hinder
 permén (156), d. e. Bladet ?
 Persicaria maculosa centaria (203)
 Persikklov (300), omtales af Simon Pauli: „Calenus lærer os vidner om dette Træis Blade, at dersom mand tager dennom, oc lægger dennom paa Naglen, da döder de Orme udi Lifuet“
 Persillie Frø (62, 67 osv.), Petersillie Rod (128), Persille Top (115), af Petrosilium sativum
 Persorata (227), d. e. Jordhumle
 Pesselen (175), d. e. Penis
 Pestilense (309), Rad. Petasitidis
 Pestilensrod (59, 63 osv.), Rad. Petasitidis, Petasitis (311)
 Peter Olie (82, 94 osv.), d. e. Pyrol. Petrae
 Petersilie (283), Peterselli Frø, engelsk (114), d. e. Fruct. Petrosilium
 Petersilie Olie (56), Aetherol. Petrosel.
 Petrolium (93), Petroliums Olie (99), Pyrol. Petrae, Petter olie (128)
 Pever, lang (232), d. e. Peber, se denne
 Pfersingblade (100), d. e. Fol. Ribium
 Pige skal lukke Led om Efteraaret (248), Pige slaar Kalven med Strippen (264), Pige smækker med Fingrene (190), ældste Pige (76), Pigebarn før det kommer til Kristendom (214), Pigen vander Koen (262), Pige lukke Faarehusdøren (297), Pige skal gaa lige fra Ko til anden (232)
 Piletræ (167), Salix
 Pillevand (295)
 Pilesvamp (213), maaske en Art af Stereum
 Pileurt (227), Herb. Polygoni
 Pilevidjer at piske Fløden med (242)
 Pimpinelle (62, 154), Rad. Pimpinellae, af Pimpinella saxifraga
 Pind af flyvende Røn (240), se Flyverøn
 Pindhose (101, 143), se Teksten.
 Pindse Morgen (227), Pindse Morgen (266)
 Pindsvin (46, 47), Erinaceus europae var hos flere Folk et helligt Dyr og Offerdyr
 Pindsvinehud (36), Pindsvinepulver (122)
 Pine i Hoften (87), d. e. Krydslamhed
 Piohn Rod (136, 174), Rad. Paeoniae, Pion Rod opgravet 3 Dage for Maanen gaar i sidste Kvarter (136)
 Piohn Stene (32), Semen Paeoniae
 Pip hos Fjerkræ (321), Stomatitis pultacea s. pseudo membranacea
 Piphas (96), se Teksten
 Piphasgalle (90), se Teksten
 Pirre Dyrene i Ganen med en Gaasefjer (214)
 Pirrer, bagede (168), d. e. stegte Pærer
 Pis (115), klart eller hvid Pis (182), varmt Pis (201), surt Pis (311), kolde Pisse eller bestandig Pissen (82), d. e. Lutterstald
 Pisse op i Vinden (82)
 Pis i en Træsko (206)
 Hesten kan ei pisse (175)
 pisse i en Koblære (32)
 Pissegangen (175), d. e. Urinrøret
 piæhen ? af nymalket Mælk (144), d. e. Skummet ?
 Pland (252), Plank (154), d. e. ½ Pot = ½ Liter
 Plasker (238), d. e. Kærnestaven, Kilen i Plaskeren (239)
 Platfod (104), d. e. fulhovet

- Pletter i Øjnene (26), d. e. Corneatitis
 Plovjern (57), glødende Plovjern (113, 239),
 d. e. Plovskæret, der i mange Lande anses
 som et Tryllemiddel
 Pobelci (260), d. e. Apopleksi
 Pokkenholt (57, 128), d. e. Lignum Guajaci
 Pokker (193) (t), Kopper
 Poley (34, 255), Herb. Pulegii, af *Mentha
 pulegium*
 Polygonium majus (174)
 Pommer, Dr. (234), d. e. H. Bugenhagen
 Pomerantsskaller (64, 110 osv.), Cort. auran-
 tii
 Poppel, sort (113), *Populus nigra*
 Poppelblade (67), Fol. Populi
 Poppelknopper (119), d. e. Knopper af *Malva
 silvestris*
 Popel salvue (102), Ungv. *Populeum*, i ældre
 Tid blev denne Salve fremstillet af Knop-
 perne af sort Poppel
 Popolium (75, 96 osv.), *Popilium* (79), d. e.
 Ungv. *Populeum*
 Popolie Olie (116)
 Porrenfod (101), d. e. Pindhose
 Pors (51, 74 osv.), Fol. *Myrtic. brabantica*
 (Porsblade)
 Porsrafter (229), d. e. Porsens stive Stilk
 Portlaage at lade Dyr gaa over (217)
 Portulak (82), Herb. *Portulacae*, af *Portulaca
 oleracea*
 Potaske (101, 188 osv.), *Kalii carbonas*
 Potte, ny Potte (173, 226), nyglasseret Potte
 (123), ubrugt Potte (211), rød Potte
 (211, 216), sort Potte (252), Potte i
 Jesu Navn (234)
 Potte at købe i den slemmes Navn
 (240)
 Povelssaft (99), d. e. Poppelsaft ?
 Prager Lus (132), d. e. *Prakkerlus*, Sem. *Sta-
 phides agriae*
 Prangesyge (281), *Prannesyge* (281), d. e.
 Drejesyge, hvor Bændelormestadiet sidder
 i den forreste Del af Hjernen
 primisigne (178), at mærke en Person første
 Gang med Korsets Tegn
 Prisen for Udførelse af Kastration 1686 (144)
 Privet (233), Privethuset (234), d. e. Kloset
 (privatum)
 Prustrod (47) (sv), *Rhiz. hellebori niger*
 Pryzsel (126), d. e. Springorm- og flere andre
 Sygdomme
 Pryssing (288), d. e. Danziger Øl med Til-
 sætning af Pors
 Præbenelle Rod (242), Rad. *Pimpinellae*
 Præcipitat, rød (101), d. e. *Hydrarg. oxyd.
 rubr.*
 Puge under Halsen (283), d. e. Hævelse
 Pulebosk (174)
 Punktering af Kvæsen ved Drejesyge (282)
 Purenfodet (101), Pindhose
 Pustrod, hvid (312) d. e. (sv) hvid Prustrod,
Rhiz. Veratri
 Putrefaktion (62), Forraadnelse
 pysker (323), d. e. pusler
- Pæl for hver Ko (253)
 Pæoner at bortgive (209)
 Pærehas (96), Piphas
 Pæretræ Blade (68), Pæretræ Kviste (59),
 Pæretræ Knopper (57, 62),
 Pæretræ Kærner (128), af *Pi-
 rus communis*
 Pæretræ Svamp (62), maaske
 af Arten *Stereum*
 Pæretræ Mispel (27), *Mispel-
 lus germanic.*
 Pølesuppe maa ikke gives drægtig So (304)
 Qollevent (269) d. e. *Fruct. Colocynth.*
 Qualk (44), d. e. Kværke
 Quasten Krud (176), Herb. *Rubiae tinct.*
 Qveder (261), se Kvæde
 Qveg bliffuer tygt som det skulde Brøste
 (166), d. e. *Trommesyge*
 Qvegsølv (38, 73 osv.), se *Kvægsølv*
 queisot (220), d. e. Pest
 Quck (44), d. e. Kværke
 Querke (44), d. e. Kværke
 Quester af en Slags ufrugtbar Træ (226)
 Quiemælk (269)
 Qvek (103), d. e. det levende i Hoven
 Kvinde, den første Gud skabte (223)
 Qvindemælk (128)
 Qvindfolk skal Skarnet fradrage (257)
 Kvinde Kønnetts M. Bl. (269), d. e. *Menstru-
 ationsblod*
 Qviste (199), Ringorm hos Kalve
 qvintisel Frø (226), d. e. Kvinde Tidsel Frø,
 Sem. *Cardui Mariae*
 Qvolster (197), d. e. Rosenfeber
 Qvægorme (201), d. e. *Hypoderma Bovis*
 Qvægsyge, alm. (155), d. e. *Kvægpest*
 Qvæg ei kand møye (167), d. e. Forstoppelse
 Qvægsølv (44, 54 osv.), *Hydrargyrum*
 Qvægsølv, sublimeret (300)
 Qvægtheriak (257), se *Theriak*
 Qværke godartet (45), mistænkelig (45), om-
 vandrende (45), Qværkebrandbyld
 (308), Qværkehoste (57), Qværke-
 kolik (40) Qværke hos Faar (280),
 se Teksten
 Raadsighed (49), d. e. Snive
 Raansenoe (154) (j), d. e. Skorstenssod
 Raamælk (242, 251), d. e. de første Dages
 Mælk efter Kælvingen
 Rababara (71, 121), *Rhiz. Rhei* ()
 Radebora Maristrante (239), Sem. *foeni gra-
 eci* ?
 Radii (75, 242), *Raphanus sativus*
 Radix Alraunii (125), Alrunen, se denne
 Radix Imperatoria (242), Mesterrod, se denne
 Radix meb nigra (196), antagelig *Radix Hel-
 lebori nigr.*
 Ragi och Riste (236), d. e. Ragerist, Djævelen
 ramskoppede Heste (31), af (t) Rabenskopf,
 Ravnhovede, d. v. s. med stærkt hvælvet
 Pand og Næseryg
 Ramsløg (172), Bulb. eller Herb. *Allii*
 Rantzau, Grev (153), d. e. umuligt at afgøre,
 hvilken af de mange, det er

- Rankkorn (308), d. e. Svinemiltbrand, der ytrer sig ved en kornstor Miltbrandspustel i Svælget eller Ganen
 Ranunkler (163), Ranunculus
 Rappen (100), d. e. (t) Betegnelse for Skurv i Haseled og Knæled
 raslende Brand (196), d. e. Miltbrandsemphysem
 Rasselbrok (194), d. e. Miltbrandsemphysem
 Rasselsyge (194), d. e. Miltbrandsemphysem
 Ratter (27), Herb. Githaginis
 Rau, sand (81), ægte Rauw (228), Rav (241), d. e. Succinum
 Ravolie (213), d. e. Pyrol. Succini
 Rauden (122), d. e. (t) Røude, Skurv og Skab
 Raune (325), Ravn (34)
 Rautensafft (118), d. e. Syr. Althaeae eller Syr. Chamomillae
 Ravneindvold (34)
 Reb med Dyret, naar det er købt (217), Reb over Udgangsdøren (253)
 Rech (99), d. e. Stivhed efter Forfangenhed. Colerus siger: „naar Hesten kaster Forfødderne udad og ikke sætter til paa Hovens forreste Del, men paa den bageste, saa er saadan en Hest raech“
 Rediche (89), Reddig (51, 74), d. e. Ræddike, se denne
 Reddike, sorte (283), se Ræddike
 Reder (222), se Ridere
 Reffuen (325)
 Reffuenask (63)
 Reffue Rumper (36), d. e. Herb. Equiseti arvens, af Equisetum arvense
 Reffue Raad (211), d. e. Rævekrop
 Refve Kiød, røget (310)
 Regnfan (62, 128), Regnfer (74), Flor. Tanacetii, af Tanacetum vulgare. — Ormeplante helt fra Oldtiden
 Regn Orme (27, 46 osv.), Lumbricus terrestris
 Regn Orm Olie (79, 86, 87), Ol. Lumbricorum (Off. i Disp. 1658)
 Regnskabet, Koen føder før (249)
 Reinfan Rødder (310), Reinfer (284), d. e. Regnfan, Rad. Tanacetii ?
 Reinfan Frø (174, 188), Sem. Tanacetii
 Rejlings Ko (161), d. e. Ko, der ikke vil blive drægtig
 Remb-Remb (256), Herb. Absinthii
 ren, Koen vil ikke blive (256), Retentionem secundinarum
 Renfalld Frø (74), Flor. Tanacetii, Renfan
 Renmaufue (149), Renn er den fra Kalvemaven dragne Løbe
 Koens Rensning nedgraves under Æbletræ (249)
 resner, Tungen (163), hovner
 Ressen (144), Opsvulmning
 Rettike (283), d. e. Ræddike, Raphana sativa
 Reudige (122), d. e. (t) Skurv

- Reynfer (292), Tanacetum vulgare, se Regnfan
 rey Gyde (153), d. e. Farvegryde
 Rhabarbara (63, 74 osv.), Rhiz. Rheii
 „Rideheste“, Heksens (242), Riskoste
 Ridere (222), d. e. det gamle Navn for Feber (t: Ritten) — I Trylleformler holdt Ordet sig til 16. Aarhundrede
 Ridderespore (27, 111), d. e. Fol. Calcatrippae eller Delphinium Cossolidae
 Riegels (259), Historiker (1755—1802)
 Riffelkrudt (26), se Krudt
 Rifwer (231), Rive ?
 Rijslæders Pulver (154), Ruslæder er et med ejendommelig Lugt udstyret Læder, der især tilberedes i Rusland
 Rimlyng (284), d. e. Lyng, hvorpaa Rimen endnu sidder
 Ring, arvet (192)
 Ringe om Koens Horn og deres Betydning (249)
 ringe en So, naar den er med Grise (314)
 Ringben (100), d. e. Ringfod, se Teksten
 Ringelblomster (154), Flor. Calendulae, af Calendula officin.
 Ringorm at læse af (199)
 Ringsyge hos Faar (280, 281), d. e. Drejesyge
 Rinskvin (175)
 Ris, ni Slags (243)
 Risenstok (128), muligvis Resin. storacis
 Riskost ved hver Side af Stalddøren (246)
 riste rompen (178), d. e. scarificere
 Rist rider osv. (64), d. e. Ragerist, Djævelen
 Rive med Tænder i Vejret (255), at slaa Ko med Rive (256), rive med en Rive ud ad Koens Ryg 3 Gange (255, 256)
 Roer, vælske (106), d. e. Bryonia
 Roer, visne (81)
 Roeolie (174), Ol. Rapae
 Roe Urter (78), d. e. Gunsten, Herb. Hederæe
 Roren (71), d. e. (t), Ruhr, Dysenteri
 Ros (49), d. e. Snive
 Rosen (114), d. e. Lymphangitis
 Rosenfeber (115, 194), Nældefeber
 rosenartede Hævelse (115), Lymphangitis
 Roser, hvide (290), Roser, røde (58)
 Rosenhonning (51), Mel rosatum
 Rosenolie (193), d. e. Ol. Rosae
 Rosensukker (23), d. e. Conservar. Rosar
 Rosenvand (23, 29 osv.), d. e. Aqu. rosae
 Rosmarin (47, 59 osv.), d. e. Fol. rosmarinae, af Rosmarinus officin.
 Rosmarinolie (90, 116), Ol. Rosmarin.
 Ross (127), Snive
 Rossknuderne (50), Sniveknuder
 Rost udaf Kakkeloffnen (61), d. e. Rust
 Rottekrudt (126), Acid. arsen.
 Rottepis (207)
 Rots, Rotz (49), Snive
 Rotzighed (49), Snive

- Rotten Peter Olie (171), d. e. Ol. Hyperici eller Ol. Rapae
 Rotz cüvel (241), rimeligvis Rosskümmel, d. e. Fruct. Carvi
 Rude (47, 53 osv.), Herb. Rutae, af Ruta graveolens. Er i Europa en gammel Trylleurt og i Asien en hellig Plante. Rimeligvis er Urten, Moly, hvormed Odysseus blev beskyttet mod Heksen, denne Plante
 Rudeblade (111), Fol. Rutae
 Rude Rod (154), Radix Rutae
 Rudesaft (198), Syrup. Rutae eller Syr. Althaeae
 Rude Rade Maristrase Pulver (239), Fruct. Lauri pulv. ?
 ruet (124), d. e. skurvet
 Rue og Kratze (122), Skurv
 ruffe (313), den Lyd Soen giver, naar den er brunstig
 Ruini, Carlo (40), Prof. i Padua † 1530. Har skrevet „dell anatomia del cavallo“
 Ruffus, Jordanus (126), var øverste Chef for Imperiets Veterinærvesen under Frederik Barbarossa. Ruffus var født i Calabrien i Slut af 12. Aarh. Hovedværk: De medicina equorum
 Ruffler (124), d. e. de Folder, der dannes i Huden paa Hestens Hals under Skabangreb
 Rug, Secale cereale hører sammen med Rugaks, Rugbrød osv. i høj Grad til Troldomsmedicinen, rug gressit, d. e. grøn Rug (293), Rugbrød (70, 106 osv.), Ruebrød (165, 231), ristet Rugbrød (261), nybagt Rugbrød (29), Rugkjerne (239), Rugkorn, 3 fra een og samme Vippe (240), Rugkjerne hel i Koen Øre (245), Rughalm (238), Rugmel (168). 24 osv.), Rugklid (36, 44 osv.), Rugvippe (219), Rugmelsgrød (116)
 Rug brendt (36, 154), grøn Rug (99), Rugvipper med Synaal og Traad (225)
 Rugkorn fra Apoteket (67), d. e. Secale cornutum
 Rumpeaaren, se Aarer
 Rumpen af skære (182, 211)
 Rumefjer af en Hane (206)
 Rumpesiuge (182), se Horntom og Haletom
 Rumpetangen (130), d. e. den øverste muskelrige Del af Halen
 Rumpetom (180), se Horntom og Haletom
 Runer (77), er fra ældgammel Tid tillagt magiske Egenskaber
 rundt om Koen, naar Pigen har malket (232)
 Rusiner (58, 60), d. e. Rosiner
 Rust (51, 58), solvingeret Rust (174)
 Rygblod (169, 170), Rückenblut (t), d. e. Dysenteri eller Blodgang af miltbrandsagtig Karakter
 Ræddike (292), Rad. Raphani, af Rahanus sativus
 Saften af Ræddiker (54), Syrup. Raphani
 Ræddiker spanske (295), Rad. Raphani
 ræfve skarn (176), se Ræv
 Rægenfær (154), se Regnfan
 Ræjlings Ko (248), Brummeko
 Rækholt (154), d. e. Lign. Juniperi
 Ræv, Vulpis vulgaris har lige fra Oldtiden haft Ry for sin snu Karakter og for at have medicinske Egenskaber i flere af sine Organer, særlig i Lungerne
 flaaet Ræv (153, 253)
 tørret Ræv (311)
 Rævefedt (99, 190, 212)
 Rævehaar (256)
 Rævekrop ophænges i Kostalden, Faarestien (212, 291)
 Rævehjerte (34)
 Rævelever (59)
 Rævekød (30, 153)
 Rævelunge (59, 253, 324)
 Rævelungepulver (62), d. e. Pulv. pectoral.
 Ræverad (253), d. e. flaaet Rævekrop
 Ræveskarn (176), se ogsaa Refv
 Rævetunge (253)
 Rødelsten (91), d. e. Bolus rubra
 Rødder, Remme og Træksnore at sætte (28), se Teksten
 Rødkrone (163), alm. Skabiosa
 rødt melldt (174), Herb. Atriplicis ?
 Rødløg (57, 68 osv.), Allium cepa
 Rød Molle (131, 203), se Molle
 Rødsyge (172), Rødsyge hos Svin (310)
 Rødvin (68, 99 osv.)
 Røgelse, hvid (304), d. e. Species fumalis
 Røgning (199, 227 osv.)
 Røllike (174, 267, 292), Herb. Achilleae, af Achillea millefolium, stor Røllike er Herb. Anserinæ
 Røn (211, 225 osv.), Sorbus aucuparia, var Tors Træ og et gammelt Tryllemiddel. Det er altid med i de ni Slags Ved. Særlig berømt er „Flyverønnen“, se denne
 Røntræ (136, 222)
 Røntræ hakket (261)
 Røntræ, to Stykker lagt i Kors i Kærnen (239)
 Rønnebærtræ unge Skud af (174)
 Rønnebark (340, 292)
 Rønnebark, grøn (241)
 Rønnebark, mellemste (174)
 Rønnebær (49)
 Røn Kiep (138)
 Røn Kors (225)
 Rønne Navle (133)
 Rønnestillk med tre Led (231)
 Røn, flyvende (32, 77, 217, 239, 240)
 Rør, unge (100), d. e. Phragmitis communis
 Rørbipe (269)
 rø vnøg (78), maaske rød Bynke ?
 Saakorn (183)
 „saalet og bogsad“ (324), se Teksten

- Saalebunde brændt til Aske (256), Substitut for det fulde Offer
- Saar, hugne, stukne, skudte og brændte (112)
Saar af Slinger (118)
Saar i Munden og paa Tungen (23)
onde Saar paa Faar (289)
- Sabadillefrø (131), Sadillefrø (128), Sem. Sabadille
- Sadelbrud (119), d. e. Skade i Videristen
- Sadille Rod, stor, som bær blaa Blomster (27), Rad. Hyoscyami ?
- Saffianskav (99), Skrab af Saffianlæder
- Saffransplaster (87, 89), Emplast. oxycroc.
- Safran (27, 28 osv.), Stigmata croci af *Crocus sativus*, var i Grækenland viet til Gudinden Eos. Den var meget brugt i den græske Medicin
- Saft (221)
- Saklein (81), d. e. Linned Sæk med et Indhold af forskellige Plantemidler, der efter at være fugtet i varmt Vand lægges paa som Omslag
- Saks aaben (212), Saks paa Bunden af Spanden (261)
Sakseøje at malke igennem (193)
- Salmiach, Salmiak (27, 47 osv.), Ammonii chloridum
- Salpeter (54, 62 osv.), sal Peter (228), Kalii nitras
- Salpeterdraaber, søde (82), Aeth. nitros. spirit.
- Salpeter Spiritus (94), Aeth. nitr. spirit.
- Sal tartari (192), Kalii carbonas
- Salt (24, 32 osv.), Natrii chloridum, er et af de ældste Stoffer, der er anvendt i Medicinen. Men desuden har det været et meget anvendt magisk Middel. Over store Dele af Verden kendes saaledes den Skik, at indgnide det nyfødte Barn med Salt. I Norge strøede man Salt over den nybærre Kos Ryg, og i Danmark kastede man Saltet i Ilden for at værne Mælken mod Forhekselse
- Lüneburger Salt (154), Lønborg Salt (231), d. e. Jordsalt
- spansk Salt (151, 154), d. e. Havsalt
- norsk Salt (150), d. e. sort Salt
- sort Salt (261), d. e. Salt, der udvindes ved Forbrænding af Tang og derefter Udledning
- Salt i Ilden (190, 192)
- Salt i Kors paa Bunden af Kærnen (239)
- Salt til Væder og Faar (297)
- Saltkiern i Nakken (226, 227)
- 3 Saltkierner (238)
- Saltlage (69, 151 osv.)
- Saltolie (101, 121), d. e. Acid. hydrochlorat.
- Saltslikke (284), se Teksten
- Saltsyre oxyderet (188), d. e. Aqu. Chlorata
- Saltvand (112, 162)
- gloende Salt (201)
- salvo honore (191), vær hilset hæderværdige
- Salvie (35, 59 osv.), Fol. salviae, af *Salvia officin.*, gammel Læge- og Krydderplante
- Salvieblade (162), Fol. *Salviae* hednisk Salvie (63), *Salvia officin.* owss af salvie (47), d. e. Salviesaft
- Sanct Bentes Uge (327), Sanct Bentes Dag, 21. Marts
- Sanct Birgitte Dag (141), 8. Oktober
- Sanct Buldrian (179), der har aldrig eksisteret nogen Helgen af dette Navn
- Sanct Buldrians Ekstrakt (179), d. e. Extract. *Valerianae*
- Sanct Ellens Rod (310, 311 osv.), d. e. *Rhiz. Inulæe*
- Sanct Galle Dag (327), 26. Marts
- Sanct Hans (178), Midsommer
- Sanct Hans Aften (132, 133 osv.), 23. Juni
- Sanct Hans Aftens Blus (310)
- Sanct Hans Dag (100, 117 osv.), 24. Juni
- Sanct Hans Aftens Græs (214), Græs plukket St. Hans Aften
- Sanct Hans Muld (211), Muld taget Sanct Hans Nat
- sanct Hans Rod (191, 226 osv.), Rad. *Telephi*
- Sanct Hans Urter (132, 228), *Sedum telephium* eller *Flor. Hyperici*
- Sanct Hans Urts Blomster (102), *Flor. Hyperici*
- Sanct Jacobs Dag (311), d. e. 1. Maj ?
- Sancte iob (127), Den Helgen, der mest paa kaldtes for Bylder og „Orm“
- Sanct Johannes Olie (171), *Ol. Hyperici infus.*
- Sanct Johannes Rod (225, 234 osv.), Rad. *Telephii*
- Sanct Johannes Urt (319), *Flor. Hyperici*
- Sanct Jonas Urt (128), d. e. sandsynligvis Fejlskrift for Sanct Johannes Urt, se denne
- Sanct Jørgens Dag (203), d. e. 23. April
- Sanct Maria (184), d. e. Jomfru Maria
- St. Michels Dag (292, 293), 29. Sept.
- Sanct Mortens Aften (263), 10. November
- Sanct Mortens Dag (293, 295), 11. Novbr.
- Sante Peder (179)
- Sanct Peders Dag, Natten før (329), d. e. 21. Febr.
- Sanct Poul (179, 295), 25. Januar
- Sanct Stafn (83), Sanct Stefan (202), der i Norden var Hestens Værnehelgen
- Sanct Stefans Dag (46, 141), 26. December
- Sanct Toegers Dag (203), ? St. Toger (Teodgar) stammede fra Türingen og døde i Thy 24. Juni 1065
- Sanct Valborg Dag, Dagen før (227), 30. April
- Sanct Valborg Aften (217, 231, 232), 30. April
- Sanct Valborg Morgen (220), 1. Maj
- Sand fra en Korsvej (240)
- Sand fra et Juels Nav (239), d. e. Hjulnav
- Sand fra en Kakkelovns

- Sand Magoliat (223), d. e. Navnet paa en Engel i Talmud
- Sandrod (213), muligvis Sandelrot, d. e. Lign. Santali rubr. eller Sandrach, Sandaracia
- Sanichel (63), Herba Saniculae. af Sanicula europaea
- Sarm Rod (128), ogsaa kaldet Krafturt, se denne
- Sassaperilla (122, 128), d. e. Rhiz. Sassaparill.
- Sassefras (122), d. e. Lign. Sassafras
- Satans Lemmer (243)
- Satans Navn (238)
- Saturniske Urter (219), d. e. Natplanter
- Scabiosærødder (52), Rad. Scabiosae
- Schafrotz (280), d. e. Faaesnive
- Schichril (284), d. e. Cortex Cascarillae
- Schirsbeerenholz (284), antagelig Fejlskrift for Chirsbeerenholz, Kirsebærtræ
- Schleuderseuche (280), Faaesnive
- Schwarzendei (306), Pyrol. Betulae eller Pyrol. animal. foetid.
- Schwarzrod (128), Rad. Symphyti eller Rad. Consolid.
- Schwadt Plaster (116), Emplast. fuscum
- Schweinezmalt (260), Svinefedt
- Scorpionolie (206), Ol. Chamomill. coct. og flere andre. Den virkelige Skorpionolie fremstilledes af 100 levende Skorpioner lagt i Bittermandelolie i en Maaned
- Scorzoneria (54), d. e. Scorzoneria humilis
- Scrophularia (308), Scrophularia nodosa, Brunrod
- Sebe, grøn (199), se Sæbe
- fenedisk Sebe (78, 100 osv.)
- Sech offuer Siunen, naar man gilder (144), d. e.: tildække Hestens Øjne under Kastrationen
- Secundinam (210, 257, 295), d. e. Efterbyrden
- Se i Kærnen (241)
- Se i Svinestien (314), Synet kan baade forgøre („det onde Øje“) og helbrede
- Seddel for Trolddom (222, 223 osv.), se Amulet
- Sedefer (154), d. e. Zedefer, se denne
- Seemynte (93), Mentha aquatica
- Segelbom (60, 115 osv.), d. e. (t) Segenbaum, Herb. Sabinæ
- Segle, gloende (230), Knive til at skære Sæden af med
- Seglgræs (167), Narthecium ossifragum
- Segljord (139), Terra sigillata
- Seglvox (103), Vox blev tidl. brugt ved Forsegline
- Seikar (234), d. e. Sikar
- Selvgjort Hul i Træ eller Sten (152), selv-groet Hul (181)
- selfvoxet Hull (167), d. e. Hul frem-bragt ved Naturens Hjælp i Træ eller Sten
- Selleflæsk (311), d. e. Sælspæk
- Sellerblade (35), Folia Apii
- selv føre købt Ko i Hus (217)
- Semen Lini (228, 242)
- Sem. foeni Græci (241)
- Sempel Fies (47), d. e. Sempervivum
- Semsemalig (223), d. e. Navn paa en Engel i Talmud
- sen, Ko staar (264), d. e. gold
- Senegalle (90), se Teksten
- Seneklap (88), se Teksten
- Seneknuder, Seneslag, Senespræng (88), se Teksten
- Seneps Blade (63), vel Sennesblade, se denne
- Sener, rørt paa (88), d. e. Seneknuder
- Sene Salve (85), Ungv. aromatic.
- Sengeklæder, der har været paa Lig (136)
- Sennep (166, 183 osv.), Sinapis, Senop (34, 46), Senup (283), Sem. sinapis
- hvid Sennep (46), Sinapis alba
- gul Sennep (288), Sem. Erucae eller Sem. Sinap. alb.
- stødt Sennep (322)
- Sennepsfrø (71)
- Sennepsmel (89, 90)
- malet Senneo (211)
- Sennepspulver (54)
- Sennes Blade (57, 63 osv.) Fol. Sennæ
- Serpentariærødder (192), Rad. Bacilici, se ogsaa Hulrod
- September (214)
- Sevenbom (43, 46 osv.), Sumit Sabinæ, af Juniperus sabinæ, meget brugt
- Abortivmiddel
- Sibenbaum (63), Sibenbaum Træ (123)
- Sidbundshø (285), Hø vokset paa sur Bund
- Sidelkrud (27), Herb. Sidiritidis
- Sideritis glabra arvensis (284)
- sidst lodt (130), d. e. sidst lodig, fuldlodig
- Sieleflæsk (203), d. e. Sælspæk
- Sigmar Rod (28), d. e. Bulb. victorial.
- Signeknopbægerfrø (74, 176), Sem. Cardui
- Mariæ eller Sem. Foeni Græci
- Signekælling (184), Heksekælling
- Sikluden i Kalvens Mælk (244)
- Sikluden ituhugges paa Dørtærskelen (233, 240)
- Sild (356, 267), Clupea harengus, har været meget brugt i den veterinarære Folkemedicin i mange Lande. Det samme gælder, hvad der har med Sild at gøre
- salt Sild (318)
- stegt Sild (255)
- Sild dypet i Tjære (174)
- Sildehoved (295)
- Sildehud (81)
- Sildeindmad (256)
- Sildelage (132, 160 osv.)
- Sildemelke (89, 102 osv.)
- Silderog (90)
- Silderumpe (255), Silderumpe stegt (257)
- Sildesjæle (80)
- Sildeskæl (256)
- Silke, brunt (223), Sericum
- rødt Silke (182, 217), Sericum
- Silketraad, dobbelt (93)

- Silledoner (190), d. e. Rad. *Chelidonii maji*, af *Chelidonium majus*
 Sillegalt (46), d. e. Sildegælle
 Silpsium (213), Rad. *Thopia Silphium*
 Simel, sort (133), maaske *Sähmel*, *Lycopodium*
 Simetrækning (288)
 Simpelfi (261), d. e. *Sempervivum*
 SIMSUM (237), d. e. Begyndelsesbogstaverne for de 6 „Planeter“: Sol, Jupiter, Mars, Saturn, Venus og Merkur.
 Sinau Rod (119), d. e. Rad. *Alchmillae*
 Singrøn (47, 64 osv.), Herb. *Vincae*, af *Vinca minor*
 sinher, gach III (69), d. e. gaa tre Gange, se *Kredsgang*
 Sirup (68), *Syrupus sacharum*
 Sitver (60), d. e. Rhiz. *Zedoariae*
 siunen (144), d. e. Synet
 siwd (100, 102 osv.), d. e. koge, siwdw (88)
 Sivenbom (225), d. e. *Sevcnbum*, se denne
 Sivgræs (183), *Juncaceae*
 Sjælleflæsk (203), d. e. *Sælspek*
 Sjælespottere (184)
 Skaaden (181), d. e. Brødskovlen, der anvendes til at sætte Brød i Ovnen
 Skab, tør eller fugtig (124)
 vaad Skab (124)
 medfødt Skab (290)
 fugtig eller fedt Skab (319)
 indvendig Skab (290)
 Skabs Betydning i ældre Tid (123)
 Skabs Smitsomhed (124, 290)
 skabet Hest mod Skab (124)
 Skabet (114), d. e. *Præputium*
 Skabiosæ Rødder (53), Rad. *Scabiosae*
 Skabmidler (124)
 Skaborm i Knæene eller Anchelen (100), d. e. Rase
 Skader at skyde (209), Skader (325)
 Skaderede at forstyrre (191)
 Skadeæg (330), d. e. *Hønnikeæg*
 Skaffanis (311), *Skraffanis*, Rhiz. *Veratri*
 Skal (100), d. e. Ringfod
 Skalckhett (313), d. e. Forhekselse
 Skaller af Gæs (210), d. e. *Æggeskaller*
 Skank (92), d. e. Spat
 Skankaaren for lang (92, 93), se *Aarekortning*
 Skardion Rødder (154), d. e. Rad. *Skordium*
 Skarnet at bære ud (178), d. e. Efterbyrden
 Skarnet at fjerne med Haanden (257)
 Skarn i sig (197, 198), se *Edder*
 Skarnet at malke fast (256)
 Skarnbasser (308), *Skarabæer*
 Skarn af en Kat med et Slags Haar (128)
 Skarn fra Hestens Schlaug (39), *Smegma*, Fedtmasser i *Præputium*
 „Skarn“ (197), se *Edder*
 Skarntyde (203), *Skarntyrt* (168), Herb. *Conii maculati*
 Skau merke (257), d. e. *Skovmærke*, Herb. *Asperulæ*, af *Asperula odorata*
 Skaverjern (78), *Skrabejern*, som *Garverne* bruger
 Skedevand (113, 120 osv.) *Skevand* (105), d. e. *Acid. nitr.*
 Skedevand, dobb. dist (87)
 Skelurt (27), Herb. *Chelidonii*
 Skewerben (89), d. e. *Overben*
 Skialder (174), d. e. *Alectorolophus*
 Skid (164), Skide (133), *Stercus hominis*
 Skidbærtræ, den gule Skal af (125), d. e. *Cort. Frangulae*, af *Rhamnus franguli*
 Skiel at gaa over (238), d. e. Skel
 Skiel Urt (71), se *Skelurt*
 Skiensel (132), d. e. *Gødning*
 skiere en Hest (143), *Kastration*
 Skiersødeblomster (47), d. e. *Flor. Gentianae*
 Skiertorsdag (231, 27)
 Skiffersten (30), d. e. *Tutea praeparat.*
 Skiffwerben (88), d. e. *Skeverben*, se denne
 Skiie Wond (112), d. e. *Skedevand*, *Acid. nitr.*
 Skildfarve (102), d. e. *Grana Kermes*
 Skindet af Gaasefødder (168)
 Skind i Øjnene (26), se *Negl i Øjet*
 Skindpose (220)
 Skioldfarve (57), d. e. *Grana Kermes*
 Skionde Urter (47), *Skiænde Urt* (64) vel (t) *Schiennenwurz*, Rhiz. *Calami*
 Skiærkniv (237), stor Kniv, Kniv til *Hakkesmaskine*
 Skiæver (88), d. e. *Overben*
 Skiørbug (299), sorte Tænder hos *Grise*
 Skiørbugs Græs (283), Herb. *Cochleariae*
 Skiørtet (114), d. e. *Præputium*
 Skjold (22), se *Skørbug*
 Skjægsæbe (170), den rødspættede venediske
 Skjægsæbe (170)
 gul Skjægsæbe (93)
 Skjægvand (314)
 skjære for Blod (170), se *Teksten*
 Skjærsøderod (311), d. e. Rad. *Gentianae*
 Skjøl (22), *Brænding* for *Skjøl* (22), se *Skørbug*
 Sko, gloende af ugildet Hest (239)
 Sko med Led i Taaen (107)
 Skoe Hæl (103)
 Skosaaler (47, 113)
 Skosaaler, brændte (106)
 Skosaal, mellemste (219)
 Skomager Beg (108), d. e. *Pix nigra*
 Skomager risp (109), d. e. *rispet Traad*
 Skomager Sværte (67, 74)
 Skornioner (70, 118)
 Skorpionolie (64, 86 osv.), Ol. *Chamomill. coct.*, Ol. *Hyperici o. fl.* (se *Skorpionolie*)
 Skorstenen (210)
 Skorstenssod (67, 103 osv.)
 Skorstenssod, glinsende (201)
 Skorstenskrab (265)
 Skorsten at hænge i (231)
 Skovflaat (172), *Ixodes*
 Skovl i Faare eller *Svinesti* (295)

- Skovl ved den ene Side af Stalddøren (261)
- Skovmærke (318), Herb. *Asperulae*, af *Asperula odorata*
- Skovskade, skudt, hænges op i Stalden (253), *Garrulus glandarius*
- Skovsnegle, 3 sorte (174), *Arion ater*
- Skovolie (60), maaske Skovuldolie, *Aetherol. Pini sylvestr.*
- Skraa, tygger (22), se Skørbug
- skraasede (194), d. c. knitte
- Skraatobak (67)
- Skrafrans (125, 200), d. e. *Rhiz. Veratri alb.*
- Skrammelyge (161), Kan være Miltbrands-
emfysem, dog efter Beskrivelse ogsaa Tu-
berkulose
- Skrankaaren, se Aarer
- Skrep Frøe, rød (72), d. e. *Sem Laphatii* ?
- Skreppe Røder (116), *Rad. Bardanae*
- Skreppe Rødder, røde (168), *Rad. La-
pathii acuti*
- Skrep Rødder, gule (125), *Rad. Laphatii
acuti*
- skrettet en Kone (222). Man mente, at hvis
et Menneske gik hen over et andet, kunde
vedkommende paa den Maade forhekse
(Marentritt)
- Skrophelsyge (160), d. e. Tuberkulose
- Skronni (137), d. c. (j) Latter
- Skruburenhed (122), d. e. Skurv
- skrukkegal (329), d. e. liggegal (om Høns)
- Skrund (103), d. e. vildt Kød, d. v. s. Død-
kød
- Skruptudse (114, 267), *Bufo*
- Skruptudsernes Bid (191)
- Skruptudser, naar de parres (46)
- Faar bidt af Skruptudser eller
Slinger (291)
- Skruptudselever (110)
- Skruptudse at æde (314)
- Skrappeblad (198), d. e. *Fol. Bardanae*
- Skræppe Frø (168), *Sem. La-
pathii* ?
- Skræppe Rod (109, 301), *Rad.
Bardanae*
- Skræppens to Rødder (246)
- Skud i Blodet (169), Dysenteri
- Skudder, onde (180), d. e. *Solskud*, Jord-
skud. Mondsud osv.
- Skud Krudt (192), se Krudt
- Skudt Hest (145)
- Skudtørv (23, 39), d. e. Skæretørv
- Skulp (22), se Skørbug
- Skulter (93), d. e. *Bovlamhed*
- Skum, der samles, naar man malter (194)
- Skum, der flyder ovenpaa, naar *Anti-
monium præpareres* til *Hepar Anti-
mon* (54)
- Skum, der flyder ovenpaa, naar fedt
Flæsk koges med Honning og Salt
(72)
- Skumskifuld (153). Skummeske til at skumme
Fløden af Mælken med
- Skure paa Neeleroden for Udregning, naar
Soen vil fare (314)
- Skurv og Udslet (200), Skurf, se Skurv
- Skurv hos Faar (289)
- Skyde i Kærnen (240)
- skyde blandt Svinene (308)
- skyde over og under Kvæg, der ikke
vil rejse sig (186)
- Skyhed (144, 36), se Teksten
- Skæppe (98)
- Skærtorsdag, Aftenen før (242, 329)
- Skærtorsdag Morgen (184)
- Skærtorsdag, Langfredag og
Paaske Morgen (154)
- Skæver (34), Kursmedenavn for Epilepsi
- Skæversalve (326), *Ung. aromatic.* og flere
andre
- Skævertænder (145), d. e. Tandspidser
- Skødet (80), *Præputium*
- Skødsel (189), d. e. Brødskovlen
- Skøl (78), se Skørbug
- Skørbug i Munden hos Hesten (22, 143), d.
e. Mundbetændelse af forskellig
Aarsag, se ogsaa Teksten
- Skørbug i Munden hos Kvæg (151),
Mund- og Klovesyge
- slaa ikke en Ko med en Kost (217)
- slaa ikke med en Staldkost (213)
- slaa ikke med en afbarket Gren (213)
- Slaaen, tørre (174), *Fruct. Pruni*, af *Prunus
spinosa*
- Slaaenbær (82)
- Slaaentorn (215)
- Mos af Slaaentorn (91)
- Slagflod (300), *Apopleksi*
- Slag, 3 paa et Kreatur (226)
- 3 Slag af den, der først kærner (241)
- Slinger (70, 118), *Serpens*, betragtedes i Old-
tiden ikke blot som det giftige Dyr,
men ogsaa som et helbredende,
saaledes som det er udtrykt i Ha-
vamal: „Bideren er bedst mod
Bidsot“
- grønne Slinger (206)
- Slanges Hoved (46)
- Slangehud (256)
- Slangeskind (168), d. c. *Spolia ser-
pentis*
- Slange Tunge (64)
- Slangebid (118)
- Slange Myrd Rod (128), d. c. *Rad. Scorzon-
rae*
- Slange Orm (83), d. e. *Bringebyld*
- Slange Pulver (54, 311), d. e. *Lycopodium
eller Rad. Serpentinae pulv.*
- Slange Rod (59, 110 osv.), *Rad. Aristolochiae*,
af *Aristolochia clematis* et *rotunda* eller
Rad. Bistortae eller *Rad. Serpentinae*
- slemmes No (234), d. e. i Fandens Navn
„slemsete“ (326), ogsaa kaldet „skadesete“ er
en Forhekselse af „onde Øjne“, derfor maa
man ikke lade „onde“ Mennesker se sine
Dyr
- slibe eller spinde i Juledagen (281)

- Slibesten maa ikke gaa rundt mellem Jul og Hellig tre Konger (209, 218)
 Slibestensdynd (314)
 Slivestens Sand (128), Slifstens Sand (119)
- Slier (137), d. e. 1) Sygdom i Scrotum hos Hesten
 2) Matericsvulst i Koyveret
- slikke sig, at Kvæget ej kan (149), se Teksten
- Slinger (87), Parce i Bagparten
 Slugen (175), Slyden (184), Slukken (115), d. e. Præputium
- Slossel Blumein (113), d. e. (t) Schlüsselblumen, Flor. Primul.
- Smaakalk (113)
- Smed (6)
- Smedesinner (114), d. e. Jernhammerslag
- Smærged ? gul (241), muligvis gul Smære, *Medicago lupulina*
- Smid sinder (212), smidde Siin (175), Smedie Sinner (46), d. e. Jernhammerslag
- Smitte (124, 161 osv.)
- smiær (121), d. e. Smære ?, Flor. *Trifolii alb.*, af *Trifolium repens* ?
- Smuld (200)
- Smæk for Rumpen med Mogenskovlen (259)
- Smør (26, 47 osv.), Butyrum er fra ældste Tider et Salvemiddel og Lægemediel til Saar
- saltet Smør (178)
- Smør, hvor Saltet er afskieret (182)
- Smør, som ikke maa komme i Vand (72)
- bredt Smør (72)
- Smør, som ikke er kniftet (56), d. e. ikke rørt med Kniv
- branchet Smør (287)
- gammelt Smør (48, 99 osv.)
- Maj Smør (27), d. e. det første Græsmør
- usaltet Smør (93, 98 osv.)
- Smøret at koge op (235)
- Smøret at ryste af sig (241)
- Smørdrue fra Skarnet (241), d. e. Cotyledon
- Smørebrød (174, 314, 318 osv.)
 Smør og Brød i Jesu Navn (148)
- Smørhare (238), se Teksten
- Smørlykken at tage (237, 241)
- Smørkone (240), d. e. forstenet Søpindsvin
- Snak, uden (266), d. v. s. stiltiende
- Snedkerlim (171)
- Snegl (165), *Gestropola*, blev i den græske og romerske Oldtid meget brugt i Medicinen. Man mente ogsaa de værnede mod „ondt“
- røde Snegle (125)
- sorte Snegle (107, 130)
- Snegle med Huse (102)
- Snibe hos Faar (280), se Teksten
- Sniller, sorte (95), d. e. Skovsnegle
- Snip (49), Snive
- Snit i Øret (267)
- Snitris olle (194), *Acid. nitric.* ?
- Snitte (315), kastreret Sogris
- Snivehoste (57)
 Sniveraad (49)
 Snivestrengel (48), se Teksten
- Snog (165, 212), *Tropidonotus natrix*
 Snogeham, som er fundet (209)
 Snogeham, tørret (253)
 Snogeskind (166, 253)
 Snogebid (118)
- Snogemalkning (191, 232), se Teksten
- Snogeorm (83), d. e. Bringebyld
- Snogeslag (204, 206), se Teksten
- Snor (98), Snorer (85)
- Snotighed (44), d. e. Snue
- Snwæ (48), d. e. Snive
 Snuehoste (57)
 Snuesyge (44, 171), se Teksten
 Snue hos Faar (280)
 Snue og Snot (44)
- Snuse til Kalven (259)
- Snustobak (166)
- snæverherte (61)
- Snorrebaands Rod (128), muligvis *Rad. Agropyri*
- Snøvlesyge (299), *Rhinitis infectiosa* sum
- Sod (32, 105 osv.) er et af Folkemedicinens ældste Midler og er meget brugt i den veterinære
- Soed af en Skorsten (266)
- Sod af en Smedesse (106)
- Soelrede (115), Soel Rendingen (95), d. e. Tiden før Solens Opgang
- Soet, fallende (170), her i Betydningen Miltbrand
- Sogter (210), d. e. Soter
- Sokker Allun (239), lige Dele Alun og Sukker
- Solariske Urter (219), Dagplanter
- Solbenet (50), d. e. os ethmoidale ?
- Sole existente in Tauro (263), d. e. naar Solen er i Tyrens Tegn
- Solen som Ophav til alt Liv paa Jorden er en ældgammel Idé, derfor var saa mange Folkeslag Soltilbedere. Solen jager Mørkets Magter paa Flugt. Solen kan dog selv være farlig og skade Mennesker og Dyr, derfor maa den omgaaes varsomt og man maa særligt være paapasselig ved dens Op- eller Nedgang
- Før Solen opstaar (170, 324)
 ved Solens Opgang (122, 215 osv.)
 før Solnedgang (212, 221 osv.)
 efter Solnedgang (199, 326 osv.)
 Solens Op- og Nedgang (281)
 mellemste Solle (219)
 Solen skinner gennem Brød (180)
 vende Hoppen mod Solen, medens Hingsten springer (139)
- Solkuller (31), se Kuller
- Sold (181)
- Solskud (166), Solskjøren (178 osv.), Solskarn (181), Det er sikkert den ældst kendte Kvægsygdum i Danmark og talrige

- er de magiske Midler, med hvilken den er behandlet.
- Solstik (31), se Kuller
- Sommer, flyvende (214), d. e. fine Traade, som Edderkopperne udskyde og hvorpaa de „ride“ til et nyt Opholdssted
- Sommer Gierter (55), d. e. (t) Sommergerste. Sommerbyg
- Sommerhvedemel (119), Mel af Sommerkorn, se denne
- Sommerhyld (123), Sambucus ebulus. I Sverige findes det Sagn, at den er opstaaet af faldne danske Krigeres Blod. Den hedder derfor flere Steder Danskareblod. I England hedder den Danewort.
- Sommerkorn (99), d. e. Hordeum vulgare
- Sommer-Lodet (290), d. e. Sommerulden
- Sonnengurtel (55), d. e. (t) Herb. Artemisiae
- Sortesygen (171), Ondartet Katarrfeber
- Sortrod (113, 114, 115), d. e. Rad. Symphyti
- Soskarn (181)
- Sot (151)
- faldende Sot (142), Epilepsi
- Sove Sot (31), Dødkuller
- soulveringeret rust (174)
- Spaa af Hjørnestolpen i Kalvehuset (265)
- Spade (261)
- Spanaaren, se Aarer
- spanaarige, nerveose Dele (53), se Spanaaren
- Spanskgrønt (24, 47 osv.), Aerugo
- Spanske Fluor (89, 96 osv.), Lyfte vesicaria, Cantharidis
- Spanske Fluor, der opholder sig under Egetræer (165)
- Spanskflueplaster (288), Emnlastr. Cantharid.
- Spat, synlig, eller skjult, (145), Spat er ogsaa kaldet Skank, i ældre Tid Hialt.
- blød Spat (94, 90)
- feede Spat (94)
- Spat at tage af en Hest (93), se Teksten
- Spatkammeret (90), d. e. Haseledet
- Blodspat (74)
- spech (124), d. e. Spæk
- Species de Hyacintho (82), en The af Hyacinther
- Speds Glas (171), Stib. sulfurat. nigr.
- Spegeflæsk (285), d. e. saltet Flæsk
- Spegesild (46, 128 osv.), d. e. saltet Sild
- Spekhals (56), se Teksten
- Spek Has (96), d. e. Piphas
- Spener (78), d. e. Yveret ?
- Spensgrøn (101, 102), d. e. Spanskgrønt, Aerugo
- Spicerolie (85), Aetherol. spicae
- Spidsglas (42, 46 osv.), Stib. sulfurat. nigr.
- Spids Glas Lever (290), Hepar Antimonii
- Spidsglasslakker (70)
- Spidskommen (241), Fruct. Cumini
- Spidsmusenes Bid (191), se Angelmus
- Spidsskrepperod (125), d. e. Rad. Rumex. acutus
- spie (166), d. e. Opkastning
- Spigerbor (182), et større Bor med Borstilling til Spiger
- Spigerolie (96), Spikolie (93, 116), Spikarardenolie (92), Spica Olie, d. e. Aetherol. spicae
- Spindelvæv (209), Spinnelvæv (28, 165), Fela arancarum, har været meget brugt som blodstillende Middel. Der er ogsaa indgivet Kvæg for tilbageholdt Efterbyrd
- Spindelvæv at nedfeje (209)
- Spionskjærner (78), d. e. Pæonskjærner, Sem. Pæoniae
- Spiritus lumbricorum (103), d. e. Regnorm-spiritus
- Spiritus Nedrum (104), d. e. Acid. nitric.
- spise i Stalden (78, 213)
- Spiskommen (168, 174 osv.), Fruct. Cumnii
- Spitz Glas (29), se Spidsglas
- Spitzrødder (36), d. e. Rad. Rumex acutus?
- Sporaaren, se Aarer
- Spore af Værg, som har myrdet (35)
- Sporehjul af Præstehores Kniv (36)
- spraa for Gaaseæg (328), slaa Hul paa Ægget, naar Gæslingen er udruget
- Sprek i Næsen (137), d. e. (t) Sprechel eller Sprechel, d. e. smaa Blodudtrækninger paa Slimhinder
- springe af 2 Tyre (247)
- springe over Stedet, hvor Ko har pisset (174)
- Springblod (169), d. e. Blodgang, ogsaa Miltbrand
- Springhorn (110), d. e. rimeligvis Springkorn, Sem. Ricini eller Sem. Cataputiae minor.
- Springrod (70), rimeligvis Sprængrod, Herb. Cicutae virosae
- Sprit (101), d. e. (sv.) Pindhose
- sprængt Hest (61), d. e. Engbrystighed
- Spudorm (126), d. e. Springorm
- Spund (180), d. e. Spuns-Hul
- Spyt, Salvia, vel et af de allerældste kurative Midler, selv Dyrene anvender det instinktivt ved at slikke deres Saar. Kr. Isager beretter, at i Danmark slikkede Moderen sit rakitiske Barn for at helbrede det. Man har ogsaa brugt at spytte i Dyrenes Mund for at helbrede dem.
- fastende Spyt (105, 89), Saliva jejuni hominis
- spytte i Stalden (213)
- spytte 3 Gange paa Jorden (117)
- spytte i Koens Mund (162, 148)
- spytte over Hesten (36)
- spytte 3 Gange over Koen (261)
- spytte 3 Gange over Koen før man begynder at malke (232)
- Spyt af en drøvtyggende (149)
- spytte paa Fingeren 3 Gange (220)

- spytte paa Stedet, hvor man skærer
Græs (191)
- spytte paa Æg (330)
- Spækhals (145), se Teksten
- spænde Døre (209), d. e. samtidig at lægge
Hænderne i hver Dørkarm („Dørspænd“)
- Spøl (170), d. e. Bærme
- spotte i Vandet (109), se Spyt
- Staal har været meget anvendt i Magien,
særligt det Staal, der blev lagt i Eg
paa Knive og lignende (Egstaal)
gloende Staal (82, 240 osv.)
- Staal stryget paa Magnetsten (135)
- Staal i Mælken (264)
- Staal i Gæssenes Æde (325)
- staalmalke (229), d. e. malke gennem
Strikkepinde o. l. (Heksemalkning)
- Staa som slaet i Guds Navn (253)
- Staalom at lade løbe over sin Haand (214),
Anguis fragilis
- Staalsvamp (86), se Albuesvamp
- Stadion, stød (131), d. e. rimeligvis Staffa-
drian, Pulv. contra pedicul.
- Staffel, tredie (42), d. e. den tredie Gane-
fure i Hestens Mund, se Kierne
- stakalfur (268), d. e. (isl.) Strengkalve
stakaandet (61), kortaandet
- Stal, over (80), d. e. Anuria
- Stalachtilis (168), d. e. Drypsten
- Staldør, over (220)
- Staldhævelse (115), se Teksten
- Staldkost, Gris slaget med (304)
Staldkost at slaa med (213)
- Stanck Rod (74), muligvis Starkrod, Rad.
Hellibor. nigr.
- Stangjern, stubbet Jern (57)
- Star (25), starblind (30), d. e. albis oculis
(egentlig en Hest, som har en hvid Plet
paa Øjstenen og derfor ikke rigtig kan
se)
- Stauffgress (81), muligvis Stargræs, Carex,
muligvis Haarkamper, der i Norge hed-
der Staugas, Juncus squarrosus
- Steensnive (50), se Snive
- Stegefedt (203)
- Stejlen (184), d. e. Bentappen i Koens
Horn
Træ af Stejle (32), d. e. den Stage
paa hvilken Radbrækningshjulet
blev anbragt
- Sten af forskellig Form og Oprindelse, har
været meget brugt i Magien
- jordfast Sten (207, 209)
- Sten, som ligger i Jordens Overflade
(191)
- Sten af et Dige, som der er Mos paa
(285)
- Sten fra rindende Vand (120)
- Sten fra 3 Naboers Mark (239)
- Sten med Hul (295)
- Stene i Rad (295)
- Sten af en Skrivetavle (27)
- Sten at malke paa og lægge i sit Sted
igen (190)
- Sten for Hestens Hoved (39)
- Sten, som ligger i Kalk (27)
- Stengalle, tør og bolnende (104), se Tek-
sten
- Sten Krop (45, 49 osv.) ,se Krop
- Sten Kul (168, 201)
- Stenolie (86, 95 osv.), Ol. Petrae
- Stenrutte (72), d. e. Stenrude, Herb. Adian-
thi, af Adiantum Capillus veneris
- Stenrude (227), do.
- Stenurt (78, 174), Herb. Agrimoniae
- Sterngaardt (257), se Harre
- Sterre Hul (175)
- Stert Syge (182), en „Sygdom“ hos Kvæget,
hvor Halen bliver blød og slatten, i Vir-
keligheden af at ligge i Snavs og derved
faa ædende Bylder
- Steset (329), d. e. Køkkenet
- Stiche, stomp (166), d. e. kort Stok
- Stiern Sygdommen (34), d. e. Epilepsi
- Stigbøjler (138), d. e. Huller i Marelokker
- stige af Hesten fra fjermer Side (137)
- Stik, blindt (105), Sømstik
- Stikbrænding (91), Punktbrænding
- Stikkniv over Døren (238), d. e. Kniv, hvor-
med man stikker Svin ved Slagtning
- Stikpille eller Stoeltap (72)
- Stille Blod (163), Kolik hos Kvæget
- stiltiende (133, 138 osv.), Næsten alle ma-
giske Gerninger skal ske tiende
- sting Mælk (176), d. e. tyk Mælk
- Sting og Vrid (164), d. e. Bugvrid
- stings, Væderen bliver (294), d. e. vil stange
- Stiridsr (148), d. e. Smerling
- Stirre (25), d. e. Fremfald af Blinkhinden
- Stivelse (174), Amylum
- Stivhed (64)
- Stjernekigger (281), d. e. Drcjesyge
- stjæle (227), stjæle Korn (325, 328), stjæle
Æg (326)
- stjæle 3 Kaaltoppe (256)
- Stjerne eller Blis at gøre (130)
- Stoeltap (72), se Stikpille
- Stokvoks (64), Cera
- Stollgang, ikke have sin (167), d. e. For-
stoppelse
- Stollsvam (86), d. e. Albuesvamp
- Stolt Henrik (171), Herb. Boni Henrici
- Stoppenaal i Dørkarmen (266)
- Stoppenaal i Drikkevandet (249)
- Stoppenaal i Reden (328)
- øjelos Stoppenaal (326)
- Stoppenaal i Tærskelen (312)
- Storax (47), Balsamum Styracis
- Stork at dræbe (295), Storken var i den
germanske Kulturkreds en hellig
Fugl, hvoraf enkelte Dele i gammel
Tid blev anvendt i Medicinen
- Storkenæb over Kohusdøren (261)
- Storkeunge (51)
- Storkeneb, stinkende (174), Herb. Geranii,
af Geranium Roberthianum, der er meget
brugt i den veterinære Folkemedicin i
flere Lande

- storrende (101), d. e. strittende
 Storskjerm (174), Imperatoria ostruthium
 Storskjermrod (176), Rhiz. impe-
 ratoriae
 Storskreppepod (125), d. e. Rad. Bardanae
 Stortarmsforstoppelse (80)
 stoue (203), d. e. støbe
 Straa (148)
 Straastykker (210), Straa fra Fattig-
 hus (242)
 Straalaaren, se Aarer
 Straalen bulner ud (104)
 Straalfistel (104), se Teksten
 Straalen forraadner (104)
 Strandløg (203), Scillae
 Strandløgshonning (125), Mel scil-
 lae
 Strandpulver, graa (210), Pulv. Equorum
 Strangeren (135), d. e. Ophidselse
 Stransig Pulver (231), Pulv. Equorum
 Straub-Füss (101), d. e. (t) en Muksygd-
 om, hvor Haarene sammenfiltres til en pjsket
 Masse sammen med de udfaldende Haar
 Stregbrænding (145), Brænding med kniv-
 formet Jern
 Strengaaren, se Aarer
 Strengelhoste (57), se Teksten
 Strengen søndereskæres (268), hos Strengkal-
 ven, se Teksten
 Strengkalv (267, 268), d. e. Kalv med
 Navlevenebetændelse
 strikke Hesten under Aarcladning (31), d. e.
 binde Snor om Hestens Hals for at
 stemme Aarene
 Strikken, hvori en Morder er hængt (35, 38)
 Strikkepind (229)
 Strippen til at slaa Kalven for Panden med
 (264)
 Strubehoste (48), se Halsbetændelse hos He-
 sten
 Strubesyge (48, 308), Halsbetændelse
 Strumpsocke (260), d. e. Strømpesok
 Strupfven (100), d. e. (t) vædskende, klø-
 ende Muk paa Hestens Kode, Dermatitis
 madidans
 Strygebolt, gloende i Kærnen (240)
 stryge med Halmvisk (214), stryg Kredet
 (101), se Strygning
 Strygning (135, 172, 173, 179, 180 osv.), er en
 meget brugt magisk Kur, især brugt ved
 forskellige Sygdomme hos Mennesket
 stræfodig (101), d. e. Revner i Kodebøjnin-
 gen hos Hesten
 Strænge for Føllet (139)
 Strænge i Skarnet (268)
 Strængel (48), d. e. stærk Svulst i Lymfe-
 kirtlerne i Gulken
 brandig Strængel (48)
 ondartet Strængel (48)
 quærkeagtig Strængel (45)
 „Strængen“ (269), d. e. Navlestrengen
 Strøgild, brænde med (88), d. e. brænde Hu-
 den uden at berøre den
- Strømoebaand (133)
 Strømpeskift (238)
 „studerer“ (32), Hest med Dødkuller
 Studs Glas (156), d. e. Vinglas med meget
 lav Fod
 Stufver, de to øverste i Gummen (75), d. e.
 Staffel, se Kierne
 Styrkeblod (155, 156), se Kvægpest
 stædig, stadig (35), Stædighed
 Stælen (106), d. e. Stejlen
 stæle Tyr (246), det er lade en Ko bedække
 uden at Tyrens Ejer véd af det
 stæle Kaal (227)
 Stær, hvid, graa, sort (30), Stær (298)
 Støbning med Bly (212), se Teksten
 Støjlen (184), d. e. Stejlen
 Størax (253), d. e. Balsam. styrac.
 Støvmel af en Mølle (114)
 Succotrina (72), d. e. Aloe
 suelte et Døgn (246), d. e. sulte
 suidet (125), d. e. siudet, kogt
 Sukker Candi (58), Sucher Kandi (59, 72
 osv.), Sachar. cristall.
 brunt Sukker (24, 47 osv.)
 Sukker (75), Sucher (130)
 rødt Sukker (108)
 Suell (200), d. e. Svæld, se Skab
 Suengeblod (169), d. e. Dysenteri
 Suierlillie (153), Iris germanica, Rhiz. Iridis.
 Suod (125, 269), d. e. Sod
 Suoffuel (129), d. e. Svovl, Suogel (301)
 Suol (241), d. e. Svovl
 Supraossa (88), d. e. Overben
 Surdej, Surdej (101, 104 osv.)
 stegt Surdej (256, 313)
 Surdej fra Julen (221)
 surøjet (28), d. e. lippus eller vitium oculi
 Suurlud (290, 311)
 Svaler (175), Hirundu rustica, har hos flere
 Folk været anset som en Lykkefugl,
 og den var i det gamle Rom en Del
 brugt i Folkemedicinen, saaledes af
 Plinius
 Svaleolie (86), Olie fremstillet af Sva-
 ler
 Svalereder (174, 175 osv.)
 Svalerede smaat stødt (167), Svalerede
 med Hul i (175)
 Svaleskarn (318)
 Svaleskul, se Kulpind
 Svalerod (35, 59 osv.), Rad. Vincetoxici
 Svaleurt (64, 75 osv.), Herb. Chelidonii maji,
 af Chelidonium majus
 grøn Svaleurt (198)
 Svamp (86), d. e. Albuesvamp
 Svamp paa Egetræer (154)
 Svamp som vokser paa Hessel (154)
 Svamp som vokser paa Lindetræer
 (156)
 Svamp af Lindetræ (266)
 Svamp, som vokser paa Torne (288)
 Svamp, som vokser paa Træer (288)
 rimeligvis forskellige Former af
 Stereum

- Svanke (56), d. e. Svaber
 Svansaaren, se Aarer
 Swartsdeger Olie (101), Pyrol. Betul.
 Swebelgel (104), d. e. (t) Schwebell, Svovl
 Sveden af en Hest (77)
 Svellingen (164), d. e. Svælget
 Svel Widbel (44), Zwifeln, Allium Cepa.
 Svergefinger (173), Fingre, hvormed man af-
 lægger Eden
 Sverten Dege Olie (290), Pyrol. Betulae
 Svimmelhed (31), Svimmel (300), se Teksten
 Svinde (181), Tæresyge
 Svindeblod, svingel Blod (169), Dysenteri
 Svindel (34, 31), Epilepsi
 Svindesyge (301), Tæresyge (se Gulsot hos
 Svin)
 Svindsot (59), se Teksten
 Svin, dødt at brænde (310)
 Svin, første, hugges i Stykker (311)
 Svinesniden (143), Svinesnidere (6)
 Svineborster (73, 74)
 Svineborster af en Galt (74)
 Svinedræk (99)
 Svinefedt (93, 94 osv.), Svinefitt (58,
 86)
 Svineister (89, 96 osv.)
 Svinelort (132), varm Svinelort (192)
 Svinemøg (91, 101 osv.)
 Svineskarn (72, 89)
 Svinetænder (23)
 Svins Forhold til Hestens Kastration
 (143)
 Svinedild (311), maaske Svinemælk, Son-
 chus
 Svinedødsrod (44, 78 osv.), muligvis Rhiz.
 Veratri
 Svinepest (310), d. e. Svinedifteritis
 Svinerod (74, 289 osv.), d. e. Rad. Bryoniae
 eller Rhiz. Convallariae
 Svine Tran (99), Ol. Jecor. Aselli
 Svineurt (311), Herb. Solani nigr.
 Svingeblood (169, 171), stille Svinge (169),
 Dysenteri
 Svingel, Svimmel (281), Drejesyge
 Svingelhed (34), Epilepsi
 Svot (149), Sod ?
 Svovl (32, 34 osv.), Sulphur, var i det gamle
 Rom et helligt Røgelsesmiddel. Det er
 brugt overmaade meget i den veteri-
 nære Folkemedicin
 Svovlblomme (47, 51 osv.), Sulphur
 sublimat
 Svovlbalsam (114, 174), Ol. Lini sulph.
 graat Svovl (52, 58 osv.), Sulphur gri-
 seum
 guul Svovl (235), Sulphur
 hedt Svovl (126)
 Svovlsyre (188), Acid. sulphur.
 Svovlstikker (166)
 Svovlstikolie (289), Acid. sulphur. crud. el-
 ler Ol. sulphur. terebinth
 Svulst og Fugtighed paa Lunge og Lever (59)
 Svæld paa Fæ (200), Svæld er rimeligvis det
 samme som det tyske Schweiz,
- der betyder baade Urenhed
 i Huden og Skurv og Skab
 ondartet Svæld (200)
 Svæld paa Faar (289)
- Svæænd (247), se Teksten
 Svænge (169), d. e. Dysenteri
 Sværdbehandling (32)
 Sværden dæger (136, 159), Svære degger Olie
 103), Sværtendægerolie (280), d. e. Pyrol.
 Betulae
 svomme, lade Koen, efter Bedækningen (247)
 se Svæænd
 sye (166), d. e. kog
 Sygdomme alle Slags (63, 209)
 Sygdomme, man ikke véd, hvori
 består (63, 209)
 ubeviste Sygdomme (209, 211)
 ukendte Sygdomme (209)
 indvortes Sygdomme (58)
- Sygdomsslimen (214)
 sykke (269), d. e. synke
 Syldsten (152, 285), d. e. Grundstenen i et
 Hus
- Synaal over Staldøren (253), sye Naal (219)
 Synaale i gamle Hjuleger (217)
 Synaal i Gaasens Vinge (326, 329)
 hærdet Synaal (223)
 engelsk Synaal (222)
 afbrækket Synaal (225)
 Synaal med Traad (249), Synaal med
 Garn (138)
 Synaal, som Ligsjorte er syet med
 (288)
 Synaal i Drikkevandet (248)
- Syphilis (114), hos Hesten er denne Beteg-
 nelse blot Hævelse i Forhuden
 Syreblade (110, 187), Fol. Rumex.
 Süszholz (62), Rad. Liquiritiae
 syvende Dag efter Kælvingen (261)
- Sæbe (47, 71 osv.) var allerede kendt i Old-
 tiden og er, efter hvad Plinius mener,
 opfundet af Gallerne.
 Sæbebrændevin (98, 175), Spir. saponat.
 Casiliansk Sæbe (67)
 hvid Sæbe (72, 81 osv.)
 grøn Sæbe (67, 125 osv.)
 venedisk Sæbe (74), d. e. venetiansk
 Sæbe
 venedisk blaa og hvid Sæbe (69)
 Sæbevand (304, 317)
 russisk Sæbe (71)
- Sæbenbom (77), Sævenbom (255), se Seven-
 bum
 sæjnede for Vrej (98), d. e. signede for For-
 vridning
 Sæk, ubrugt (216)
 sælge Kreaturet paa Skrømt (211)
 Sænd eller foen (242), Madvarer, der sendes
 til Gilder
 Sængestokken (136)
 Særk, smudsig (64)
 Pigen slaar Koen med

- Sætte, sort (190), d. e. Mælkefad af sort Pottetøj
- Sød Rod (53, 58 osv.), Rad. Gentianae eller Rhiz. Polypodii
- Sødt Træ (58), Rad. Glycyrrhizae
- Søe Rødder (78), Rad. Nymphaeae alb.
- Søjen (88), d. e. Græstov ?
- Sølv, Argentum, betragtedes som det bedste Værn mod „ondt“ næst efter Jern og Staal. Det kom til at spille en stor Rolle i Alkymien. Særlig stor Lægekraft er tilskrevet Sølvmonter f. Eks. Maria Theresiathaleren i Absenien. Sølvpenge (151), Sølv mønt (212)
- Sølvskve (151)
- arvet Sølv (212)
- 3 Spaaner arvet Sølv af en Spiseske (247)
- arvet Sølvknap (132, 199)
- Sølvskillinger i Kærnen (240)
- Sølverglød (55, 101 osv.), Sølvfuerglode (130), d. e. Oxyd. plumbic.
- Sølvpoppel, Bladøjnene af (284), d. e. Populus alb.
- Søm i Koens Mave (163)
- skarpt Søm (89)
- hovedløst Søm (229)
- Søm af en Sko, som en vrinsk Hest har baaret (240)
- Hesten har fundet et Søm (105)
- 4 Søm af Ægstol (238), d. e. Egstaal
- Sømteem (86), d. e. en tynd udhamret Jernstang, hvoraf Søm smedes
- Søndag Morgen (230, 233)
- Søndag Aften (324, 326)
- Søndagens Betydning for Hestens Forfangenhed (109)
- Sønden Vejr (249), d. e. Sønden Vind
- Søsling (156), mindre Mønt
- taa (100), d. e. tag
- taabeligt, Kvæzet er (147), Hjernebetændelse
- Taallemund (223), d. e. Talmud
- Tadere (120, 194), Tadrene (121), Papillomer
- Taget man bruger ved Brygning (314)
- Tagfæstet (238), d. e. Tagkægget
- Taghalm (238)
- Tagdryp (122)
- Tagsten (53), er brugt særligt paa Grund af dets røde Farve, se Teglsten
- Tagstens Olie (52), Ol. philosophæ, se Tejlstensolie
- Tak, ikke sige (247), ikke takke for givet Ko (217)
- Tal af Faar, dets Betydning (295)
- Tand af Døningehoved (37), var fra gammel Tid Sygdomsamulet
- „Tandrække“ (80), Tusindben
- Tandskifningshoste (57), se Teksten
- Tangel eller Tongel (269), ubekendt Sygdom
- Tarer (221), se Teksten
- Tarmgigt, rød (65, 69, 74), d. e. Ileus
- Tarmgigt Urt (63), Fol. Melissa
- Tarmstrengen (68), d. e. Ileus
- Tarmverk (65), Kolik
- Tarmvred (65), d. e. Kolik
- Tartarius vitriolatus (82)
- Taske Urt (59, 118), Herb. Bursa pastoris
- Taul Hank (48), Snert flettet af Haar
- Taxfit af en skaaren So (125), Fedt
- Teglsten (82, 168,, 174), rød Teglsten (171)
- Tegn om Fæ Pestilents (155), d. e. Kvægpest
- Teigmähler (199), Ringorm hos Kalve
- Teilsten, revet rød (192)
- Teilsten fra en Ovns Arne (173)
- Tejlstens Olie (85, 87 osv.), d. e. Ol. Philosophor
- Tengtum (253), d. e. Tinctur
- Terpentin (56, 81 osv.), Terebinth. laricin. tyk Terpentin (183), Terebinth. comm.
- venetiansk Terpentin (93, 104)
- Terpentinolie (60, 79 osv.). Aetherol. Terebinthinae
- Terpentinspiritus (94), Aetherol. Terebinthinae
- Terre (233), d. e. Tiære
- Terra sigillata (114), d. e. forseglet Jord fra Øen Lesbos. Efterlignelser ogsaa i Danmark
- Teugurth (72), d. e. maaske Teufelurt, Herb. Scabiosa
- Thaers, Middel mod Durchløb (168), ukendt
- Thallig (292), d. e. Tælle
- Thedens Arquebusade, d. e. Aqua vulneraria spirituosa
- Theriak (43, 54), d. e. Electuarium theriacale den er kendt fra ældgammel Tid
- venedisk Theragelse (46, 62 osv.)
- Tiriagels (160), d. e. Theriak
- fin Teriak (119)
- ther (101), d. e. Tjære
- Thierre (246), d. e. Tjære
- Thiufæ (207), d. e. Tyve
- thredie ledt (309), tredie Ganefure, se Kierne
- thudser sorte (128), Tudser
- Thuja (256), Træ af Cypressfamilien
- Tidlos (168, 162), d. e. Colchicum autumnale
- Tidsel Rod (110), Rad. Cardui
- tiende (138, 152 osv.), se stiltiende
- Tierre (124, 166 osv.), d. e. Tjære
- ny Tierre (182)
- Tiffue (325), d. e. Tyve
- Tigertivum (128), d. e. Tichwitih, Spec. amaræ
- Tilgen Rod (34), d. e. Rad. Tormentillae
- Tillersamen (261), d. e. Sem. Tormentillae
- Tillægskalvens Udseeende (263)
- Timian (116, 148 osv.), Herb. Thymi, af Thymus vulgaris
- Tin, raspet (301), Stibicum raspatum
- Tinfiilspan (318)
- Tinter, Kendetegnet paa (303)
- Tintesygens Arvelighed (303)
- tintet Køds Spiselighed (304)

- Tindere (120), d. e. Tarrer
 Tirsdag Aften (199), Tirsdag, Torsdag og
 Lørdag i en Uge (238)
 tispe (320), d. e. Hunhund
 Tiære (101, 107 osv.) Tjære (125, 200 osv.),
 Pyrol. Pini er en gammel Trolddoms-
 medicin baade til indvendig og ud-
 vendig Brug, i høj Grad brugt i den
 veterinære Folkemedicin. Ofte er
 den brugt til Korsmærkning i Ko-
 baas eller i Koens Pande
 Gullands Tjære (125), gallons Tjære
 (253), Tjære fra Gotland
 Tjærevand (206)
 Tjeder (193, 194), se Tarrer
 Tobak (62, 68 osv.), Fol. Nicotianae, af Ni-
 cotiana tabaca, har til Trods for, at
 det er en ny Plante i Europa, væ-
 ret meget anvendt i den veterinære
 Folkemedicin.
 hollandsk Tobak (58, 66)
 spansk Tobak (282)
 sort Tobak (200)
 Tobaksaske (125)
 Tobaksafkog (307)
 Tobaksblade (63, 166), Fol. Nicoti-
 anae
 Tobaksstilke (132)
 Tobaksstilkeafkog (201, 287)
 Tobakspibestilk (85)
 Tobaks Urt (59), d. e. Flor. Arnicae, af Ar-
 nica Montana
 Tobas Urt (30), d. e. Valeriana officin.
 Todser (191), se Tudser
 Told (226), Tole af rontræ (225), d. e.
 Proppe
 Tollekniv (261), d. e. Lommekniv
 Topspat (92), se Spat
 Torbister (86), her sikkert ment Skarnbas-
 ser, Geotrupes
 Torden Skrep Blade (115), Fol. Bardanae
 Tordenskrepe røder
 (310), Rad. Bardanae
 Tordensten (136), Torften steen (79), d. e.
 dels Vættelyset, dels Fortidens Stenøkser
 Tordmaaned (284), Marts
 Tormentille (29, 82 osv.), d. e. Rhiz. Tormen-
 tillae, af Potentilla erecta
 Tormentille Rod (28, 284), Rad.
 Tormentillae
 Tornebusk (136)
 Torsdag (199, 217 osv.). Man har ment, at
 Troldfolk om Torsdagen havde
 størst Magt, derfor Ordsproget:
 „Gud tale for os, det er Torsdag
 over ald Verden“.
 Torsdag Aften (88, 236 osv.),
 Torsdag Aften ,naar Sol var nede
 (88)
 Torsdag Morgen (147, 225 osv.), 3
 Torsdag Morgener (245)
 Torsdag efter Solnedgang (137, 256)
 Torsdagens Betydning for Soens
 Brunst (313)
 torster (234), d. e. Torsdage
 Torsdag Nat Kl. 12 (239)
 Torsdagsdokteren (219), d. e. den syvende
 Søn af en Moder
 Torske Hoffueder, Ben i (248)
 toug (203), d. e. toe
 Traade, sorte (194)
 Tran (27, 69 osv.), Ol. Jecor.
 Tranlud (290)
 Trane Øjen (67), d. e. Sem. Nucis vomicae
 Trangbrystighed (61), se Engbrystighed
 Travesyge (281), Drejesyge
 tred (97), d. e. Forvridding
 Tredie Kiern i Munden (33, 42, 142), d. e.
 den tredie Ganefure
 Tredie Staffel (42), se tredie
 Kiern
 Trefoldighed, den hellige (216, 185)
 tredhe (98), d. e. Forvridding
 trehjørnet (211)
 Trepæglflaske af grønt Glas (189)
 Tretallet (172, 173 osv.), er et urgammelt
 helligt Tal
 Trianten Salve (90), d. e. Ungv. flavum
 trile, Benbrud at (97), forbinde
 Trokar (166), kirurgisk Instrument bestaaen-
 de af et Kør med Stilet
 Trolde Hex eller ej ? (219)
 Trolden (227)
 Troldkvindes Haand (184), se Hænder, onde
 Trolddom, hvad er (218), død af Trolddom
 (227)
 Troldkone maa intet faa (237)
 Troldkjærlingurtsblad (110), Fol. Taraxacum
 Troldkost (133, 211, 227 osv.), se Heksekost
 Troldmelks gummi (30), Euphorbium gummi
 eller Gummi resin. Asa foetid.
 Troldreden (136, 219, 170), se Teksten
 Troldsmør (242), Troldsmør at hakke med
 Økse (248), se Heksesmør
 Troldtegn (229), Trylletegn
 troldtz wrtt roed (125), d. e. Rad. Conyzae
 Trommesyge (166), d. e. Tympanitis
 Trottenkopt (223), d. e. Nattemaren
 truffels Rod (110), d. e. Lycoperdon. Tuber
 Trylleformler, heraf findes i Bogen 145
 Trylletegn, heraf findes i Bogen 66
 Træ fra Vand (133), Træ fra flydende Vand
 (133), Træ fra Stejle (32)
 3 Slags Træ paa Ilden (234),
 9 Slags Træ paa Ilden (234)
 9 Slags frugtbart Træ (237,
 240, 261)
 ufrugtbart Træ (226)
 Træde (69), Træde 3de Gange (103), det ma-
 giske Traad, der er anvendt baade over
 for Mennesker og Dyr
 trække Ko gennem brændt Halm (212),
 trække købt Ko 3 Gange over Ild (226),
 se Nødild
 Træksnore og Træksimer (28, 33)
 Trækvind (161)
 Træ Rod (78)

- Træsko, at lade Koen lugte til (186, 187),
højre Træsko (198, 225),
Træskofletning (258), Træskovisker
(252, 255)
- Trøje, hængt Mands (76)
- Troskesyge (151, 187), d. e. Mund- og Klovesyge
- trøser (97, 127), d. e. tre Gange
- Tuberkulose (160, 161)
- Tuberkeltæring (161)
- Tudse i Stalden (215), *Bufo vulgaris*, er langt mere end Frøen et dæmonisk Dyr. Den suger Blod af Mennesker og Mælk af Koen. Den er fra gammel Tid brugt som Hjertemiddel (den indeholder Adrenalin).
- Tudsebid (204)
- Tudseblod (311)
- Tudse Leeg (123), d. e. Tudseæg
- Tudser dier Køerne (232),
Tudser patter Koen (191)
- Tudse Pulver (198)
- speget Tudse (311, 312)
- store Tudser (301)
- tørret Tudse (206)
- Tungeaaren, se Aarer
- Tungen af en blaa Høy (59)
- Tungefibel (40)
- Tungekastelse (148), se Teksten
- Tungekræft, godartet (151), d. e. Mund- og Klovesyge
- Tungekræft, ondartet (151), d. e. Aktinomyose eller Miltbrandskarjunkler
- Tungekræft hos Svin (300, 308), Mund- og Klovesyge
- Tungekræft hos Hesten (24), d. e. Mundsyge
- Tungerækken (145), se Teksten
- Tungesyge (24), Mundsyge
- Tungesyge hos Svin (300), d. e. Mund- og Klovesyge
- Tunge, bide eller skære af Hestens (81)
- Tungen udtrykkes (148), se Teksten
- Tunge, Lammets Farve udledes af Faarets (296)
- Tunger, falske (220)
- tuog (131), d. e. toe
- Turmeric (128), d. e. Rhiz. *Curcumae* pulv.
- Turpethum mineralis (30, 53), Hydrarg. sulphuric. basic.
- Tusenben (80), Tusindben
- Tusindgylden (166), Tusindgyldenurt (59, 63, 74), d. e. Herb. *Centaurii minor*.
- Tusind Knuder (141), d. e. Herb. *Polygoni avicular*.
- Tutea præparata (29)
- Tvang (80), Anuria
- Tveraaren, se Aarer
- Tvillinglam (297)
- tvinn paa Vandet (175), Anuria
- Tvindelstraad (280)
- tydder af Kvindehaar (102), Fletning
- Tyggepind (308)
- tygge Straa (22)
- tygge Tøjr (140)
- Tyndskide (71), Diarré
- tyndt Liv hos Faar (285), Diarré
- Tyngelt (137). ukendt Sygdom
- Tyr at stjæle til en Ko (247), tyret af (248), d. e. befrugtet
- tyret i aftagende eller tiltagende Maane (248)
- tyres om Aftenen (248)
- tyres med mæketomt Yver (248)
- Tyren falder af Koen, til hvilken Side ? (249)
- Tyr, hvilken man skal tage til (262), Tyren at bruge til Bedækning (262)
- Tyrekalv at klø i Panden (262), Tyrekalv faar Menneskeblod (262)
- Tyrkjød (137), Tyr at udskierre (263), det er kastrere
- Tyremeje (76), „Tyremie“, tørret Penis af slagtet Tyr, benyttes som Ridepisk o. l.
- Tyrchisk Condolid (75), Consolida major
- Tyvefinger (76), d. e. Tommelen, ogsaa kaldet „Odins Finger“, fordi Odin var Gud for Spil og Tyve
- Tyvelænke (35), Nøgle af Tyvelænke Led (238)
- Tælle (107), Tælle fra Julelysene (266)
- tælle Kyllinger (324)
- Tænder, Løse (180), sorte Tænder hos Kalve (203), Tænder gnides med Sod, Salt og Malt (217)
- Køernes Tænder gnides Juleaften (214)
- Tøj, hvidt uldent (117)
- Tøjr, oprinket (139), Tøjr at lade sidde om Hornene (232, 247)
- Tørspat (92), se Spat
- Tørv at vende, som Ko har pisset paa (173)
- Tørvespade (37)
- ubejet (282), d. e. Fedt og Snavs fra Klovspalten
- udaailt (174), d. e. tom Blære
- Udbødning af So (314), se Teksten
- udlaane noget (241)
- udregne, naar Koen vil kælte (247)
- udskiere en Tyr (263), Kastration
- Udslagsfeber (288)
- Udslæt (200)
- Udsotelse (168, 285), Udsot (285), d. e. Diarré
- Udtræk af blodigt Linned (254), d. e. Menstruationsblod
- Uebergeblut (169), d. e. (t) Dysenteri
- ufrugtsommelig (202), d. e. ude af Stand til at blive drægtig
- Ugartilok (218), d. e. Djævelen
- Ugle (62), Ugle at skyde (209)
- uheldige Dage (215). se Valgdage
- Ulden af dødt Faar (292), Ulden af Væderen (292), Uldent at stryge Hugorme med (206), Ulden Kuld (181, 183), d. e. ulden Klud, Uldgarn (285), Uld

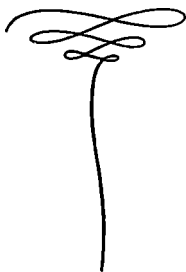
- spanden (249), Uldnaal at stikke gennem Koens Øre (247), Uldsynaal (226), Uldtraad at binde om Koens ene Bagben (246), Uldtraad, rød gennem Øret (280)
- Uldene Urter, som vokser i Haver (67), rimeligvis Lammører
- Ulf Lunge (108), Ulfunger (72)
- Ulfstrod (74), d. e. Rad. Carlinae
- Ulfstand (78), Tandspidser
- Ulfstapper (78), Tandspidser
- Ulfunger (72), Ulvetunge
- ulige Antal af Æg (327)
- Ulve, ulwæ (207)
- Ulve Blomster (59), d. e. Flor. Arnicae
- Ulvefis (62, 91), d. e. Lycoperdon bovista
- Ulvegejl (213, 222), d. e. Paris quadrifolia
- Ulvekors (207), Trylleformel
- Ulvekød (208)
- Ulvelever (59, 208)
- Ulvelunge (153, 208)
- Ulvemelk (172), d. e. Rad. Esulae
- Ulvens Mund at binde (207)
- Ulveskarn (128)
- Ulveskind (35, 208)
- Ulvetand (145, 299), d. e. en abnorm eller unaturlig stillet Enkelttand, dog ogsaa de første smaa kegledannede Mælketænder! falske Ulvetænder (22), d. e. Tandspidser
- Ulvetarm (36)
- Ulvetunge (108)
- Ulveurt (208), d. e. Herb. Hyperici eller Herb. Aristolochia
- Ulv i Øjnene (25, 280), d. e. Fremfald af Blinkhinden
- undt som flyver og faer (210)
- under Jord folk (228), d. e. Dværge og Nisser
- Ungeldansk (110), rimeligvis „ungenant“, unguentum, Salve
- Ungv. nervinum (54)
- Unt i æ Lyv (285), d. e. Diarré
- Urin (47, 50 osv.), baade af Mennesker og Dys var i ældre Tid et yndet Lægemiddel og Tryllemiddel, et antidæmonisk Stof og tillige betragtet som helligt. I Middelalderens Lægekunst fik Urinen stor Betydning som Diagnosticum.
- Urin af Menneske (122), Urin fra Ko (122), Urin fra Griseso (120) Urin af frisk Kræ (211), varm Urin (176), sur Urin (289, 304), Hesten egen Urin 82, 64)
- urinere efter at være sprunget (248), urinere stiltiende og fastende (80)
- Urinløb (83), se Lutterstald
- Urt, naar man brygger (290), Urt er den Vædske, der sies fra Masken inden Humlen tilsættes
- uute (302), „Skarn“, se Edder
- uvan Tyr (262)
- Vaage Patter (192), d. e. daarlige (ømme) Patter
- vaagsenerer (193), d. e. vaksinere
- Wachholderbær (111), d. e. (t), Fruct. junip.
- Vagtel (27), Coturnis communis, var hos Romerne Offerdyr og i den græske Magi et Kærlighedsmiddel
- Vagtel feet (27)
- Valborg Dag, Aftenen før (225, 311), d. e. 30. April
- Valgdage (215) se uheldige Dage, d. e. Dage, der bringer enten Lykke eller Ulykke. Lægeurter skal plukkes enten Valborgnat, St. Hans Nat eller i vor Frue Dage, det er Dagene mellem 15. August (Maria Himmelfart) og 8. September (Maria Fødselsfest)
- Valke i Mundvigene (24), Vorter
- vallakes (144), d. e. kastreres
- Valle (79, 147), Biprodukt ved Ostefabrikationen
- Valmue (68), Sem. Papaveris, af Papaver somniferum. Dens bedøvende Egenskaber er kendt fra den græske Oldtid
- Valmuehoveder (284)
- Valnød, Valnødskal, grøn (44), Fruct. Juglandis
- Saften af det grønne, der sidder uden paa Valnødder (51)
- Valnødbladsafkog (201)
- Valravsvalve (79), Cetaseum ?
- Vand, Aqua, er Renselsesmidlet frem for alle, det fjerner alt urent ogsaa symbolsk. Vandets rensende Kraft er anerkendt fra det gamle Testamente og fra Talmud. Dog ikke alt Vand er lige godt, bedst er det rindende, for dette maa selv Djævelen vige.
- friskt Vand (228), rent Vand (125), koldt Vand (67, 123 osv.)
- Vand fra en Keel (118), d. e. Kildevand
- Vand, der rinder mod Strømmen og mod Nord (184)
- Vand, der rinder fra Taget (148), rensedes Vand (238)
- lunket Vand (166)
- Vand, der staar under Tællen ved Lysestøbning (290)
- Vand, som rwge haffuer verædh støt udj (111), d. e. Vand, hvori Rug har staaet i Støb
- Vand, der staar paa en Ligsten (89)
- Vand, som Pigerne har toet op i (111); d. e. Opvaskevand
- Vand, som et Barn først er toet i (290)
- Vand, hvori en Gaas er kogt (257)
- Vand, man barker Huder i (171)
- Vand, som Guldsmedene bruger ved Forgylnding (323)

- Vand at drikke over en Grefs (Greb) (180, 257)
- Vand, hvori er blødt Bergfisk (324)
- Vand fra en Kilde kastet paa Taget (128)
- Vand af et Drengbarn (211)
- Vand at drikke gennem et Sold (181)
- Vand at drikke gennem et selfgiort Hul (167)
- Vand af en ung Dreng, som ei haver haft med Kvindfolk at bestille (284)
- Vand, hvori en levende Kat er kogt (153)
- forfuleet Vand (161)
- egget Vand (318)
- Vand fra en ren Pige (46, 63)
- Vand, der er løbet gennem et Hul i en Sten (149)
- Vand hos Qvæg (176), raadent Vand i Fæ (176), Vand, som piner Fæ (176), d. e. Vattersot
- Vand hos Faar (283), d. e. Iktesyge.
- Vand koldt at kaste paa Foden (105), Vand at kaste paa Koen (246)
- koldt Vand at kaste paa Skiødet (81), d. e. Præputium
- koldt Vand som Aarsag til Kolik hos Kvæg (163)
- koldt Vand at bruge ved Koens Bedækning (138, 175)
- iskoldt Vand (136)
- ikke lade Vand i Stalden (167)
- ikke lade Vand i Faaresti (295)
- Vand at lade tiende under Hesten (80)
- Vandhinder (30), d. e. hvid Stær
- Vanding i Solens Nedgang (178), Vanding efter Solens Nedgang (178)
- Vandkalve (70, 164, 165), d. e. 1) Dystiscus
- 2) Vandkalven er gaaet (251), Vandkalven er udskudt (261), d. e. Fostervandet er gaaet før Kælvingen
- 3) Vandkalve (251), d. e. „Maanekalve“, Misfostre eller vandfyldte Kastekalve, Vitulus hydropicus
- Vandkarse (59), Herb. Nasturtii aquat, af Nasturtium officin.
- Vandmerken Urt (67), Herb. Apii
- Vandmuskeler (30), d. e. Muslinger
- Vandskab (289), se Skab
- Vandsneglens Unger (198), se Teksten
- Vandspat (89, 90, 92), d. e. Halesedgalle
- Vandsyge (283), d. e. Iktesyge
- Vanter, uldne at have paa, naar Kvæg indbindes (214, 202)
- Vantze Urts Rod (121, 122), d. e. rimeligvis (t) Wanzenwurz, Rhiz. Filicis
- Varbylder (201), d. e. Larven af Hypoderma bovis
- Varesyge (201), Larven af Hypoderma bovis
- Varulv (136), En Mand, der er Ulv om Natten. Det er en urgammel Forestilling, der sikkert har sin Rod i det Forhold, at en Mand kan gaa Amok.
- Vattenkarse (175), uaterkerss (59), d. e. Herb. Nasturtii
- Vattersot i Benene (115)
- Vattersogt (210), d. e. Vattersot
- Vedbenblade (322), d. e. Fol. Hederae af Hedera Helix, hvis gamle Navn er Epheu eller Vintergrønt, blev i den græske Oldtid betragtet som et Livstræ og et Symbol paa Udødeligheden
- Wegeleuchte (59, 100), d. e. (t), Herb. Euphrasii
- Vegenium (79), Fejlskrift for Unguentum.
- Vegetius (126, 141, 123), berømt Veterinærfatter levede i det 4. Aarh. e. Kr.
- Wegewardt (78, 128), Wegwarten (78), Wegvarts Rod (133), d. e. Herb. Chichorii
- Weiber (168), d. e. Vejbred, Herb. Plantaginis
- Weichrauch (47), d. e. Olibanum
- Vejbred (47, 49 osv.), Herb. Plantaginis, af Plantago major, blev i den gamle nordiske Folkemedicin kaldet „laeknigras“, idet Bladene blev brugt som Middel til at faa Saar til at granulere, Roden er ligesom Alrunen brugt som „Lykkemand“, Opgravningen skulde da ske under visse Ceremonier
- Vejbredblade (139), Fol. Plantaginis
- Vejbredfrø (170, 174, 292, 294), Sem Plantaginis
- spidse Vejbredefrø (256), Sem Plantaginis af Plantago lanceolar
- Vejbredknopper (267)
- Vej Melle (59), d. e. Chenopodium
- Wejtræhnen Urt (319), d. e. Herb. Polygonii avicular
- Vejr, ondt (64)
- Norden Vejrs og Søndens Vejrs Betydning for Kvie eller Tyrekalv (249)
- Vejrack (108), Veyrak (74), d. e. Olibanum
- Velle Busk (76), maaske Busk, der gror ved en Kilde, et Væld
- Velte (31), d. e. Kolik
- Vendekors (296), d. e. hekse et Dyr til sig Vener, Venebylder (201), d. e. Vaarbylder, Hypoderma bovis, Larveknuder
- venstre Sides Betydning for Føllets Køn (138, 139)
- Veratrum nigrum (302), sort Nyserod
- Verbasum (99), d. e. Kongelys, Flor. Verbasci
- Werbende Rødder (310), Rad Verbenii
- Verbeni Saft (206), d. e. Syrup. Verbenii
- Verge, blottet (32)
- Wermuth (78), d. e. Herb. Absinthii
- Verner (201), Hypoderma bovis, Larveknuder
- Vernes (120), d. e. venedisk Theriak, Electuar theriscale Androm.
- Vessel (118), Vespelblæst (121) se Lækat

- Vesten Vejrs Betydning for Føllets Køn (139)
- Vetrum antimonii (54), d. e. Spidsglansglas
- Veyrak (104), wiid Rack (117), d. e. Olibanum
- Veyrstruben (45), d. e. Luftrøret
- Wey-Wark Rod (105), muligvis Rhiz. Valerian, muligvis wegwart, Herb. Cichorii. Den skal opgraves paa Maria Magdalene Dag mellem 11 og 12 Slet, fastende og stiltiendes enten med en Kniv eller Træ, som er bedre. Den skal da enten trækkes gennem en Guldtring, eller den skal hentes dermed (D.F.S. 1909/3 P.)
- Vibiss Rod (28), d. e. Eibiss, Rad. Althaeae
- Viborg Skæpper (154), ogsaa kaldet en Setting, 2/15 Tønde, 18,55 Liter
- Wicher, store (109), rimeligvis *Vicia sativa*
- Victril (101, 113 osv.), d. e. Zinci sulfas
Romersk Victril (112)
hvid Victril (102), Zinci sulfas
grøn Victril (102), Ferr. sulfas
blaa Victril (90), Cupri sulfas
Victriololie (89), d. e. Acid. sulphuric. crud.
- udbredt Victril (147)
- Viderristen (55, 119), d. e. det højeste Sted (de 4 a 5 højeste Torntappe) af Hestens Ryg ved Enden af Manen.
- Viderthon (227), Viderton (261), d. e. *Polytrichum* Arter
- Vidertodt (160), d. e. Herb. Borellae
- Vidiebark (284, 285), Cort. Salix
Vidieblade (74, 213), Fol. Salix
- Widkal Kraut, Hvidkaal
- Vidløg (228), Wid Løg (259), Allium
- Vidrak (81, 241), Vidrich (228), d. e. Gummi resin. Oliban.
- Viider, røde (55), Salix pentandra
- Viinrude (160, 176 osv.), Herb. Rutae
- Vikker (247, 311), *Vicia*
Vikkehalm (238)
Vikker, der har saadan Signatur som Tinte (304), d. e. *Vicia tænuifolia*
- Vildelse (147), Hjernebetændelse
- vildt Faar (281), Drejesyge
- vilder ud (326), udklækkes
- Wilden Bolerey ? (78), maaske weiz Bolererde, hvid Bolus
- Vildkattfedt (86, 99)
- Vild Meel (217), maaske Mælde
- Ville (171), d. e. Spindetot af Blaar
- Vildmeriansolie (89), d. e. Ol. Origani
- Vidsvinefedt (99)
- Vin (34, 53 osv.)
rød Vin (54, 69 osv.)
Vinbærme (24, 81)
- Vinde (259), d. e. Børgrime
- Vinden, gribe imod (184), Vinden maa ikke blæse gennem Seletøjet (65)
Vinden var efter Folketro Opholdssted for de flyvende Dæmoner og den havde Indflydelse paa
- mange Sygdomme f. Eks. Tympanitis
- Vindgalle (90)
- Vindkolik (65)
- Vindpattet (139, 192)
- Vindæg (329)
- Vindue at putte Fjerkræ igennem (329)
Vindue at holde for sky Hest (36)
- Winranke Aske (122)
- Vinrudesaft (82), Syrup. rutae
- Winsott (172), d. e. Hæmoglobinuri
- Vinsten (94, 102 osv.), Tartarus depuratus
hvid Vinsten (113)
rød Vinsten (288)
Vinstenssalt (168), Kalii carbonas
- Vintelbær eller Vintergrøn (63), Herb. Pyrolae
- Vinter Blomster (261), d. e. Flor. Stoichados eller Flor. Verbasci
- Vintræ, Blade af den Plante, der snor sig om Træer som et (81), Kaprifolium ?
- Vinæddike (34, 51 osv.)
- Viol Rod, gul (78, 128), d. e. Rhiz. Iridis
- Vipaaren, se Aarer
- Virak (71, 107 osv.), Virik (64), d. e. Olibanum
- Virblen (47), Virvlen (33), Muslingeбенene
- Virner (201), Hypoderma bovis, Larveknuder
- Vissel (118), d. e. Væsel, se Lækat
- visiteres (159), rektalundersøges
- Witella (77), d. e. Hasselrakler
- Vitriol (131)
hvid Vitriol (101, 200), Zinci sulfas
Vitriololie (86), Acid. sulfuric. fumans
Vitriolspiritus (30, 174), Acid. sulfuric. dilut.
Vitriolæddike (74)
blaa Vitriol (24, 187), Cupri sulfas ven.
- Vitium antimonii (73)
- Viverkrud (181), Witwenkraut, Herb. Scabiosae
- Weffue Rønne Bær (256), Iline Bær, d. e. *Viburnum opulis*
- Vnher (97), Under
- vnøg, rø (168), her menes sikkert Bynke ?
- Voer (41), Ledvædske
- Vogn at skille og sanke for Bedækningen og efter (138)
Vognhjul (258)
Vognkjæp at hugge paa (139)
Vognnagle at gløde (313)
Vognsmørelse (119)
Vognstænger (53)
Vognthierre (128)
- Vogs (260), Voks (104, 105), Vox (290)
- Voldermisse Aften (225), d. e. 1. Maj
- Wolen (147), se Hauch
- Wolfs Maanet (263), d. e. Ulvemaaned, November ?
- Volgemut (59), d. e. Fol. Menth. crisp eller Herb. Beccabungae eller

- Wollen Stück Zeug (260), uldent Tojstykke
 Vollemers Aften (134, 225), Voldermisse
 Aften (227), d. e. 1. Maj
 Volverlejbomster (260), Flor. Arnicae
 Wonder Essents (112, 113), Mixt. oleos. bals.
 Wonder Wand (115), Aqua vulnerae
 Vormen (226), d. e. (j) Ormen
 Vorterne paa Forbenene (64), ogsaa kaldet
 „Fandens Finger“
 vraa (314), d. e. (j) ornegal
 vrager en So (313), d. e. bedækker
 Wrang kraaj (196), Wrang Krud (154, 163),
 Wran Kraut (126, 207), Herm. Hellibori
 Vreed (65, 31, 163), d. e. Bugvrid, Kolik
 Wremb eller Remb (256), d. e. (t) Wrømbk,
 Herba Absinthii
 wreyd (97), d. e. Forvridning
 Vrig (64), d. e. Vred
 Vrimmel (65), d. e. Kolik
 vrue, vruuw (314), d. e. (j) ornegal
 Vulfmælk (47), d. e. Rad. Esulae
 Vund Krud, hedensk (213), d. e. Herb.
 Chenopodii eller Herb. Virgaur
 Vundurt (59), d. e. Herb. Virgae aureae eller
 Herb. Perfoliatae
 Vund Urt, store (75), d. e. Herb. Symphyti
 Wüllenkraut (78), Herb. Verbasci
 Würtz Kraut (78), Herb. Senecionis
 Væderen, hvorledes den skal være (297), at
 faa Væder eller Gimmerlam (297)
 Væderens Leje (297)
 Væder Lorte (43)
 Væder Urin (51)
 Væggelus (80), d. e. Cimex tritus
 Vælte (31), d. e. Kuller
 vælte Hesten fra Side til anden (70)
 Wälten, Wält (258), d. e. (sv) Efterbyrden ?
 vænne Føllet fra Patten (140)
 Værge, som en er myrdet med (35)
 Værk (84), Værk i Benene (115), se Teksten
 Væsel (118, 121 osv.), Foetorus. Under dette
 Navn forstod man foruden Lækatten
 (se denne) tillige Bruden, Maaren,
 Ilderen og Fritten. Væselbid var i
 høj Grad frygtet, ja man mente, at
 selv „Basilisken“ maatte bukke un-
 der for den
 Væselbid (189, 204, 206)
 Væselkind (206, 256)
 Væselhaar (198)
 Væterne patter Koen (187), d. e. Trolde
 Vættelys (136, 147), Lapis lycis
 Vævsole (247), Vævsylle, Garnløkke, hvor-
 igennem Trenden føres for at kunne løftes
 og sænkes og derved danne Mønster af
 Islætten.
 Vørter, nybrygget (172), se Urt
 Yknes (113), d. e. en Rod
 Ylddød (310), se Ilddød
 Yldgnist at slaa efter Dyr i Fandens Navn
 (226), d. e. Ildgnist
 Yldsked (94), d. e. Ildskovl
 Yrerne (50), d. e. Lymphekirtlerne
 ysne (247), d. e. tyregal
 Yson (154), Isopvand (161), se Isop
 Yster (88, 90 osv.), se Ister
 Yversyge (151), d. e. Mund- og Klovesyge
 Yvsen (245), d. e. brunstig, se Ovsen
 Zebedei Stene (235), d. e. forstenede Søpind-
 svin
 Zedefer (62), Rhiz. Zedoariae
 Zedefer Frø (123), d. e. Flor. Cinae
 Zibeth (288), d. e. Zibetbalsam, Bals. Nuci-
 stae
 Zitwer (51, 59 osv.), Zittever (77), d. e. Rhiz.
 Zedoariae
 Zoplein paa Hasseltræ (62), d. e. Hassel-
 rakler
 Æbletræ (79)
 Æde af samme Brød (294)
 Æder (165), se Edder
 Æderkop, se Edderkop
 Æder Næller (159), Ædder Nelder (128), se
 Edderfelder
 Æderslagen, se Edderslagen
 Æderwoll, se Eddervol
 Ædher Been (103, 104), d. e. Sur Straale
 Ædike, almindeligt Opløsningsmiddel, men
 ogsaa selvstændig folkemedicinsk Mittel,
 se Eddike, Vineddike og Øleddike
 æfor (37), (j) foran
 Æg, haardkogte (27), nygjorte (100), friske
 (113), raadne (43, 81), Æggeblomme (113,
 174 osv.), Æggeskaller (74, 176 osv.), Ægge-
 skaller, hvoraf Kyllinger er udruget (253),
 Æggeskaller af unge Høns (27, 67), Ægge-
 hvide (24, 27 osv.), Ægolie, d. e. Ol. Ovo-
 rum og Linum calcariae (116)
 Æggeskaller ophænges i Skorstenen (325)
 „Æg onde“ (330), forheksede Æg (326)
 Æg brugt ved Trolddom (262)
 Æg af en Myrehob (115), d. e. Myrenes
 Pupper
 Æg Staal (136, 242), Ægstol (226, 238), d.
 e. Egstaa, se denne
 Ægyptiacum (33), Ægyptiacsalve (125),
 Ungv. Ægyptiac.
 Ænder at lægge paa Æg (327)
 Ærenpris (63, 64), Ærenpris Knopper (107),
 Ærenpris Vand (62, 72), Veronica officin-
 alis.
 Ært (304), Ærter i Følfjedet (36), Pisum
 sativum, Ærtehaln (238)
 Æst (137), d. e. Ast, Bag
 Æthiops Mineralie (51, 74, 128), d. e. sort
 Kviksølvulfid
 Æve eller øve (185, 197), d. e. Sphinx Ligu-
 stri, ogsaa kaldet Blæswormen, Æveblæst
 (197). Andre siger det er Pileboerens Larve,
 Cassus ligniperda, der skal kunde blæse
 gennem syv Kirkemure
 Ævret (308), d. e. Fællesmarken efter at
 Indhegningerne mellem Vangene var ned-
 brudt efter Høsten, og Kvæget kunde gaa
 frit overalt.
 „Øje, det onde“ (236, 240), d. e. et Menne-
 ske, hvis Blik kan forhekse. Troen herpaa
 kendes hos de fleste Naturfolk og hos

- mange europæiske (Jødeblik). Ogsaa visse Dyr menes at besidde „det onde Øje“s Magt (Slang), se ogsaa slemsete.
- Øjelid (25), d. e. Øjelaag
- Øjengrøfter (28), d. e. Hulheden over Hestens Øjne
- Øjenvand, kjølede (192), d. e. hvid Victril opløst i rent Vand
- Øjentrøst Vand (27), Øjentrøst, Herb. Euphrasiae, af Euphrasia officinalis
- Øjneaaeren, se Aarer
- Øjne, bløde (26), blinde, dumme (42), fede (29), rindende, vædskende, flydende (28), se Teksten
- Økse (233, 243), meget brugt som magisk Middel, Økse under Døren (77)
- Økse paa Dørtærskelen (261), Økse i Stalddøren (186)
- Økse at hugge i Dørstolpe (234)
- Øl, overordentlig hyppigt brugt som Blandingsmiddel for Opløsninger, tyndt Øl (56, 57 osv.), lunkent Øl (122, 176 osv.), varmt Øl (255), gammelt Øl (193)
- Øllebrød (182), Ølbærme (125, 246), Ølæddike (34, 46, 113)
- Ønskekvist (215), d. e. Spaastikken, særligt brugt til Paavisning af Vandaarer i Jorden
- Øre, Stykke af højre Øre (266), Stykke af begge Ører (227), Stykke af Kalvens Ører (265), hængende Øren (54, 145), hovne og bulne Ører (54, 145), Ørerne at klæbe til (144), Ørelappe (159), Ørelap af den første Kalv (253)
- Øreaaren, se Aarer
- Øre orm hos Kvæg (147), Øreorm hos Svin (299), se Teksten
- Øreske (112)
- Ørhovedet (147, 300), Hjernecongestion
- Ørnebremmeløv (172, 323), Ørnebregneløv, Fol. Pteridium af Pteridium aquilina
- Ørsyge hos Faar (381), Drejesyge, Ørsyge hos Svin (300), Hjernecongestion
- Ørt (147), Hjernebetændelse
- Øsel (154), 1 Planke = $\frac{1}{2}$ Pot = $\frac{1}{2}$ Liter
- Øst, Ansigtet vendt mod (225)
- Østersskaller (268, 312), Concha marinae
- Øvsen (245), d. e. brunstig, se Ovsen

Tillæg til Kilderne.

Siden den indledende Kildeangivelse blev udarbejdet, er jeg blevet gjort bekendt med en Del Litteratur med veterinærfolkemedicinsk Stof. Da dette ikke kunde udelades, gives nedenstaaende en Fortegnelse over de Arbejder, hvorfra Tekst er excerperet, men som ikke findes omtalt i den indledende Kildefortegnelse.

Adresse-Avisen 1790 no 276.

And. Agerbech: Nest Guds Hielp tilforladelige og gode Huus Raad imod den sig her paa Bornholm yttrende Qvæg Syge. Skriftet findes i Rigsarkivet: Bornholms Amt 1751—53.

Andersen, Lars: Folkesagn og Folketro fra Skippinge m. fl. Herreder. 1921.

Bang, A. Chr.: Norske Hexeformler og magiske Opskrifter. Christiania 1901.

Danske Vider og Vedtægter I & II. 1904.

Danmarks Folkeminder IV. Efterslæt til Livet i Klokkergaarden. 1909.

D. F. S. Et Brev fra Hans Hansen Ullmann.

Det wilfangske Manuskript i Arkiv og Museum IV. 1909—11.

Elvinge, Fr.: Tintet Kød (Dansk veterinærhistorisk Aarbog 1937).

Extraordinaire Skattemantal for Højelse Sogn 1687. Rigsarkivet.

Fra Rasmus Rasks Hjem (Danske Studier 1922).

Fynsk Hjemstavn I—XII. 1927—39.

Hansen, H. P.: Ko med Kalv (Maanedsskrift for Dyrlæger 1927).

Harpestreng: Liber Herbarum, udgivet af P. Hauberg 1936.

Havamål — Den Højes Tale. I Nordens Gudekvad, oversat af Thøger Larsen. Lemvig 1926.

Heuergreen: Husdjuren i nordisk folketro och folksed. Ørebro 1925.

Hüberts Aktstykker vedrørende Aarhus (Dania VIII).

Jonsson, Snorre: Husdyrhold og Husdyrsygdomme i Island 1879.

Kunsten ved Sympathiraad at fordrive Vorter, Tandpine o. s. v. 1854.

Københavns Adresse Contours Efterretninger No. 109. 1768.

Ledreborg Haandskriftet No. 15 i Ledreborg Samlingen. Kongelige Bibliotek.

Lucidarius — en Folkebog fra Middelalderen, udgivet 1909 af Joh. Knudsen.

Matthiessen, C. C.: En Kvaksalverisag (Dansk veterinærhistorisk Aarbog 1936).

Moth, M.: Ordbog paa kgl. Bibliotek.

Paulli, Simon: Flora Danica eller Dansk Urtebog. København 1648.

Politiken 1932 ²²/₂.

Skive Folkeblad 1913 ⁵/₉.

Skoutrup, P. & H. P. Hansen: Sprog og Kultur. Aarhus 1933 ff.

Sorø Folketidende 1939 ²⁶/₁.

Svendborg Avis 1924 ⁹/₈.

Sønderjysk Maanedskrift XV, 1938.

Universal Lexicon, grosses vollständige. 1735 ff.

Ved Udarbejdelsen af Henvisninger og Forklaringer har jeg i særlig Grad benyttet følgende Værker:

Albertsen, K.: Niels Mikkelsen, Aalborg, og hans Samtid (Dansk veterinærhistorisk Aarbog 1934).

Albertsen, K.: Børge Pedersens Dyrslægebog fra 1640 (samme 1936).

Albertsen, K.: Fra Præsten Hans Poulsen Næstveds Læge- og Dyrslægebog (samme 1937).

Arends, G.: Volkstümliche Namen der Arzneimittel, Drogen etc. Berlin 1926.

Bang, A. Chr.: Norske Hexeformler og magiske Opskrifter. Christiania 1901.

Behm, Márten: En ny och nyttigh Läkarebook. Stockholm 1648.

Billman, V. M.: Förteckning på Sjukdomer ibland Hushållsdjuren Wexjö 1840.

Elvinge, Fr.: Tintet Kød (Dansk veterinærhistorisk Aarbog 1937).

Eskilsson, Karl Dahlman: Håste-Botare. Stockholm 1759.

Falk & Reichborn-Kjennerud: Knud Leems Gløsebog (Maal og Minne 1924).

Fejlberg, H. F.: Ordbog over det jydsk Almuesmaal.

Fogg, Josef: Nyeste Dyrslægebog. Christiania 1837.

Forsel, V.: Thierische Heilmittel in der Steirischen Volksmedizin (Janus 1899).

Froehner, Reinhardt: Das Warmbrunner Pferdearzneibuch. Leipzig 1925.

” Betrachtung über das Wesen der Wurms (W. M. 1931).

Garbe, W.: Anfänge der Tierheilkunde im Fürstentum Schwarzburg-Rudolstadt. Berlin 1935.

Gelert, O. og E. Dam: Folkenavne paa Lægemedler. København 1891.

Hagers Handbuch der pharmazeutischen Praxis I & II. 1927—1930.

Harpestreng, H.: Liber Herbarum udgivet af P. Hauberg. København 1936.

Hauberg, P.: Folkenavne paa Lægemedler. København 1927.

” Kongelige Lægemedler (Farmaceutisk Tidende 1930).

” Lægemedler hentet fra det menneskelige Legeme (Naturens Verden 1928).

Hutyra, Franz v. und Josef Marek: Spezielle Pathologie und Therapi der Haustiere I—III. Jena 1922.

Hefler, M.: Deutsche Krancheitsnamens Buch. München 1899.

” Volksmedizinische Botanik der Germanen. Wien 1908.

” Ein Sindelsdorfer Hausmittelbuch für Tierkrancheiten (Janus 1910).

Isager, Kristen: Aus der dänischen Volksmedizin (Janus 1905).

Jensen-Tusch, H.: Nordiske Plantenavne. København 1867.

Jenssenius: Kortfattet Fremstilling af Husdyrenes Sygdomme. Christiania 1859.

Jonsson, S.: Husdyrsygdomme og Husdyrhold i Island (Tidsskrift for Veterinærer, 2. Række IX 1879).

Jühling, Johannes: Die Tiere in der deutschen Volksmedizin alter und neuer Zeit 1900.

Lindgren, Joh.: Läkemedelsnamn, Häfte I—II. Lund 1918—40.

Lindqvist, C. A.: Husdyrlægen. Bergen 1879.

Negerlein, Julius v.: Das Pferd in der Volksmedizin (Globus Band 80).

Nyström, Edv.: Husdjuren vanligaste sjukdomar. Stockholm 1916.

Pauli, Joh.: Dansk oekonomisk Urtebog. København 1761.

Paulli, Simon: Flora Danica. Kiøbenhavn 1648.

Pedersen, Christiern: Lægebog. Malmøe 1533.

Petersen, E. A.: Folkenavne paa Lægemedler. København 1891.

- Reichborn-Kjennerud*: Vore folkemedisinske lægeurter. 1922.
 „ Gamle Sykdomsnavne (Maal & Minne 1930).
 „ Fragmenter av en dyrlægebok paa latin fra Norges middelalder (Norsk veterinær tidsskrift 1936).
 „ Vor gamle Trolldomsmedisin. Oslo 1928.
- Rieck, W.*: Tierseuchenbekämpfung durch Notfeuer (V. M. 1934).
- Rostrup, E.*: Den danske Flora I & II.
- Roth, Robert*: Die Pferdeheilkunde des Jordanus Ruffus. Berlin 1928.
- Schmidt, H. W.*: Das Rossarzneibuch des Hannsen-Stauber 1573. Berlin 1931.
- Schrader, O. und Nering*: Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde 1917—1923.
- Sudhoff, Karl*: Deutsche Rossarzneibücher des Mittelalters (Archiv für Geschichte der Medizin. Band 6, Leipzig 1912 und Band 7, Leipzig 1914.
- Thesen, O.*: Om vore Husdyrs almindeligste Sygdomme. Kristiania 1873.
- Torp & Falk*: Ethymologisk Ordbog. Kristiania 1903—06.
- Virchow, J.*: Oesterreichische Pferdeheilkunst im 16. Jahrh. Berlin 1932.
- Winkler, L.*: Animalia als Arzneimittel einst und jetzt. Innsbruck 1908.

Fejlliste.

Desværre har der i Bogen indsneget sig en hel Del Skrive- og Trykfejl. De mange forskellige Stavemaader — næsten hver Kilde har sin til Tider helt vilde — har i overordentlig høj Grad vanskeliggjort Bogens Sætning. Tilmeld var Korrekturlæsningen paa Grund af forskellige Forhold i Vinteren 1939—40 vanskelig at faa gennemført til Bunds.

Følgende meningsforstyrrende Fejl bedes rettet:

Side 8, Linie 2 f. o. Prædikanter, læs Praktikanter.

Side 11, Linie 16 f. n. indeheolder, læs indholder.

Side 19, Linie 7 f. o. er en Gentagelse af 6 og slettes.

Side 19, Linie 14 f. n. Galme, læs Gamle.

Side 19. Mellem 11. og 12. Linie f. n. er udfaldet „som det er bleven ført i Mands Minde, med“

Side 42, Linie 24 f. n. Sichel-Aaren, læs Lichel-Aaren.

Side 53, Linie 25 f. o. alt, læs Salt

Side 55, Linie 2 f. o. Nacjtschatten, læs Nachtschatten.

Side 59, Linie 18 f. o. Kongehus, læs Kongelius,

Side 59, Linie 20 f. n. Metran, læs Meiran.

Side 63, Linie 16 f. o. Enkelsk, læs Engelsk.

Side 64, Linie 15 f. o. drikke, deraf, læs drikke deraf.

Side 70, Linie 5 f. n. Tøgte, læs Tøgle.

Side 78, Linie 3 f. o. Heidnisk, Wundkraut, læs Heidnisk Wundkraut

Side 78, Linie 16 f. o. hved, læs hver.

Side 78, Linie 18 f. o. Bævergejl, læs Bævergejl.

Side 81, Linie 20 f. n. Muskat, Nødder, læs Muskat Nødder.

Side 90, Linie 6 f. o. kades, læs kaldes.

Side 91, Linie 20 f. n. forskudt 2 Linier opefter.

Side 100, Linie 14 f. o. Strufen, læs Strupfen.

Side 104, Linie 9 f. n. Trepentin, læs Terpentin.

Side 108, Linie 14 f. o. Huldhovet, læs Fuldhovet.

Side 114, Linie 8 f. o. Huus, læs Huul.

Side 114, Linie 11 f. o. Aarberre, læs Aalberre.

Side 114, Linie 3 f. n. ag, læs tag.

Side 125, Linie 22 f. n. Repar, læs Hepar.

Side 125, Linie 12 Høelse, læs Højelse.

Side 125, Linie 8 Elise, læs Eliæ.

Side 128, Linie 9 f. n. Krage, Krud, læs Krage Krud.

- Side 132, Linie 1 f. o. Pie, læs Pis.
 Side 132, Linie 3 f. o. Eigtril, læs Figtril.
 Side 141, Linie 16 f. n. Græst, læs Græs.
 Side 155, Linie 7 f. o. (D. v. B. A. 1936), læs (D. v. A. 1936).
 Side 155, Linie 22 f. n. Tørt, læs Tønt.
 Side 156, Linie 1 f. o. ofhæ, læs ofnæ.
 Side 156, Linie 1 f. n. Laustinolie, læs Laustikolie.
 Side 174, Linie 16 f. o. Cinnober Mønie, læs Cinnober, Mønie.
 Side 181, Linie 11 f. o. Pgg, læs Paa.
 Side 188, Linie 4 f. n. Øtehøg, læs Ølehøg.
 Side 190, Linie 12 f. n. Taad, læs Traad.
 Side 194, Linie 2 f. n. var, læs har.
 Side 198, Linie 21 f. o. Blodetter, læs Blaaetter.
 Side 198, Linie 25 f. n. dværger, læs sværger.
 Side 202, Linie 14 f. o. Efteraaret, læs Efteraaret.
 Side 210, Linie 15 f. n. Beværgrelt, læs Beværgelt.
 Side 210, Linie 13 f. n. inde, læs unde.
 Side 226, Linie 9 f. o. skud, læs skur.
 Side 226, Linie 10 f. o. qvitisel, læs qvintisel.
 Side 227, Linie 20 f. o. Hlærtet, læs Hiærtet.
 Side 231, Linie 8 f. o. forjøre, læs forgjøre.
 Side 234, Linie 6 f. n. Dischrede, læs Tischrede.
 Side 245, Linie 19 f. n. vli, læs vil.
 Side 246, Linie 2 f. o. Bur, læs Sur,
 Side 246, Linie 14 f. o. kke, læs ikke.
 Side 249, Linie 7 f. n. Egebal, læs Egebol.
 Side 255, Linie 22 f. n. hjælpt, læs hjælpe.
 Side 256, Linie 4 f. n. spise, læs spidse.
 Side 265, Linie 25 f. n. Kavene, læs Kalvene.
 Side 267, Linie 6 f. n. om, læs at.
-

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	5
Kilderne	7
a. Haandskrifter i danske Samlinger	8
b. Trykte Kilder hvorfra Tekst er excerperet	16
Hestens Sygdomme	21
Skørbug	22
Mundgalle	23
Saar i Munden og paa Tungen samt Mundbetændelse	23
Fremfald af Blinkhinden	25
Negl i Øjet	26
Bindehindebetændelse	28
Blindhed	30
Kuller	30
Epilepsi	34
Hestens Unoder	35
Fibel	39
Snue	43
Krop-Kværke	44
Halsbetændelse	48
Snive	49
Smitte	51
Stivkrampe	52
Sygdom i Hestens Øre	55
Midder og Orm i Ørene	55
Nakkemus og Mankemus	55
Nakkefistel og Mankefistel	55
Forrækkelse af Halshvirvler	56
Hoven Hals	56
Spækhals	56
Hoste	57
Lunge og Leversygdomme	58
Hestens ondartede Lungesygte	59
Feber	60
Hjertesygdomme	60
Engbrystighed	61
Indvortes Sygdomme	63
For hvilken Sygdom Hesten har	63
Kolik	65
Tarmslyng	67
Forstoppelse	68
Forslugelse	69
Hesten æder Forgift	70
Gulset	71
Diarré	71
Hestebremselarver i Hestens Mave	72
Orme i Tarmkanalen	73
Krængning af Endetarmen	75
Utrivelighed	75
Opknebethed	79
Urinens Tilbageholdelse	80
Blodstallen	81
Lutterstal	82
Bringebyld	83
Bovlamhed	84
Albuesvamp	86
Krydsslamhed	87
Seneknuder og Senesprængt	88
Overben	88
Galle	89
Ledvand	91
Spat	92
Blodspat	94
Harespat	95
Staldkrampe	95
Knæsvamp	96
Piphas	96
Benbrud	96
Forvridning	97
Stiv Hest	99
Raspe	100
Ringfod	100
Pindhose	101
Muk	102
Traad i Kronen	103
Sur Straale og Hovkræft	103
Stengalle	104
Sømstik, Sømtryk, Indtraadt Søm	105
Løs Saale	105
Forsnævret Hov	106
Fuldhov	107
Hornkløft	108

Forfangenhed	109	Fejl ved Mælken	188
Saar, Knusninger, Hævelser, Bylder	111	Yverhævelse	188
Blodstandsning	116	Yverbetændelse	189
Forgiftede Saar	118	Koen maler blodig Mælk	190
Sadeltryk og Seletryk	119	Sygdomme i Patten — Pattefejl	192
Vorter-Papillomer	120	Kokopper	193
Tarrer	120	Vorter og Tarrer	193
Nældefeber	121	Miltbrandsemfysem	194
Skurv	122	Nældefeber og Rosenfeber	197
Ringorm	122	Ringorm	199
Skab	123	Skab hos Kvæget	200
Springorm	125	Vaarbylder	201
Hestens Haarlag	129	Lus paa Kvæg	202
Lus	131	Myg — Bremser — Fluor	203
Forgørelse af Hest	132	Giftige Bid	204
At lamme en Hest	134	Rovdyr	207
Mareridt	135	Blodstillen	208
Troldrid	136	Sygdomme hos Kvæget	209
Sygdomme, hvis Identitet det ikke har været muligt at fastslaa	137	Trivsel	213
At faa en Hoppe ifol	137	Held og Uheld	215
Aareladning	140	Trolddom	218
En „Aareladehest“	142	Trolderid	219
Kastration	143	Forgørelse	219
Kursmedeinstrumenter	144	Mælkestjaalen	229
		Forgjort Mælk	233
Kvægets Sygdomme	146	Mælk eller Fløde forgjort saa den ikke kan kærnes til Smør	235
Øreorm	147	Koens Unoder	244
Sygdomme i Øjet hos Koen	147	Om at faa en Ko med Kalv	244
Hjernebetændelse	147	Kælvekoen	250
Kan Kvæget ikke tygge Drøv	148	Kalvning	251
Naar Drøbelen falder ned	149	Kan Koen ikke kælve	254
Naar Kvæget ikke kan slikke sig	149	Tilbageholdt Efterbyrd	256
Løse Tænder	149	Harre	257
Mund- og Klovesyge	150	Skedekrængning	258
Mundsyge eller Trøskesyge	152	Børkrængning	259
Katarrer	152	Kælvningsfeber	259
Oksens ondartede Lungesyge	152	Koen efter Kælvingen	260
Kvægpest	154	Tyren	262
Tuberkulose	160	Tillægskalven	263
Smitte hos Kvæget	162	Held og Uheld og Sygdom hos Kalve	265
Miltbrand	162	Navlevenebetændelse hos Kalve	267
Kolik hos Kvæget	163	Diarré hos Kalve	268
Forslugelse	164	Kastration af Kalve	269
Trommesyge	165	Tangel eller Tongel	269
Forstoppelse hos Koen	167		
Diarré hos Kvæget	167	Faarets Sygdomme	279
Orm	169	Fremfald af Blinkhinden	279
Blodgang — Dysenteri	169	Faaresnive	280
Ondartet Katarrfeber	171	Drejesyge	280
Blodpis	172	Hjernekongestion hos Faar	282
Urintrang	175	Lungesot hos Faar	282
Vattersot	176	Iktesyge	283
Gulsot	176	Diarré	285
Solskud	177	Blodflaad hos Faaret	285
Horntom og Haletom	181	Skovsyge	286
Haleorm	182	Ondartet Klovesyge hos Faaret	286
Slikkesyge og Stivsyge	183	Faarelus	287
Benskorhed — Benbrud	183	Faarekopper	287
Forvridning	184	Skab hos Faaret	289
Forfangenhed hos Kvæg	185	Bid af giftige Dyr m. m.	291
Jordskud	185	Faaresygdom og Faaredød	291
Naar en Ko ikke kan rejse sig	186	Stivkrampe hos Lam	293
Oksens ondartede Klovesyge	187	Unoder	

Held med Faar	295	So ifar	313
Faar med Lam	296	At en Sogris ikke skal blive brunstig	314
Væderen	297	Hundens Sygdomme	316
Svinets Sygdomme	298	Hundegalskab	316
Fremfald af Blinkhinden	298	Hundesyge	319
Bylder og Saar udvendig paa Svinets		Skurv og Skab hos Hunden	319
Øre	299	At fri en Hunhund for Hvalpe	320
Snøftesyge	299	Fjerkræets Sygdomme	321
Sorte Tænder hos Smaagrise	299	Fjerkrædifteritis	321
Mund- og Klovesyge hos Svinet	299	Forstoppelse	322
Hjernerkestion o. l. hos Svinet	300	Bugløb eller Lutterstald	322
Indvoldsorm hos Svinet	301	Svingel	322
Gulsot hos Svinet	301	Kasten med Hovedet	322
Brækninger Kolik, Diarré hos Svinet	302	Stor Kro	323
Naar Svin æder Gift	302	Lus	323
Tinter hos Svin	303	Rovdyr	323
Stivsyge	305	Gaasedød	325
Lamhed i Bagdelen	305	Held og Uheld med Fjerkræ	325
Børsteraadnen	306	Forgørelse af Fjerkræet	326
Lusesyge hos Svin	306	Udrugningen	327
Kopper hos Svin	307	Navleunger	329
Skab hos Svin	307	Uvaner hos Fjerkræet	329
Miltbrand hos Svin	308	Hønnikeægget	330
Svinesyge og Svinedød	309		
Held og Uheld med Svin	312		

